

UTBILDNINGSSTYRELSEN

GRUNDERNA FÖR LÄROPLANEN FÖR DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN 2004

GRUNDERNA FÖR LÄROPLANEN FÖR DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN 2004

**Grunderna för läroplanen för
den grundläggande utbildningen
för läropliktiga**

**Grunderna för läroplanen för den
undervisning som förbereder för
den grundläggande utbildningen**

**Grunderna för påbyggnadsunder-
visningens läroplan**

© Utbildningsstyrelsen

ISBN 952-13-1879-1 (häft)

ISBN 952-13-1993-3 (pdf)

LAYOUT

Studio Viiva Oy

TRYCKNING

Vammalan Kirjapaino Oy

Vammala 2004

1	LÄROPLANEN	7
1.1	Läroplanens utformning	8
1.2	Läroplanens innehåll	9
2	UTGÅNGSPUNKTERNA FÖR HUR UNDERVISNINGEN SKALL ANORDNAS	11
2.1	Värdegrunden inom den grundläggande utbildningen	12
2.2	Uppgiften inom den grundläggande utbildningen	12
2.3	Strukturen inom den grundläggande utbildningen	13
3	UTGÅNGSPUNKTERNA FÖR HUR UNDERVISNINGEN SKALL GENOMFÖRAS	15
3.1	Synen på kunskap och lärande.....	16
3.2	Den pedagogiska miljön	16
3.3	Verksamhetskulturen	17
3.4	Arbetsmetoder	17
4	ALLMÄNT STÖD FÖR STUDIERNAS	19
4.1	Samarbetet mellan hem och skola	20
4.2	Plan för elevens lärande	20
4.3	Handledning	21
4.4	Stödundervisning	22
4.5	Elevvård	22
4.6	Klubbverksamhet	23
5	UNDERVISNING AV ELEVER I BEHOV AV SÄRSKILT STÖD	25
5.1	Olika former av stöd	26
5.2	Specialundervisning på deltid	26
5.3	Undervisning av elever som tagits in eller förts över till specialundervisning	27
5.4	Individuell plan för hur undervisningen skall ordnas	28
5.5	Undervisning per verksamhetsområde	29
6	UNDERVISNING FÖR OLIKA SPRÅK- OCH KULTURGRUPPER	31
6.1	Samer	32
6.2	Romer	33
6.3	Elever med teckenspråk som modersmål	33
6.4	Elever med invandrarbakgrund	34
7	UNDERVISNINGENS MÅL OCH CENTRALA INNEHÅLL	35
7.1	Integrering och temaområden.....	36
7.2	Studier i olika modersmål och det andra inhemska språket	42
7.3	Modersmål och litteratur	43
	<i>Svenska som modersmål</i>	<i>44</i>
	<i>Finska som modersmål</i>	<i>57</i>
	<i>Samiska som modersmål</i>	<i>69</i>
	<i>Romani som modersmål</i>	<i>82</i>
	<i>Teckenspråk som modersmål</i>	<i>87</i>
	<i>Modersmål för elever med annat modersmål</i>	<i>93</i>
	<i>Svenska som andraspråk</i>	<i>94</i>
	<i>Finska som andraspråk</i>	<i>98</i>

	<i>Finska för samisktalande</i>	102
	<i>Svenska för teckenspråkiga</i>	114
	<i>Finska för teckenspråkiga</i>	116
7.4	Det andra inhemska språket	117
	<i>Finska</i>	118
	<i>Svenska</i>	127
7.5	Främmande språk	137
7.6	Matematik	157
7.7	Miljö- och naturkunskap	169
7.8	Biologi och geografi	175
7.9	Fysik och kemi	185
7.10	Hälsokunskap	195
7.11	Religion	201
	<i>Den evangelisk-lutherska religionen</i>	202
	<i>Den ortodoxa religionen</i>	207
	<i>Övriga religioner</i>	212
7.12	Livsåskådningskunskap	213
7.13	Historia	219
7.14	Samhällslära	225
7.15	Musik	229
7.16	Bildkonst	233
7.17	Slöjd	239
7.18	Gymnastik	245
7.19	Huslig ekonomi	249
7.20	Valfria ämnen	253
7.21	Elevhandledning	255
8	ELEVBEDÖMNINGEN	259
8.1	Bedömningen under studiernas gång	260
8.2	Slutbedömning	264
8.3	Betyg	266
9	UNDERVISNING I ENLIGHET MED EN SÄRSKILD UNDERVISNINGSUPPGIFT OCH UNDERVISNING ENLIGT ETT SÄRSKILT PEDAGOGISKT SYSTEM ELLER EN SÄRSKILD PRINCIP	269
9.1	Undervisning på främmande språk och språkbad på de inhemska språken	270
9.2	Internationella språkskolor	274
9.3	Steinerpedagogisk undervisning	274
BILAGA 1	Typbokstäver, siffror och skiljetecken	276
BILAGA 2	Nivåskala för språkkunskaper	278
BILAGA 3	Statsrådets förordning Nr 1435/2001	296
BILAGA 4	Timfördelningen i den grundläggande utbildningen	302
BILAGA 5	Utbildningsstyrelsens rekommendation om grunderna för undervisningen i modersmål för invandrare	303
GRUNDERNA FÖR LÄROPLANEN FÖR DEN UNDERVISNING SOM FÖRBEREDER FÖR DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN 2004		307
GRUNDERNA FÖR PÅBYGGNADSUNDERVISNINGENS LÄROPLAN 2004		313

Till anordnarna av grundläggande utbildning
och grundskolorna

DNR	1/011/2004
FÖRESKRIFT	Lagstadgad, bör iakttas
DATUM	16.1.2004
Giltighetstid	Fr.o.m. 16.1.2004 tillsvidare
Rätten att meddela föreskriften följer av	14 § GrL
Upphäver föreskrifterna	1/011/1994 26/011/1997 4/011/1999 63/011/2002

GRUNDERNA FÖR LÄROPLANEN FÖR DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN 2004

Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen för läropliktiga

Utbildningsstyrelsens direktion har fastställt Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004 att iakttas fr.o.m. 16.1.2004 tillsvidare. Grunderna har beretts enligt 14 § lagen om grundläggande utbildning.

Utbildningsanordnaren skall göra upp och godkänna en läroplan i enlighet med vad som föreskrivs i dessa grunder. Läroplanen skall precisera och komplettera målen och det centrala innehållet i grunderna.

En läroplan i enlighet med dessa grunder kan tas i bruk 1.8.2004 och skall tas i bruk på alla klasstadiet enligt en gradering som fastslås i läroplanen senast 1.8.2006.

Avgångsbetyg från den grundläggande utbildningen och betyg över fullgjord lärokurs i alla ämnen i den grundläggande utbildningen samt kriterier för slutbedömningen som följer dessa grunder skall tas i bruk när läsåret 2006-07 avslutas. I bedömningen av hälsokunskap skall kriterierna emellertid tas i bruk först när hela lärokursen har undervisats. Betyg som utfärdas före nämnda tidpunkt skall göras upp och bedömningen utföras i enlighet med de grunder som fastställts före ikraftträdandet av dessa grunder.

Generaldirektör

Kirsi Lindroos

Överdirektör

Aslak Lindström

FÖR KÄNNEDOM

undervisningsministeriet
forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården
länsstyrelserna

1 Läroplanen

1.1 LÄROPLANENS UTFORMNING

Grunderna för läroplanen utgör den nationella ramen för en läroplan som görs upp på det lokala planet. Utbildningsanordnaren ansvarar för att göra upp och utveckla läroplanen. I läroplanen bestäms om fostrings- och undervisningsarbetet i den grundläggande utbildningen, och de mål och innehåll som fastställts i dessa grunder preciseras, liksom övriga aspekter som sammanhänger med hur undervisningen skall anordnas. Då läroplanen för den grundläggande utbildningen görs upp skall läroplanen för förskolan och den grundläggande utbildningens enhetlighet beaktas, liksom övriga kommunala beslut som angår barn, ungdomar och utbildning.

De riksomfattande och lokala beslut som gäller den grundläggande utbildningen bildar en helhet som utgör fundamentet för den grundläggande utbildningen. Besluten är:

- lagen om grundläggande utbildning och förordningen om grundläggande utbildning
- statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen
- grunderna för förskolans läroplan och grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen
- en läroplan som godkänts av utbildningsanordnaren
- en årlig plan som utformas i enlighet med 9 § i förordningen om grundläggande utbildning.

Läraren skall i undervisningen följa den läroplan som utbildningsanordnaren fastställt.

Läroplanen kan göras upp så att den innehåller delar som utarbetats kommunvis, regionvis eller skolvis i enlighet med vad utbildningsanordnaren beslutar. En förutsättning för att läroplanen i den grundläggande utbildningen skall vara enhetlig är att olika lärargrupper samarbetar då läroplanen görs upp. Elevens vårdnadshavare skall kunna påverka i synnerhet den process där målen för fostran fastställs i läroplanen. Eleven kan också tas med i arbetet med läroplanen.

Läroplanen skall till den del som gäller elevvården och samarbetet mellan hem och skola göras upp i samarbete med de myndigheter som handhar ärenden som verkställs av social- och hälsovården i kommunen.

1.2 LÄROPLANENS INNEHÅLL

I enlighet med vad anordnandet av utbildningen förutsätter skall följande moment ingå i läroplanen:

- en värdegrund och en verksamhetsidé
- allmänna mål för fostran och utbildning
- språkprogram
- den timfördelning som skall följas på lokal nivå
- en beskrivning av skolans verksamhetskultur, pedagogiska miljö och arbetssätt
- eventuella prioriteringar i undervisningen, språkbad eller undervisning på ett främmande språk
- eventuell integrering av undervisningen
- genomförande av ämnesshelheter
- undervisningsmål och innehåll i skilda läroämnen årskursvis eller per studiehelheter i undervisning som inte är indelad i årskurser
- undervisning av valfria ämnen
- mål för elevens uppförande
- samarbete med förskoleundervisningen och den övriga grundläggande utbildningen
- samarbete mellan hem och skola
- samarbete med andra aktörer
- en plan för elevvården och samarbete i anslutning till den
- principer för utformande av plan för elevens lärande
- handledningsverksamhet som stöd för studierna och praktisk arbetslivsorientering
- klubbverksamhet
- stödundervisning
- undervisning av elever i behov av särskilt stöd
- undervisning av elever från olika språkliga och kulturella miljöer
- bedömning av elever med utgångspunkt i profilerna för elevernas goda kunskaper och kriterierna vid slutbedömningen
- principer för studiegången
- betyg
- IT-strategi
- utvärdering och fortgående utveckling av verksamheten.

2

Utgångspunkterna
för hur undervis-
ningen skall anordnas

2.1 VÄRDEGRUNDEN INOM DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN

De mänskliga rättigheterna, alla människors lika värde, demokrati, en vilja att bevara naturens mångfald och omgivningens livskraft samt tolerans och vilja att slå vakt om den kulturella mångfalden är de värden som den grundläggande utbildningen skall gestalta och förmedla. Den skall också främja social gemenskap, ansvarskänsla och respekt för individens friheter och rättigheter. Grunden för undervisningen är den finländska kulturen som har formats i växelverkan mellan den specifikt finländska, den nordiska och den europeiska kulturen. I undervisningen skall de nationella och lokala särdragen beaktas, liksom nationalspråken, de två folkkyrkorna, samerna som ett ursprungsfolk och de nationella minoriteterna. Den finländska kulturen blir i dag allt mångsidigare tack vare invandrare från olika kulturer. Undervisningen skall vara ett stöd då elevens kulturella och unika egenart formas. Undervisningen skall även stödja elevens delaktighet i det finska samhället och i en värld som blir allt mer global. Skolan skall också främja tolerans och förståelse för andra människor och kulturer.

Med hjälp av den grundläggande utbildningen främjas jämställdhet mellan områden och individer. I undervisningen tas hänsyn till elever i behov av särskilt stöd, och jämställdheten mellan könen främjas genom att flickor och pojkar ges färdigheter att med lika rättigheter och skyldigheter verka i samhället samt i arbets- och familjelivet.

I den grundläggande utbildningen skall undervisningen i de olika läroämnena vara politiskt obunden och konfessionslös.

I läroplanen på lokal nivå för den grundläggande utbildningen skall de värden som ligger till grund för undervisningen preciseras. Dessa värden skall föras över till målen och innehållet i undervisningen och till den dagliga verksamheten.

2.2 UPPGIFTEN INOM DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN

Den grundläggande utbildningen är en del av grundtryggheten inom utbildningen. Den har till uppgift att både fostra och utbilda. Den grundläggande utbildningen skall å ena sidan erbjuda individen en möjlighet att skaffa sig allmänbildning och fullgöra sin läroplikt och å andra sidan att ge samhället ett medel att utveckla sitt kulturella kapital. Dessutom skall den grundläggande utbildningen utöka den sociala gemenskapen och jämlikheten.

Den grundläggande utbildningen skall ge eleven möjlighet till en mångsidig tillväxt, till lärande och till att utveckla en sund självkänsla så att han eller hon kan skaffa sig de kunskaper och färdigheter som behövs i livet. Eleven skall få beredskap för fortsatta studier och för att som aktiv medborgare kunna utveckla det demokratiska samhället. Den grundläggande utbildningen skall dessutom stödja varje elevs språkliga och kulturella identitet och modersmålsutveckling. Syftet är också att väcka lust till livslångt lärande.

Uppgiften inom den grundläggande utbildningen är att säkerställa samhällets kontinuitet och bygga en framtid. Den grundläggande utbildningen skall föra över kulturarvet från en generation till en annan, bidra till att kunskapen i samhället ökar och sprida kunskap om de värden och handlingssätt som bildar samhällets grundpelare. Dess uppgift är också att utveckla den analytiska omdömesförmågan, att skapa en ny kultur och att utveckla nya sätt att tänka och handla.

2.3 STRUKTUREN INOM DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN

Den grundläggande utbildningen är läroplansmässigt en sammanhängande helhet. Målet och det centrala innehållet i undervisningen fastställs i läroplansgrunderna enligt läroämne eller ämnesgrupp för de etapperna mellan de etappmål som ingår i timfördelningen (F 1435/20.12.2001, 6 §). Som avslutning på varje etapp ges en profil för goda kunskaper (8.1). Målen för undervisningen, det centrala innehållet, profilerna för goda kunskaper och kriterierna för slutbedömningen i konst- och färdighetsämnena (musik, bildkonst, slöjd, gymnastik) har gjorts upp för läroämnesspecifika minimitimantal. I den läroplan som utbildningsanordnaren godkänner bestäms om timfördelningen och om målen för utbildningen och utbildningens innehåll årskursvis, utgående från statsrådets förordning och grunderna för läroplanen.

I undervisningen i årskurserna 1–2 skall den beredskap som förskoleverksamheten, i synnerhet förskoleundervisningen, gett beaktas. Förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen skall tillsammans utgöra en sammanhängande och logisk helhet. Speciellt undervisningen i de lägre årskurserna har som uppgift att utveckla beredskapen för arbete och lärande under senare år.

Årskurserna 8–9 utgör slutskedet i den grundläggande utbildningen och har som uppgift att också vägleda eleven till fortsatta studier och att utveckla färdigheter hos eleven som behövs i samhället och i arbetslivet.

Om det i läroplanen enligt 11 §, 3 mom. i förordningen om grundläggande utbildning har bestämts att eleven kan gå vidare enligt ett eget studieprogram i stället för att studera enligt en lärokurs indelad i årskurser fastställs timfördelningen samt målen för och innehållet i undervisningen för studiehelheterna. Studiehelheterna bildas utgående från de etapper för läroämnena och ämnesgrupperna som fastställts av statsrådet. Etapperna kan vid behov delas upp i två eller flera avsnitt som också kan sammanslås till integrerade studiehelheter mellan olika läroämnena och ämnesgrupper. I läroplanen skall bestämmas vilka avsnitt eller studiehelheter som är obligatoriska och vilka som är valfria för eleven. Elevens framsteg i studierna och avläggande av studiehelheter skall systematiskt iakttas.

Om antalet veckotimmar i några läroämnena på en sammansatt klass blir olika då timfördelningen görs upp enligt årskurs kan årsveckotimmarna i dessa läroämnena också indelas i avsnitt och undervisningstimmarna i dem på så sätt fördelas jämnt. I läroplanen kan bestämmas att lärokursen i en sammansatt klass också kan utgöras av studiehelheter som inte följer en årskursindelning. I sådana fall följs bestämmelserna i 11 §, 3 mom. i förordningen om grundläggande utbildning.

3

Utgångspunkterna
för hur under-
visningen skall
genomföras

3.1 SYNEN PÅ KUNSKAP OCH LÄRANDE

Som grund för de nationella läroplansgrunderna ligger den inläringssyn som ser lärandet som en individuell och social process under vilken kunskaper och färdigheter byggs upp och förändras samtidigt som eleven får intryck av den omgivande kulturen. Lärandet skall ses som en målmedveten studieprocess som äger rum i olika situationer, både självständigt, under lärarens handledning, tillsammans med andra i gruppen och med läraren. Lärandet handlar om att inhämta ny kunskap och lära sig nya färdigheter, men även om att tillägna sig inlärnings- och arbetssätt som redskap för ett livslångt lärande.

Lärandet skall vara en aktiv och målinriktad verksamhet, där eleven utgående från sina tidigare kunskapsstrukturer bearbetar och tolkar det material han eller hon skall lära sig. De allmänna principerna för lärandet är desamma för alla, men inläringen är för varje enskild elev beroende av dennes tidigare kunskaper, motivation samt inlärnings- och arbetsmetoder. Den individuella inläringen skall stödjas genom en lärandeprocess som sker i social samverkan med andra. Lärandet skall i alla dess former vara en aktiv målinriktad process där eleven lär sig arbeta och lösa problem både självständigt och tillsammans med andra. Inläringen är situationsbunden och därför skall man fästa speciell uppmärksamhet vid att skapa en mångsidig pedagogisk miljö. Då eleven inhämtar nya kunskaper öppnas nya möjligheter att förstå den omgivande kulturen och dess betydelse och att delta i varierande samhällsverksamhet.

3.2 DEN PEDAGOGISKA MILJÖN

Med den pedagogiska miljön, eller lärmiljön, förstås den miljö som undervisningen försiggår i - en helhet som består av fysiska, psykiska och sociala element.

Till den fysiska pedagogiska miljön hör speciellt skolans byggnader och lokaler samt undervisningsmaterial och läromedel. Hit hör vidare annan bebyggelse och den omgivande naturen. Studiemiön och studieredskapen skall planeras och ordnas så att de ger möjlighet till användning av mångsidiga undervisningsmetoder och arbetssätt. Arbetsredskap, arbetsmaterial och bibliotekstjänster skall stå till elevens förfogande så att studierna kan ske både aktivt och självständigt. Utrustningen i lärmiljön skall stödja eleven i hans eller hennes utveckling till medlem av det moderna informationssamhället och ge eleven möjligheter att använda datorer och annan medieteknik och i mån av möjlighet, datanätverk. Man skall också fästa vikt vid det estetiska i den fysiska pedagogiska miljön.

Utformningen av den psykiska och sociala lärmiljön påverkas å ena sidan av kognitiva och emotionella faktorer hos den enskilda eleven, å andra sidan av faktorer som är förknippade med interaktion och mänskliga relationer.

Lärmiljön skall stödja elevens tillväxt och lärande. Den skall fysiskt, psykiskt och socialt vara trygg och stödja elevens hälsa. Målet är att stödja elevens inlärningsmotivation och nyfikenhet och främja hans eller hennes aktivitet, självstyrning och kreativitet genom att bjuda på intressanta utmaningar och problem. Lärmiljön skall ge eleven verktyg att ställa upp egna mål och bedöma sin egen verksamhet. Eleven kan ges möjlighet att delta i uppbyggandet och utvecklingen av sin egen pedagogiska miljö.

Lär miljön skall också stödja en växelverkan såväl mellan läraren och eleven som mellan eleverna. Den skall främja dialog och leda eleverna att arbeta som medlemmar i en grupp. Målet är en atmosfär som är öppen, uppmuntrande, lugn och positiv. Ansvaret för att upprätthålla en sådan atmosfär ligger såväl på läraren som på eleven.

3.3 VERKSAMHETSKULTUREN

Skolans verksamhetskultur har en betydande inverkan på skolans fostran och undervisning och sålunda på lärandet. Målet är att skolans alla rutiner skall byggas upp så att de konsekvent stödjer skolan att nå målen för fostrings- och utbildningsarbetet.

Till verksamhetskulturen hör alla skolans officiella och inofficiella regler, handlingsmönster och verksamhetsformer och de värderingar, principer och kriterier på vilka skolarbetets kvalitet vilar. Till verksamhetskulturen hör också verksamheten i skolan utanför lektionerna, såsom fester, temadagar och olika evenemang. Skolans mål för fostran, värderingar och ämnesshelheter skall konkretiseras i verksamhetskulturen. Målet är en verksamhetskultur som är öppen och interaktiv och som stödjer samarbetet såväl i skolan som med hemmen och samhället i övrigt. Också eleven skall ha möjlighet att vara med om att skapa och utveckla skolans verksamhetskultur.

3.4 ARBETSMETODER

I undervisningen skall mångsidiga och ämnesspecifika arbetsmetoder användas med vars hjälp elevens inläring stöds och styrs. Arbetsmetodernas uppgift är att utveckla förmågan till inläring, tänkande och problemlösning, förmågan att arbeta och fungera socialt och till ett aktivt deltagande. Arbetsmetoderna skall främja utvecklingen av färdigheterna i informations- och kommunikationsteknik. Arbetsmetoderna skall också ge möjligheter till lek, skapande verksamhet och upplevelser som kännetecknar de olika åldersgrupperna.

Läraren väljer arbetsmetoderna. Lärarens uppgift är att undervisa eleven och leda hans eller hennes inläring och arbete både individuellt och i grupp.

Grunderna för valet av arbetssätt är att de skall

- stimulera viljan att lära sig
- beakta att inläringen är en målinriktad process
- aktivera till målinriktat arbete
- främja utvecklingen av en organiserad kunskapsstruktur, inläringen av färdigheter och inövandet av dessa
- utveckla förmågan att hämta, tillämpa och bedöma kunskap
- stödja den inläring som sker i växelverkan mellan eleverna
- främja den sociala flexibiliteten och förmågan att dels samarbeta på ett konstruktivt sätt, dels ta ansvar för andra
- utveckla beredskapen att ta ansvar för och bedöma det egna lärandet, få respons som ger möjlighet att reflektera över den egna verksamheten

- hjälpa eleven att bli medveten om det egna lärandet och om sina möjligheter att påverka den
- utveckla elevens inlärningsstrategier och förmåga att tillämpa dem i nya situationer.

Elevernas olika sätt att lära sig och såväl skillnaderna mellan pojkars och flickors utveckling som individuella skillnader i utveckling och bakgrund skall beaktas. Då undervisningen bedrivs i en sammansatt klass eller integrerad med förskoleundervisningen bör de olika årskursernas mål och särprägel beaktas.

4

Allmänt stöd för studierna

4.1 SAMARBETE MELLAN HEM OCH SKOLA

Barnet och den unga lever samtidigt under inflytande av både skolan och hemmet. För att stödja en helhetsinriktad sund tillväxt och ett gynnsamt lärande hos eleven förutsätts växelverkan och samarbete mellan båda dessa som har ansvar för fostran. Växelverkan med hemmet ökar lärarens kännedom om eleven och hjälper honom eller henne att planera och genomföra undervisningen. Vårdnadshavarna har det primära ansvaret för barnets och den ungas fostran. Skolan stöder hemmets fostringsuppgift och svarar för att fostra och undervisa eleven som en medlem av skolgemenskapen. Skolan skall samarbeta med vårdnadshavarna så att de för sin del kan ta ansvar för sina barns målinriktade lärande och skolgång. Det gemensamma fostringsansvaret har som mål att främja barnets och den ungas förutsättningar för inläring och att främja trygghet och välbefinnande i skolan. Samarbetet mellan hemmet och skolan skall ske både på skol- och individnivå.

Samarbetet mellan hemmet och skolan skall i läroplanen fastslås i samråd med de myndigheter som har hand om ärenden som verkställs av social- och hälsovården i kommunen.

Vårdnadshavarnas möjlighet att tillsammans med läraren och eleven delta i planeringen och utvärderingen av skolans undervisnings- och fostringsarbete främjar samarbetet mellan hem och skola. Vårdnadshavarna skall informeras om läroplanen, anordnandet av utbildningen, elevvården och om möjligheten att delta i samarbetet mellan hem och skola. Detta förutsätter aktivt samarbete med föräldrarna initierat av läraren samt diskussion och information om vårdnadshavarnas, lärarens och elevens rättigheter och skyldigheter. Utgångspunkten för samarbetet skall vara att alla parter respekteras, är jämlika och likaberättigade.

I de första årskurserna fortsätter det samarbete som har inletts under förskoleundervisningen, sålunda skapas en grund för växelverkan också mellan vårdnadshavarna. Olika samarbetsformer som stöder dialogen mellan hemmet och skolan skall utvecklas under hela den grundläggande utbildningen och speciellt vid övergången från en skolnivå till en annan eller under andra övergångsperioder. Samarbetet skall organiseras så att eleven med hjälp av elevvården och ett yrkesövergripande samarbetsnätverk kan få stöd i frågor som gäller skolgången och välbefinnandet. I slutskedet av den grundläggande utbildningen skall vårdnadshavarna informeras om frågor i anslutning till elevens vidareutbildning och om eventuella problem. Vid behov skall vårdnadshavarna också beredas möjlighet att diskutera dessa frågor med elevhandledaren och olika sakkunniga inom elevvården.

4.2 PLAN FÖR ELEVENS LÄRANDE

Planen för elevens lärande är en plan över hur elevens studieprogram skall genomföras. Med elevens studieprogram avses en förteckning över de läroämnena och ämnesgrupper som eleven har studerat under läsåret. Syftet med planen för elevens lärande är att eleven skall lära sig att ta ett större ansvar för sina studier, att engagera sig i studierna och göra dem mera målinriktade. Vidare får vårdnadshavarna via planen, information som gör det lättare att bättre än tidigare kunna stödja eleven i studierna. Planen för elevens lärande gör det också möjligt att differentiera undervisningen och att hjälpa skolan och lärarna att säkerställa att eleven har bästa möjliga förutsättningar för inläring och för framsteg i sina studier. Planen kan också användas vid bedömningen av elevens framsteg i studierna.

Samarbete mellan eleven, vårdnadshavarna, lärarna och övriga sakkunniga inom skolan är viktigt då planen för elevens lärande görs upp. I det inledande skedet av den grundläggande utbildningen har läraren huvudansvaret för uppgörandet av planen men det kan småningom mer och mer övergå till eleven själv. För eleverna i första årskursen kan planen grunda sig på planen för barnets lärande i förskolan, om en sådan har gjorts upp.

Planen för elevens lärande innehåller elevens studieprogram och där beskrivs hur målen i läroplanen skall nås. Där fastställs också eventuella valfria studier och speciella områden som prioriteras i elevens studier. I planen för elevens lärande beskrivs också eventuella stödåtgärder, som till exempel stödundervisning eller specialundervisning på deltid.

Om det i läroplanen har bestämts att eleven i stället för att följa en lärokurs indelad i årskurser kan gå vidare i sina studier enligt ett eget studieprogram skall i planen för elevens lärande noteras de studiehelheter som ingår i elevens studieprogram, fastställas kursordningen, tidsschemat och eventuella speciella mål.

En plan för lärande kan göras upp för alla elever. I läroplanen bestäms om principerna för uppgörandet av en sådan plan. För elever som är i behov av särskilt stöd eller som erhåller specialundervisning på deltid samt för elever med invandrarbakgrund uppgörs en plan vid behov. Den individuella plan för hur undervisningen skall ordnas (IP) som skall göras upp för elever som förts över eller tagits in till specialundervisning ersätter planen för elevens lärande.

4.3 HANDELEDNING

Handledning skall utgöra ett kontinuum under hela den grundläggande utbildningen. Kontinuiteten garanteras genom att de lärare som deltar i handledningsarbetet samarbetar under elevens studietid och vid studiernas etappmål.

Det är alla lärares uppgift att handleda eleven i läroämnestudierna, att hjälpa eleven att utveckla sina inlärningsfärdigheter och sin beredskap för inläring och att förebygga uppkomsten av problem i anslutning till studierna. Varje lärare har som uppgift att stödja elevens personliga tillväxt, utveckling och delaktighet.

Eleven och hans eller hennes vårdnadshavare skall ha möjlighet att få information om arbetsmetoderna och valmöjligheterna inom den grundläggande utbildningen och om vilken betydelse de har för elevens lärande och framtid. Skolspecifika frågor som ansluter sig till hur handledningen arrangeras, till studierna, till elevvården och till stödtjänsterna skall klargöras för eleven och vårdnadshavarna. Vårdnadshavarna skall beredas tillfälle att vid gemensamma möten med läraren, elevhandledaren och eleven diskutera frågor i anslutning till elevens studier och val.

Den handledning som skall verkställas i skolan skall, vid sidan av sin förebyggande verksamhet stödja speciellt sådana elever som har svårigheter i anslutning till studierna och som riskerar att bli utanför utbildning eller arbetsliv efter den grundläggande utbildningen.

Principerna för handledning och arbetsfördelningen mellan olika medverkande skall fastställas i läroplanen. I läroplanen skall ingå en beskrivning över hur samarbetet med det lokala arbets- och näringslivet genomförs beträffande hela skolans verksamhet. En viktig del i detta samarbete utgörs av besök av representanter för arbetslivet under klasstim-

marna, av arbetsplatsbesök, projektarbeten, användning av informationsmaterial från olika branscher och av praktisk arbetslivsorientering (PRAO). Undervisningen i olika läroämnen skall inkludera helheter som förenar de kunskaper och färdigheter som ämnet ger med arbetslivets krav och möjligheter.

4.4 STÖDUNDERSVNING

Stödundervisning är en form av differentiering som präglas av individuella uppgifter, individuell tidsdisposition och handledning. Stödundervisningen skall inledas omedelbart efter det att de anställda i skolan konstaterat att en elev har inlärningssvårigheter, för att han eller hon inte varaktigt skall bli efter i sina studier. Innan en elevs prestationer i ett läroämne eller inom ett ämnesområde bedöms som svaga, skall eleven beredas möjlighet att delta i stödundervisning.

I första hand är det läraren som tar initiativ till att ge eleven stödundervisning. Skolan bör sträva efter att anordna stödundervisning i samförstånd med elevens vårdnadshavare, som skall få information om hur stödundervisningen ordnas.

Stödundervisning skall ordnas så ofta och i sådan omfattning att det utgående från elevens framgång i skolan är meningsfullt. Stödundervisning ges antingen under lektionstid i enlighet med elevens arbetsordning eller utanför lektionstid.

4.5 ELEVVÅRD

Elevvården skall ha hand om de grundläggande förutsättningarna för barnets och den ungas lärande och om det fysiska, psykiska och sociala välbefinnandet. Elevvården innebär både stöd till individen och till skolgemenskapen. Målet är att skapa både en sund och trygg skolmiljö och pedagogisk miljö, att värna om den mentala hälsan, förebygga utslagning och att främja välbefinnandet i skolan.

Genom elevvården främjas en sådan verksamhetskultur i skolan som omfattar hänsynstagande till och omsorg om andra och positiv växelverkan. Elevvården säkerställer också möjligheten till jämlikt lärande för alla. Genom elevvården stöds bevarandet av individens och gemenskapens funktionsförmåga i situationer som hotar den fysiska och psykiska tryggheten.

Genom elevvården främjas barnets och den ungas lärande samt harmoniska uppväxt och utveckling. Syftet med elevvården är att i ett så tidigt skede som möjligt förebygga, upptäcka, avhjälpa och eliminera hinder för lärandet, inlärningssvårigheter och andra problem i samband med skolgången.

Elevvården omfattar elevvård i enlighet med en läroplan som godkänts av utbildningsanordnaren och sådana elevvårdstjänster som i folkhälsolagen avses med skolhälsovård och i barnskyddslagen avses med stöd vid fostran. Elevvården åligger alla som jobbar i skolan och de myndigheter som svarar för elevvårdstjänster. Den genomförs i gott samarbete med hemmen. Vid planeringen av nödvändiga stödåtgärder inom elevvården som berör en enskild elev skall barnet eller den unga och vårdnadshavarna höras. Elevvårdsarbetet styrs av förtrolighet, respekt för barnet, den unga och vårdnadshavarna och av bestämmelser

om parternas informationstillgång och tystnadsplikt. Elevvårdsarbetet kan samordnas och utvecklas i en yrkesövergripande elevvårdsgrupp.

Läroplanen skall till den del som gäller elevvården göras upp i samråd med de myndigheter som sköter ärenden som verkställs av den kommunala social- och hälsovården.

I läroplanen skall ingå en plan som beskriver målen och de centrala principerna för elevvården:

- verksamhet i syfte att främja skolans sundhet, välmåga, trygghet och sociala ansvar och växelverkan i skolan
- stöd och handledning som ges med avseende på skolgången och för att stödja barnets och den ungas fysiska, psykiska och sociala utveckling
- samarbete för att göra upp en plan för elevens lärande eller en individuell plan för hur undervisningen skall ordnas och följas och för planering av fortsatta studier
- stöd som inom elevvården ges eleven vid olika svårigheter och i samband med disciplinära straff och då eleven förvägrats undervisning
- samarbete mellan elevvården och hemmet, mellan skolan och sakkunniga inom elevvårdstjänsterna eller andra sakkunniga och lokala stödnätverk
- åtgärder samt arbets- och ansvarsfördelning för att förhindra, upptäcka och åtgärda problem- och krissituationer:
 - uppföljning av frånvaro
 - mobbning, våld och trakasseri
 - mentalvårdsfrågor
 - användning av tobak, alkohol och droger
 - olyckshändelser, olycksfall och dödsfall
- ordnande av skolskjutsarna så att uppställda mål för allmän trygghet nås
- mål som bör beaktas i skolbespisningen vad gäller hälso- och näringsfostran och gott bordsskick.

4.6 KLUBBVERKSAMHET

För att stödja skolans fostran och undervisning kan skolan ordna klubbverksamhet. Klubbverksamheten skall, i enlighet med målen för den grundläggande utbildningen, stödja elevens etiska och sociala tillväxt och mångsidiga utveckling. Syftet med klubbverksamheten är att inspirera eleven till positiva fritidssysselsättningar och att ge eleven möjligheter till annat än vanligt skolarbete i en trygg och lugn miljö.

Klubbverksamheten skall vara mångsidig och värdesätta barnen och de unga. Den skall ge möjligheter till en positiv växelverkan med vuxna och andra barn. Principerna för klubbverksamheten skall skrivas in i läroplanen. Klubbarna är frivilliga för eleverna. Syftet med klubbverksamheten är

- att stödja hemmets och skolans fostringsarbete
- att öka barnens och de ungas delaktighet
- att ge eleverna möjlighet att utveckla sociala färdigheter och att växa till människor med samhällsansvar

- att ge känslan av att lyckas
- att utveckla kreativt handlande och tänkande
- att sporra barnen och de unga till att skapa sin egen kultur
- att ge en möjlighet att bättre lära känna eleven
- att stödja intressen och främja positiva fritidssysselsättningar.

5

Undervisning
av elever i behov
av särskilt stöd

5.1 OLIKA FORMER AV STÖD

Vid inlärningssvårigheter skall eleven få hjälp genom olika stödformer, som bestäms av svårigheternas art och omfattning. Det centrala är att upptäcka inlärningssvårigheterna och inleda stödåtgärderna i god tid för att undvika svårigheternas negativa följder i elevens utveckling. Ett samarbete med vårdnadshavarna är därför viktigt. Särskilt stöd i undervisningen behöver elever vars utveckling, tillväxt och inlärningsförutsättningar har försvagats på grund av skada, sjukdom eller funktionsstörning. Särskilt stöd ges till elever vars psykiska och sociala tillstånd kräver stöd. Detsamma gäller elever som, enligt undervisnings- och elevvårdsexpertis och vårdnadshavare, löper risk för inlärningssvårigheter.

Alla elever som är i behov av särskilt stöd kan ges stödundervisning enligt det som bestäms i kapitel 4.

Elevens studier skall stödjas på olika sätt beroende på vilken inlärningssvårighet det är fråga om och hur omfattande den är. Eleven ges specialundervisning på deltid om enbart stödundervisning inte räcker.

Om undervisning inte kan ges på annat sätt skall eleven tas in eller föras över till specialundervisning. Lärokurserna, undervisningsarrangemangen och stödtjänsterna inom undervisningen fastställs då i en individuell plan för hur undervisningen skall ordnas.

5.2 SPECIALUNDERVISNING PÅ DELTID

En elev med lindriga inlärnings- eller anpassningssvårigheter, som i samband med den övriga undervisningen är i behov av särskilt stöd för att förbättra förutsättningarna för sitt lärande, skall ges specialundervisning på deltid. Specialundervisning på deltid anordnas som parallellundervisning i samband med den övriga undervisningen, som arbete i smågrupper eller som individuellt arbete och den skall på ett målinriktat sätt knytas till den övriga undervisning som eleven får. Vid behov uppgörs en plan för elevens lärande i samråd med vårdnadshavarna, lärarna och andra sakkunniga. Specialundervisning på deltid kan även ges en elev som har tagits in eller förts över till specialundervisning.

5.3 UNDERVISNING AV ELEVER SOM TAGITS IN ELLER FÖRTS ÖVER TILL SPECIALUNDERVISNING

Syftet med specialundervisningen är att hjälpa och stödja eleven så att han eller hon har likvärdiga möjligheter att fullgöra sin läroplikt enligt egna förutsättningar tillsammans med sina jämnåriga.

Utgångspunkten är elevens starka sidor och hans eller hennes individuella inlärnings- och utvecklingsbehov. Undervisningen skall stödja elevens initiativförmåga och självförtroende. Specialundervisningen förutsätter beslut om var, när och i vilken miljö undervisningen skall ske, olika aktiviteter och resurser för att genomföra dem. Om det inte är möjligt för eleven att studera i enlighet med övrig undervisning eller om det inte, med tanke på elevens utveckling, kan anses ändamålsenligt, skall undervisningen helt eller delvis ordnas i en grupp för specialundervisning.

Målet är i första hand att stödja elevens studier så att det är möjligt att nå målen för den allmänna lärokursen. Om eleven oaktat stödåtgärder inte når målen enligt den allmänna lärokursen, individualiseras lärokursen.

Innan en elev befrias från att avlägga en lärokurs är ett första alternativ att individualisera lärokursen. En individualisering av lärokursen förutsätter ett beslut om att eleven tas in eller förs över till specialundervisning. Individualiseringen kan gälla hela lärokursen i den grundläggande utbildningen eller endast enskilda läroämnen. För att en elev skall bli befriad från att avlägga en lärokurs krävs tungt vägande skäl. En elev som befriats från att studera ett visst läroämne skall få undervisning i andra läroämnen eller handleddd verksamhet så att antalet årsveckotimmar inte minskar.

Undervisning av en elev som tagits in eller förts över till specialundervisning kan enligt statsrådets förordning 1435/2001 9 § delvis ordnas på annat sätt än vad som slagits fast i skolans timfördelning, om det med beaktande av elevens inlärningsförutsättningar kan anses motiverat. I den individuella planen för hur undervisningen skall ordnas fastställs då de läroämnen där elevens studieprogram avviker från skolans timfördelning.

Undervisningen av en elev som tagits in eller förts över till specialundervisning omfattas antingen av den allmänna läroplikten eller av förlängd läroplikt i enlighet med vad som slagits fast i beslutet om intagning eller överföring till specialundervisning. I undervisningen av en elev som omfattas av förlängd läroplikt kan läroämnen sammanslås till läroämneshelheter. Läroämneshelheter kan bildas av läroämnen som är gemensamma för alla och av valfria ämnen i enlighet med läroplanen.

Om eleven inte längre är i behov av specialundervisning skall beslut fattas om att han eller hon förs över till allmän undervisning.

5.4 INDIVIDUELL PLAN FÖR HUR UNDERVISNINGEN SKALL ORDNAS

Varje elev som tagits in eller förts över till specialundervisning skall få en individuell plan för hur undervisningen skall ordnas (IP) som baserar sig på den godkända läroplanen. Planen skall innehålla följande uppgifter enligt vad som krävs för en individualisering av undervisningen:

- en beskrivning av elevens inlärningsförutsättningar och starka sidor, av särskilda behov i anslutning till lärandet och av de behov av utveckling av skolmiljön och den pedagogiska miljön de särskilda behoven kräver.
- mål för undervisning och inlärn timer på kort och lång sikt
- antal årsveckotimmar i läroämnen som ingår i elevens studieprogram
- en förteckning över läroämnen, där elevens studier avviker från lärokurser enligt den övriga undervisningen
- mål för och centralt innehåll i de läroämnen där eleven har en individuell lärokurs
- principerna för uppföljning och bedömning av elevens framsteg
- de tolknings- och assistenttjänster som ett deltagande i undervisningen förutsätter, övriga undervisnings- och elevvårdstjänster, olika kommunikationssätt, speciella hjälpmedel och läromedel

- en beskrivning av undervisningsarrangemangen i samband med övrig undervisning och/eller specialundervisning i grupp
- personer som hjälper till att ordna undervisnings- och stödtjänster för eleven och en beskrivning av deras ansvarsområden
- uppföljning av hur stödtjänsterna genomförs.

Syftet med den individuella planen för hur undervisningen skall ordnas är att stödja elevens individuella lärandeprocess på lång sikt. I denna plan antecknas erfarenheter av de undervisningsarrangemang, handlingssätt och stödtjänster som varit stöd för elevens inläring och utveckling.

Bedömningen av eleven grundar sig på den allmänna lärokursen eller på den lärokurs som har fastställts för eleven i den individuella planen för hur undervisningen skall ordnas.

Den individuella planen görs upp i ett yrkesövergripande samarbete mellan elevens lärare, sakkunniga inom elevvården och i mån av möjlighet elevens vårdnadshavare.

Genomförandet av den individuella planen skall bedömas och följas upp regelbundet; i synnerhet då eleven övergår från förskoleundervisningen till den grundläggande utbildningen, från en klass och skola till en annan under den grundläggande utbildningen och vid övergången från den grundläggande utbildningen till andra stadiet.

5.5 UNDERVISNING PER VERKSAMHETSOMRÅDE

Då undervisningen inte kan anordnas läroämnesvis enligt den uppgjorda lärokursen, på grund av att en elev har ett svårt handikapp eller en svår sjukdom, skall undervisningen ordnas så den utgår från verksamhetsområden. De verksamhetsområden som hör till läroplanen är motoriska färdigheter, språk och kommunikation, sociala färdigheter, färdigheter för dagliga rutiner och kognitiva färdigheter. I läroplanen skall verksamhetsområdena delas in i delområden.

Målet för inläringen av motoriska färdigheter är att elevens uppfattning om sin egen kropp skall stärkas och att utvecklingen av rörelsefärdigheter och finmotoriska färdigheter skall främjas. Undervisningen av de motoriska färdigheterna skall innehålla planering och handledning av de motoriska färdigheterna och de delområden som anknyter till utvecklingen av balans, koordination, rytm, uthållighet och muskelstyrka.

Målet för inläringen av kommunikativa färdigheter är att eleven får en färdighet att orientera sig i sin dagliga situation och att eleven utgående från den lär sig att uttrycka sig och förstå olika uttrycksformer. Undervisningen i språk och kommunikation skall innehålla språklig medvetenhet, språkliga uttrycksformer, språkligt begrepps- och ordförråd, igenkännande och användning av tecken, symboler, bokstäver, ord och olika delområden som utvecklar tankeförmågan.

Målet för inläringen av sociala färdigheter är att elevens interaktionsförmåga skall utvecklas. Delområdena skall fokusera interaktiva färdigheter och färdigheter för självkontroll.

Målet för inläringen av dagliga färdigheter är att elevens aktiva deltagande i aktiviteter i sin närmiljö skall öka och att elevens förmåga att ta initiativ och bli självständig

skall främjas. Delområdena skall fokusera hälsa och trygghet, vardagliga rutiner, boende, fritidsaktiviteter och förmåga att röra sig i sin närmiljö.

Målet för inläringen av kognitiva färdigheter är att eleven skall aktiveras och att han eller hon skall lära sig att använda sina sinnen för att gestalta sin omgivning. Delområdena skall fokusera stimulering och träning av sinnena, övningar i att göra val, klassificering, problemlösning och övningar i att förstå förhållandet mellan orsak och verkan.

6

Undervisning för olika språk- och kulturgrupper

6.1 SAMER

I undervisningen av samiska elever skall beaktas att samerna är ett ursprungsfolk som har ett eget språk och en egen kultur. Samernas förhållande till naturen, de traditionella näringarna och det samiska samhället utgör kärnan i det egna språket och den egna kulturen och stöds i den grundläggande utbildningen. För en del av eleverna är samiska (nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska) modersmål och undervisningsspråk, för andra är samiska ett främmande språk. Särskild vikt fästs vid elevernas olika språkliga färdigheter när de kommer till den grundläggande utbildningen. Undervisningen av samiskspråkiga elever sker i huvudsak på samiska.

Undervisningen skall stödja elevens ursprungliga identitet och ge honom eller henne möjlighet att lära sig sitt språk och utveckla sina språkliga färdigheter. Den grundläggande utbildningen skall främja kännedom om den egna kulturen, historien och det samiska samhället i de nordiska länderna och insikten om samerna som folkgrupp och som ett av världens ursprungsfolk. Syftet med undervisningen är att eleven efter att ha fullgjort den grundläggande utbildningen skall vara medveten om sina rötter och sitt kulturarv och om olika samiska språk, kulturområden och samiska grupper. Skolan skall ge eleven förutsättningar att utveckla en sund självkänsla så att eleven kan bevara sin samiska identitet utan att assimileras med huvudbefolkningen.

Samiskspråkig undervisning ges på nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska. Det centrala målet för undervisningen av samisktalande elever är att stödja utvecklingen till aktiv tvåspråkighet och mångkulturalism. I den samiskspråkiga undervisningen stödjer alla läroämnen utvecklingen av elevens färdigheter i modersmålet.

Undervisningen skall stödja eleven i att identifiera sig med sitt nationella kulturarv och samhörigheten med samer bosatta i andra länder. I undervisningen följs riksomfattande mål och studieinnehåll - dock så att särdragen i den samiska kulturen och den samiska språksituationen beaktas. I undervisningen betonas speciellt den egna historien, kännedom om det samiska samhället i dag, de traditionella näringarna och musik- (luohti, leu'dd), berättar- (máinnas) och hantverkstraditionerna (duodji).

Som hjälpmedel i undervisningen nyttjas närmiljön, släktgemenskapen, de samiskspråkiga medierna och aktiva kontakter med andra sameområden. Skolan skall som lärmiljö stödja undervisningen på samiska. Skolan skall också samarbeta med hemmen och vårdnadshavarna, så att de samiska traditionerna för fostran och undervisning beaktas.

Eleven bör få positiva erfarenheter av sin egen kultur genom lekar, berättelser, aktiviteter och delaktighet. Undervisningen skall i mån av möjlighet anpassas till årets gång i det lokala samiska samhället, till traditionella arbeten som hänför sig till olika årstider och till förändringarna i naturen.

6.2 ROMER

I undervisningen av elever med romskt ursprung skall de finländska romernas ställning som en etnisk och kulturell minoritet beaktas. I och med romernas integrering i samhället och den nya lagstiftningen om minoritetsrättigheter skall frågor i anslutning till utbildning och bevarande av det unika språk- och kulturarvet beaktas också i den grundläggande utbildningen. Undervisningen i romani skall främja skapandet av en dubbelidentitet och höja kvaliteten på skolgången.

Undervisningen i romani skall ge elever med romskt ursprung en naturlig möjlighet att också i skolan ge uttryck för sin minoritetsidentitet. Undervisningen skall främja de romska elevernas kännedom om sin historia och sitt språk och insikten om romerna som en av de betydande minoriteterna i hela världen och i Europa.

Betydelsen av språkundervisningen i skolan accentueras hos romska barn i synnerhet därför att romanispråket i Finland traditionellt endast har varit ett talat språk. I undervisningen i romani och romsk kultur skall elevernas olika språkliga färdigheter och regionala skillnader därför beaktas. Som hjälpmedel i undervisningen nyttjas närmiljön, släktgemenskapen och medier på romani.

6.3 ELEVER MED TECKENSPRÅK SOM MODERSMÅL

Elever med teckenspråk som modersmål är elever som är döva, har nedsatt hörselförmåga eller är hörande och vars modersmål är finlandssvenskt teckenspråk. De har lärt sig teckenspråket som sitt förstaspråk och det är det språk som de behärskar bäst eller det språk som de använder mest i sitt dagliga liv.

I undervisningen av elever med teckenspråk som modersmål följs de allmänna målen för fostran och lärande i grundskolan genom att de tillämpas på den teckenspråkiga kulturen. Undervisningsspråket är det finlandssvenska teckenspråket. Parallellt med teckenspråket används svenska eller finska som språk i läsning och skrivning.

Målet är att elevens teckenspråkiga identitet skall stärkas och att han eller hon skall lära sig att uppskatta sitt språk och sin kultur som jämbördiga vid sidan av majoritetsspråket och majoritetskulturen. Eleven skall kunna vara medveten om sina språkliga och kulturella rättigheter i olika situationer så att jämlik verksamhet och kommunikation blir möjlig.

Målet är också att eleven skall bli medveten om och få kunskaper om ljudvärlden och de karakteristiska dragen och handlingssätten i hörande människors kultur, som avviker från den teckenspråkiga kulturen och från teckenspråkiga handlingssätt, så att det skall bli möjligt för eleven att fungera flexibelt i två eller flera kulturer samtidigt.

Eftersom det finlandssvenska teckenspråket är ett minoritetsspråk och elevernas möjligheter att lära sig det före skolåldern varierar kraftigt, skall i undervisningen fästas speciell vikt vid att skapa en så stimulerande teckenspråkig lärmiljö som möjligt. Teckenspråket har inte ett allmänt använt skrivsystem, därför accentueras betydelsen av elevens personliga språkliga interaktion. Dessutom skall undervisningen så mångsidigt som möjligt utnyttja de möjligheter som informationstekniken ger för att kommunicera och inhämta information på teckenspråk.

6.4 ELEVER MED INVANDRARBAGGRUND

Med invandrarelever avses i dessa grunder för läroplanen för den grundläggande utbildningen både sådana barn och unga med invandrarbakgrund som har flyttat till Finland och sådana som är födda i Finland.

I undervisningen av elever med invandrarbakgrund följs dessa grunder för den grundläggande utbildningen med beaktande av elevens bakgrund och utgångsläge, såsom modersmål och kultur, orsaken till invandringen och tiden som de varit i landet. Dessutom har särskilda mål för undervisningen ställts upp. Undervisningen skall stödja elevens utveckling till en aktiv och balanserad medlem såväl i den finländska språk- och kulturgemenskapen som i den egna språk- och kulturgemenskapen.

Invandrarna får undervisning i svenska eller finska som andraspråk i stället för undervisning i modersmålet och litteratur om deras kunskaper i svenska eller finska inte kan anses vara lika goda som i modersmålet på språkfärdighetens alla delområden. För elever med invandrarbakgrund bör man i mån av möjlighet ordna undervisning i deras eget modersmål.

Vid sidan av undervisningen i svenska eller finska och i elevens modersmål bör elever med invandrarbakgrund få speciellt stöd också på andra lärområden för att de skall kunna nå jämlika inlärningsfärdigheter. En plan för elevens lärande kan göras upp för elever med invandrarbakgrund. Planen kan utgöra en del av elevens integrationsplan.

I undervisningen bör beaktas elevernas inlärningsbakgrund och traditioner för fostran och utbildning. I samarbetet mellan hemmet och skolan beaktas familjernas kulturbakgrund och erfarenheterna av skolsystemet i utvandringslandet. Vårdnadshavarna informeras om det finländska skolsystemet, skolans verksamhetsidé, läroplanen, bedömningen, undervisningsmetoderna och om planen för elevens lärande.

Elevernas och vårdnadshavarnas kunskaper om natur, levnadssätt, språk och kulturer i sitt språk- och kulturområde utnyttjas i undervisningen.

7

Undervisningens mål och centrala innehåll

7. 1 INTEGRERING OCH TEMAOMRÅDEN

Undervisningen kan vara ämnesindeldad eller integrerad. Målet med den integrerade undervisningen är att lära ut förmågan att betrakta företeelser ur olika vetenskapsgrenars synvinkel genom att bygga upp helheter och betona de allmänna målen för fostran och utbildning.

Temaområdena är sådana centrala områden inom skolans fostran och undervisning, vars mål och innehåll skall ingå i många läroämnena. De kan beskrivas som teman som integrerar fostran och undervisning. Genom dem svarar skolan på de utmaningar som möter eleven i dagens samhälle.

Temaområdena beskrivs allmänt i denna punkt, men de har även lyfts in i de olika läroämnena och beskrivs enligt de perspektiv som karakteriserar läroämnet och på ett sätt som elevens utvecklingsskede förutsätter. Då läroplanen utarbetas skall temaområdena tas med i beskrivningen av de gemensamma och valfria läroämnena och i gemensamma evenemang. Dessutom skall de synas i skolans verksamhetskultur.

1. Att växa som människa

Syftet med temaområdet Att växa som människa, som genomsyrar hela undervisningen, är att stödja elevens hela utveckling och livskompetens. Målet är att skapa en uppväxtmiljö som å ena sidan skall stödja utvecklingen av individualiteten och en sund självkänsla och å andra sidan elevens utveckling som samhällsmedlem med jämlikhet och fördragsamhet som utgångspunkt.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att förstå sin fysiska, psykiska och sociala tillväxt och sin unika individualitet
- lära sig att bedöma det etiska i sitt handlande och att känna igen vad som är rätt och fel
- lära sig att förstå vad estetiska upplevelser betyder för livskvaliteten
- lära sig att se sin egen inlärningsstil och utveckla sig själv som lärande individ
- lära sig att verka som medlem i en grupp och i en gemenskap.

CENTRALT INNEHÅLL

- faktorer som inverkar på den fysiska, psykiska och sociala tillväxten, att identifiera och hantera känslor, faktorer som inverkar på vitaliteten och kreativiteten
- rättvisa, jämlikhet
- estetiska iakttagelser och tolkning av estetiska fenomen
- inlärningsfärdigheter och långsiktig, målinriktad självutveckling
- att ta hänsyn till andra, rättigheter, skyldigheter och ansvar som gruppmedlem, olika samarbetsformer

2. Kulturell identitet och internationalism

Syftet med temaområdet Kulturell identitet och internationalism är att hjälpa eleven att förstå den finländska och den europeiska kulturidentitetens karaktär, att finna sin egen kulturidentitet och att utveckla sin förmåga till växelverkan mellan olika kulturer och till internationalism.

MÅL

Eleven skall

- lära sig känna och uppskatta det egna andliga och materiella kulturarvet och lära sig betrakta den finlandssvenska och finska kulturidentiteten som en del av en specifikt finsk, nordisk och europeisk kultur
- lära sig förstå rötterna och mångsidigheten i den egna kulturen och lära sig att se sin egen generation som den som för kulturarvet vidare och utvecklar tidigare generationers levnadssätt
- bekanta sig med andra kulturer och livsåskådningar och få beredskap att fungera i ett mångkulturellt samhälle och i internationellt samarbete
- lära sig att förstå faktorer som bidrar till kulturidentiteten och deras betydelse för individen och samhället.

CENTRALT INNEHÅLL

- den egna kulturen, hembygdens kultur, det finländska, det nordiska och det europeiska
- andra kulturer och kulturell mångfald
- mänskliga rättigheter och förutsättningar för förtroende mellan människogrupper, för inbördes uppskattning och för ett framgångsrikt samarbete
- internationalism inom olika livsområden och förmåga till internationell växelverkan
- betydelsen av seder och bruk

3. Kommunikation och mediekunskap

Syftet med temaområdet Kommunikation och mediekunskap är att utveckla uttrycksförmågan och interaktionsfärdigheterna, främja förståelsen för mediernas ställning och betydelse och att utveckla förmågan att använda media. De kommunikativa färdigheter som betonas är delaktighet, växelverkan och gemenskap. Eleven skall öva sig i mediekunskap både som användare och producent.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att uttrycka sig mångsidigt och ansvarsfullt och att tolka andras sätt att kommunicera
- lära sig att utveckla sin förmåga att hantera information och att jämföra, välja och utnyttja den information som han eller hon har sökt fram

- lära sig att förhålla sig kritiskt till innehållet i den information som förmedlas av medierna och att begrunda hithörande etiska och estetiska värden i kommunikationen
- lära sig att skapa och förmedla information och att utnyttja media ändamålsenligt
- lära sig att använda olika slag av medier och medieteknik både i informationssökning, informationsförmedling och i olika interaktionssituationer.

CENTRALT INNEHÅLL

- att uttrycka egna känslor och tankar, olika uttryckssätt och deras användning i olika situationer
- analys och tolkning av innehållet i och avsikten med informationen, en föränderlig kommunikationsmiljö och mediemångfald
- mediernas roll och inflytande i samhället, världens förhållande till verkligheten såsom den beskrivs i medierna
- samarbetet med media
- källkritik, dataskydd och yttrandefrihet
- medietekniska redskap och allsidig användning av dem och webbetik

4. Deltagande, demokrati och entreprenörskap

Syftet med temaområdet Deltagande, demokrati och entreprenörskap är att hjälpa eleven att se samhället ur olika aktörers synvinkel, att utveckla de färdigheter som eleven behöver för att delta i samhällsverksamhet och att skapa en grund för entreprenörmässiga handlingsätt. Skolans lärmiljö och verksamhetsformer skall stödja elevens utveckling till en självständig, företagsam, målmedveten, samarbetskunnig och aktiv medborgare och stödja eleven i att bilda sig en realistisk bild av sina möjligheter att påverka.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att förstå skolgemenskapens, den offentliga sektorns, näringslivets och olika organisationers betydelse, verksamhetsformer och behov och att se detta ur ett samhällsnyttigt perspektiv
- lära sig att bilda sig en egen uppfattning i olika frågor genom att utnyttja olika slags expertis
- lära sig att delta i samhällsverksamhet på ett ändamålsenligt sätt och att ta ansvar för skötseln av gemensamma angelägenheter i sin skola och i närsamhället
- lära sig att möta och hantera förändringar, osäkerhet och konflikter och att verka på ett företagsamt och initiativrikt sätt
- lära sig att handla innovativt och på lång sikt för att nå ett mål och att bedöma den egna verksamheten och dess påverkan
- lära sig om arbetsliv och företagsverksamhet och inse deras betydelse för individen och samhället.

CENTRALT INNEHÅLL

- grundläggande kunskaper om skolsamfundets, den offentliga sektorns, näringslivets och olika organisationers verksamhet och arbetsfördelning
- demokratins betydelse i gemenskapen och samhället
- olika sätt att delta och påverka i medborgarsamhället
- olika sätt att bilda nätverk för att främja den egna och den gemensamma välfärden
- olika sätt att delta och påverka i den egna skolan och livsmiljön och bedöma verkningarna av sitt eget handlande
- företagsamhet och dess betydelse för samhället, baskunskaper om företagsamhet som yrke och att stifta bekantskap med företagsverksamhet

5. Ansvar för miljö, välfärd och en hållbar utveckling

Syftet med temaområdet Ansvar för miljö, välfärd och en hållbar utveckling är att öka elevens förutsättningar och motivation att verka för miljöns och människans välfärd. Målet för den grundläggande utbildningen är att fostra miljömedvetna medborgare som vill engagera sig i arbetet för en hållbar livsstil. Skolan skall lära eleven framtids tänkande och hur de kan bygga framtiden på ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbara lösningar.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att förstå nödvändigheten av miljövard, förutsättningarna för människans välfärd och förhållandet dem emellan
- lära sig att varsebli förändringar i miljön och i människors välbefinnande, att utreda orsaker och förutse följder och att verka till förmån för livsmiljön och för att öka välfärden
- lära sig att bedöma sin egen konsumtion, vilken inverkan det egna handlings sättet har och att tillägna sig sådana handlings sätt som en hållbar utveckling förutsätter
- lära sig att främja välfärden i sitt samhälle och att förstå hoten mot och möjligheterna till välfärd på global nivå
- lära sig att förstå att individen genom sina val formar såväl sin egen som vår gemensamma framtid, att verka på ett uppbyggande sätt för en hållbar utveckling.

CENTRALT INNEHÅLL

- en ekologiskt, ekonomiskt, kulturellt och socialt hållbar utveckling i den egna skolan och livsmiljön
- individens och samhällets ansvar för tillståndet i livsmiljön och för människornas välfärd
- miljövärden och en hållbar livsstil
- ekologisk effektivitet i produktion och samhälle och i dagliga handlings sätt, en produkts livscykel
- kontroll över sin egen ekonomi och sitt eget konsumtions beteende, möjligheter att påverka som konsument
- en önskvärd framtid, val och verksamhet som en sådan förutsätter

6. Trygghet och trafikkunskap

Syftet med temaområdet Trygghet och trafikkunskap är att lära eleven att inse trygghetens fysiska, psykiska och sociala dimensioner samt att handleda eleven till ett ansvarsfullt beteende. Den grundläggande utbildningen skall ge eleven färdigheter som hör samman med åldern för att verka trygghetsfrämjande i olika arbetsmiljöer och situationer.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att känna igen säkerhets- och hälsorisker, att förutse och undvika farliga situationer och att handla på ett sätt som främjar hälsa och trygghet
- lära sig att främja icke-våld och handla konstruktivt i mobbningsituationer
- lära sig att handla ändamålsenligt i olycksfalls- och krissituationer
- lära sig att bete sig ansvarsfullt och tryggt i trafiken
- lära sig att påverka säkerheten i trafikmiljön och i sin arbetsmiljö
- lära sig om samhällets olika välfärdstjänster.

CENTRALT INNEHÅLL

- att skydda sig mot olyckor, alkohol och droger och kriminalitet i den egna livsmiljön
- arbetssäkerhet och miljöskydd
- handlingsmodeller som främjar hälsa, trygghet, icke-våld och fred
- våldets dimensioner i närmiljön och samhället
- centrala trafikregler och olika slags trafikmiljöer
- trafikbeteende som tar hänsyn till andra, säkerhet och säkerhetsanordningar i trafikmiljön
- att kartlägga farliga ställen i närmiljön och att förbättra säkerheten
- trygghetsfrämjande tjänster
- att främja trygghet genom samarbete mellan hem och skola

7. Människan och teknologin

Syftet med temaområdet Människan och teknologin är att hjälpa eleven att förstå människans förhållande till teknologin och att se teknologins betydelse i vårt vardagsliv. Den grundläggande utbildningen skall ge baskunskaper om teknologin, dess utveckling och inflytande, ge handledning i förnuftiga val och väcka frågor om etik, moral och jämlikhet i anknytning till teknologin. I undervisningen skall man utveckla förmågan att förstå principerna för olika redskap, apparater och maskiner och lära eleverna hur de används.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att förstå teknologin, dess utveckling och inflytande på olika livsområden och sektorer i samhället och miljön
- lära sig att använda teknologi på ett ansvarsfullt sätt
- lära sig att använda informationsteknisk apparatur och IT-program och att använda datanät för olika ändamål
- lära sig att ta ställning till teknologiska val och bedöma framtida följder av aktuella teknologiska val.

CENTRALT INNEHÅLL

- teknologin i vardagslivet, i samhället och i det lokala produktionslivet
- den teknologiska utvecklingen och faktorer som påverkar denna utveckling i olika kulturer, på olika livsområden och under olika tider
- att utveckla, bedöma och ställa upp modeller för teknologiska idéer och olika produkters livscykel
- användning av informationsteknik och datanät
- frågor om etik, moral, välfärd och jämlikhet
- framtidens samhälle och teknologin

7.2 STUDIER I OLIKA MODERSMÅL OCH DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET

För läroämnet modersmål och litteratur har i dessa grunder fastställts elva lärokurser som är finska, svenska, samiska, romani och teckenspråk som modersmål, modersmål för elever med annat modersmål, finska och svenska som andraspråk, finska för samisktalande barn samt svenska och finska för teckenspråkiga barn. I lärokurserna har i svenska och finska som andra inhemska språk fastställts A- och B-lärokurser och modersmålsinriktade lärokurser avsedda för tvåspråkiga elever. Som bilaga till läroplansgrunderna finns dessutom Utbildningsstyrelsens rekommendation om grunderna för undervisningen i modersmål för invandrare.

I läroämnet modersmål och litteratur och i det andra inhemska språket studerar eleven de lärokurser som nämns i tabellen nedan enligt vad utbildningsanordnaren erbjuder och enligt vårdnadshavarens val. Med elevens modersmål avses i tabellen skolans undervisningsspråk (svenska, finska eller samiska) eller något annat språk som vårdnadshavaren anger.

ELEVENS MODERSMÅL	LÄROKURS I MODERSMÅL OCH LITTERATUR		DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET	
	GEMENSAMT	SÄRFINANSIERAT	GEMENSAMT	VALFRITT
svenska	svenska som modersmål	-	finska	-
finska	finska som modersmål	-	svenska	-
samiska	samiska som modersmål och finska för samisktalande	-	-	svenska
romani	svenska eller finska som modersmål	romani	finska eller svenska	-
teckenspråk	teckenspråk som modersmål och svenska eller finska för teckenspråkiga	-	-	finska eller svenska
annat modersmål	modersmål för elever med annat modersmål och svenska eller finska som andraspråk	-	-	finska eller svenska
annat modersmål	svenska eller finska som andraspråk eller svenska eller finska som modersmål	modersmål för elever med invandrar- bakgrund	finska eller svenska	-

7.3 Modersmål och litteratur

7.3 MODERSMÅL OCH LITTERATUR

Svenska som modersmål

Utbildningen i ämnet modersmål och litteratur syftar till att väcka elevernas intresse för språk, litteratur och interaktion. Modersmålsämnets uppgift är vidare att stärka den personliga och kulturella identiteten samt utveckla tänkandet, kreativiteten, förmågan till etiskt ställningstagande och förmågan att kommunicera med andra. Modersmålet är av grundläggande betydelse för lärandet och en väg till kunskap som börjar i hemmet, daghemmet och förskolan.

Modersmål och litteratur är som läroämne ett livskunskapsämne och ett centralt färdighets-, kunskaps- och kulturämne. Ämnet får sitt innehåll närmast från språk-, litteratur- och kommunikationsvetenskaperna och från kulturforskningen. Genom läsning och skrivande och muntlig kommunikation tillägnar sig eleverna nya begrepp och lär sig att se sammanhang, tänka logiskt, reflektera över och ta ställning till företeelser i omvärlden. Genom litteraturen och bildmedier får eleverna kunskap och möter olika kulturer. Litteraturen stödjer även personlighetsutvecklingen. Inom undervisningen i modersmål och litteratur och även vid samarbete med andra ämnen strävar man efter en integration av flera olika färdigheter i ett funktionellt sammanhang. Läroämnet baserar sig på ett vidgat textbegrepp som innebär att texterna kan vara fiktiva eller faktabaserade, handskrivna, tryckta, grafiska eller elektroniska. I detta vidgade textbegrepp ingår alltså förutom skrivna och talade texter även medietexter, ljud, bilder och kroppsspråk och kombinationer av dessa.

Att i tal och skrift kunna använda sitt modersmål, skolspråket, är en förutsättning för studier och för att man aktivt skall kunna delta och påverka i samhällslivet. Därför är det viktigt att skolan skapar goda möjligheter för språkutveckling, både inom ämnet modersmål och litteratur och inom andra ämnen i den grundläggande utbildningen. I flertalet finlandssvenska skolor har eleverna varierande språkbakgrund, och färdigheterna i skolspråket, svenskan, kan vara mycket varierande inom samma årskurs. Det är väsentligt att all undervisning i skolan, inte minst inom ämnet modersmål och litteratur, beaktar denna språkliga variation i syfte att stödja och stärka alla elevers språkliga identitet och färdighet att använda skolspråket.

ÅRSKURSERNA 1–2

I årskurserna 1–2 skall skolan ge utrymme för elevens individuella språkutvecklingsprocess. Eleverna befinner sig då oftast på mycket olika nivåer: en del börjar bekanta sig med bokstäverna medan andra redan läser böcker på egen hand. Huvudsyftet med undervisningen i modersmål och litteratur är att ge eleverna möjlighet att dagligen läsa, skriva och tala i funktionella och kommunikativa sammanhang som ger nya kunskaper och erfarenheter. Dessutom stödjer man på detta sätt elevens hela språkutveckling. De språkliga färdigheterna utvecklas inte isolerade utan integrerade i ett helhetsperspektiv.

MÅL

Kommunikation

Eleven skall

- vilja, våga och kunna uttrycka sig i olika kommunikationssituationer i skolan
- kunna lyssna koncentrerat
- bli van att delta i samtal genom att fråga, svara och berätta och ge uttryck för sina kunskaper, erfarenheter och åsikter.

Läsa och skriva

Eleven skall

- upptäcka idén med att läsa och skriva
- lära sig den grundläggande tekniken för att läsa och skriva, lära sig språkliga grundbegrepp såsom språkljud, enskilda bokstäver och alfabetet, stavelser och ord, få ett grepp om helheterna sats, mening och text samt få insikt i vikten av att öva och repetera vid läs- och skrivinläringen
- lära sig att reflektera över sin egen läsning och skrivning och över textens innehåll
- lära sig att så småningom upptäcka svenskans skriftspråkskod och börja följa skriftspråkets normsystem när han eller hon skriver egna texter
- få möjlighet att bland annat genom informationsteknik utveckla sina medie- och kommunikationsfärdigheter.

Språk, litteratur och kultur

Eleven skall

- lära sig att förstå språket som fenomen genom att lyssna till och diskutera texter, läsa och skriva och lära sig förstå att innehåll och uttryck hör ihop
- lära sig det skrivna språket, få stimulans för sin fantasi och impulser för sitt eget skrivande och tänkande
- få handledning i att hitta intressant läsning och att läsa sådana böcker som är lämpliga för elevens egen läsfärdighetsnivå.

CENTRALT INNEHÅLL

Kommunikation

- att uttrycka sig muntligt och skriftligt i olika kommunikationssituationer i skolan, att delta i par-, grupp- och klassdiskussioner
- att genom improvisation, berättande, lek och drama bearbeta det hörda, sedda, upplevda och lästa
- att lyssna noggrant och koncentrerat, och att dra slutsatser av det hörda
- att läsa dikter och ramsor, också utantill
- att integrera den verbala och nonverbala uttrycksförmågan med estetiska uttrycksformer

Läsa och skriva

- att på ett mångsidigt sätt och med texter som både ger kunskap och fantasiupplevelser utveckla läs- och skrivfärdighet
- att skriva textade bokstäver och småningom skrivstilsbokstäver (de förnyade typbokstäverna, siffrorna och matematiska symbolerna, se bilaga)
- att forma bokstäver och bokstavskombinationer samtidigt som eleverna vänjer sig vid rätt penngrepp och en god skrivställning
- att hitta rytmen i skrivandet och att skriva texter både för hand och på dator
- att öva sig i att använda datormusen och i hur man skriver och ritar med hjälp av en dator, och därmed stärker ögats och handens koordinationsförmåga
- att skriva texter som baserar sig på erfarenheter, åsikter och iakttagelser samt på fantasin.
- att använda stor begynnelsebokstav, interpunktion, mellanrum mellan orden och radbrytning
- att upptäcka analogin mellan ljud och bokstav
- att bekanta sig med skriftspråket och det talade standardspråket
- att känna igen korta välbekanta ord och så småningom övergå till att känna igen också längre, mindre bekanta ord och efterhand övergå från högläsning till tyst läsning
- att laborera utgående från hela texter, meningar, ord, morfem och fonem och på så sätt utveckla den språkliga medvetenheten
- att använda centrala lässtrategier såsom att kunna förutse textens typ och innehåll utgående från rubriken och bilderna och att sakta in vid naturliga ställen för att underlätta förståelsen av texten
- att se det väsentliga i en text och anknyta texten till egna upplevelser och kunskaper om språket
- att vänja sig vid att ord, meningar eller textavsnitt ibland kan vara svårförståeliga och öva sig i att försöka hitta betydelsen i den omgivande texten
- att med hjälp av diskussion analysera tryckta och elektroniska texter
- att dela upp talet i ord och orden i morfem och fonem, att öva sig i att skriva ljudenligt stavade ord
- att se hur rättskrivning och uttal kan stå i konflikt med varandra

Litteratur och språk

- att på ett mångsidigt sätt föra dialog med fiktiva texter
- att lyssna till och läsa sagor, dikter, berättelser och serier samt bekanta sig med litteratur i form av bild, film och teater och digitala texter
- att läsa och samtala och skriva om böcker så att tyngdpunkten ligger på det upplevda och på delade läserfarenheter
- att samtala om litteratur och därmed lära sig att använda begrepp som huvudperson, plats, tid, tema och handling samt att använda litteraturen som inspirationskälla för sitt skrivande och för sina muntliga prestationer
- att använda bibliotek
- att iaktta språket och fundera över språkets form och innehåll

Kommunikation

Eleven

- är van vid att uttrycka sig muntligt och kan berätta för en liten grupp om sina erfarenheter så att lyssnarna uppfattar budskapet
- har förmåga att uppfatta stavelser, ljud och rytm och kan leka med språket, uppfatta rim och reflektera över ordens form och betydelse
- kan uttrycka sig på ett väl fungerande sätt i dagligt tal
- kan lyssna koncentrerat till läraren och de andra eleverna
- deltar i samtal på ett naturligt sätt och bidrar med egna kommentarer och frågor i diskussioner

Läsa och skriva

Eleven

- läser tämligen felfritt och flytande texter som är lämpliga för hans eller hennes läsutveckling, lästekniken har automatiserats och eleven känner lätt igen välbekanta ord
- känner igen detaljer men ser även texten i sitt sammanhang, går i dialog med texten, har bekantat sig med strategier som förbättrar läsförståelsen och kan vid behov använda sig av dessa
- iakttar under läsningen sin förståelse av det lästa
- vill och klarar av att uttrycka sig skriftligt, skriver för olika situationer
- kan i skrift berätta om erfarenheter både i fantasin och i verkligheten
- skriver för hand, kan binda ihop bokstäver och även producera egen text på dator
- behärskar stavningen av frekventa ord
- klarar åtminstone tidvis av att inleda en mening med stor bokstav och använda skiljetecken i slutet av meningar.

Språk, litteratur och kultur

Eleven

- har börjat förstå språket som fenomen och kan i någon mån diskutera språkliga uttryck och texter
- har ett ordförråd och en förmåga att förstå åldersanpassade tryckta texter och medietexter
- är en motiverad och aktiv läsare som själv kan skaffa sig lämplig och intressant litteratur
- har läst flera barnböcker och läser på ett mångsidigt sätt som tillfredsställer behovet av att känna och tänka i dialog med fiktiva texter.

I årskurserna 3–5 är huvudsyftet med undervisningen i modersmål och litteratur att eleverna skall utveckla basfärdigheter i funktionella sammanhang. Elevernas läsförståelse och förmåga att söka information fördjupas. Läsning av skönlitteratur och saktexter och varierande former av skrivning ges stort utrymme. Färdigheterna i läsning, skrivning och muntlig uttrycksförmåga stärks. Samtidigt stöds elevernas fantasi, kreativitet och identitetsutveckling.

MÅL

Kommunikation

Eleven skall

- lära sig att delta aktivt i kommunikationssituationer
- lära sig att lyssna och att ge och ta emot synpunkter och respons
- kunna orientera sig i textmiljöer där ord, bild och ljud samverkar med läsaren
- lära sig att beakta den mottagande parten i kommunikationssituationer.

Att tolka och bruka olika slags texter

Eleven skall

- lära sig att läsa och tolka olika slag av texter och att vid läsningen använda strategier som kännetecknar en god läsare
- lära sig att välja lämplig litteratur och vänja sig vid att reflektera över tankar och erfarenheter i texter och jämföra dem med egna livserfarenheter och vidga sin värld
- lära sig att ställa frågor och dra slutsatser utifrån den lästa texten
- lära sig att söka information ur många olika slag av källor som är lämpliga för denna åldersgrupp.

Att producera och bruka olika slags texter

Eleven skall

- lära sig att strukturera olika slag av texter, både muntligt och skriftligt
- utveckla förmåga att uttrycka sig tydligt och utvidga sitt ord- och begreppsförråd och utveckla sin meningsbyggnad i ett funktionellt sammanhang
- lära sig att skriva flytande skrivstil och få erfarenhet av att producera olika slags texter med ord- och textbehandlingsprogram
- lära sig att iakttä och tillämpa grunderna för skriftspråkets och talspråkets normer i funktionella sammanhang.

Språk, litteratur och kultur

Eleven skall

- lära sig att beskriva grundläggande språkliga begrepp och strukturer
- uppmuntras till läsning genom rikligt med barn- och ungdomslitteratur och lära sig välja böcker som engagerar

- möta olika länders kulturer genom litteratur, teater, film och andra medier samt erbjudas möjligheter att uppleva sambandet mellan litteratur och andra konstarter
- lära sig baskunskaper om medier och att på ett funktionellt sätt använda sig av olika medier både i skolan och under fritiden
- lära sig att lägga märke till och respektera de språk som talas i närmiljön och lära känna de nordiska grannspråken.

CENTRALT INNEHÅLL

Kommunikation

- att bekanta sig med kommunikationens grunder och att iaktta olika kommunikations-situationer
- att berätta och beskriva, uttrycka egna åsikter, ställa frågor, delta i diskussioner
- att lyssna och uttrycka sig enligt situationens krav
- att utveckla och berika sin uttrycksförmåga genom estetiska uttrycksmedel

Textförståelse

- att förutse innehåll och strukturer i en text på basis av bilder, rubriker och tidigare läserfarenhet
- att se skillnaden mellan viktiga helheter och mindre viktiga detaljer i en text och att komprimera innehållet i en text
- att använda sig av tankekartor, ställa frågor till texten, jämföra olika texter och reflektera över innehållet i en text

Skriva och tala

- att få vana att uppträda, ta kontakt med sin publik och disponera sitt inlägg
- att berätta och beskriva något välbekant, skapa en egen berättelse med en intrig, samla information till en helhet samt uttrycka åsikter och motivera dessa
- att planera sin egen text, att omforma och bearbeta texter
- att använda styckeindelning, rubriker och mellanrubriker
- att ge och ta emot respons på texter
- att skriva flytande med ledig och tydlig skrivstil
- att lära känna standardspråkets normer
- att få övning i grundläggande rättstavning

Informationssökning

- att använda olika slag av uppslagsverk och ordböcker
- att utveckla sin förståelse av faktatexter
- att bekanta sig med biblioteket och där söka information och böcker av olika slag
- att öva sig i enkel informationssökning på Internet och handledd informationssökning i flera steg

Språk, litteratur och kultur

- att observera språket och dess funktion
- att klassificera ord och laborera med språket enligt olika kriterier
- att känna till ordklasser, ordböjning och meningsbyggnad samt begreppen subjekt och predikat
- att se de tydligaste skillnaderna mellan talat och skrivet språk.
- att läsa rikligt med texter och bekanta sig med litterära genrer såsom berättelse, saga, drama, lyrik och serier
- att gemensamt läsa eller lyssna till flera barn- och ungdomsböcker och kortare texter och bearbeta det lästa
- att redogöra för sina gemensamma och personliga läserfarenheter genom att berätta, diskutera, skriva eller dramatisera
- att bekanta sig med några centrala begrepp som är viktiga då man analyserar och diskuterar litteratur
- att bekanta sig med svensk och nordisk barnlitteratur och de nordiska grannspråken

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 5

Kommunikation

Eleven

- strävar efter att utveckla sin muntliga och skriftliga uttrycksförmåga i olika kommunikationssituationer
- tar till orda i diskussioner och berättar om och beskriver sina egna iakttagelser, idéer och åsikter och jämför dem med andras
- strävar efter att nå fram med sitt budskap och kan i någon mån anpassa sitt uttryckssätt till situationen och till mediet
- vill och kan lyssna till andras tankar och synpunkter och har förmåga att uttrycka egna åsikter både verbalt och nonverbalt
- kan uppfatta det centrala innehållet i texter av olika slag, även sådana som innehåller både ord, bilder och ljud
- klarar av att för en bekant publik hålla en kort och till strukturen klar muntlig presentation
- tar aktivt del i drama och andra estetiska uttrycksformer.

Att tolka och bruka olika slags texter

Eleven

- kan läsa flytande
- kan använda ett flertal olika lässtrategier och går i dialog med texten
- förstår vad en informationssökningsprocess innebär
- kan använda sig av biblioteket och hittar ändamålsenlig information i tryckta och i elektroniska källor

- kan hitta väsentlig information i texter som är avpassade för åldern och har provat på att tillämpa källkritik
- läser fiktiva texter som ger både kunskap och glädje

Att producera och bruka olika slags texter

Eleven

- kan både skriftligt och muntligt producera olika slag av texter, såsom berättelser, beskrivningar och informativa texter
- har skrivit flera texter för olika situationer och är van vid att planera, bearbeta och förbättra sin text
- är medveten om att en del av textplaneringsprocessen består i att finna idéer och samla kunskap och erfarenhet
- förstår idén med styckeindelning då man strukturerar en text och kan bygga upp sina texter logiskt
- behärskar två typer av handstil, textning och skrivstil, har utvecklat en läslig skrivstil och är även van vid att producera text med hjälp av textbehandling
- kan använda ordböcker och andra språkliga hjälpmedel i syfte att utveckla sitt ordförråd
- förstår skillnaderna mellan talat och skrivet språk så väl att det syns i elevens egna texter
- känner till principerna för rättstavning vid användning av stor och liten bokstav och vanliga ljudstridigt stavade ord, kan tillämpa principen om sammanskrivning av sammansatta ord och tillämpa de centrala reglerna för interpunktion.

Språk, litteratur och kultur

Eleven

- använder sig av sina kunskaper om och färdigheter i språket för att förstå och producera texter
- kan reflektera över förhållandet mellan form och innehåll i ord, satser, meningar och texter
- kan reflektera över skillnaderna mellan talat och skrivet språk
- kan laborera med ord i ordklasser, böja vanliga ord och urskilja predikat och subjekt i en enkel sats
- har läst de böcker som klassen valt att läsa tillsammans och dessutom ett flertal valfria böcker, kortare texter och lyrik
- har förmåga att välja intressant litteratur för sin läsning och kan i någon mån beskriva sig själv som läsare
- strävar efter att synliggöra insikter och erfarenheter och att utveckla sin fantasi genom läsandet
- har bekantat sig med fiktiva texter genom film, teater och andra medier
- känner till de språk som talas i närmiljön och i de nordiska grannländerna

I årskurserna 6–9 är målet för undervisningen att vidga elevernas språk- och textkompetens. Elevernas texterfarenhet breddas och fördjupas och de lär sig att utveckla sin språkanvändning så att den motsvarar de krav som standardspråket ställer.

Under denna fas skall eleverna bli allt mer medvetna om sig själva som läsare, talare, lyssnare och skribenter. Undervisningens uppgift är att inspirera eleverna att läsa och reflektera över både litteratur och medietexter. Genom litteraturen möter eleverna olika kulturer och litteraturen ger dem även kunskap och insikt. Elevernas förmåga att tolka, analysera och producera texter utvecklas, de blir mer medvetna i sitt språkbruk och laborerar med ord och språkformer.

MÅL

Kommunikation

Eleven skall

- utveckla säkerhet i olika kommunikationssituationer och medvetenhet om kommunikationssituationens krav
- utveckla social och etisk kompetens i kommunikationssituationer, både i och utanför klassrummet
- bli medveten om hur man skapar ett positivt kommunikationsklimat och vänja sig vid olika synsätt och olika uttryckssätt.

Att tolka och bruka olika slags texter

Eleven skall

- stärka sina färdigheter i att tolka och utvärdera texter och utvecklas till en aktiv och reflekterande läsare och lyssnare
- utveckla en medvetenhet om olika textgenrer så att han eller hon vet vilken förståelse som krävs för att kunna läsa, lyssna till och bearbeta olika slag av texter
- utveckla sina färdigheter att söka och använda information i olika slag av källor.

Att producera och bruka olika slags texter

Eleven skall

- utvecklas till en textförfattare med mångsidigt ordförråd och personlig stil som i tal och skrift kan använda sig av sina kunskaper om språket
- vilja och våga framföra och motivera sina åsikter och kommentera andras på ett konstruktivt sätt
- bli van vid att planera och strukturera sin kommunikation i tal och skrift
- lära sig att beakta mottagarens, situationens och mediets roll vid textproduktion
- utveckla sitt ordförråd i funktionella sammanhang.

Språk, litteratur och kultur

Eleven skall

- lära sig grundläggande kunskaper om svenska språket, dess struktur och grammatik, varieteter och utveckling
- öka och fördjupa sitt läs- och litteraturintresse genom att läsa skönlitteratur från Finland, Norden och andra länder
- vidga sina litteraturupplevelser genom teater och film
- få en uppfattning om hur texter och medier har makt att skapa bilder och tankar, forma människors världsbild och påverka deras val
- bekanta sig med olika kulturer genom litteratur, teater och andra medier och därmed utveckla sin etiska medvetenhet och få estetiska upplevelser
- utveckla språklig tolerans och respektera språklig variation hos olika språkbrukare.

CENTRALT INNEHÅLL

Kommunikation

- att förstå och tillämpa förhållandet mellan textinnehåll, form och uttryckssätt i olika kommunikationssituationer
- att diskutera och föra dialog i funktionella kommunikationssituationer
- att utveckla förmågan att kommunicera enligt situationens krav på stilnivå och språkvariant
- att stärka förmågan och viljan att kommunicera, föra fram egna åsikter och motivera dessa
- att reflektera över sina egna färdigheter i läsning, kommunikation och medieanvändning

Textförståelse

- att öva sig i att förstå och reflektera då man lyssnar och läser
- att behandla fiktiva texter på olika sätt, t.ex. författar- och textorienterade analyser och läsarorienterade analyser
- att behandla saktexter som representerar centrala textgenrer
- att betrakta texter som helheter, dvs. deras struktur, syfte och användning
- att reflektera över betydelser i texter utgående från texten och från egna erfarenheter
- att analysera och bedöma saktexter, att komprimera textinnehåll, att kunna skilja mellan värderingar och fakta
- att analysera och bedöma mål och metoder hos textförfattaren, speciellt i medietexter
- att reflektera över verbala, visuella och auditiva uttryck i texter
- att gå i dialog med texter och dela sina läsupplevelser med andra
- att analysera texters syfte och uttrycksformer

Skriva och tala

- att utveckla kommunikationsfärdigheter och personliga uttryckssätt i ett funktionellt sammanhang
- att arbeta process- och målinriktat med textproduktion

- att producera texter av olika slag för olika målgrupper, både för hand och med textbehandlingsprogram
- att sammanställa och presentera ett arbete
- att reflektera över och bearbeta information
- att skriva fiktiva texter som ger uttryck för upplevelser och erfarenheter i en fiktiv värld
- att experimentera med ord, meningar och satser i skriftlig och muntlig form
- att utforska språket experimentellt, bland annat genom drama
- att öva rättskrivning i funktionella sammanhang
- att använda sig av standardspråk både i tal och skrift
- att lära sig en del om språkvård och normer för talat och skrivet standardspråk

Informationssökning

- att planera och strukturera informationssökningen
- att söka information i olika källor och bedöma ändamålsenligheten hos och tillförlitligheten i olika saktexter
- att reflektera över och bearbeta den samlade informationen under processens gång
- att göra anteckningar och öva sig i att ge enkla källhänvisningar
- att välja, strukturera och presentera material

Språk, litteratur och kultur

- att granska social, geografisk och situationsbunden variation i det svenska språket
- att få grundläggande kunskap om modersmålets betydelse och om den språkliga situationen i Finland och Norden samt i ett globalt och demokratiskt perspektiv
- att undersöka principerna för satsbyggnad i det svenska språket med fokus på ordföljd, struktur, sats och mening
- att laborera med ordval, ordbetydelser och olika stilnivåer
- att känna igen centrala icke-fiktiva textgenrer
- att läsa, analysera, reflektera över och gestalta skönlitteratur från Finland, Norden och andra länder
- att läsa rikligt med gemensamma och valfria romaner eller ungdomsböcker och dessutom dikter, noveller och annan kortprosa
- att läsa och bearbeta nordiska myter och sagor och centrala verk inom finlandssvensk litteratur
- att bekanta sig med de skönlitterära huvudgenrerna och några andra genrer såsom novell, roman, saga, myt och science fiction
- att känna till och använda centrala litteraturanalytiska begrepp som är lämpliga för åldersnivån
- att bli förtrogen med några kännetecken för centrala litterära stilriktningar, såsom romantik, realism och modernism
- att få erfarenhet av litteratur och kultur i form av teater, film och andra medier och att analysera och dela dessa upplevelser tillsammans med andra

KRITERIER FÖR VITSORDET ÅTTA VID SLUTBEDÖMNINGEN

Kommunikation

Eleven

- har lust och vilja att uttrycka sig muntligt och skriftligt både individuellt och i grupp och strävar efter att få kontakt med sin publik
- kan lyssna koncentrerat och tar till orda i en problemorienterad diskussion och visar förmåga till en aktiv och analytisk dialog
- visar respekt för andra talare, accepterar olika åsikter och kan delta i en diskussion på ett konstruktivt sätt, t.ex. genom att ställa frågor och komma med förslag och motiveringar
- känner till de viktigaste skillnaderna mellan talspråk och skriftspråk, är medveten om privatspråkets möjligheter och begränsningar och kan förändra sitt språkbruk beroende på situationen och mediet
- tar emot och utnyttjar respons på egna texter för att utveckla sina egna färdigheter och kan också ge andra konstruktiv respons och arbeta både enskilt och i grupp.

Att tolka och bruka olika slags texter

Eleven

- kan föra en dialog med såväl fiktiva texter som sakter: ställa frågor till texten, kommentera, argumentera, tolka och analysera texter
- kan uttrycka sin egen läsartext vid läsning av fiktiva texter: fundera över textens tema, intrig och personporträtt och över textens innehåll och relation till egna tankar och erfarenheter
- kan använda sig av några centrala språk-, litteratur- och textanalytiska begrepp
- kan läsa lyrik och uttrycka tankar och känslor som dikten väcker
- kan orientera sig i olika textmiljöer och känner till olika textgenrer och deras funktion
- förstår att en text har ett syfte och en avsändare som är avgörande för textens språkliga uttryck, form och innehåll
- läser och förstår olika slags texter – även medietexter – och använder väl fungerande lässtrategier
- kan reflektera över visuella och auditiva uttryck i texter
- känner igen vanliga fiktiva textgenrer och även fakta- och medietexter inom olika genrer, speciellt nyheter, reklam och artiklar av olika slag, samt kan förhålla sig analytiskt och kritiskt till dessa
- kan ta fram det väsentliga i en text, tolka texter, känna igen värdepåståenden, komprimera textinnehåll och jämföra olika texter
- kan använda bibliotek, uppslagsverk och databaser samt fiktiva texter, sakter och muntligt förmedlad information som informationskällor
- kan ta fram väsentlig information ur olika källor och reflektera över deras tillförlitlighet.

Att producera och bruka olika slags texter

Eleven

- känner till olika arbetsfaser i uppläggnen av muntliga och skriftliga texter och kan tillämpa sina språkkunskaper vid textproduktion

- kan samla tillräckligt med material för sin presentation samt strukturera och analysera detta
- kan strukturera sitt muntliga framförande så att det centrala innehållet förmedlas till åhörarna och så att tankegången i texten är lätt att följa
- kan producera många olika slags fiktiva texter och sakter, till exempel beskrivningar, berättelser, definitioner, sammandrag, referat, brev, ansökningar, insändare och andra argumenterande texter
- kan producera sin text både för hand och med ordbehandlingsprogram och även i övrigt utnyttja informationsteknik och medier
- kan skriva något så när felfritt, förstår innebörden av en språklig norm och kan tillämpa den så att språkstrukturer, interpunktion och ortografi i huvuddrag är korrekta
- har ett tillräckligt stort, fungerande ordförråd, men talspråkliga, dialektala eller finskpåverkade uttryck kan förekomma
- kan göra iakttagelser och reflektera över sig själv som läsare, talare och skribent
- kan i sina texter tillämpa sina kunskaper om språket och skillnaden mellan talat och skrivet språk och därmed välja ord, stil och strukturer på ett ändamålsenligt sätt.

Språk, litteratur och kultur

Eleven

- har uppnått en sådan läsfärdighet att han eller hon kan läsa hela verk
- finner intressant läsning och kunskap bland fakta- och/eller skönlitteratur och i olika medier
- känner till det svenska språkets viktigaste särdrag och kan i någon mån jämföra svenska språket med andra språk, speciellt finska språket, nordiska språk och de främmande språk som eleven får undervisning i
- känner till ordklassindelning, böjningssystem och satsanalys inklusive ordföljdsprinciper och kan laborera med språket
- kan beskriva sig själv som läsare, och motivera sina egna litteraturval, och har läst åtminstone det antal hela verk som klassen har valt att läsa gemensamt
- har läst både finländsk, svensk, nordisk och annan utländsk skönlitteratur i form av dikter, sagor, berättelser, noveller, serier, utdrag ur dramer, nordiska myter och sagor och centrala verk inom finlandssvensk litteratur
- känner till de skönlitterära huvudgenrerna, några centrala stilriktningar och en del klassiska verk samt några centrala verk inom finländsk och nordisk litteratur och inom världslitteraturen
- kan reflektera över litteratur, teater och film och dela sina upplevelser med andra
- kan tolka och granska budskap i olika medier
- har någon kännedom om svenska språkets variation och utveckling och vet att språket är ett kulturfenomen som utvecklas och förändras, beroende på språkbrukarna och på geografiska, sociala, politiska och historiska faktorer
- kan utgående från sina kunskaper förstå och reflektera över modersmålets roll i förhållande till andra språk i en mångkulturell språkgemenskap
- kan reflektera över svenskan i Finland som en del av den nordiska språkgemenskapen och i ett mera globalt perspektiv samt förstår språkets och modersmålets betydelse för människan.

Finska som modersmål

Utbildningen i ämnet modersmål och litteratur syftar till att väcka elevernas intresse för språk, litteratur och interaktion. Undervisningen skall grunda sig på en social språksyn: man blir medlem i en grupp och delaktig i dess kunskap då man kan använda språket på samma sätt som gruppen. Undervisningen skall också grunda sig på elevens språkliga och kulturella färdigheter och erfarenheter och erbjuda möjligheter till mångsidig kommunikation, läsning och skrivning med vars hjälp eleven bygger upp sin identitet och sin självkänsla. Målet är att eleven skall lära sig att kommunicera och läsa på ett aktivt och etiskt ansvarigt sätt, bli delaktig i kultur och få möjlighet att delta och påverka i samhället.

I undervisningen i modersmål och litteratur lär man sig de olika begreppen för att klä världen och det egna tänkandet i ord: eleven får redskap för att strukturera verkligheten men erbjuds också möjligheter att lösgöra sig från den, bygga nya världar och skapa nya associationer.

Modersmål och litteratur är ett färdighets-, kunskaps- och konstämne som får sitt innehåll från språk-, litteratur- och kommunikationsvetenskaperna. Läroämnet baserar sig på ett vidgat textbegrepp: texter är talade och skrivna, fiktiva och faktaspäckade, verbala, visuella, ljudsatta och grafiska och utgör kombinationer av dessa texttyper. I undervisningen skall beaktas att elevens modersmål är grunden för lärandet: språket är för eleven både ett redskap och ett föremål för inläringen. Undervisningen i modersmål och litteratur har som uppgift att systematiskt utveckla elevens studie- och interaktionsfärdigheter som baserar sig på språket.

Modersmålsinläringen genomsyrar språkets delområden och uppgifter på ett mångsidigt sätt. Undervisningen skall utveckla kunskapen om språket och litteraturen och interaktionsfärdigheterna i nya och alltmer krävande språk- och kommunikationssituationer.

ÅRSKURSERNA 1–2

Den centrala uppgiften i undervisningen i modersmål och litteratur i årskurserna 1–2 är att fortsätta den språkinläring som inletts redan i hemmet, dagvården och i synnerhet i förskolan. Undervisningen skall vara heltäckande och omfatta all muntlig och skriftlig kommunikation inom språkets olika delområden som anknyter till elevens vardag och som stöder hans eller hennes individuella språkinläring. I undervisningen bör man vidare beakta att eleverna kan finna sig i mycket olika skeden i sin inlärningsprocess.

MÅL

Eleven utvecklar sin kommunikationsförmåga

Eleven skall

- vänja sig vid olika kommunikationssituationer i skolan
- lära sig att lyssna koncentrerat
- lära sig att fråga, svara och berätta och ge uttryck för sina kunskaper, erfarenheter, tankar och åsikter
- utveckla sin språkliga och fysiska helhetsgestaltning.

Eleven utvecklar sina läs- och skrivfärdigheter

Eleven skall

- lära sig den grundläggande tekniken för att läsa och skriva och de begrepp som är centrala vid läs- och skrivinläringen; eleven skall få insikt i vikten av att öva och regelbundet läsa och skriva
- utveckla sina läs- och skrivfärdigheter, också sin medieläskunnighet och sina kommunikativa färdigheter i en informationsteknisk lärmiljö
- lära sig att iakttä sig själv som läsare och skribent
- lära sig att småningom börja följa skriftspråkets normsystem när han eller hon skriver egna texter.

Elevens förhållande till litteraturen och språket utvecklas

Eleven skall

- genom att lyssna till högläsning och läsa litteratur bekanta sig med det skrivna språket, få stimulans för sitt ord- och uttrycksförråd och för sin fantasi, få stoff för sitt tänkande och uttrycksförmåga
- lära sig att hitta intressant läsning och att läsa böcker som är lämpliga för elevens egen läsfärdighetsnivå
- bli van vid att reflektera över språket, dess betydelser och former
- vänja sig vid att man i samband med texter också använder begrepp som språkljud, bokstav, stavelse, ord, sats, stora skiljetecken, rubrik, text och bild.

CENTRALT INNEHÅLL

Kommunikation

- att uttrycka sig muntligt och skriftligt i olika kommunikationssituationer i skolan, i par-, smågrupps- och klassdiskussioner
- att lyssna noggrant och koncentrerat, och att dra slutsatser av det hörda
- att genom improvisation, berättande, lek och drama bearbeta det hörda, sedda, upplevda och lästa, också genom integration med konstämnen

Läsa och skriva

- att dagligen läsa och skriva på ett mångsidigt sätt
- att genom gemensamma diskussioner läsa och förstå tryckta och elektroniska texter genom gemensamma diskussioner
- att öva analogin mellan ljud och bokstav
- att öva sig i skriftspråket och det talade standardspråket
- att känna igen korta ord och så småningom övergå till att känna igen också längre, mindre bekanta ord och efterhand övergå från högläsning till tyst läsning
- att bekanta sig med strategier som förbättrar textförståelsen och att använda dem
- att dela upp talet i ord, stavelser och språkljud, att öva sig i att skriva ord
- att skriva olika bokstavstyper, att lära sig små och stora tryckbokstäver och skrivstilsbokstäver och att sammanbinda bokstäverna (typbokstäver, siffror och skiljetecken, se bilaga)

- att öva sig i rätt penngrepp och en funktionell skrivställning, i ögats och handens koordination och i att skriva med dator
- att öva rättskrivning på ord- och ljudnivå: ordmellanrum och delning av ord på olika rader, stor begynnelsebokstav i bekanta namn och i början av en sats, de stora skiljetecknen och hur de används i egna texter
- att producera texter som baserar sig på egna vardagserfarenheter, iakttagelser, åsikter och den egna fantasin med tyngdpunkt på innehåll och skaparglädje

Litteratur och språk

- att bekanta sig med skönlitteratur och andra texter genom att lyssna på högläsning, genom att titta på bilder och så småningom läsa själv
- att läsa och behandla böcker så att tyngdpunkten ligger på det upplevda och på delade läserfarenheter; att använda litteraturen som inspirationskälla i kreativ verksamhet
- att samtala om litteratur och därmed lära sig att använda begrepp som huvudperson, plats, tid, handling och intrig. Eleven anknyter det lästa till sitt eget liv, till det tidigare lästa, hörda och sedda
- att använda bibliotek
- att ge akt på språkets betydelser och former

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 2

Elevens kommunikationsförmåga har utvecklats så att han eller hon

- är van vid att uttrycka sig muntligt: eleven kan för en liten grupp berätta om sina iakttagelser och upplevelser så att lyssnarna kan följa med det som berättas
- kan handla ändamålsenligt i vardagliga talsituationer, följer med lärarens och de andra elevernas berättande och diskussion och strävar mot ömsesidighet som talare; i diskussioner bidrar eleven med egna tankar och frågor
- deltar koncentrerat i övningar att uttrycka sig.

Elevens läs- och skrivefärdigheter har utvecklats så att han eller hon

- har avancerat från den första läsfasen till ett skede där den grundläggande lästekniken stärkts; eleven läser så flytande att han eller hon klarar av att läsa texter som är avpassade för åldersstadiet
- redan under läsningen iakttar sin egen förståelse av det lästa; eleven kan dra slutsatser av det lästa
- kan uttrycka sig skriftligt så att han eller hon klarar av skrivsituationer i sin vardag och kan använda sin fantasi i skrivandet
- kan binda ihop bokstäverna och skriva egna texter på dator
- nästan felfritt kan skriva enkla och bekanta ord och kan använda stora skiljetecken och inleda en sats med stor bokstav.

Elevens förhållande till litteraturen och språket har utvecklats så att han eller hon

- väljer lämplig och intressant litteratur för sin läsning och läser för nöjes skull och för att söka kunskap
- har läst åtminstone några barnböcker som motsvarar läskunskapen för åldern och förstår medietexter tillräckligt för att kunna följa med och använda till åldern anpassade program
- kan göra föriafttagelser om språket som motsvarar elevens ålder: eleven uppmuntras att analysera stavelsestrukturen i ord och språkljud, rimma och reflektera över ordens form och betydelse; eleven kan räkna upp bokstäverna i alfabetisk följd och kan använda alfabetet i olika sammanhang
- har vant sig vid att använda inlärd begrepp i sitt tal om språk och texter.

ÅRSKURSERNA 3–5

I årskurserna 3–5 är huvudsyftet med undervisningen i modersmål och litteratur att utveckla elevernas basfärdigheter i modersmålet. Målet för undervisningen är att eleverna skall lära sig läsa och skriva flytande, att deras läsförståelse fördjupas och att de övar sig i att söka information. Eleverna lär sig att lyssna till, tala, läsa och skriva olika typer av text. Läsning av skönlitteratur och ett allsidigt skrivande har ett egenvärde under dessa år, men de utvecklar också elevens läsfärdighet, uttrycksförmåga, fantasi och kreativitet. Eleven får också öva sig i att bearbeta de egna läsoplevelsorna och dela med sig av dem.

MÅL

Eleven utvecklar sin kommunikationsförmåga

Eleven skall

- lära sig att lyssna och delta aktivt i olika kommunikationssituationer; eleven får mod att delta i diskussioner och lär sig att beakta den mottagande parten i kommunikationen
- lära sig att fungera i textmiljöer där ord, bild och ljud samverkar
- utveckla sitt berättande och sitt sätt att uttrycka sig.

Elevens förmåga att tolka och bruka olika slags texter utvecklas

Eleven skall

- lära sig läsa olika slag av texter flytande och vänja sig vid att iakttä och analysera sig själv som läsare
- bekanta sig med olika sätt att läsa och lära sig att använda strategier som förbättrar läsförståelsen
- lära sig välja lämplig litteratur för olika ändamål och lära sig att uttrycka och reflektera över tankar som texterna väckt och att utifrån dem bygga broar till sitt eget liv och sin egen livsmiljö
- lära sig söka information ur olika slag av källor som är lämpliga för denna åldersgrupp.

Elevens förmåga att producera och bruka texter för olika ändamål utvecklas

Eleven skall

- lära sig att strukturera olika slag av texter både muntligt och skriftligt
- utveckla sin förmåga att uttrycka sig och utvidga sitt ordförråd och göra det precisare; eleven skall vänja sig vid att bedöma sin egen framställning
- lära sig att skriva flytande för hand och få erfarenhet av att producera olika slags texter med ordbehandlingsprogram och lära sig att använda olika redskap för kommunikation.

Elevens förhållande till språket, litteraturen och kulturen fördjupas

Eleven skall

- bekanta sig med kulturen i det egna landet och hos andra folk genom litteratur, teater och film
- läsa rikligt med mångsidig barn- och ungdomslitteratur och lära sig välja böcker som intresserar; eleven skall bevara en positiv attityd till läsning
- utveckla sitt intresse för språkets funktion; eleven skall lära sig förstå grunderna i grammatikalisk beskrivning och lära sig lägga märke till och respektera de språk som talas i närmiljön
- få baskunskaper om medier och lära sig att på ett funktionellt sätt använda sig av dem.

CENTRALT INNEHÅLL

Kommunikation

- att bekanta sig med kommunikationens grunder och att iaktta olika kommunikations-situationer
- att berätta och referera, uttrycka sin åsikt, uträtta ärenden, ställa frågor, delta i diskussioner och öva sig i att lyssna aktivt
- att utveckla sin uttrycksförmåga

Textförståelse

- att öva sig i att lyssna koncentrerat och att förstå det som sägs
- att öva sig i skumläsning, ordagrann, sakligt korrekt och slutledande läsning
- att lära sig förutse innehåll och strukturer i en text på basis av bilder, rubriker och tidigare läserfarenhet och kunskaper
- att se skillnaden mellan viktiga helheter och oväsentligheter, att komprimera, att använda sig av mellanrubriker, ställa frågor, göra anteckningar, dra slutsatser och bedöma det man hört och läst
- att göra tankekartor, reflektera över tankarna i en text och jämföra olika texter

Textproduktion i tal och skrift

- att göra och använda listor med stödord, ta kontakt med sin publik, disponera sin framställning och göra den åskådlig, att göra röstanvändningen klar
- att berätta om och beskriva något välbekant, att skapa en berättelse med intrig, sammanställa information samt uttrycka och motivera åsikter

- att planera, bearbeta och färdigställa egen text
- att ge och ta emot respons
- att öva sig i att använda rubriker och styckeindelning
- att öva sig i att skriva flytande med ledig och tydlig handstil
- att öva sig i grundläggande rättstavning och i att använda standardspråk

Informationssökning

- att använda olika slag av uppslagsverk
- att läsa och förstå olika slag av faktatexter
- att bekanta sig med hur bibliotekets material grupperats och dess innehåll, att söka och reservera böcker, att öva sig i enkel informationssökning på Internet och handledd informationssökning i flera steg

Språkets funktion och struktur

- att observera ordens betydelser i olika textsammanhang
- att klassificera ord på begreppsliga och grammatikaliska grunder
- att förstå ordböjningens uppgift i meningar
- att förstå meningar som strukturella enheter som hänger samman med varandra
- att jämföra talat och skrivet språk

Litteratur och kultur

- att läsa eller lyssna till de hela verk och kortare texter som klassen valt att läsa tillsammans, att läsa eller lyssna till rikligt med valfria böcker, att bearbeta det lästa och dela med sig av sina läsupplevelser
- att förstå centrala begrepp i litteraturen, såsom intrig, huvud- och biperson, tid och plats för en handling och hur de används
- att leta efter samband mellan litteratur och andra konstarter

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 5

Elevens kommunikationsförmåga har utvecklats så att han eller hon

- har mod att uttrycka sig både muntligt och skriftligt i olika situationer och strävar efter att utveckla sin förmåga att uttrycka sig och kommunicera; eleven kan komma med inlägg i diskussioner
- berättar om och beskriver sina iakttagelser och tankar och jämför dem med andras; eleven beaktar i den egna kommunikationen i viss mån situationen och mediet och strävar efter att nå fram med sitt budskap och göra det begripligt
- kan lyssna till andras tankar, kan bilda egna åsikter och strävar efter att motivera dem. Eleven är van att bedöma det han eller hon hört och läst
- kan dra slutsatser om de kommunikativa strategierna och kommunikationssituationen utgående från de medel som använts i en talad eller skriven text
- klarar av att för en bekant publik hålla en kort, tydlig och klar muntlig presentation. Eleven deltar aktivt i olika övningar att uttrycka sig.

Elevens förmåga att tolka och bruka olika slags texter har utvecklats så att han eller hon

- kan läsa flytande
- kan utnyttja strategier som förbättrar läsförståelsen
- känner huvudskedena i en informationssökningsprocess
- har vant sig vid att använda bibliotek och kan leta fram väsentlig information i tryckta och elektroniska källor
- hittar det väsentliga, också i texter som har ord, ljud och bild
- kan skilja åsikter från fakta i texter som är avsedda för åldersstadiet och reflekterar över uppgifternas pålitlighet och deras betydelse för honom eller henne själv
- använder sin läskunnighet både till nytta och nöje.

Elevens förmåga att producera och bruka texter för olika ändamål har utvecklats så att han eller hon

- kan både muntligt och skriftligt producera olika slag av texter, såsom berättelser, redogörelser och anvisningar
- planerar och kommer med idéer för textinnehållet och kan bygga upp texter som baserar sig på kunskap, erfarenhet och fantasi; elevens texter vittnar om en personlig skrivarröst och ett växande ordförråd
- förstår idén med styckeindelning och satsbyggnad för att strukturera en text och kan använda sina kunskaper vid planering och produktion av kronologiskt löpande text. Eleven kan använda satser av olika längd i sina texter och kombinerar dem rätt flytande
- kan texta och har utvecklat en läslig skrivstil
- kan producera text med hjälp av ordbehandlingsprogram
- behärskar rättstavningens grunder för stor och liten bokstav och för hur man bildar sammansatta ord, sätter ut stora skiljetecken på rätt ställe och är också van vid att använda andra skiljetecken.

Elevens förhållande till språket, litteraturen och kulturen har utvecklats så att han eller hon

- utnyttjar sina språkliga iakttagelser och färdigheter då det gäller att producera egna och förstå andras texter
- har vant sig vid att iaktta texten som en helhet och urskilja dess delar, kan på olika grunder plocka ut och klassificera ord i texter och kan utgående från ordens betydelse och böjning gruppera ord i ordklasser
- vet att man kan uttrycka tid och person med verb
- kan i en enkel text urskilja subjekt och predikat, kan urskilja satser som delar av en text
- känner skillnaderna mellan talspråk och skriftspråk och utnyttjar dem i sitt sätt att uttrycka sig
- har läst de böcker som klassen valt att läsa tillsammans, många korta texter och olika valfria böcker och bearbetat det lästa på olika sätt
- har förmåga att välja sådan litteratur som intresserar och kan beskriva sig själv som läsare. Genom att läsa vidgar eleven sitt kunnande, får nya upplevelser och utvecklar sin fantasi
- har bekantat sig med den fiktiva världen också genom film, teater och andra media.

I årskurserna 6–9 är huvudsyftet med undervisningen i modersmål och litteratur att elevernas språkfärdigheter skall vidgas från de språkliga färdigheter som behövs i den närmaste kretsen till att motsvara de krav som standardspråket ställer och som nya texttyper innebär.

Eleverna skall bli mer medvetna om sina mål och sig själv som språkbrukare, de skall utveckla sin förmåga att tolka texter analytiskt och kritiskt och kunna producera texter de behöver i olika slags kommunikationssituationer. Målet för undervisningen är vidare att uppmuntra eleverna att läsa och reflektera över både litteratur och medietexter. Undervisningen har också som uppgift att handleda eleverna i att skaffa sig allmänbildande kunskap om litteratur och inspirera dem att undersöka språket.

MÅL

Eleven utvecklar sin kommunikationsförmåga

Eleven skall

- utveckla sin kommunikationsförmåga och sin känsla för kommunikationssituationen
- öva sig i att tala, läsa och skriva på ett målmedvetet och etiskt rätt sätt och bygga upp kontakter i olika interaktionsmiljöer i och utanför skolan
- sträva efter att värna om ett positivt kommunikationsklimat och vänja sig vid olika synsätt och sätt att kommunicera.

Elevens förmåga att tolka och bruka olika slags texter utvecklas

Eleven skall

- stärka sina färdigheter i att tolka och utvärdera texter och utvecklas till en aktiv och kritisk läsare och lyssnare
- utveckla en genremedvetenhet och kännedom om texttyper så att eleven lär sig att förstå hur han eller hon skall läsa, lyssna till och hämta information som krävs för ett visst syfte eller för en viss texttyp
- vänja sig vid att hämta och använda information och lära sig använda många olika slags källor.

Elevens förmåga att producera och bruka texter för olika ändamål utvecklas

Eleven skall

- utvecklas till en mångsidig textförfattare med egen röst som kan utnyttja sin språkfärdighet i tal och skrift
- vilja och våga framföra och motivera sina åsikter och kommentera andras på ett konstruktivt sätt
- bli van vid att planera sin kommunikation och att målmedvetet gå framåt i sina tal- och skrivuppgifter
- lära sig att beakta mottagarens, situationens och mediernas roll i sin textproduktion.

Elevens förhållande till språket, litteraturen och kulturen fördjupas

Eleven skall

- lära sig grundläggande kunskaper om sitt modersmål, dess struktur, varieteter och förändring
- utveckla sitt läsintresse, fördjupa sin litteraturkänedom och lära sig om olika skeden i den finländska skönlitteraturen och om olika länders klassiker
- få erfarenheter om olika uttryckssätt i teater och film
- få en uppfattning om hur texter och medier har makt att skapa bilder och tankar, forma människors världsbild och påverka deras val
- få möjlighet att vidga sin estetiska upplevelsevärld; elevens etiska medvetenhet stärks och hans eller hennes syn på olika kulturer vidgas
- utveckla tolerans gentemot språklig variation och olika språk.

CENTRALT INNEHÅLL

Kommunikation

- grundläggande kunskaper om kommunikation och textinnehåll, struktur och uttryckssätt, deras samband med kommunikationens syfte, medium och kommunikationsförhållande
- att bidra till att en diskussion förs framåt och bidra med mångsidiga inlägg i diskussioner och kommunikationssituationer av olika slag
- att bidra med lämpligt långa inlägg vid lämplig tidpunkt, att välja språkform, att hantera konflikter och avvikande synsätt, att ge och ta emot respons
- att utveckla mod och säkerhet att kommunicera: att öva sig i att uttrycka och försvara egna synsätt och att utveckla sitt sätt att uttrycka sig
- att analysera egna vanor och färdigheter att läsa, kommunicera och använda medier

Textförståelse

- att öva sig i att förstå och bilda sig en egen uppfattning då man lyssnar
- att välja mellan skumläsning, ordagrann, sakligt korrekt, slutledande och fördjupad läsning, att kontrollera läsprocessen
- att bygga broar mellan text och mottagare, att dela läsupplevelser
- att analysera och bedöma hur skönlitterära texter förmedlar upplevelser och utvecklar synsätt
- att analysera och bedöma refererande, beskrivande, handledande, berättande, analyserande och ställningstagande texttyper i fakta- och skönlitterära texter
- att analysera och bedöma de centrala texttyperna i kulturen och texterna som strukturella och betydelsebärande helheter
- att undersöka hur man bygger upp textinnebörder med verbala, visuella och auditiva metoder
- att komprimera textinnehåll, att med tanke på textens slagkraft kunna känna igen, analysera och bedöma material som baserar sig på värderingar, syften och metoder, att jämföra texter ur olika synvinklar
- att söka och bedöma dolda synsätt, värderingar och attityder i tal, skrift och bilder

Textproduktion i tal och skrift

- att definiera mål för de egna texterna och det egna arbetet och stärka skrivprocessen
- att öva vanliga sätt att disponera texter, att kontrollera inledning, indelning i avsnitt och avslutning
- att skriva för olika målgrupper, medier och kommunikationssituationer
- att producera fiktion som beskriver egna upplevelser och synsätt och som bygger nya världar
- att öva sig i standardspråket och i att kommunicera artigt och med hänsyn till lyssnaren
- att utveckla förståelse för satser och meningar i det skrivna språket och att stärka rättskrivningen
- att skriva olika slags texter för hand och genom att utnyttja informationsteknik
- att utveckla uttryckssätten

Informationssökning

- att söka information i olika källor: att planera informationssökningen och bedöma tillförlitligheten och användbarheten hos olika texter
- att öva sig i att göra anteckningar och ge enkla källhänvisningar, att välja, gruppera och strukturera material för en presentation

Förhållandet till litteraturen, språket och kulturen

- att få grundläggande kunskap om språksituationen både i Finland och i världen och en uppfattning om språkdemokrati och om modersmålets betydelse
- att få kunskap om det finska språkets utveckling och variation
- att få kunskap om egenskaper i det finska språkets fonologi, morfologi och syntax och jämföra dem med andra språk
- att begrunda det finska språkets situationsbundna, sociala och geografiska variation och användningen av standardspråket
- att skapa sig en grund för litterär allmänbildning: att få kunskap om viktiga verk och deras författare och om Kalevala, den folkliga traditionen och de centrala epokerna i finländsk litteratur
- att läsa gemensamma och valfria hela verk och behandla ett flertal korta texter inom olika genrer
- att känna till hur man delar in skönlitteratur i huvudgenrer och några undergenrer
- att känna till den stilistiska indelningen av texter: kännetecken för romantiska, realistiska och modernistiska texter
- att analysera strukturen i fiktiv litteratur genom att använda begrepp som lämpar sig för årskursnivån
- att få erfarenhet av film och teater, att dela och analysera erfarenheter

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Eleven har utvecklat sin kommunikationsförmåga så att han eller hon

- har lust och mod att uttrycka sig skriftligt och muntligt både ensam och i grupp
- visar förmåga att lyssna, kan dra slutsatser av och bedöma det han eller hon hört
- kan ta till orda i diskussioner där det gäller att komma fram med idéer och lösa problem och i andra samtalssituationer i grupp, exempelvis genom att uttrycka en åsikt eller ett förslag, ställa en fråga, bidra med information eller motiveringar
- hjälper gruppen att nå sina mål och kan handla konstruktivt även då åsikterna går isär
- känner till de viktigaste skillnaderna mellan talspråk och skriftspråk och beaktar situation, mottagare och medel vid val av språkform mm. Eleven har förmåga att vid behov byta från ungdomsslang till standardspråk
- kan iakttä och bedöma sina egna färdigheter i modersmål och tar emot och utnyttjar respons från andra för att utveckla färdigheterna. Eleven kan också ge uppbyggande kritik och kan arbeta målmedvetet både ensam och i grupp.

Eleven har utvecklat sin förmåga att tolka och bruka olika slag av texter så att han eller hon

- kan föra en dialog med olika slags texter: eleven kan fråga, komprimera, kommentera, komma med invändningar, lägga fram tolkningar och bedöma och begrunda textens samband med egna erfarenheter och tankar
- känner till olika texters användningsmöjligheter och kan orientera sig i många slags textmiljöer
- läser olika slags texter, också olika slags medietexter och använder en ändamålsenlig lässtrategi
- känner igen vanliga texttyper i olika textsammanhang
- känner igen allmänna genrer i skönlitteraturen och i medierna och olika texter i vardagen
- kan jämföra texter, finna de bärande tankarna i en text samt skribentens åsikt och motiv
- kan komprimera intrigen i en fiktiv text, porträttera personerna och följa hur personerna och deras förhållanden utvecklas
- kan beskriva en dikt och uttrycka tankar om den
- förstår att en text alltid har en avsändare och ett syfte som inverkar på både innehåll, form och uttryckssätt
- kan göra iakttagelser och dra slutsatser om texters visuella och auditiva uttryck
- kan göra iakttagelser om språkliga metoder och lägger till exempel märke till ordval, bildspråk, satsmönster och uttryck med olika stilvärde och deras samband med avsikten och karaktären i en text
- kan använda sig av olika lingvistiska och textanalytiska begrepp. Eleven kan vid läsning av en fiktiv text utnyttja sin kännedom om litteratur.

Eleven har utvecklat sin förmåga att producera och bruka texter för olika ändamål så att han eller hon

- kan använda bibliotek, datanät, fack- och skönlitterära verk och muntlig information i sin kunskapssökning; eleven kan välja och ange källor
- känner processen för hur man producerar text i tal och skrift och kan utnyttja den i sin textproduktion
- samlar tillräckligt material för sin framställning, ordnar materialet och presenterar det som är väsentligt; tankegången i texten är lätt att följa
- kan producera muntliga och skriftliga texter för olika ändamål, bl.a. beskrivningar, berättelser, definitioner, sammandrag, referat, brev, ansökningar, insändare och andra polemiserande och reflekterande texter
- kan producera sin text både för hand och med ordbehandlingsprogram och även i övrigt utnyttja informationsteknik och medier i sitt arbete
- kan utnyttja sin språkkunskap i textproduktionen och välja stil, ord och strukturer på ett ändamålsenligt sätt; eleven kan variera meningarnas uppbyggnad och längd och vid behov komprimera texten
- tillämpar sin kunskap om skillnaderna mellan talat och skrivet språk, om olika artighetsstrategier och om rättskrivningsregler.

Eleven har fördjupat sitt förhållande till språket, litteraturen och kulturen så att han eller hon

- har nått en läskunnighet som är tillräcklig även för att läsa hela böcker
- finner intressant fack- och skönlitteratur och andra texter, kan motivera sina val
- har läst både inhemsk och utländsk skönlitteratur i form av dikter, sagor, berättelser, noveller, skådespel och serier och känner förutom dikterna i Kalevala även till annan folkdiktning. Eleven har åtminstone läst det överenskomna antalet hela verk
- känner till litteraturens huvudgenrer, olika stilriktningar i huvuddrag och en del av de litteraturens klassiker från olika tidsepoker
- kan dela sina läsupplevelser och visuella upplevelser med andra
- kan tala om fonologi, morfologi, syntax och ordförråd i språket; eleven har kunskap om ordklasser och de viktigaste satsdelarna, han känner till finska språkets mest centrala särdrag och kan jämföra finskan med andra språk han eller hon har studerat. Eleven har en uppfattning om språklig släktskap och om de med finskan besläktade språken
- vet att det finska språket varierar enligt situation, användare och område
- inser att språk förändras, har kunskap om det egna modersmålets ställning i förhållande till andra språk och i en mångkulturell språkgemenskap. Eleven känner till språksituationen i Finland och har lärt sig grundläggande kunskaper om de språk som talas i landet.

Samiska som modersmål (eatnigiella)

Undervisning kan ges på alla de tre varianter av samiska som talas i Finland: nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska. Syftet med undervisningen i samiska i läroämnet modersmål och litteratur är att ge eleven mångsidiga språkliga och litterära kunskaper och upplevelser både som mottagande och givande part i interaktionssituationer. Undervisningen i modersmål och litteratur skall stödja utvecklingen av tvåspråkighet och stärka barnets och den ungas självkänsla. Målet för undervisningen är att ge eleven möjligheter till redskap och begrepp att analysera, uttrycka och utveckla sina tankar, erfarenheter och kunskaper. Eleven får handledning i att tänka kritiskt och att tillämpa ny kunskap i olika språksituationer.

Samiska som modersmål och litteratur skall ge eleven känslan av att lyckas både som medlem av en grupp och då han eller hon arbetar individuellt och motivera honom eller henne att utveckla sin modersmålsfärdighet. Modersmålsfärdigheter som håller på att utvecklas i undervisningen i årskurserna 1–2 blir i de högre årskurserna det viktigaste redskapet för att inhämta kunskaper och färdigheter och för att uttrycka sig. Basfärdigheterna i modersmålet som förvärvats i lärokursen samiska som modersmål och litteratur ger eleven möjlighet att vidga sin erfarenhets- och samarbetskrets så att den omfattar de barn och unga som talar samiska i de andra nordiska länderna och i Ryssland. I undervisningen bör beaktas att elevernas färdigheter i samiska är på olika nivå då de inleder den grundläggande utbildningen.

ÅRSKURSERNA 1–2

Den centrala uppgiften för undervisningen i modersmål och litteratur i årskurserna 1–2 är att utveckla inläringen av de grundläggande färdigheterna i modersmålet vilka inletts i hemmet, i dagvården och i förskolan. Undervisningen skall vara heltäckande och omfatta all muntlig och skriftlig kommunikation inom språkets olika delområden som anknyter till elevens vardag och som stöder hans eller hennes individuella språkinläring. I undervisningen bör man vidare beakta att eleverna kan finna sig i mycket olika skeden av sin språkinläring och inlärningsprocess.

MÅL

Eleven utvecklar sin kommunikationsförmåga

Eleven skall

- vänja sig vid olika kommunikationssituationer i skolan
- öva sig i att leka med språket med hjälp ramsor, talesätt och historier
- lära sig att fråga, svara, berätta om sina kunskaper, erfarenheter, tankar och åsikter och att uppträda i par och i smågrupper
- lära sig att upptäcka dialekterna inom sitt eget språk.

Eleven utvecklar sina läs- och skrivfärdigheter

Eleven skall

- lära sig den grundläggande tekniken att läsa och skriva och begrepp som är centrala vid läs- och skrivinläringen; eleven skall få insikt i vikten av att öva och regelbundet läsa och skriva
- lära sig att småningom gå över från högläsning till tyst läsning
- lära sig att skriva korta texter om bekanta ämnen och att beakta överenskommer och regler för språket då han eller hon skriver
- öka sitt ordförråd
- öva sig i att fråga sig fram och ta reda på vad främmande ord betyder
- lära sig att lägga märke till de vanligaste skillnaderna mellan den egna dialekten och skriftspråket
- lära sig att iaktta sig själv som läsare och skribent
- utveckla sina läs- och skrivfärdigheter, även sin medieläskunnighet, och sina kommunikationsfärdigheter i en informationsteknisk lärmiljö.

Elvens förhållande till litteraturen och språket utvecklas

Eleven skall

- bekanta sig med barnlitteratur på samiska och med den samiska berättartraditionen
- genom att lyssna och läsa bekanta sig med det skrivna språket, berika sitt ord- och uttrycksförråd och sin fantasi och få impulser för att tänka och uttrycka sig
- vänja sig vid att man också talar om texter med begrepp som språkljud, bokstäver, stavelser, ord, satser, stora skiljetecken, rubriker, texter och bilder
- i mån av möjlighet öva sig i att lyssna på samiskspråkiga barnprogram i radio och se på samiskspråkiga barnprogram i tv och på video
- lära sig att välja litteratur som intresserar och läsa böcker som motsvarar hans eller hennes läsfärdighet.

CENTRALT INNEHÅLL

Kommunikation

- att uttrycka sig muntligt och skriftligt i olika kommunikationssituationer i skolan, att delta i par-, grupp- och klassdiskussioner
- att genom improvisation, berättande, lek och drama bearbeta det han eller hon hört, sett, upplevt eller läst
- att ställa sig upp och berätta, både lärare och elever, att lyssna till högläsning av lärare, att eventuellt få besök av en samisk historieberättare
- att redogöra för egna upplevelser, iakttagelser och händelser och att berätta historier, till en början för sitt par och smågruppen: historier, diktuppläsning, rollekar, dockteater, improvisation och dramatisering

Läsa och skriva

- att dagligen läsa och skriva på ett mångsidigt sätt
- att läsa och genom gemensamma diskussioner förstå tryckta och elektroniska texter
- att dela upp talet i satser, ord, stavelser och språkljud: att öva sig i att skriva ord
- att öva den alfabetiska ordningen i det samiska språket och att dela in bokstäverna i vokaler och konsonanter
- att öva sig i rättskrivning på ord- och satsnivå: ordmellanrum, skiljetecken, stora begynnelsebokstäver i bekanta ord och satser, att bekanta sig med stora skiljetecken, inledande övningar i hur de används
- att skriva bokstavsformer, att lära sig små och stora tryckbokstäver, skrivstilsbokstäver och bokstavskombinationer
- att producera texter som baserar sig på egna vardagserfarenheter, iakttagelser, åsikter och den egna fantasin med tyngdpunkt på innehåll och skaparglädje

Litteratur och språk

- att bekanta sig med samisk barnlitteratur genom att lyssna och titta och småningom läsa själv
- att bekanta sig med skriftspråket och det talade språket
- att öva sig i att använda klass- och skolbiblioteket och allmänna bibliotek
- att lyssna på samiskspråkiga barnprogram i radio och i mån av möjlighet titta på samiskspråkiga barnprogram i tv och på video
- att samtala om litteratur och därmed lära sig att använda begrepp som huvudperson, tid och plats för en händelse och intrig
- att i mån av möjlighet bekanta sig med samiska författare eller samisk teater

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 2

Elevens kommunikationsförmåga har utvecklats så att han eller hon

- kan tala samiska flytande
- klarar av att lyssna koncentrerat på lärarens och andra elevers samtal och framställningar och strävar mot ömsesidighet, reagerar i diskussioner på det hörda med egna tankar, åsikter och frågor
- har vant sig vid att uttrycka sig muntligt: eleven kan för en liten grupp berätta om sina iakttagelser och erfarenheter så att lyssnarna kan följa framställningen, eleven vågar delta i klassens eller gruppens gemensamma framföranden vid skolans evenemang.

Elevens läs- och skrivefärdigheter har utvecklats så att han eller hon/hans eller hennes

- har avancerat från den första läsfasen till ett skede där den grundläggande lästekniken har stärkts; eleven läser så flytande att han eller hon klarar av att läsa texter som är anpassade för åldersstadiet
- under läsningen iakttar sin egen förståelse av det lästa och kan dra slutsatser av det lästa
- kan räkna upp de samiska bokstäverna i alfabetisk ordning och vet i vilka sammanhang alfabetet används

- i enlighet med skriftspråkets normer kan skriva enkla och bekanta ord nästan felfritt och börjar använda stora skiljetecken i slutet av en sats och stor bokstav i början av en sats
- kan uttrycka sig även skriftligt så att han eller hon klarar av skrivsituationer i sin egen vardag, eleven kan också använda fantasi när han eller hon skriver
- förmåga att skriva för hand håller på att stabiliseras motoriskt och han eller hon kan producera egen text även på dator.

Eleven har byggt upp ett sådant förhållande till litteraturen och språket att han eller hon

- har läst samisk barnlitteratur som är lämplig för hans eller hennes egen läsfärdighetsnivå
- kan leta reda på lämplig och intresseväckande läsning; eleven använder sin läsfärdighet för sitt eget nöjes skull och för att finna information
- är kapabel att göra för sin åldersgrupp typiska iakttagelser om språket: eleven får mod att analysera ordens stavelse- och språkljudsstruktur, rimma och fundera över ordens betydelse och former
- har vant sig vid att använda inlärd begrepp när han eller hon talar om språk och texter.

ÅRSKURSERNA 3–5

Den centrala uppgiften för undervisningen i modersmål och litteratur i årskurserna 3–5 är att lära eleven de grundläggande färdigheterna i modersmål och att utveckla dem. Målet för undervisningen är att lära eleven en flytande läs- och skrivteknik, att ge fördjupad läsförståelse och en förmåga att söka information. Eleven får lära sig att lyssna, tala, läsa och skriva olika slags texter. Utvecklingen av elevens läsförmåga, uttrycksförråd, fantasi och kreativitet stöds genom läsning av litteratur, lyssnande och ett mångsidigt skrivande. I undervisningen bekantar man sig med samisk barn- och ungdomslitteratur som är lämpad för åldersstadiet.

MÅL

Eleven utvecklar sin kommunikationsförmåga

Eleven skall

- lära sig att aktivt lyssna och delta i olika kommunikationssituationer: han eller hon skall uppmuntras till att delta i diskussioner och att sträva efter att ta hänsyn till motparten i sin egen kommunikation
- kunna orientera sig i textmiljöer där ord, bilder och ljud samverkar med läsaren
- utveckla sin egen framställningskonst och förmåga att gestalta
- öva sig i att uppträda vid olika fester i skolan.

Elevens förmåga att tolka och bruka olika slags texter utvecklas

Eleven skall

- lära sig att flytande läsa olika slags texter och hela böcker: han eller hon skall bekanta sig med olika sätt att läsa och få övning i att använda strategier som förbättrar läsförståelsen
- läsa och förstå texter som är lämpliga för åldersstadiet

- lära sig att läsa kritiskt och se kritiskt på sig själv som läsare
- lära sig att välja texter som är lämpliga för olika ändamål
- få övning i att finna det väsentliga i olika texter och att dra egna slutsatser utgående från det lästa
- lära sig att leta reda på information i olika källor som lämpar sig för åldersstadiet.

Elevens förmåga att producera och bruka texter för olika ändamål utvecklas

Eleven skall

- lära sig att bygga upp olika slag av texter både muntligt och skriftligt
- utveckla sin förmåga att uttrycka sig och utvidga sitt ordförråd och göra det precist; eleven skall vänja sig vid att se kritiskt på sin egen framställning
- lära sig att skriva flytande för hand, få erfarenhet av att producera olika slags texter med ordbehandlingsprogram och lära sig att använda olika medier
- lära sig att bygga upp en kronologisk berättelse med intrig.

Elevens förhållande till samisk litteratur, media, framställningskonst och kultur fördjupas

Eleven skall

- bekanta sig med samernas kultur och kulturen hos annan ursprungsbefolkning genom litteratur, teater och film
- läsa barn- och ungdomslitteratur på samiska och lära sig att leta reda på lämplig och intressant läsning
- känna till några samiska böcker och författare
- lära sig att hämta information på bibliotek och ur facklitteratur på samiska, ur elektroniska informationskällor och ur den samiska traditionen
- lära sig baskunskaper om medier och att på ett funktionellt sätt använda sig av samiskspråkiga medier
- i mån av möjlighet bekanta sig med samisk teater och film.

Elevens förhållande till sitt eget språk fördjupas

Eleven skall

- lära sig att förstå dialekterna inom sitt eget språk
- lära sig att visa tolerans gentemot språklig variation och olika språk
- få övning i att lyssna på och känna igen andra samiska språk som talas i Finland
- få övning i att värna om den språkliga renheten
- lära sig grundläggande rättskrivningsregler för att forma satser och meningar och lära sig att klassificera huvuddelarna i en sats
- lära sig dela in ord i ordklasser
- lära sig att känna böjningen av nomen och verb och deras stadiesväxling
- lära sig att använda ordböcker för att reda ut och förstå främmande ord.

CENTRALT INNEHÅLL

Kommunikation

- att bekanta sig med kommunikationens grunder och att iaktta olika kommunikationssituationer
- att berätta och referera, uttrycka sin åsikt, sköta ärenden, komma med inlägg i en diskussion, ställa frågor, vara artig och öva sig i att ta hänsyn till andra i samtal
- att lyssna på framställningar av andra elever och lärare och eventuellt av samiska besökare
- att öva upp konsten att uppträda: små dramaföreställningar, bokpresentationer, skapande framställningar, återberättelser med egna ord, dockteater, rollekar m.m.

Textförståelse

- att öva sig i att lyssna koncentrerat och att förstå det man hört
- att öva sig i skumläsning, ordagrann, sakligt korrekt och slutledande läsning
- att lära sig förutse innehåll och strukturer i en text utgående från bilderna och rubriken
- att se skillnaden mellan helheter och detaljer, att komprimera, skriva mellanrubriker, ställa frågor, göra anteckningar, dra slutsatser och analysera det man läst och hört
- att göra tankekartor, uttrycka sin åsikt om det man läst, reflektera över innehållet i en text och jämföra olika texter

Att utarbeta muntliga framföranden och texter

- att göra och använda en lista med stödord, att få kontakt med publiken, att strukturera framställningen och göra den åskådlig, att öva sig i röst användning
- att på skriftspråk producera texter med olika syften: att berätta om och beskriva något välbekant, att skapa en berättelse med intrig, att sammanföra information samt att uttrycka och motivera åsikter
- att planera, bearbeta och färdigställa en egen text utgående från respons på texten
- att öva sig i rubriksättning och styckeindelning och att göra och använda tankekartor
- att öva sig i att skriva flytande med ledig och tydlig handstil
- att lära sig grunderna i rättstavning

Informationssökning

- att bekanta sig med samisk facklitteratur, tidningar, elektroniska informationskällor, bibliotek och bokbuss
- att öva sig i att läsa och förstå olika slags facktexter
- att bekanta sig med hur materialet på ett bibliotek är klassificerat och vad det innehåller, att leta efter och reservera böcker, att lära sig enkel informationssökning i olika datanät och att under handledning öva sig i informationssökningens olika skeden
- att samla in uppgifter om samisk tradition och annan muntlig information, exempelvis genom intervjuer

Språkets uppgifter och struktur

- att lära sig den grammatikaliska indelningen av ord, att öva sig i stadiesväxling, hur diftonger reduceras samt hur diftonger och vokalförändringar används
- att lära sig principerna för indelning av ord i ordklasser, ordböjning och hur man använder ordklasser och grupperar ord
- att undersöka betydelsen hos tempus- och kasusformer
- att i enkla satser skilja åt predikat och subjekt
- att jämföra skillnaderna mellan den egna dialekten och skriftspråket
- att jämföra talade och skrivna texter

Litteratur och kultur

- att läsa texter av olika slag och att bekanta sig med samisk barnlitteratur, samiska författare och den muntliga traditionen
- att bekanta sig med olika litteraturgenrer, såsom berättelser, sagor, romaner för barn, pjäser, dikter, serier samt gammal och ny folktradition
- att bekanta sig med samiska teaterföreställningar av olika slag

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 5

Elevens kommunikationsförmåga har utvecklats så att han eller hon

- kan tala samiska flytande utan att göra sig skyldig till upprepad inblandning av svenska ord
- kan och har mod att uttrycka sig både muntligt och skriftligt i olika situationer
- berättar om och beskriver sina iakttagelser och tankar och jämför dem med andras tankar och iakttagelser, i sin kommunikation kan eleven redan i viss mån ta hänsyn till kommunikationssituation och medium och försöker uttrycka sig begripligt så att han eller hon når mottagaren
- vill och kan lyssna på andras tankar
- kan hålla en kort, tydlig muntlig framställning på eget talspråk för en bekant publik.

Elevens förmåga att tolka och bruka olika slags texter har utvecklats så att han eller hon

- har nått en grundläggande färdighet att läsa flytande
- kan använda strategier som förbättrar läsförståelsen
- känner till huvudskedena i en informationssökningsprocess
- har vant sig vid att använda bibliotek för att söka information i tryckt och elektronisk form
- kan samla uppgifter om traditionen i det egna samhället och närmiljön
- kan bilda sig en åsikt om det han eller hon läser och använda sin läsfärdighet till nytta och nöje
- kan uppfatta texter som innehåller ord, bild och ljud
- finner det väsentliga och kan skilja åsikter från fakta i texter som är avsedda för åldersstadiet.

Elevers förmåga att producera och bruka texter för olika ändamål har utvecklats så att han eller hon

- både muntligt och skriftligt kan producera olika slag av texter såsom berättelser, redogörelser och anvisningar
- kan producera texter utifrån egna erfarenheter, iakttagelser och sin egen fantasi
- planerar innehållet i sina texter, kommer med uppslag och kan bygga upp texter som baserar sig på kunskap, erfarenhet och fantasi, elevens egen röst och ordförrådet kan iakttas i texterna
- inser satskonstruktionernas och styckeindelningens betydelse för att disponera texter och strävar efter att använda styckeindelning då han eller hon bygger upp en text
- kan texta och håller på att utveckla en egen skrivstil, kan också producera text med hjälp av ordbehandlingsprogram
- kan under handledning åstadkomma en muntlig och skriftlig framställning om ett givet ämne
- behärskar rättstavning på ordnivå med rätt stor säkerhet, behärskar grundläggande rättskrivningsregler för samiskan, både i skrivning och meningsbyggnad.

Elevers förhållande till litteratur och kultur har utvecklats så att han eller hon

- utnyttjar sina språkliga iakttagelser och färdigheter för att förstå andras texter och för att producera egna
- har läst samisk litteratur och känner till några samiska författare
- kan leta reda på intressant läsning och kan beskriva sig själv som läsare
- har bekantat sig med medier på samiska
- har i mån av möjlighet bekantat sig med samisk film och teater.

Elevers förhållande till sitt eget språk har utvecklats så att han eller hon

- har vant sig vid att betrakta texten som helhet och kan skilja åt dess delar, kan på olika grunder söka och klassificera ord i texter och dela in ord i ordklasser enligt betydelse och böjning
- vet att verb kan uttrycka tid och person
- kan urskilja subjekt och predikat i satserna i enkla texter, uppfattar satsen som en del av texten
- känner till ordklasserna, behärskar grundläggande böjning av nomen och verb och kan urskilja huvuddelarna i en sats
- kan använda ordböcker i samiska språket för att förstå främmande ord
- förstår dialekterna i sitt eget språk
- känner till skillnader mellan talspråk och skriftspråk
- känner igen de samiska språk som talas i Finland.

Den centrala uppgiften för undervisningen i modersmål och litteratur i årskurserna 6–9 är att vidga elevens textfärdigheter från de färdigheter som behövs i den närmaste kretsen till att motsvara de krav som nya texttyper ställer.

Eleven lär sig att gestalta sig själv och sin text som en del av den egna kulturen och att bygga upp interaktionen i olika slags kommunikationssituationer. Målet är att få eleven att bli alltmer medveten om sina mål och om sig själv som språkbrukare. Han eller hon skall bli bättre på att kritiskt analysera texter. Undervisningen har också som uppgift att uppmuntra eleven till att läsa och analysera litteratur och medietexter. Eleven får också lära sig att inhämta kunskap om samisk litteratur och inspireras att studera språket.

MÅL

Eleven utvecklar sin kommunikationsförmåga

Eleven skall

- utveckla sin kommunikationsförmåga och sin känsla för situationen
- lära sig att lyssna på och uppskatta andra talare
- få övning i att tala, läsa och skriva målmedvetet och bygga upp interaktionsförhållanden i olika kommunikationsmiljöer
- vänja sig vid olika synsätt och sätt att kommunicera
- sträva mot en positiv atmosfär som främjar kommunikation
- värna om den språkliga renheten.

Elevens förmåga att tolka och bruka olika slags texter utvecklas

Eleven skall

- få övning i att läsa och lyssna på ett aktivt och kritiskt sätt
- utveckla sin kännedom om olika texttyper och vänja sig vid att förutse vilket sätt att läsa, lyssna eller söka information på som respektive textslag och ändamål förutsätter
- vänja sig vid att söka och använda information och kunna utnyttja många olika slags källor.

Elevens förmåga att producera texter och bruka dem för olika ändamål utvecklas

Eleven skall

- utvecklas till en mångsidig textskapare med en egen röst som kan utnyttja den språkfärdighet han eller hon lärt sig då han eller hon talar och skriver
- få mod att komma fram med sina synsätt och motivera dem och kommentera andras tankar
- vänja sig vid att planera sin kommunikation och att målmedvetet gå framåt i sina tal- och skrivövningar
- ta hänsyn till situation, medium och mottagare i sina texter
- lära sig att uppfatta hur en text framskrider kronologiskt och betrakta verbböjningen i sina texter ur ett kronologiskt perspektiv

- lära sig att skriva i enlighet med skriftspråkets normer
- lära sig att bli medveten om de viktigaste skillnaderna mellan samiskan och finskan.

Elevens förhållande till samisk litteratur, media och kultur fördjupas

Eleven skall

- fördjupa sin kännedom om samisk skönlitteratur, teater och konst, eleven skall lära känna den samiska litteraturens olika skeden och klassiker
- bekanta sig med litteraturen också hos annan ursprungsbefolkning
- lära sig att använda medier på samiska
- lära sig att använda och utnyttja bibliotek, fack- och skönlitteratur, datanät och muntlig tradition
- lära sig att presentera sina favoritböcker och favoritförfattare samt att motivera sina bokval.

Elevens förhållande till sitt eget språk fördjupas

Eleven skall

- tillägna sig baskunskaper om sitt eget modersmål, dess struktur, variation och förändring
- förstå och begrunda språkets förändring och det egna modersmålets ställning bland andra språk och i en mångkulturell språkgemenskap
- inse att det samiska språket kan vara ett gemensamt språk för samerna över riksgränserna
- utveckla tolerans gentemot språklig variation och olika språk
- lära sig känna igen andra samiska språk.

CENTRALT INNEHÅLL

Kommunikation

- att få grundläggande insikter om kommunikation och innehåll, struktur och uttryckssätt i olika texter och deras samband med kommunikationens syfte, medium och kommunikationsförhållande
- att öva sig i att gå framåt i enlighet med uppgiften och komma med mångsidigare inlägg i olika slags diskussioner och kommunikationsmiljöer
- att hålla lämpligt långa inlägg vid lämplig tidpunkt, att välja språkform, hantera konflikter, tillgodogöra sig avvikande synsätt samt ge och ta emot respons
- att bli säker och modig i att kommunicera, att öva sig i att uttrycka och försvara egna synsätt samt att utveckla sättet att uttrycka sig
- att öva sig att i talspråket ta hänsyn till situationens krav
- att vidga uttrycksförrådet med hjälp av språkstudier, drama, experiment och lekar

Textförståelse

- att öva sig i att förstå och bilda sig en egen uppfattning då man lyssnar
- att öva sig i skumläsning, ordagrann, sakligt korrekt, slutledande och fördjupad läsning, att befästa läsprocessen
- att bygga broar mellan texten och mottagaren, att dela med sig av sina läsupplevelser
- att tolka och analysera skönlitterära texter som källor till upplevelser och som en utveckling av synsätt

- att förstå refererande, beskrivande, berättande, analyserande och polemiserande texttyper i fack- och skönlitteratur
- att förstå de centrala texttyperna i kulturen och analysera texterna som strukturella och betydelsebärande helheter
- att undersöka hur man bygger upp innebörd i texter med verbala, visuella och auditiva medel
- att komprimera textinnehåll, att med tanke på textens slagkraft känna igen och analysera och bedöma opinionsmaterial, skribentens syfte och metoder, att jämföra texter ur olika synvinklar
- att leta efter och analysera dolda synsätt, värderingar och attityder i tal, skrift och bilder

Att utarbeta muntliga framföranden och texter

- att definiera mål för de egna texterna och det egna arbetet och stärka textprocessen
- att öva vanliga sätt att disponera texter, att kontrollera inledning, avslutning och indelning i avsnitt
- att skriva texter för olika målgrupper och olika slags kommunikationssituationer
- att öva sig i standardspråk och olika sätt att uttrycka sig och kommunicera som tar hänsyn till lyssnaren
- att skriva olika slags texter för hand och genom att utnyttja informationsteknik
- att använda mångsidiga uttryckssätt

Informationssökning

- att söka information i olika slags källor: att planera informationssökning, att bedöma källors tillförlitlighet och tydlighet
- att öva sig i att göra anteckningar och enkla källhänvisningar, att välja, gruppera och bygga upp material för en framställning

Elevers förhållande till språket, litteraturen och kulturen

- grundläggande kunskaper om samernas språksituation samt om modersmålets och två- och flerspråkighetens betydelse
- det samiska språkets olika skeden och variation
- egenskaper i det samiska språkets fonologi, morfologi och syntax och jämförelse med andra språk, analys av hur samiskan varierar enligt situation och region, kontroll av de egna uttryckssätten och reflektion över grunderna för hur skriftspråket används
- att bekanta sig med de samiska språken
- att bekanta sig med samiska författare och deras verk och med de centrala epokerna i samisk litteratur
- att läsa gemensamma och valfria hela verk och enskilda noveller, dikter och andra korta texter
- att lära sig indelningen av skönlitteratur i huvudgenrer och några undergenrer
- att lära sig stilistisk huvudindelning av texter: kännetecken för romantiska, realistiska och modernistiska texter
- att analysera skönlitterära texter
- att se film och teater, att dela och analysera erfarenheter

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Elevens kommunikationsförmåga har utvecklats så att han eller hon

- vill och har mod att uttrycka sig muntligt och skriftligt både enskilt och i grupp
- visar förmåga att lyssna så att han eller hon kan dra slutsatser och bilda sig en egen åsikt
- kan komma med inlägg i idéklädnings- och problemlösningssituationer och i andra kommunikationssituationer i grupp, ta ställning till förslag, ställa frågor, be om ytterligare information och föra fram motiveringar
- arbetar för att gruppen skall nå ett mål och kan fungera på ett uppbyggande sätt då oenighet råder
- känner till de viktigaste skillnaderna mellan talspråk och skriftspråk och tar hänsyn till kommunikationssituation, mottagare och medium bl.a. när han eller hon väljer språkform
- kan uttrycka det han eller hon har att säga så att det centrala innehållet förmedlas till mottagarna
- kan göra iakttagelser om och bedöma sina kunskaper i modersmålet, tar emot och utnyttjar respons för att utveckla sina färdigheter, ger också andra konstruktiv respons och arbetar målmedvetet både enskilt och i grupp.

Elevens förmåga att tolka och bruka olika slags texter har utvecklats så att han eller hon

- kan gå i dialog med olika slags texter: eleven kan fråga, komprimera, kommentera, komma med invändningar, lägga fram tolkningar samt analysera och begrunda textens samband med egna erfarenheter och tankar
- känner till olika texters användningsmöjligheter och kan orientera sig i många slags textmiljöer
- läser texter på ett ändamålsenligt sätt, även medie- och webbtexer
- känner igen vanliga texttyper i olika textsammanhang
- känner igen allmänna genrer i skönlitteraturen och medierna och i olika texter i vardagen
- kan jämföra texter och finna det centrala i innehållet i dem och skribentens åsikter och motiveringarna till dem
- kan komprimera intrigen i en fiktiv text, utforma personporträtt och följa utvecklingen av personerna och deras relationer
- kan beskriva en dikt och föra fram tankar om den
- vet att en text har en upphovsman och ett syfte som påverkar dess innehåll, form och uttryck
- kan göra iakttagelser av och dra slutsatser om de visuella och auditiva medlen i texter
- kan göra iakttagelser av språkliga medel och upptäcker t.ex. sambandet mellan ordval, bildspråk, satsformer och uttryck av olika stilvärde å ena sidan och textens syfte och stil å andra sidan
- kan använda inlärd begrepp om språkkunskap och textkännedom då han eller hon gör iakttagelser om texter och använda sin kunskap om litteratur då han eller hon behandlar fiktiva texter.

Elevens förmåga att producera och bruka texter för olika ändamål har utvecklats så att han eller hon

- kan använda bibliotek, fack- och skönlitterära verk, datanät och muntlig tradition som informationskällor, kan välja informationskällor och ange dem
- kan använda medier på samiska

- känner till hur man strukturerar en muntlig eller skriftlig framställning och tillämpar sin kunskap då han eller hon producerar texter
- samlar tillräckligt material för sina framställningar, strukturerar dem och förmedlar det centrala innehållet i dem; det är lätt att följa tankegången i elevens texter
- kan utarbeta muntliga och skriftliga texter för olika ändamål, bl.a. beskrivningar, berättelser, definitioner, referat, rapporter, brev, ansökningar, insändare och andra polemiserande och reflekterande texter
- kan producera texter för hand och med hjälp av ordbehandlingsprogram och även i övrigt utnyttja informationsteknik och medier
- kan utnyttja sin språkkunskap för att producera text och kan göra val som påverkar stil, ordförråd och struktur, eleven kan reglera meningarnas konstruktion och längd och vid behov komprimera sin text
- kan i sina texter tillämpa sina kunskaper om skillnaderna mellan talat och skrivet språk, om artighet och om rättstavning.

Elevens förhållande till språket, den samiska litteraturen och kulturen har utvecklats så att han eller hon

- har nått en sådan läsfärdighet att eleven också kan läsa hela böcker
- hittar fack- och skönlitteratur och andra texter som intresserar, kan motivera sina val
- har läst dikter, sagor, berättelser och annan folktradition inom både den samiska litteraturen och annan skönlitteratur
- känner till de litterära huvudgenrerna, den typiska huvudindelningen av texter och några klassiker inom den samiska litteraturen
- har vidgat sin kännedom om samisk litteratur och samiska författare
- har både läst avsnitt ur och hela verk i den samiska skönlitteraturen
- känner till samisk litteratur och kan analysera den
- kan dela med sig av sina upplevelser av det han eller hon läst och sett
- kan diskutera fonologi, morfologi, syntax och ordförråd i språket, eleven känner till ordklasserna, de viktigaste satsdelarna och samiskans viktigaste särdrag och kan jämföra det samiska språket med andra språk som han eller hon studerat, eleven har en uppfattning om den språkliga släktskapen och olika samiska språk
- vet att det samiska språket varierar enligt situation, användare och region
- förstår att språket förändras, det samiska språkets ställning bland andra språk och i en mångkulturell språkgemenskap, eleven känner till språksituationen i Finland och Finlands officiella språk
- förstår modersmålets samt två- och flerspråkighetens betydelse för den som talar och språkets betydelse för identiteten
- kan iaktta och bedöma sina kunskaper i samiska
- kan skriva felfritt i enlighet med skriftspråkets normer
- förstår de andra dialekterna inom sitt eget språk och känner till andra samiska språk.

Romani som modersmål

Målet för undervisningen i romani är att elevernas kunskaper i och användning av romani skall aktiveras så att elever med romani som modersmål kan och vill använda sitt eget språk som redskap för kommunikation och tänkande både inom romanigemenskapen och utanför den. Undervisningen hjälper eleverna att inse det egna språkets betydelse för livskraften och identiteten i sin kultur och att förstå vilken betydelse romani har vid sidan av andra språk. Undervisningen i romani skall hjälpa eleverna att förstå att talspråket i hemmet och det skriftspråk som används är element som kompletterar varandra. Undervisningen har som uppgift att stödja en balanserad utveckling av elevernas dubbla identitet och förmåga att integreras både i romanigemenskapen och i det finländska samhället. Ämnesområdena i undervisningen i romani väljs i nära samband med elevernas hemkultur och vardag.

Undervisningen förmedlar kunskaper om den egna kulturens seder och bruk både när det gäller vardag och fest och eleven får bekanta sig med huvuddragen i romernas historia. I undervisningen bör beaktas att elevernas färdigheter och kunskaper i romani och romsk kultur är på olika nivå då de börjar den grundläggande utbildningen. Dessutom skall undervisningen stärka och sporra eleverna i deras skolgång och motivera till fortsatta studier. Samarbetet mellan hem och skola är nödvändigt med tanke på elevernas skolframgång och för att deras kunskaper i romani skall utvecklas.

ÅRSKURSERNA 1–2

I årskurserna 1–2 ligger tyngdpunkten i undervisningen på att utveckla den muntliga språkfärdigheten. Målet för undervisningen är att uppmuntra barnet att använda det språk som de redan kan och som de lär sig i skolan i lekliknande interaktionssituationer som är lämpliga för åldersstadiet.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att i tal urskilja de svåra språkljuden i romani och att uttala dem korrekt samt att skilja mellan meningar, ord och stavelser
- lära sig grundläggande läs- och skrivfärdigheter och rättskrivning av språkljuden i romani och utveckla dem i enlighet med sina egna förutsättningar
- utvidga sitt ordförråd så att han eller hon kan ställa och besvara frågor och muntligt formulera korta berättelser om sin närmiljö i enlighet med de egna förutsättningarna
- lära sig att känna igen maskulina och feminina former av ord och att använda dem i sitt eget tal
- lära sig att lyssna med inlevelse och, framför allt, att uttrycka sig muntligt.

CENTRALT INNEHÅLL

- att öva sig i språkljuden och språkljudskombinationerna i romani
- att öva sig i muntlig framställning, att spjälka upp det talade i satser, ord och stavelser

- berättelser, ramsor, lekar och sånger på romani
- övningar i hörförståelse
- läs- och skrivövningar
- övningar i rättskrivning på ordnivå
- nominalböjning (substantiv, adjektiv, pronomen och numeralia): levande och icke-levande, genus och antal
- verbböjning: presens, imperativ och nekande former
- de vanligaste prepositionerna och postpositionerna
- kasusböjning i nominativ, ackusativ och genitiv
- ämnesområden: jag själv, familjen och hemmet, gården, lekar, skolan och närmiljön, kultur, seder och bruk.

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 2

Eleven

- strävar mot rätt uttal av romani på en grundläggande nivå
- strävar efter att använda maskulina och feminina former av ord i sitt tal
- strävar efter att i sitt tal använda de strukturer i romani som han eller hon blivit lärd
- förstår i stora drag den romani som används under lektionerna och de instruktioner som ges på romani
- strävar efter att uttrycka sig på romani då han eller hon talar om bekanta ämnen
- känner till ramsor, lekar och sånger på romani och känner den romska kulturens sedvänjor
- klarar av att läsa enskilda ord och korta satser på romani.

ÅRSKURSERNA 3–5

I undervisningen i årskurserna 3–5 är tyngdpunkten lagd på att utveckla den muntliga språkfärdigheten. Målet för undervisningen är att undervisa i de viktigaste strukturerna i romani och lära barnet att använda dem på ett mera medvetet sätt i muntliga interaktions-situationer i liten skala. Ett annat mål är att lära barnet att läsa och skriva på romani.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att förstå att talspråket i hemmet och det skriftspråk som används i skolan är element som kompletterar varandra
- känna igen och i tal och skrift kunna använda de grundläggande strukturerna och särdragen i romani
- lära sig aktivt och interaktivt lyssnande
- lära sig grundläggande läsfärdigheter i romani, utveckla sin läsförståelse och utvidga sitt ordförråd

- lära sig att under handledning och med hjälp av övningar producera korta texter
- lära sig att delta i diskussioner i par och i smågrupper och att under handledning skapa korta muntliga berättelser om ämnen som hämtats ur närmiljön.

CENTRALT INNEHÅLL

- språkljuden i romani, språkljudskombinationerna och deras rätta uttal
- nominalböjning (substantiv, adjektiv, pronomen och numeralia): levande och icke-levande, genus och antal
- verbböjning: presens, imperfekt, imperativ och nekande former
- de vanligaste prepositionerna, postpositionerna, konjunktionerna och adverbena
- kasusböjning i nominativ, ackusativ och genitiv och övning av andra former
- mångsidiga övningar i grundläggande läsfärdighet
- att öva sig i ordagrann och sakligt korrekt och slutledande läsning
- att utvidga ordförrådet i samverkan med andra läroämnen
- att öva sig i att skriva för hand
- rättskrivning: rättskrivning av ord och korta satser
- övningar i att lyssna och att skriva efter diktamen
- att med egna arbeten öva sig i skriftlig framställning: brev, meddelanden, korta beskrivningar och redogörelser, historier, ramsor
- övningar i muntlig framställning om ämnen i närmiljön: diskussioner i par och i smågrupper, att hålla korta framträdanden, att berätta om saker och händelser, övningar i att lyssna på ett aktivt sätt
- att utveckla språkinlärningsförmågan
- att behandla följande ämnesområden: den egna släkten, hobbyer, skolan, en jaguppfattning som vidgas, fenomen i natur och miljö, romernas historia i Finland, kultur och sedvänjor både när det gäller vardag och fest.

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 5

Eleven

- kan i skolarbetet iaktta anvisningar på romani och kan under lektionerna arbeta både enskilt och i grupp
- behärskar rätt uttal av romani och kan flytande läsa korta texter om bekanta ämnen
- kan i tal tillämpa sin kunskap om de grundläggande strukturerna och särdragen i romani
- behärskar ett tillräckligt ordförråd för att i par eller i smågrupper tala om bekanta saker och händelser
- uppvisar relativt stor säkerhet i skrivning för hand och rättskrivning på ordnivå, kan bilda enkla satser
- kan under handledning producera kortfattade skriftliga meddelanden och redogörelser över bekanta ämnen

- deltar aktivt i språkundervisningen
- kan sånger och lekar på romani
- är intresserad av kunskap om den egna kulturens seder och bruk både vad gäller vardag och fest.

ÅRSKURSERNA 6–9

I undervisningen i årskurserna 6–9 är huvudvikten lagd på att göra den muntliga framställningen mer mångsidig och precis. Målet för undervisningen är att eleven skall behärska språkets strukturer i skriftlig framställning och att göra den skriftliga framställningen mer mångsidig. Ett ytterligare mål för undervisningen är att lära eleven slutledande och bedömande läsning.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att utvidga sitt ord- och uttrycksförråd genom att utnyttja det han eller hon lärt sig både hemma och i skolan och få mod att använda romani allt mer
- lära sig de grundläggande strukturerna och särdragen i romani och lära sig att tillämpa dem muntligt och skriftligt
- fördjupa sina färdigheter i ordagrann och sakligt korrekt samt slutledande och bedömande läsning
- fördjupa och göra sin förmåga att producera och förstå olika slag av texter mångsidig
- lära sig att utnyttja informationsteknik vid informationssökning och då han eller hon skriver på romani
- bekanta sig med olika slag av texter på romani och fördjupa sina kunskaper om språket och kulturen
- lära sig att förstå tvåspråkighetens betydelse för den egna utvecklingen
- lära sig att förstå skillnaderna och likheterna mellan romani och finska och känna till andra talade romanispråk vad gäller deras dialekter, ställning och historia.

CENTRALT INNEHÅLL

- språkljuden och språkljudskombinationerna i romani, rätt uttal
- nominalböjningen (substantiv, adjektiv, pronomen och numeralia): levande och icke-levande, genus och antal
- verbböjningen: perfekt, pluskvamperfekt, konditionalis och nekande former
- att bli säker i att använda de vanligaste prepositionerna, postpositionerna, konjunktionerna och adverbena
- kasusböjningen i nominativ, akkusativ och genitiv samt andra kasusformer
- grunderna i användningen av kasus- och verbformer

- läran om avledningar av ord
- övningar i ordagrann och sakligt korrekt och slutledande läsning
- satsanalysens grunder: subjekt, predikat och objekt
- att utvidga ordförrådet i samverkan med andra läroämnena
- rättskrivning: rättskrivning av korta meddelanden och skrifter
- egna texter: olika slags meddelanden, brev, korta beskrivningar och redogörelser, berättelser och opinionstexter
- övningar i muntlig framställning om ämnen i närmiljön: diskussioner i par och i grupp, korta framträdanden, att berätta om saker och händelser, övningar i att lyssna på ett aktivt sätt
- övningar i att lyssna och att skriva efter diktamen, att med egna ord berätta och skriva det man hört och läst
- att bekanta sig med romernas och romanispråkets ställning och historia
- att utveckla språkinlärningsförmågan, att öva sig i att använda ordböcker och andra informationskällor
- ämnesområden: jag och de andra, fortsättningsstudier och yrken, finländskhet, mångkulturalism i Finland, internationalism, romernas historia och ställning, kulturkännedom.

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Eleven

- kan med lärarens hjälp mångsidigt utnyttja material på romani som stöd för sina studier
- klarar sig på ett naturligt sätt i olika interaktionssituationer i hem och skola då man talar om bekanta ämnen och strävar efter att hålla sig till romska uttryckssätt då han eller hon använder romani
- använder nominal- och verbformer på ett relativt säkert sätt både muntligt och skriftligt
- producerar texter på romani som är förståeliga och språkligt sett relativt korrekta
- förstår i stora drag sakinnehållet i fack- och medietexter på romani
- deltar aktivt i undervisningen i romani och visar prov på skötsamhet i sina uppgifter
- känner romsk kultur och historia och är intresserad av att lära sig mera
- inser dubbelidentitetens betydelse för egen del.

Teckenspråk som modersmål

Lärokursen i teckenspråk som modersmål följer i tillämpliga delar lärokursen i svenska som modersmål till struktur, mål och innehåll. Det allmänna målet för undervisningen i teckenspråk som modersmål är att stärka elevens identitet och jaguppfattning som teckenspråkig person och som medlem i en teckenspråkig gemenskap i en talande omgivning. Målet är att utveckla goda förutsättningar för två- och flerspråkighet och förmåga att konfronteras med kulturerna i andra grupper. En god förmåga att kommunicera på teckenspråk skapar en grund för inlärn timer av svenska och andra talade språk samt mångsidiga kommunikations- och studiefärdigheter.

I undervisningen behandlas berättartradition och skönlitteratur på teckenspråk, vilka stärker elevens kulturella identitet och hjälper honom eller henne att tillägna sig språkliga färdigheter. I undervisningen bör beaktas att teckenspråket för en elev med teckenspråk som modersmål har samma betydelse som det talade modersmålet har för andra elever. Undervisningens uppgift är att utveckla elevens personliga och kulturella identitet, att uttrycka tankar och känslor samt metaspråkliga och kommunikativa färdigheter. Undervisningen skall också stödja utvecklingen av en god självkänsla och sociala färdigheter.

ÅRSKURSERNA 1–2

I undervisningen i årskurserna 1–2 betonas inlärn timer av grundläggande färdigheter i teckenspråk. Målet är att uppmuntra eleven att i olika interaktionssituationer använda det teckenspråk som han eller hon redan kan och som han eller hon lärt sig i skolan.

MÅL

Eleven skall

- vilja, våga och kunna uttrycka sig på teckenspråk, och hans eller hennes gestaltning av språket skall utvecklas
- lära sig att betrakta teckenspråket koncentrerat och inlevelsefullt enligt den aktuella situationen
- lära sig att delta i diskussioner genom att ställa och besvara frågor, genom att berätta och genom att uttrycka egna kunskaper, erfarenheter, tankar, åsikter och känslor; eleven skall lära sig att iaktta grundreglerna för en diskussion på teckenspråk
- lära sig att iaktta hur han eller hon tar emot och förstår en text på teckenspråk
- lära sig att ställa frågor och skaffa information på teckenspråk
- bekanta sig med språket som fenomen genom att betrakta och producera texter på teckenspråk och redan i detta skede vänja sig vid att iaktta teckenspråkets olika betydelser och former
- lära sig att iaktta tecknen i det finländska teckenspråket och lära sig att känna igen betydelsen hos och ändamålet med olika tecken i olika språkliga sammanhang
- bekanta sig med texter som skapats på eller översatts till teckenspråk och med konst på teckenspråk på ett sätt som gör att elevens tecken- och ordförråd och fantasi berikas och han eller hon får stoff som utvecklar tanke och framställning.

CENTRALT INNEHÅLL

Kommunikation

- att öva sig i att kommunicera på teckenspråk i olika kommunikationssituationer, att delta i diskussioner parvis, i grupp och i klass
- att öva upp sina interaktionsfärdigheter i teckenspråk: teknikerna för att fånga uppmärksamhet, ögonkontakt, teckenspråksanvändarnas optimala läge, olika sätt att be om ordet, samtalsturer i diskussioner, olika sätt att motivera tankar och åsikter, olika sätt att se och kommentera aktivt
- att bekanta sig med det teckenspråk som används vid olika framträdanden genom att följa med hur läraren tecknar och genom att titta på videoinspelningar på teckenspråk
- öva sig i att på teckenspråk berätta på ett koncentrerat, exakt och slutledande sätt
- att bekanta sig med media på teckenspråk
- att öva sig i grunderna i medieläskunnighet

Språkkänsla

- att bekanta sig med beståndsdelarna i tecken och att öva sig i att behärska och urskilja dem med hjälp av olika slags lekar och ramsor som baserar sig på teckenspråk
- att undersöka teckenspråkets betydelser och sammanhangen där det används och att bekanta sig med hur man bildar fasta och produktiva tecken
- att bekanta sig med grammatikaliska grundelement, rumsdisposition och icke-manuella strukturer
- att utöka teckenförrådet med hjälp av sagor, anekdoter och berättelser

Kännedom om kultur

- att studera beteendenormer och sedvänjor i teckenspråkig miljö
- att bekanta sig med det teckenspråkiga kulturarvet och kulturverksamheten i teckenspråkig miljö

Litteratur

- att bekanta sig med sagor, berättelser, ramsor samt barndikter och barnsånger som skapats på eller översatts till teckenspråk
- att göra texter på teckenspråk tillgängliga genom gemensam diskussion om dem
- att bekanta sig med hur man använder bibliotekstjänster av olika slag

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 2

Eleven

- kan i vardagssituationer handla på ett ändamålsenligt sätt på teckenspråk
- följer med då läraren och andra elever berättar och diskuterar; eleven strävar mot växelverkan i sitt tecknande; i diskussioner reagerar han eller hon på andras tecknande utifrån sina egna tankar, åsikter och frågor

- kan uttrycka sig genom att teckna; han eller hon kan teckna åt en liten grupp om sina iakttagelser och erfarenheter så att gruppen kan följa presentationen; han eller hon deltar i klassens gemensamma övningar i att uttrycka sig
- är kapabel att göra iakttagelser om teckenspråkets betydelse och form om är typiska för åldersstadiet; han eller hon kan se hur olika tecken är uppbyggda och reflektera över deras uttryckssätt
- förstår texter på teckenspråk avpassade för åldersstadiet så att han eller hon, förutom att känna igen och upprepa detaljer, kan göra slutledningar utifrån texten; eleven letar fram lämpliga och intressanta texter på teckenspråk; eleven använder dem dels för eget nöjes skull, dels för att få kunskap
- vill uttrycka sig genom att teckna korta planerade och systematiserade texter på teckenspråk
- kan åstadkomma tydligt teckenspråk utan att blanda in strukturer och drag ur svenskan som försvårar förståelsen
- vet att man via tolk kan diskutera med svenskspråkiga.

ÅRSKURSERNA 3–5

I årskurserna 3–5 betonas utvecklingen av kunskaper och färdigheter i teckenspråk och användningen av teckenspråk som ett redskap för att uttrycka sig. Undervisningen har också som mål att lära eleven att använda olika stödtjänster och medier.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att ta emot och producera meddelanden på teckenspråk
- lära sig att presentera sina tankar och motivera sina åsikter på teckenspråk
- lära sig att medvetet klassificera betydelser, strukturer och former i teckenspråket och att jämföra dem med det svenska språket
- ha mod att självständigt eller via tolk delta i diskussioner och sträva efter att ta hänsyn till den mottagande parten i sin kommunikation med andra
- på ett mångsidigt sätt bekanta sig med texter som skapats på eller översatts till teckenspråk, diskutera texterna och berätta om dem för andra; eleven skall använda sig av litteratur på teckenspråk som stimulans för skapande aktiviteter
- lära sig att använda tolktjänster
- lära sig att känna igen det finlandssvenska teckenspråket och hur det skiljer sig från andra teckenspråk.

CENTRALT INNEHÅLL

Kommunikation

- att öva sig i att diskutera på teckenspråk; samtalsturer, övning i att formulera tankar och motivera åsikter; övning i att se och kommentera aktivt
- att planera och genomföra korta framställningar på teckenspråk för smågrupper, klasser och/eller på video
- att under lärarens ledning öva sig i kommunikation på teckenspråk
- att under lärarens ledning öva sig i kunskapssökning i olika teckenspråkiga källor
- att öva sig i att kommunicera på teckenspråk via bildtelefon och datanätsbaserade medier

Språkkänsla

- att undersöka tecknens betydelser både i det fasta och produktiva teckenförrådet och i de sammanhang där de används
- att undersöka tecknens uppkomst och böjning
- att undersöka teckenförrådets utveckling
- att undersöka teckenspråkets satslära
- att utöka antalet tecken genom att behandla allsidiga texter på teckenspråk

Kännedom om kultur

- att bekanta sig med teckenspråkstraditionen
- att planera och genomföra framställningar i samband med kulturverksamhet i den teckenspråkiga gemenskapen

Litteratur

- att bekanta sig med historier, berättelser, drama och poesi som skapats på eller översatts till teckenspråk.

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 5

Eleven

- kan använda teckenspråk på ett ändamålsenligt sätt i olika kommunikationssituationer och behärskar de centrala stilarterna i olika sociala situationer och i studierna
- deltar i diskussioner, behärskar den teckenspråkiga kommunikationens regler och teknik och är kapabel att uttrycka sina tankar och åsikter genom att teckna klart och strukturerat
- förstår texter på teckenspråk avsedda för sin åldersgrupp och kan analysera deras uppbyggnad och innehåll
- vet hur man får tag på underhållning och information på teckenspråk i olika medier samt i olika lärmiljöer och källor som finns på nätet
- kan hämta information samt bygga ut och utveckla den på nätet genom inläring under samverkan
- kan producera planerade och strukturerade texter på teckenspråk om olika ämnen och för olika ändamål
- kan använda bildtelefon och tolktjänst i kommunikation på teckenspråk

- känner till skillnaden mellan fasta och produktiva tecken och kan använda dem på ett ändamålsenligt sätt i olika sammanhang; eleven känner till de strukturella delarna i ett tecken och kan klassificera tecknen enligt uppkomst; han eller hon känner till de viktigaste sats- och texttyperna och kan använda dem på ett ändamålsenligt sätt
- känner till de viktigaste reglerna för satsbildning och kan skilja åt huvud- och bisatser då han eller hon tecknar.

ÅRSKURSERNA 6–9

I årskurserna 6–9 betonas utveckling och fördjupning av färdigheterna i teckenspråk och god kompetens i teckenspråk så att eleven kan fungera som en jämlik medlem i den teckenspråkiga gemenskapen.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att analysera uppbyggnaden i en teckenspråkig text och känna igen texttyp och stil i en text på teckenspråk
- utveckla sin kritiska förmåga för analys av teckenspråkiga medier och sin kommunikativa färdighet i informationstekniskt teckenspråk i lärmiljön
- lära sig att använda tolktjänst och att samarbeta med en teckenspråkstolk i olika slags situationer som anknyter till studier och kultur eller då han eller hon skall uträtta ärenden
- lära sig att känna igen det finlandssvenska teckenspråkets olika användargrupper och skillnaderna i språkbruk i olika situationer
- bekanta sig med ett eller flera främmande teckenspråk och med grunderna i internationellt teckenspråk
- bekanta sig med olika slag av skriftsystem på teckenspråk.

CENTRALT INNEHÅLL

Kommunikation

- att öva sig i olika diskussionsformer
- att öva sig i att planera och hålla föredrag och andra framställningar på teckenspråk
- att öva sig i självständig informationssökning i olika slag av teckenspråkiga källor; att bedöma tillförlitligheten i olika källor
- att öva sig i vardagsdiskussionens grunder på ett främmande teckenspråk och på internationellt teckenspråk

Språkkännedom

- att undersöka begrepp och fenomen som gäller tecknens uppbyggnad och teckenspråkets grammatikaliska processer
- att bekanta sig med hur man formar och böjer tecken och med det finlandssvenska teckenspråkets satslära

- att undersöka fasta och produktiva tecken och de teckenspråkiga idiomens betydelser
- att undersöka stilskillnader i teckenförrådet
- att öva sig i att använda ordböcker på teckenspråk
- att jämföra det finlandssvenska teckenförrådet, dess uppbyggnad och grammatik med ett nordiskt teckenspråk eller med ett annat främmande teckenspråk
- att jämföra teckenspråkets uppbyggnad med svenskan och andra talade språk

Kännedom om kultur

- att bekanta sig med särdragen hos dövblinda
- att bekanta sig med särdragen hos finska döva och det finska teckenspråket
- att öva sig i att kommunicera med svenskspråkiga med och utan tolk
- att undersöka skillnader och gemensamma drag i kulturen hos teckenspråkiga och hos dem som använder talat språk

Litteratur

- att bekanta sig med olika slag av text- och stilarter och att öva sig i att producera dem
- att bekanta sig med den berättande traditionen på teckenspråk

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Eleven

- kan använda teckenspråk på ett ändamålsenligt sätt i olika kommunikationssituationer; han eller hon kan beakta samtalspartnerns språkliga behov och begränsningar och anpassa sitt tecknande efter situationens krav
- har lätt att förstå texter på teckenspråk och är i stånd att utnyttja dem i sitt eget arbete; han eller hon kan självständigt söka information och underhållning ur källor på teckenspråk på bibliotek och i datanät
- kan producera planerade och strukturerade texter på teckenspråk: referat, rapporter, föredrag, intervjuer, fiktiva berättelser och teateruppsättningar; han eller hon har lärt sig samarbeta med en teckenspråkstolk
- känner teckenspråkets grammatik och tecknens uppkomstprocesser; eleven kan analysera betydelser och stilskillnader i fasta och produktiva tecken och i teckenspråkiga idiom; han eller hon kan beskriva hur teckenspråket är uppbyggt och kan göra jämförelser med talade språk i syfte att fördjupa den metaspråkliga medvetenheten
- kan använda ordböcker i teckenspråk
- känner till de olika användargrupperna i den teckenspråkiga gemenskapen och har kännedom om berättar- och kulturtraditionen på teckenspråk
- känner de viktigaste dialektområdena och vad som kännetecknar dem
- har fått en uppfattning om internationellt teckenspråk och om teckenspråken i andra länder.

Modersmål för elever med annat modersmål

Med stöd av 12 § lagen om grundläggande utbildning kan enligt vårdnadshavarens val förutom finska, svenska, samiska, romani eller teckenspråk också undervisas ett annat språk som är elevens modersmål. Då undervisas nämnda modersmål enligt det timantal i modersmål och litteratur som definieras i 8 § i statsrådets förordning 1435/2001. Läroplanen görs upp och den nivå som eftersträvs för undervisningen definieras med tillämpning av lärokurserna svenska eller finska som modersmål.

I undervisningen beaktas elevernas varierande språkliga och kulturella bakgrund samt det knappa stöd som omgivningen erbjuder för att utveckla elevens eget modersmål.

Svenska som andraspråk

ÅRSKURSERNA 1–9

De elever vars modersmål inte är finska, svenska eller samiska kan få undervisning i svenska som andraspråk antingen helt eller delvis i stället för lärokursen svenska som modersmål. Undervisningens omfattning bestäms i läroplanen. Dessa grunder för läroplanen har gjorts upp för undervisningen i svenska som andraspråk. Antalet årsveckotimmar motsvarar undervisningen i svenska som modersmål.

Utgångspunkten för lärokursen svenska som andraspråk är elevens inlärningssituation; eleven lär sig svenska i en svensk eller tvåspråkig miljö och kunskaperna i svenska utvecklas så småningom allt mer vid sidan av hans eller hennes eget modersmål. Lärokursen i svenska som andraspråk skiljer sig till mål och innehåll från lärokursen i svenska som modersmål.

Det centrala målet för undervisningen i svenska som andraspråk är att eleven vid slutet av den grundläggande utbildningen skall ha nått så goda kunskaper som möjligt inom svenska språkets alla delområden. Eleven skall kunna studera samtliga läroämnen inom den grundläggande utbildningen fullödigt och nå behörighet till fortsatta studier efter den grundläggande utbildningen. Med undervisningen försöker man uppmuntra eleven till livslångt lärande så att han eller hon så småningom kan nå språkkunskaper i svenska på samma nivå som en infödd svenskspråkig och på så sätt får fullvärdiga möjligheter att handla och påverka i det finländska samhället. Undervisningen i svenska som andraspråk stärker tillsammans med undervisningen i det egna modersmålet elevens mångkulturella identitet och skapar en grund för funktionell tvåspråkighet.

För en elev som lär sig svenska som andraspråk är svenskan både inlärningsinstrument och inlärningsobjekt under hela skoltiden. Eleven lär sig svenska i alla läroämnen och undervisningen i svenska som andraspråk förutsätter samplanering och samarbete mellan olika lärare. Lärokursen i svenska som andraspråk skall målmedvetet utveckla elevens kunskaper i svenska och i undervisningen skall också innehåll, grundläggande begrepp och ordförråd i de övriga läroämnena beaktas.

I undervisningen skall man ta hänsyn till att det tar flera år för eleven att grundligt lära sig ett nytt språk. Man bör fästa vikt vid att elevens kompetens i sitt eget modersmål, de strukturella skillnaderna mellan modersmålet och det svenska språket och den kulturella distansen kan inverka på den tid det tar för eleven att nå målen.

Elevens helhetssituation, bland annat ålder, språklig färdighet samt skol- och erfarenhetsbakgrund bör beaktas vid uppgörandet av målen och valet av innehåll. Utgångspunkten för undervisningen är elevens kunskapsnivå i svenska, inte den årskurs i vilken han eller hon studerar. I undervisningen betonas kommunikationen: att vidga ordförrådet och öva språkets strukturer ingår i utvecklandet av den språkliga färdigheten och i elevens kulturkännedom. Undervisningsmetoder och arbetssätt bör väljas så att eleven får möjlighet att lära sig inlärningsstrategier som hjälper honom eller henne att aktivt tillgodogöra sig språkligt och kulturellt material både i och utanför skolan. De kommunikationssituationer som omgivningen erbjuder samt elevernas erfarenheter och iakttagelser bildar en naturlig bas för undervisningen.

MÅL

Under den grundläggande utbildningen skall eleven lära sig

- att förstå tal i normalt tempo ansikte mot ansikte, att förstå samtal om allmänna ämnesområden, att förstå lärarens tal under lektionerna i olika ämnen och att förstå radio- och televisionsprogram som berör bekanta ämnesområden
- att klara sig i praktiska talsituationer både i och utanför skolan och att i sitt tal göra skillnad mellan centrala talregister
- att förstå text som behandlar olika läroämnen och olika ämnesområden, att läsa självständigt och välja för ändamålet lämplig litteratur och genom läsningen vidga sin värld samt utveckla sitt ordförråd och sin språkförståelse
- att skriva standardsvenska och att skriva privata texter och texter som anknyter till undervisningen, att uttrycka sina tankar skriftligt i logiskt strukturerade texter
- att utveckla sin språkliga medvetenhet och sin språkkänedom
- att använda sådana varierande arbetssätt som visat sig vara effektiva vid språkstudier och att känna igen sina inlärningsstrategier, vid behov utveckla nya strategier för lärandet
- att utvärdera sin egen språkliga utveckling
- att utveckla sina språkkunskaper också under lektioner i övriga läroämnen och utanför klassrummet
- att jämföra sin egen kultur med den finländska samt att kommunicera och verka i den finländska kulturen, att förstå den egna och den finländska kulturens ursprung och att värdesätta bägge kulturerna.

CENTRALT INNEHÅLL

Situationer och ämnesområden som eleven skall kunna kommunicera om

- privatliv, familj, släkt, vänner; årstider, tidsbestämningar och väder; hem och boende; skolan som fysisk miljö, lektioner, skolkamrater, lärare och annan personal; måltider och hygien; människans kropp och klädsel; offentliga lokaler och tjänster, såsom affärer, trafik och hälso- och sjukvård; stad och landsbygd; natur; fritid, kultur och idrott, resor; medier
- ordförråd och begrepp i olika läroämnen
- högtidsdagar, folklig tradition, seder och bruk; lekar; betydelsefulla finländska personer och händelser; vardagstradition och livsstil

Strukturer och språkkänedom

- grundläggande kunskaper om svenska språket; dess struktur och prosodi
- ordklasser och ordböjning; genus, kongruens och tidsformer
- principerna för sats- och meningsbyggnad i det svenska språket
- iakttagelser om språket och laborering med språket
- normer för och skillnader mellan tal- och skriftspråk; standardspråk och dialekter
- svenskan i Finland i relation till de nordiska och europeiska språken och i ett globalt perspektiv

Läsning och skrivning

- sambandet mellan ljud och bokstav samt mellan ord och bild i begreppsinläringen, typbokstäverna
- olika lässtrategier, automatisering av den mekaniska läsförmågan, med övergång från högläsning till tystläsning
- att iaktta sin egen läsning och sin förståelse av textens innehåll
- de vanligaste textgenrerna och att skriva för olika situationer och målgrupper

Berättartradition, litteratur och mediekunskap

- sagor, dikter, berättelser, gåtor och ordspråk, folklöre och andra skönlitterära genrer från Finland, Norden och andra länder, valda enligt språkkunskaper och åldersgrupp
- centrala finländska författare och deras verk
- att läsa och analysera medietexter, bilder, film och teater
- att använda sig av bibliotek, informations- och kommunikationsteknik och olika medier
- att söka information i olika källor

Interaktion och muntlig kommunikation

- olika talstrategier, såsom att inleda, upprätthålla och avsluta en diskussion, att uttrycka en åsikt, att beakta lyssnaren och lyssnarens respons
- kulturbundna kommunikationssituationer, såsom att hälsa, att tilltala, att presentera sig, att tacka, att be om ursäkt, att tala i telefon
- att uttrycka och motivera egna känslor, behov, kunskaper och åsikter
- att kompensera bristfälliga språkkunskaper genom att till exempel använda relaterade begrepp eller genom att förklara
- att utveckla förhandlingsförmåga och förmåga att föra en konstruktiv diskussion

Språkinlärningsfärdigheter

- användning av läroböcker och ordböcker, användning av nya ord och strukturer i egna framställningar, par- och gruppdiskussioner som ett regelbundet sätt att öva muntlig kommunikation, att se de betydelsebärande elementen i en text, att jämföra det svenska språket med det egna modersmålet, att iaktta och korrigera sin egen framställning, att bedöma sin språkliga färdighet.

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Vid bedömningen beaktas alla språkkunskapens delområden. Vid slutbedömningen bör beaktas att elevens språkfärdighetsprofil kan vara mycket ojämn.

Språk

Färdighetsnivån i språket i årskurs 9 enligt nivåskalan för språkkunskaper (bilaga) B1.1–B1.2.

Kulturell kompetens

Eleven

- känner till det finländska samhället, den finländska kulturen och finländska seder
- förstår och uppskattar betydelsen av flerspråkighet och mångkulturalism
- förstår och kan relatera den finländska kulturens värden till sina egna värderingar.

Studiefärdigheter

Eleven

- är van att regelbundet använda arbetssätt som visat sig vara effektiva vid språkstudier.

Finska som andraspråk

ÅRSKURSERNA 1–9

De vars modersmål inte är finska, svenska eller samiska skall få undervisning i finska som andraspråk, antingen helt eller delvis, i stället för lärokursen finska som modersmål. Undervisningens omfattning bestäms i läroplanen. Dessa grunder för läroplanen har gjorts upp för undervisningen i finska som andraspråk som till antalet årsveckotimmar motsvarar undervisningen i finska som modersmål.

Utgångspunkten för lärokursen finska som andraspråk är elevens inlärningssituation: eleven lär sig finska i en finskspråkig miljö och kunskaperna i finska utvecklas så småningom allt mer vid sidan av hans eller hennes eget modersmål. Lärokursen för finska som andraspråk skiljer sig från lärokursen i finska som modersmål vad beträffar mål och innehåll.

Det centrala målet för undervisningen i finska som andraspråk är att eleven vid slutet av den grundläggande utbildningen skall ha uppnått så goda kunskaper som möjligt inom finska språkets alla delområden. Eleven skall kunna studera alla läroämnen inom den grundläggande utbildningen fullödigt och ha möjlighet till fortsatta studier efter den grundläggande utbildningen. Med undervisningen försöker man handleda eleven till livslångt lärande så att han eller hon så småningom kan uppnå sådana kunskaper i finska som en finskspråkig har och på så sätt får fullvärdiga möjligheter att handla och påverka i det finländska samhället. Undervisningen i finska som andraspråk stärker, tillsammans med undervisningen i det egna modersmålet, elevens mångkulturella identitet och skapar en grund för funktionell tvåspråkighet.

För en elev som lär sig finska som andraspråk är finska både medel för inläringen och för dess objekt under hela skoltiden. Eleven lär sig finska i alla läroämnen, och undervisningen i finska som andraspråk förutsätter samplanering och samarbete mellan olika lärare. Lärokursen i finska som andraspråk skall målmedvetet utveckla elevernas kunskaper i finska och undervisningen skall också beakta innehåll, grundläggande begrepp och ordförråd i övriga läroämnen.

I undervisningen skall man ta hänsyn till att det tar flera år att grundligt lära sig ett nytt språk. Man bör fästa vikt vid att elevens kompetens i sitt modersmål, modersmålets och det finska språkets olika strukturer samt den kulturella distansen kan inverka på den tid det tar att nå målen.

Vid uppgörandet av målen och val av innehåll skall man beakta elevens helhetssituation såsom ålder, språklig färdighet samt skol- och erfarenhetsbakgrund. Utgångspunkten för undervisningen är elevens kunskapsnivå i finska, inte den årskurs i vilken han eller hon studerar. I undervisningen betonas kommunikationen: att vidga ordförrådet och öva språkets strukturer ingår i utvecklandet av den språkliga färdigheten och i elevens kulturkännedom. Undervisningsmetoder och arbetssätt bör väljas så att eleven får möjlighet att lära sig inlärningsstrategier som hjälper honom eller henne att aktivt tillgodogöra sig språkligt och kulturellt material både i och utanför skolan. Undervisningen bör utnyttja de möjligheter tillvaron i en språkgemenskap ger, de kommunikationssituationer som omgivningen erbjuder samt elevens erfarenheter och iakttagelser av dessa.

MÅL

Under den grundläggande utbildningen skall eleven lära sig

- att förstå tal i normalt tempo ansikte mot ansikte, att samtala om allmänna ämnesområden och att få klarhet i lärarens tal under lektionerna i olika ämnen och att förstå radio- och tv-program som berör bekanta ämnesområden
- att klara sig i praktiska talsituationer i och utanför skolan och att i sitt tal göra skillnad mellan centrala talregister
- att förstå text som behandlar olika läroämnen och olika ämnesområden, att läsa självständigt och välja ändamålsenlig litteratur, och att med dess hjälp utveckla sitt ordförråd och sin förståelse och få upplevelser ur litteraturen
- att skriva privata texter och texter som anknyter till undervisningen, att uttrycka sina tankar skriftligt som sammanhängande helheter och att i skrivandet använda det skrivna språkets olika register
- att utveckla sin språkliga medvetenhet och sin språkkänedom
- att använda olika arbetssätt som konstaterats vara effektiva i språkstudier, att bli medveten om sina inlärningsstrategier och att vid behov förändra dem så att de blir mera ändamålsenliga
- att bedöma utvecklingen av sin språkliga färdighet
- att utveckla sina språkkunskaper också under lektioner i övriga läroämnen och utanför klassrummet
- att jämföra sin egen kultur med den finska samt att kommunicera och verka i den finska kulturen, att förstå den egna och den finska kulturens ursprung och att värdesätta bägge kulturerna.

CENTRALT INNEHÅLL

Situationer och ämnesområden som eleven skall kunna kommunicera om

- personligt liv, familj, släkt, vänner; års- och dygnstider och väderlek; hem och boende; skolan som fysisk miljö, lektioner, skolkamrater, lärare och annan personal; måltider och hygien; människans kropp och klädsel; offentliga lokaler och tjänster, såsom affärer, trafik och hälso- och sjukvård; stad och landsbygd; natur; fritid, kultur och idrott, resor; media
- vokabulär i olika läroämnen: att utvidga ordförråd och morfologi, överordnade och underordnade begrepp
- högtidsdagar, folklig tradition, seder och bruk; lekar; framstående finska personer och händelser; vardagstradition och livsstil

Strukturer och språkkänedom

- att känna igen och behärska ljud, tonfall, betoningar och intonation; skriv- och talsystemen och deras särdrag
- de vanligaste språkstrukturerna; ordklasserna och deras böjning; verbtyperna och de viktigaste numentyperna; kasus-, person- och tidsformer och modus i huvuddrag; att känna igen satsdelarna; att känna igen nominalformer och satsmotsvarigheter; satstyper; huvudprinciperna för avledning av ord; skiljetecken och rättstavning

- ord, sats, mening; bindning; de vanligaste texttyperna
- skillnader mellan tal- och skriftspråk; variationer i talspråket
- finskan bland världens språk

Läsa och skriva

- finskans skriftsystem, sambandet mellan ljud och bokstav, avstavning, små och stora bokstäver, typbokstäver
- mekanisk, flytande och insiktsfull läsning; olika lässtrategier, till exempel att förutse textens betydelse och dra slutsatser av den och att söka fram väsentligheter och stödord i texten
- texttyper och skrivning för olika ändamål

Berättartradition, litteratur och mediekunskap

- sagor, ramsor, berättelser, dikter, gåtor, ordspråk, skönlitterära textutdrag och hela verk valda enligt språkkunskap och åldersskede
- centrala författare och deras verk samt Kalevala och huvudskedena i Finlands litteratur
- medietexter, grunderna i att läsa och analysera bilder, film och teater
- användning av bibliotek, informations- och kommunikationsteknik, television, radio, press och reklam
- informationshämtning ur olika typer av källor

Interaktion och muntlig kommunikation

- olika talstrategier såsom att inleda, upprätthålla och avsluta en diskussion, att uttrycka en åsikt, att beakta lyssnaren och lyssnarens respons
- kulturbundna kommunikationssituationer, såsom att hälsa, att tilltala, att presentera sig, att tacka, att be om ursäkt, att tala i telefon
- att uttrycka och motivera egna känslor, behov, kunskaper och åsikter
- att kompensera bristfälliga språkkunskaper genom att till exempel använda relaterade begrepp eller genom att förklara
- att utveckla förhandlingsförmåga och förmåga att föra en konstruktiv diskussion

Språkinlärningsfärdigheter

- användning av läroböcker och ordböcker, användning av nya ord och strukturer i egna framställningar, par- och smågruppsdiskussioner som ett regelbundet sätt att öva muntlig kommunikation, att sluta sig till betydelsen i en kontext, att jämföra det finska språket med det egna modersmålet, att iaktta och korrigera sin egen framställning, att bedöma sin språkliga färdighet

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

- Vid bedömningen beaktas alla språkkunskapens delområden. Vid slutbedömningen bör beaktas att elevens språkfärdighetsprofil kan vara mycket ojämn.

Språkfärdighet

- Färdighetsnivån i språket i årskurs 9 enligt nivåskalan för språkkunskaper (bilaga) B1.1–B1.2

Kulturell kompetens

Eleven

- känner till det finländska samhället, den finska kulturen och finländska seder
- förstår och uppskattar betydelsen av flerspråkighet och mångkulturalism
- förstår och kan relatera den finska kulturens värderingar till sina egna värderingar.

Språkinlärningsfärdigheter

Eleven

- är van att regelbundet använda arbetssätt som konstaterats vara effektiva vid språkstudier.

Finska för samisktalande

Lärokursen finska för samisktalande är avsedd för de elever som studerar samiska som modersmål. Syftet med undervisningen är att stärka elevens kännedom om finska språket och hans eller hennes tvåspråkighet. Undervisningens grundläggande uppgift är att väcka elevens intresse för språk, litteratur och interaktion och att handleda honom eller henne i att göra iakttagelser om dessa.

Undervisningen utgår från elevens språkliga och kulturella erfarenheter. Undervisningen bör tillhandahålla erfarenheter av att kommunicera genom att tala, läsa och skriva i gemenskap med andra. Undervisningen skall stödja elevens samiska identitet och självkänsla. Målet är att eleven skall delta och påverka i samhället genom att kommunicera och lyssna aktivt.

De allmänna målen för undervisningen är att stödja eleven att utveckla en högklassig tvåspråkighet och att skapa förutsättningar för att eleven skall kunna fungera som en jämbördig medlem både i det samiska och i det finska samhället.

Finska för samisktalande barn och samiska som modersmål har ett liknande centralt innehåll i fråga om språk och kommunikation. Undervisningen i lärokurserna ordnas så att lärokursen finska för samisktalande barn stöder och fördjupar inläringen i modersmålet och tvåspråkigheten. Färdigheter som tagits upp och tillägnats i modersmålet kan fördjupas i finska för samisktalande barn och vice versa.

ÅRSKURSERNA 1-2

Den centrala uppgiften för undervisningen i finska för samisktalande barn i årskurserna 1-2 är att skapa en grund för den språkinläring som inletts redan i hemmet, i dagvården och i förskolan. Undervisningen skall vara heltäckande och omfatta all muntlig och skriftlig kommunikation inom språkets olika delområden som anknyter till elevernas vardag och som stöder deras individuella språkinläring. I undervisningen bör man beakta att eleverna kan finna sig i mycket olika skeden i sitt språkbruk och i sin inlärningsprocess.

MÅL

Eleven utvecklar sin kommunikationsförmåga

Eleven skall

- lära sig att använda det finska språket
- vänja sig vid olika interaktionssituationer i skolan
- lära sig att lyssna koncentrerat
- lära sig att fråga, svara och berätta om sina kunskaper, erfarenheter, tankar och åsikter
- utveckla sin språkliga och fysiska gestaltsförmåga.

Eleven utvecklar sina läs- och skrivfärdigheter

Eleven skall

- lära sig den grundläggande tekniken för att läsa och skriva och de begrepp som behövs för inläringen, eleven skall förstå vikten av att öva samt läsa och skriva regelbundet
- utveckla sina läs- och skrivfärdigheter, även sin medieläskunnighet, och sina kommunikationsfärdigheter i en informationsteknisk lärmiljö

- lära sig att iaktta sig själv som läsare och skribent
- småningom lära sig att beakta överenskommelser och regler för skriftspråket då han eller hon skriver
- lära sig de viktigaste skillnaderna i rättstavning mellan finska och samiska.

Elevens förhållande till litteraturen och språket utvecklas

Eleven skall

- genom att lyssna och läsa bekanta sig med det skrivna språket, berika sitt ord- och uttrycksförråd och sin fantasi och få impulser för att tänka och uttrycka sig
- bli intresserad av finskspråkig barnlitteratur, lära sig att välja läsning som intresserar och läsa böcker som motsvarar hans eller hennes läsfärdighet
- vänja sig vid att analysera språket, dess innebörd och form
- vänja sig vid att man i samband med texter också använder begrepp som språkljud, bokstav, stavelse, stora skiljetecken, rubrik, text och bild.

CENTRALT INNEHÅLL

Kommunikation

- att uttrycka sig muntligt och skriftligt i olika interaktionssituationer i skolan, att delta i par-, grupp- och klassdiskussioner
- att lyssna koncentrerat, noggrant och på ett slutledande sätt
- att öva sig i att modigt använda finska språket t.ex. genom att tala och berätta
- att bearbeta det hörda, sedda, upplevda och lästa genom improvisation, berättande, lek och drama, även genom integrering i andra konstämnen
- att genom olika hörövningar befästa färdigheterna att uppfatta olika språkljud, stavelser och ord och att förstå intrigen och innehållet i texten

Läsa och skriva

- att dagligen läsa och skriva på ett mångsidigt sätt
- att läsa och genom gemensamma diskussioner lära sig förstå tryckta och elektroniska texter
- att rikligt öva sambandet mellan ljud och bokstav
- att bekanta sig med skriftspråket och standardspråket
- att få möjlighet att läsa på egen hand
- att känna igen korta välbekanta ord och så småningom gå över till att känna igen också längre, mindre bekanta ord, att efterhand gå över från högläsning till tyst läsning
- att känna igen ord, från korta ord till främmande, långa ord, att successivt gå över från högläsning till tyst läsning
- att dela upp talet i ord, stavelser och språkljud, att öva sig i att skriva ord
- att skriva bokstavsformer, att lära sig små och stora tryckbokstäver och skrivstilsbokstäverna och att kombinera bokstäver (typbokstäver, siffror och skiljetecken, se bilaga)
- att lära sig skriva även på dator
- att öva sig i rättskrivning på ord- och satsnivå: ordmellanrum, stor begynnelsebokstav i bekanta namn och i början av satser, att bekanta sig med de stora skiljetecknen och börja öva deras användning

- att öva centrala skillnader i rättstavning mellan samiska och finska (äng-ljud, lång-kort vokal, k, p och t i början av ord och inne i ord)
- att producera texter som baserar sig på egna vardagserfarenheter, iakttagelser, åsikter och den egna fantasin med tyngdpunkt på innehåll och skaparglädje

Litteratur och språk

- att bekanta sig med skönlitteratur och andra texter genom att lyssna, titta på bilder och småningom läsa själv
- att bekanta sig med olika slags texter (sagor, historier, serier, dikter, fackböcker osv.)
- att läsa och kommentera böcker: att diskutera böcker som lästs och i samband med detta begreppen intrig samt huvudperson, tid och plats för en händelse, att foga det lästa till elevens eget liv, det han eller hon läst, hört och sett tidigare
- att lyssna till talböcker
- att bekanta sig med finsk och utländsk barnlitteratur
- att öva sig i att använda klass- och skolbiblioteket och allmänna bibliotek

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 2

Elevens kommunikationsförmåga har utvecklats så att han eller hon

- vänjer sig vid att tala finska flytande
- har vant sig vid att uttrycka sig muntligt: eleven kan berätta om sina iakttagelser och upplevelser för en liten grupp så att de som lyssnar kan följa framställningen
- kan handla ändamålsenligt i vardagliga talsituationer, följer lärarens och andra elevers framställning och diskussioner och strävar mot ömsesidighet när han eller hon talar, reagerar i diskussioner på det hörda med egna tankar och frågor
- deltar koncentrerat i övningar att uttrycka sig.

Elevens läs- och skrivefärdigheter har utvecklats så att han eller hon/hans eller hennes

- textförståelse har utvecklats från att känna igen detaljer till att se texten i sitt sammanhang, eleven läser så flytande att han eller hon klarar av att läsa de flesta texter som är anpassade för åldersstadiet
- har börjat iaktta sin egen förståelse av det lästa och kan dra slutsatser av det lästa
- kan uttrycka sig även skriftligt så att han eller hon klarar av skrivsituationer i sin egen vardag, kan använda sin fantasi när han eller hon skriver
- kan binda samman bokstäver när han eller hon skriver för hand och kan producera egen text även på dator
- vänjer sig vid att skriva lätta och bekanta ord och har börjat använda stora skiljetecken i slutet av en sats och stor bokstav i början av en sats
- kan skriva korta berättelser eller historier.

Elevens förhållande till litteraturen och språket har utvecklats så att han eller hon

- kan leta reda på lämplig och intressant läsning, eleven använder sin läsfärdighet för sitt eget nöjes skull och för att söka kunskap
- har läst åtminstone några barnböcker som motsvarar läsfärdigheten, mediäläskunnigheten räcker till för att följa program som är avsedda för åldersstadiet
- kan göra iakttagelser om språket på den nivå som motsvarar elevens ålder: eleven uppmuntras att analysera stavelsestrukturen i ord och språkljud, att rimma och att reflektera över ordens form och betydelse
- har vant sig att använda inlärd begrepp när han eller hon talar om språk och texter.

ÅRSKURSERNA 3–5

Den centrala uppgiften för undervisningen i finska för samisktalande barn i årskurserna 3–5 är att lära eleven de grundläggande färdigheterna i finska språket. Målet för undervisningen är att lära eleven flytande läs- och skrivfärdigheter, ge fördjupad läsförståelse och kunskap om hur man söker information. Eleven lär sig att lyssna till, att läsa och skriva olika slags texter. Undervisningen fördjupar färdigheterna att skriva på finska och kunskaperna om de centrala skillnaderna i rättstavning mellan finska och samiska. Utvecklingen av elevens läsförmåga, uttrycksförråd, fantasi och kreativitet stöds genom läsning av litteratur och mångsidigt skrivande. Eleven får öva sig i att dela med sig av och hantera sina läsupplevelser. Eleven får också bekanta sig med finskspråkig barn- och ungdomslitteratur.

MÅL

Eleven utvecklar sin kommunikationsförmåga

Eleven skall

- lära sig att aktivt lyssna och kommunicera i olika kommunikationssituationer: han eller hon skall få mod att delta i diskussioner och sträva efter att ta hänsyn till motparten i sin egen kommunikation
- lära sig att orientera sig i textmiljöer där ord, bild och ljud samverkar
- utveckla sin egen framställning och totalgestaltning.

Elevens förmåga att tolka och bruka olika slags texter utvecklas

Eleven skall

- lära sig att läsa olika slags texter flytande och vänja sig vid att iaktta och bedöma sig själv när han eller hon läser: eleven läser texter som är avpassade för åldersstadiet, ordförrådet utökas
- bekanta sig med olika sätt att läsa och öva sig i att använda strategier som förbättrar läsförståelsen

- lära sig att välja lämplig läsning för olika syften och vänja sig vid att fundera över texter, uttrycka olika tankar som texten väcker och bygga broar från dem till sitt eget liv och sin omgivning
- lära sig att leta reda på information i olika källor som lämpar sig för åldersstadiet.

Elevens förmåga att producera texter och bruka dem för olika ändamål utvecklas

Eleven skall

- lära sig att bygga upp olika slags texter både muntligt och skriftligt
- utveckla sitt ordförråd och sin förmåga att uttrycka sig, eleven skall vänja sig vid att se kritiskt på sin egen framställning
- lära sig att skriva flytande för hand samt att producera olika slags texter med ordbehandlingsprogram och lära sig att använda olika medier.

Elevens förhållande till språket, litteraturen och kulturen fördjupas

Eleven skall

- bekanta sig med det egna landets och andra folks kulturer genom litteratur, teater och film
- läsa rikligt med barn- och ungdomslitteratur på ett mångsidigt sätt och lära sig att välja lämplig läsning, eleven skall behålla sin positiva inställning till läsning
- bygga upp ett intresse för språkets funktion, eleven skall lära sig förstå grunderna för en grammatikalisk beskrivning och iakta och uppskatta språk som talas i hans eller hennes omgivning
- tillägna sig grundläggande kunskaper om olika medier och få övning i att använda medier på ett målmedvetet sätt.

CENTRALT INNEHÅLL

Kommunikationsförmåga

- att bekanta sig med kommunikationens grundelement och ge akt på interaktionen
- att berätta och referera, uttrycka sin åsikt, sköta ärenden, komma med inlägg i en diskussion, ställa frågor, öva sig i att lyssna aktivt och handla artigt
- att öva upp konsten att uppträda
- att berika den egna framställningen och sätten att uttrycka sig t.ex. genom drama och lek

Textförståelse

- övning i att lyssna koncentrerat och att förstå det man hör
- skumläsning, ordagrann, sakligt korrekt, slutledande och fördjupad läsning
- att lära sig förutse innehåll och strukturer i en text utgående från bilderna, rubriken, tidigare läsupplevelser och förhandsinformation
- att skilja på väsentligheter och detaljer, att komprimera, skriva mellanrubriker, ställa frågor, dra slutsatser och analysera det man läst och hört
- att göra tankekartor, reflektera över innehållet i en text och jämföra olika texter

Att utarbeta muntliga framföranden och texter

- att göra upp och använda en lista med stödord, att få kontakt med publiken, att strukturera framställningen och göra den åskådlig, att öva sig i röstanvändning
- att berätta om och beskriva något välbekant, att skapa en berättelse med intrig, att sammanföra information samt att uttrycka och motivera åsikter
- att planera, bearbeta och färdigställa en egen text
- att ta emot och ge respons
- att öva sig i rubriksättning och styckeindelning och att göra och använda idé- och tankekartor
- att öva sig i att skriva flytande med ledig och tydlig handstil
- att lära sig grunderna i rättstavning: betoning av skillnaderna mellan finska och samiska i specialfall, bl.a. lång vokal och konsonanterna k, p, t i början av ord, övning i att använda standardspråket

Informationssökning

- att använda olika slags fackböcker
- att öva sig i att läsa och förstå olika slags facktexter
- att bekanta sig med hur materialet på ett bibliotek är klassificerat och vad det innehåller, att leta efter och reservera böcker, att lära sig enkel informationssökning i datanät och att under handledning öva sig i informationssökningens olika skeden

Språkets uppgifter och struktur

- att undersöka ordens betydelse i ett textsammanhang
- att gruppera ord enligt betydelse och böjning, indelning i ordklasser och böjningsprinciper, att analysera hur man använder ordklasser och grupperar ord
- att i enkla satser skilja åt predikat och subjekt
- att jämföra upplästa och skrivna texter

Litteratur och kultur

- att läsa texter av olika slag och bekanta sig med litteraturgenrer
- att behandla texter av olika slag och dela med sig av egna läsupplevelser, t.ex. att berätta om, diskutera, skriva om, dramatisera, recensera och referera det lästa
- att förstå och använda centrala litteraturbegrepp: intrig, huvud- och bipersoner, tid och plats för en händelse
- att se samband mellan litteratur och andra konstarter

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 5

Elvens kommunikationsförmåga har utvecklats så att han eller hon

- vågar uttrycka sig både muntligt och skriftligt i olika situationer och vill utveckla sin uttrycksförmåga och sina interaktionsfärdigheter, eleven kan komma med inlägg i diskussioner

- berättar om och beskriver sina iakttagelser och tankar och jämför dem med andras iakttagelser, i sin kommunikation kan eleven redan i viss mån ta hänsyn till kommunikationssituation och medium och försöker uttrycka sig begripligt så att han eller hon når mottagaren
- kan lyssna till andras synpunkter, kan bilda egna åsikter och strävar efter att motivera dem
- kan hålla en liten, tydlig muntlig framställning på eget talspråk för en bekant publik
- deltar aktivt i övningar att uttrycka sig.

Elevens förmåga att tolka och bruka olika slags texter har utvecklats så att han eller hon

- finner det väsentliga, också i texter där ord, ljud och bild samverkar
- har nått en grundläggande färdighet att läsa flytande, kan läsa hela verk
- kan använda strategier som förbättrar läsförståelsen
- känner till huvudskedena i en informationssökningsprocess
- har vant sig vid att använda bibliotek och kan söka information i tryckta och elektroniska källor
- kan urskilja åsikter i texter som är lämpliga för åldersstadiet och begrundar textens tillförlitlighet och betydelse för honom eller henne
- använder sin läsfärdighet till nytta och nöje.

Elevens förmåga att producera texter och bruka dem för olika ändamål har utvecklats så att han eller hon

- kan producera olika slags texter skriftligt och muntligt, exempelvis berättelser, beskrivningar och anvisningar
- planerar innehållet i sina texter, kommer med uppslag och kan bygga upp texter som baserar sig på kunskap, erfarenhet och fantasi, elevens egen röst och det växande ordförrådet kan iakttas i texterna
- förstår satskonstruktionernas och styckeindelningens betydelse då det gäller att disponera texter och kan använda sina kunskaper när han eller hon planerar och producerar texter som framskrider i kronologisk följd, eleven kan variera mellan olika långa satser i sina texter och kombinera dem rätt smidigt
- kan producera text med hjälp av ordbehandlingsprogram
- kan texta och har utvecklat en egen läsbar skrivstil
- behärskar grunderna i rättstavning vid stor och liten begynnelsebokstav och vid sammansatta ord, använder stora skiljetecken korrekt och har också vant sig vid att använda andra skiljetecken.

Elevens förhållande till språket, litteraturen och kulturen har utvecklats så att han eller hon

- utnyttjar sina språkliga iakttagelser och färdigheter för att förstå andras texter och för att producera egna
- har vant sig vid att betrakta texten som en helhet och kan skilja mellan dess delar, kan på olika grunder söka och klassificera ord i texter och dela in ord i ordklasser enligt betydelse och böjning

- vet att verb kan uttrycka tid och person
- kan urskilja subjekt och predikat i satserna i enkla texter, uppfattar satsen som en del av texten
- känner till skillnaderna mellan talspråk och skriftspråk och kan använda dem för att uttrycka sig
- har läst finskspråkig litteratur och känner till några författare
- kan leta reda på intressant läsning och kan beskriva sig själv som läsare, eleven vidgar sin kännedom genom att läsa, får upplevelser och utvecklar sin fantasi
- har bekantat sig med fiktiva texter genom film, teater och medier.

ÅRSKURSERNA 6–9

Den centrala uppgiften för undervisningen i finska för samisktalande i årskurserna 6–9 är att vidga elevens språkfärdigheter från de personliga färdigheter som behövs i den närmaste kretsen till att motsvara de krav som det finska standardspråket ställer och som nya texttyper innebär.

Eleven lär sig att gestalta sin tvåspråkighet och sina mål som språkbrukare. Undervisningen syftar till att eleven utvecklas i att analysera och tolka texter och i att förstå sina egna möjligheter att påverka. Undervisningen har som uppgift att uppmuntra eleven till att läsa och analysera litteratur och medietexter och utveckla sig själv som språkbrukare. Eleven lär sig att inhämta allmänbildande kunskap om litteratur och inspireras att studera språket.

MÅL

Eleven utvecklar sin kommunikationsförmåga

Eleven skall

- utveckla sin kommunikationsförmåga och sin känsla för situationen
- öva sig i att handla målmedvetet och bygga upp interaktionsförhållanden i tal-, läs- och skrivsituationer i och utanför skolan och i olika kommunikationsmiljöer, bl.a. i två- och flerspråkiga kommunikationssituationer
- sträva mot en positiv atmosfär som främjar interaktion och vänja sig vid att det finns olika synsätt och sätt att delta i interaktion.

Elevens förmåga att tolka och bruka olika slags texter utvecklas

Eleven skall

- få övning i att läsa och lyssna på ett aktivt och kritiskt sätt, eleven skall utveckla sin förmåga att tolka och analysera när han eller hon läser och lyssnar
- utveckla sin kännedom om olika texttyper och vänja sig vid att förutse vilket sätt att läsa, lyssna och inhämta kunskap som respektive texttyp och syfte förutsätter
- vänja sig vid att inhämta och använda information och lära sig att utnyttja källor.

Elevens förmåga att producera texter och bruka dem för olika ändamål utvecklas

Eleven skall

- utvecklas till en mångsidig textskapare med en egen röst som kan utnyttja den språkfärdighet eleven lärt sig då han eller hon talar och skriver
- få mod att komma fram med sina synsätt och motivera dem och kommentera andras tankar på ett konstruktivt sätt
- vänja sig vid att planera sin kommunikation och att målmedvetet gå framåt i sina tal- och skrivövningar
- lära sig att ta hänsyn till situation, medium och mottagare i sina texter.

Elevens förhållande till språket, litteraturen och kulturen fördjupas

Eleven skall

- tillägna sig grundläggande kunskaper om finska språket, dess struktur, variation och förändring
- göra sitt läsintresse mångsidigt: eleven skall fördjupa sin litteraturkännedom och lära känna olika skeden i den finska litteraturen och klassiker från olika länder
- öka sina erfarenheter av olika uttryckssätt inom teater och film
- få en uppfattning om mediernas och texters makt att skapa föreställningar, forma världsbilden och styra människornas val
- bekanta sig med olika kulturer genom litteratur, teater och medier
- utveckla tolerans gentemot språklig variation och olika språk.

CENTRALT INNEHÅLL

Kommunikationsförmåga

- grundläggande insikter om interaktion och innehåll, struktur och uttryckssätt i olika texter, kommunikationens syfte, medel och kommunikationssituation
- övning i att gå framåt i enlighet med uppgiften och komma med mångsidiga inlägg i olika slags diskussioner och kommunikationssituationer
- lämpligt långa inlägg vid lämplig tidpunkt, att välja språkform, hantera konflikter, tillgodogöra sig avvikande synsätt samt ge och ta emot respons
- att bli säker och modig i att kommunicera, att öva sig i att uttrycka och försvara egna synsätt och att utveckla sättet att uttrycka sig
- att bedöma de egna vanorna och färdigheterna då det gäller att läsa, kommunicera och använda medier

Textförståelse

- att öva sig i att förstå och bilda sig en egen uppfattning då man lyssnar
- att öva sig i skumläsning, ordagrann, sakligt korrekt, slutledande och fördjupad läsning, att befästa läsprocessen
- att bygga broar mellan texten och mottagaren, att dela med sig av sina läsupplevelser
- att tolka och analysera skönlitterära texter som källor till upplevelser och som en utveckling av synsätt

- refererande, beskrivande, vägledande, berättande, analyserande och polemiserande texttyper i fack- och skönlitteratur
- de centrala texttyperna i vår kultur och analys av texterna som strukturella och betydelsebärande helheter
- att undersöka hur man bygger upp innebörder i text med verbala, visuella och auditiva medel
- att komprimera textinnehåll, att med tanke på textens slagkraft känna igen och analysera opinionsmaterial, upphovsmannens syften och metoder, att jämföra texter ur olika synvinklar
- att leta efter och analysera dolda synsätt, värderingar och attityder i tal, skrift och bilder

Att utarbeta muntliga framföranden och texter

- att definiera mål för de egna texterna och det egna arbetet och befästa textprocessen
- att öva sig i vanliga sätt att disponera texter, att kontrollera inledning, avslutning och indelning i avsnitt
- att producera texter för olika målgrupper och för olika slags medier och kommunikationssituationer
- att producera fiktiva texter som beskriver egna upplevelser och synsätt och som bygger upp nya världar
- att lära sig talat standardspråk och att uttrycka sig och kommunicera på ett sätt som tar hänsyn till lyssnaren
- att befästa rättstavningen
- att analysera och systematiskt utveckla texterna med avseende på innehåll, språk och form, att bedöma texter
- att skriva olika slags texter för hand och genom att utnyttja informationsteknik
- att använda mångsidiga uttryckssätt

Informationssökning

- att söka information i olika slag av källor: att planera informationssökning, att bedöma källors tillförlitlighet och tydlighet
- att öva sig i att göra anteckningar och enkla källhänvisningar, att välja, gruppera och bygga upp material för en framställning

Elevens förhållande till språket, litteraturen och kulturen

- grundläggande kunskaper om språksituationen i Finland samt om modersmålets och två- och flerspråkighetens betydelse
- det finska språkets olika skeden och variation
- studier i det finska språkets struktur
- en grund för litterär allmänbildning: kunskap om viktiga verk och deras författare och om Kalevala, den folkliga traditionen och de centrala epokerna i finsk litteratur
- läsning av hela verk och enskilda noveller, dikter och andra korta texter
- indelning av skönlitteratur i huvudgenrer och några undergenrer
- stilistisk huvudindelning av texter: kännetecken för romantiska, realistiska och moderna texter

- att analysera strukturerna i fiktiva texter och tolka dem med hjälp av begrepp som lämpar sig för årskursstadiet
- att se film och teater, att dela och analysera erfarenheter

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Elevens kommunikationsförmåga har utvecklats så att han eller hon

- vill och har mod att uttrycka sig muntligt och skriftligt både enskilt och i grupp
- visar förmåga att lyssna så att han eller hon förstår och kan bilda sig en egen åsikt
- kan komma med inlägg i idéklädnings- och problemlösningssituationer och i andra kommunikationssituationer i grupp, komma med förslag, ta ställning, ställa frågor, be om ytterligare information och föra fram motiveringar
- arbetar för att gruppen skall nå ett mål och kan fungera på ett uppbyggande sätt då oenighet råder
- känner till de viktigaste skillnaderna mellan talspråk och skriftspråk och tar hänsyn till kommunikationssituation, mottagare och medier bl.a. när han eller hon väljer språkform
- kan göra iakttagelser om och bedöma sina kunskaper i finska språket, tar emot och utnyttjar respons för att utveckla sina färdigheter, ger också andra konstruktiv respons och arbetar målmedvetet både enskilt och i grupp.

Elevens förmåga att tolka och bruka olika slags texter har utvecklats så att han eller hon

- kan gå i dialog med olika slags texter: eleven kan fråga, komprimera, kommentera, komma med invändningar, lägga fram tolkningar samt analysera och begrunda textens samband med egna erfarenheter och tankar
- känner till olika texters användningsmöjligheter och kan orientera sig i många slags textmiljöer
- läser texter på ett ändamålsenligt sätt, även medie- och webbtexter
- känner igen vanliga texttyper i olika textsammanhang
- kan jämföra texter och finna det centrala i innehållet i dem samt upphovsmannens åsikter och motiveringarna för dem
- kan komprimera intrigen i en fiktiv text, utforma personporträtt och följa utvecklingen av personerna och deras relationer
- kan beskriva en dikt och föra fram tankar om den
- vet att en text har en upphovsman och ett syfte som påverkar dess innehåll, form och uttryck
- kan göra iakttagelser av och dra slutsatser om de visuella och auditiva medlen i texter
- kan använda inlärd begrepp om språkkunskap och textkännedom då han eller hon gör iakttagelser om texter och använder sin kunskap om litteratur då han eller hon hanterar fiktiva texter.

Elevens förmåga att producera texter och bruka dem för olika ändamål har utvecklats så att han eller hon

- kan använda bibliotek, fack- och skönlitterära verk, datanät och muntlig tradition, eleven kan välja informationskällor och också ange dem
- känner till hur man utarbetar en muntlig och skriftlig framställning och tillämpar sin kunskap då han eller hon producerar texter
- samlar tillräckligt material för sina framställningar, strukturerar dem och förmedlar det centrala innehållet i dem, det är lätt att följa tankegången i elevens texter
- kan utarbeta muntliga och skriftliga texter för olika ändamål, bl.a. beskrivningar, berättelser, definitioner, referat, rapporter, brev, ansökningar och insändare
- kan producera texter för hand och med hjälp av textbehandlingsprogram och även i övrigt utnyttja informationsteknik och medier
- kan utnyttja sin språkkunskap för att producera text och kan göra val som påverkar stil, ordförråd och struktur, eleven kan reglera meningarnas konstruktion och längd och vid behov komprimera sin text
- kan i sina texter tillämpa sina kunskaper om skillnaderna mellan talat och skrivet språk, om artighet och om rättstavning.

Elevens förhållande till språket, litteraturen och kulturen har utvecklats så att han eller hon

- har nått en sådan läsfärdighet att han eller hon också kan läsa hela böcker
- hittar fack- och skönlitteratur och andra texter som intresserar och kan motivera sina val
- har läst dikter, sagor, berättelser, noveller, exempel på pjästexter och serier inom både inhemsk och utländsk skönlitteratur, känner till dikterna i Kalevala och även annan folktradition
- känner till de litterära huvudgenrerna, den typiska huvudindelningen av texter och några litterära klassiker
- kan dela med sig av sina upplevelser av det han eller hon läst och sett
- kan diskutera språkets ljud-, form- och satskonstruktion och ordförråd, eleven känner till ordklasserna och de viktigaste satsdelarna, eleven känner till finskans viktigaste särdrag och kan jämföra det finska språket med sitt modersmål, eleven har en uppfattning om den språkliga släktskapen mellan samiskan och finskan och om språk som är besläktade med finska språket
- vet att finska språket varierar enligt situation, användare och region
- förstår att språket förändras och det finska språkets ställning bland andra språk
- känner till språksituationen i Finland och Finlands officiella språk, eleven förstår modersmålets samt två- och flerspråkighetens betydelse för den som talar och språkets betydelse för identiteten.

Svenska för teckenspråkiga

Det allmänna målet för undervisningen i svenska för teckenspråkiga är att stödja elevens språkliga utveckling så att eleven når en tvåspråkighet på en så hög nivå som möjligt och som ger stöd vid studier och gör det möjligt att fungera som en jämbördig medlem såväl i en svenskspråkig som i en teckenspråkig gemenskap. Målet är dessutom att få eleven intresserad av det svenska språket och av växelverkan och mångsidig kommunikation som baserar sig på svenskan, att få honom eller henne att använda svenska som ett redskap för att söka information och för att uttrycka sig och att få honom eller henne att utveckla sin förmåga att kommunicera och läsa aktivt som ett redskap för att kunna delta och påverka i samhället. Avsikten är att få eleven att lära sig att jämföra strukturer och uttryckssätt i svenska språket och teckenspråket och lära sig att njuta av svenskspråkig litteratur och att språkligt sett få riklig stimulans av läsningen. De texter och den litteratur som används i undervisningen väljs så att de också behandlar det teckenspråkiga samhället, dess historia och traditioner.

Delområdena i undervisningen i svenska språket för en elev med teckenspråk som modersmål är läsning, skrivning, textförståelse samt litteratur och tal, i mån av möjlighet. Den teckenspråkiga elevens hörselskada, den språkliga bakgrunden, kunskapsnivån i teckenspråk och i svenska och inlärningsförutsättningarna inverkar på den teckenspråkiga elevens val av individuella mål.

Lärokurserna teckenspråk som modersmål och svenska för teckenspråkiga har delvis liknande centrala innehåll vad gäller språkinläring och kommunikation. Lärokurserna stöder varandra och fördjupar inläringen av modersmålet och tvåspråkigheten och utgör en grund för inläring av andra språk.

I undervisningen i årskurserna 1–2 ligger tyngdpunkten på inläring av grundläggande färdigheter i svenska utgående från hur de språkliga färdigheterna i svenska utvecklas. Målet är att uppmuntra eleven att i olika interaktionssituationer använda den svenska som han eller hon redan kan och lärt sig i skolan.

I årskurserna 3–5 betonas användningen av svenska språket som ett redskap för att inhämta kunskaper och färdigheter och för att uttrycka sig. Undervisningen har också som mål att lära eleven bruks- och stilregler för svenska språket i olika kommunikations- och interaktionssituationer.

I årskurserna 6–9 betonas utveckling och fördjupning av färdigheterna i svenska språket samt god kompetens i strukturer och skriftligt uttryck så att eleven kan fungera som en jämbördig medlem i den svenskspråkiga gemenskapen.

Lärokursen i svenska för teckenspråkiga skall, då mål och innehåll fastställs, läggas upp så att elevens förutsättningar beaktas till den del de inverkar på hur målen kan nås. Lärokursen i svenska för teckenspråkiga byggs antingen upp utgående från de mål och centrala innehåll som fastställs för lärokursen i svenska som modersmål eller lärokursen i svenska som andraspråk. Elevbedömningen utgår då också från vilken lärokurs som har stått som grund då lärokursen i svenska för teckenspråkiga har gjorts upp. Lärokursen i svenska för teckenspråkiga görs upp med särskild betoning på följande mål och innehåll:

MÅL

Eleven skall

- lära sig att använda svenska på ett naturligt sätt i olika inlärnings-, informationssöknings- och kommunikationssituationer
- lära sig att iaktta och bli medveten om likheterna och olikheterna i vokabulären och strukturerna i svenska språket och i det svenska teckenspråket samt mellan det svenska teckenspråkets teckenförråd och grammatikaliska strukturer
- lära sig att observera och bli medveten om likheterna och olikheterna i den svenskspråkiga och den teckenspråkiga kulturen
- lära sig att fungera i den svenskspråkiga kulturen, att förstå den teckenspråkiga och den svenskspråkiga kulturens ursprung och att värdesätta bägge kulturerna
- lära sig de viktigaste skillnaderna mellan skriftspråk och talspråk samt mellan standardspråk och vardagsspråk
- lära sig att förstå texter som behandlar olika läroämnen och allmänna ämnen, läsa självständigt och välja litteratur som är lämplig för ändamålet och bli motiverad att med litteraturens hjälp utveckla sin språkkunskap och få upplevelser genom litteraturen
- lära sig att producera mångsidiga texter för olika ändamål
- lära sig att mångsidigt utnyttja olika medier i svenskspråkig kommunikation och lära sig att beakta de viktigaste språk- och stilreglerna i varje medium och kommunikationssituation
- lära sig att förstå språkliga och interaktiva processer i tolkade kommunikationssituationer
- lära känna den språksituation som råder i det finländska samhället och lära sig att förstå modersmålets samt två- och flerspråkighetens och mångkulturalismens betydelse för den egna identiteten.

CENTRALT INNEHÅLL

- att uppmuntras i att använda svenska i olika språksituationer
- behärskningen av svenskans vokabulär och uttryckssätt vidgas
- att sätta sig in i det svenska språkets grammatik
- jämförelse av den skrivna, talade och tecknade språkformen med varandra
- jämförelse av språkformen i skriftspråket, standardspråket och talspråket med varandra
- att bekanta sig med olika slag av texter och litteratur
- att producera texter för olika ändamål
- mångsidig övning i användningen av medier
- att använda svenskspråkiga anteckningar och manus då man arbetar med teckenspråkiga framställningar
- att sätta sig in i finlandssvenska och svenskspråkiga seder, bruk och traditioner och att göra jämförelser med seder, bruk och traditioner i den teckenspråkiga gemenskapen

Finska för teckenspråkiga

Lärokursen i finska för teckenspråkiga följer i tillämpliga delar till mål och innehåll lärokursen i svenska för teckenspråkiga.

7.4 Det andra inhemska språket

7.4 FINSKA

Syftet med undervisningen i finska i den grundläggande utbildningen på svenska i Finland är i första hand att ge enspråkigt svenska elever sådana kunskaper och färdigheter i landets majoritetsspråk att de nöjaktigt reder sig i tal och skrift i alldagliga språksituationer och vågar börja ta del av information, aktuella frågor och underhållning i massmedier även på finska. Till studierna i ämnet hör även kännedom om finsk kultur och litteratur och grundläggande insikter i språkets byggnad, funktion och variation. De tvåspråkiga eleverna skall ges möjlighet att utveckla och fördjupa sina tidigare kunskaper och färdigheter enligt en särskild modersmålsinriktad lärokurs.

Finska som A-språk

A-lärokursen i finska följs när undervisningen i ämnet inleds som gemensamt språk i årskurserna 1–6, vanligen i årskurs 3, och om eleverna inte är så tvåspråkiga att de kan studera enligt den modersmålsinriktade lärokursen. Också de elever som valt ett annat gemensamt språk från årskurs 3 och i stället påbörjar studierna i finska som frivilligt språk (A2) litet senare skall följa A-lärokursen.

ÅRSKURSERNA 1–2

Undervisningen i finska inleds redan i årskurserna 1 eller 2 som introducerande undervisning. I den koncentrerar man sig på att lyssna, upprepa och tala språket i konkreta, åskådliga och gärna lekfulla situationer. Viktiga ord och uttryck kan skrivas ner som stöd för inlärnigen. Undervisningen integreras i elevernas erfarenhetsvärld eller anknyts till teman och innehåll som kommit upp i andra ämnen.

MÅL

I den undervisning som bedrivs i årskurserna 1–2 skall eleven

- bekanta sig med finskan och med situationer där finska används i närmiljön
- uppmuntras att lyssna på finska och lära sig att förstå och använda vanliga, alldagliga ord och fraser
- ges en grund för att lära sig mera finska och bli medveten om vissa grundläggande skillnader i ordförråd och uttryckssätt mellan finskan och svenskan
- tillägna sig en positiv attityd till finskan, finsk kultur samt till språk och språkinläring över huvud taget.

CENTRALT INNEHÅLL

- motiv, teman, ord och fraser ur det dagliga livet i hem, skola och närmiljö
- finska sånger, talesätt, ramsor och lekar och kännedom om hur, var och i vilka situationer finska behövs i närmiljön, i massmedier och i andra delar av Finland

ÅRSKURSERNA 3–6

I årskurserna 3–6 skall eleverna tillägna sig de vanligaste orden och de viktigaste basstrukturerna för alldagliga språksituationer och teman så att de förstår, kan reagera och svara på tilltal samt också själva kan och vågar uttrycka sig på finska. Eleverna skall utveckla en positiv attityd till språket, så att de upplever att de kan och vill lära sig det. Till grundstudierna hör också kännedom om landets tvåspråkiga kulturarv, såsom platser, sedvänjor, talesätt, sånger och berättelser.

MÅL

I årskurserna 3–6 skall eleven inhämta ett grundläggande ord- och uttrycksförråd och lära sig behärska finskans elementära strukturer så att han eller hon

- förstår tilltal, personliga frågor, uppmaningar och önskemål, åtminstone i rutinartade vardagssituationer, och kan svara och reagera på dem
- i enkla ord kan samtala om kursens ämnen, motiv, bilder eller situationer i anslutning till dessa
- kan berätta om sig själv och sin närmaste krets, reder sig i några vanliga alldagliga situationer, t.ex. vid möte och i telefonen
- förstår korta berättelser och dialoger om vardagsliv och händelser och mycket enkla instruktioner
- kan skriva meddelanden och korta berättelser om bekanta ämnen och skriva enkla meningar, frågor och svar av den typ som förekommit i inlärningssituationerna
- kan förklara vad vanliga ord, uttryck och meningar betyder på svenska och vid behov med hjälpmedel översätta några korta fraser och meningar från och till finska.

CENTRALT INNEHÅLL

Ämnesområden, situationer och funktioner

- verksamheter, yrken och redskap, kommunikationsmedel och tidsuttryck
- platser och händelser i hem, skola och närmiljö
- naturen, idrott och intressen
- klädsel, vanor, föda och hälsa
- känslor, grundläggande språkfunktioner särskilt i tal, t.ex. att hälsa, tacka, visa, fråga, önska, begära, berätta och att uttrycka känslor och åsikter på finska

Strukturer

- de viktigaste frågeorden och pronomina i finskan, temaformerna och lokalkasus singularis, räkneorden och användningen av finskans partitiv i mängd- och prisuttryck
- enkla verbformer i aktiv, jakande och nekande satser, enkla sätt att fråga och svara, verbets grundform och några grundregler för objektets böjning

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I ÅRSKURS 6

Färdighetsnivån i språket i årskurs 6 enligt nivåskalan för språkkunskaper (bilaga):

HÖRFÖRSTÅELSE	TAL	LÄSFÖRSTÅELSE	SKRIFT
A.1.3 Fungerande elementär språkfärdighet	A1.3 Fungerande elementär språkfärdighet	A2.1 Den grundläggande språkfärdighetens begynnelsekede	A1.3 Fungerande elementär språkfärdighet

Nivåerna är riktgivande. Vid vitsordsgivningen i finska kan i årskurs 6 ännu i någon mån tas hänsyn till elevens varierande kontakt med språket i närmiljön, dock så att man åtminstone i samma kommun och på likadana språkområden följer samma kriterier. Utöver de angivna kraven på respektive nivå i bilagan skall eleven kunna ange några av de viktigaste skillnaderna mellan finskan och svenskan, redogöra för elementära realia, t.ex. för namn, orter, platser och sedvänjor i Finland. I samband med lärandet och redovisningen av sina kunskaper skall han eller hon visa grundläggande förtrogenhet med de arbetssätt och strategier som behövs för eleven att lära sig finska och språk över huvud taget.

ÅRSKURSERNA 7–9

I årskurserna 7–9 vidgas ordförrådet och strukturbehärsningen så att eleverna förstår även längre texter av olika slag samt vågar samtala och kan uttrycka sina tankar, behov och önskemål utförligt på finska, också i formella situationer. Samtidigt förbättras skrivförmågan, den allmänna språkförmågan samt samhälls- och kulturkännedom med anknytning till läroplanens allmänna temaområden och undervisningen i andra ämnen.

MÅL

Vid den grundläggande utbildningens slut skall eleven utöver ovanstående kunna

- följa med ett autentiskt samtal på finska om bekanta ämnen, om det inte förs i mycket snabbt tempo eller är speciellt värslöst eller dialektalt, och i någon mån även delta i samtalet
- förstå huvudinnehållet och viktiga detaljer även i korta berättelser, dialoger och sakter, anvisningar och telefonsamtal om bekanta ämnen, kunna reagera på dem och redogöra för huvudinnehållet i dem
- visa att han eller hon förstår huvudinnehållet i finska nyheter och väderrapporter, reklam, instruktioner och sådana program eller lätta artiklar som är viktiga eller intresserar dem
- reda sig i tal i alldagliga servicesituationer och åtminstone hjälpligt uttrycka sina önskemål och åsikter i dem
- skriva meddelanden och brev, korta berättelser, sammandrag och åsikter om personliga och alldagliga ämnen och med hjälp av ordbok, kunna översätta enkla meningar eller en kort text om ett bekant ämne både från och till finska
- uppvisa grundläggande kännedom om realia och finsk kultur och med hjälpmedel eller under handledning ta del av enkla skönlitterära texter.

CENTRALT INNEHÅLL

Ämnesområden, situationer och funktioner

- natur och fritid, resor, miljöer och sevärdheter
- handel och service, arbete och teknik, konsumtion, umgänge och hälsa
- kommunikation och samhälle
- olika språkformer, finsk litteratur och kultur
- praktiskt viktiga språkfunktioner, såsom olika sätt att fråga och svara, att berätta, beskriva, tvivla, befalla och redogöra

Strukturer

- repetition av den grundläggande verbläran, pluralböjning, stadiesväxling och possesivsuffix, sammansatta verbformer och passiva verbformer, vanliga uttryck för villkor, möjlighet och nödvändighet i praktiska språksituationer
- adjektivets och adverbets komparation och infinitiv III
- andra nominaluttryck och de vanligaste satsmotsvarigheterna så att eleverna kan förstå autentisk text
- grundreglerna för finskans subjekt och objekt

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Färdighetsnivån i språket i årskurs 9 enligt nivåskalan för språkkunskaper (bilaga):

HÖRFÖRSTÅELSE	TAL	LÄSFÖRSTÅELSE	SKRIFT
B.1.1 Fungerande grundläggande språkfärdighet	A2.1 Den grundläggande språkfärdighetens begynnelseskede	A.2.2 Grundläggande språkfärdighet stadd i utveckling	A2.2 Grundläggande språkfärdighet stadd i utveckling

Vid bedömningen i årskurserna 3–6 läggs huvudvikten vid förmågan att tala finska, vid inlärningsfärdigheterna och vid behärskningen av grundläggande ord och strukturer. I årskurserna 7–9 bedöms därutöver även särskilt läsförståelseförmågan, förmågan att skriva korta texter och intresset för finskan och de uppnådda insikterna om landet och den nationella kulturen. I bedömningen tas, både under och efter varje avsnitt, hänsyn även till elevernas förmåga att studera och lära sig språket samt till deras arbetssätt och kommunikationsförmåga.

Finska som B-språk

Denna lärokurs är avsedd för elever som inte påbörjat studierna i finska som A-språk i årskurserna 3–6. Huvudsyftet med lärokursen är att eleverna skall lära sig åtminstone hjälpligt förstå finska i alldagliga situationer och kunna och våga uttrycka sig. Samtidigt läggs grunden för fortsatta studier i finska och ges kännedom om finska sedvänjor och finsk kultur. Både i gymnasiet och i den grundläggande yrkesutbildningen finns det en påbyggnad också på denna lärokurs.

ÅRSKURSERNA 7-9

MÅL

Eleven skall

- förstå personliga frågor och enkla samtal på finska i rutinartade vardagssituationer, kunna reagera och svara och berätta om sig själv och samtala om de ämnen som diskuterats
- förstå korta texter och textfragment, till exempel korta berättelser, dialoger, skyltar och reklam om alldagliga ting och, åtminstone med hjälp av ordböcker, kunna ta reda på huvudinnehållet i notiser och rubriker i massmedierna, kunna skriva personliga meddelanden, korta svar och berättelser i anslutning till lärokursens teman, med nöjaktig behärskning av högre frekventa ord och de viktigaste inlärdas basstrukturerna
- i anslutning till ovanstående visa grundläggande kännedom om finska sedvänjor och realia samt visa en positiv attityd till språket och vilja att lära sig mera.

CENTRALT INNEHÅLL

Ämnesområden och situationer

- personer, platser, egenskaper, tider och händelser i hem, skola och närmiljö
- trafik, servicesituationer, priser och olika hjälpmedel
- natur och sevärdheter i Finland
- föda och hälsa
- idrott och intressen
- umgänge, känslor och grundläggande språkfunktioner särskilt i tal, t.ex. att hälsa, tacka, fråga, svara, visa, önska, berätta och säga sin åsikt

Strukturer

- frågeorden och vanliga pronomina, kausböjningen i singularis, partitiv pluralis, verbböjningen i aktiv, särskilt presens och imperfekt, olika sätt att uttrycka önskningar och befallningar, infinitiv I med modala hjälpverb, fraser med konditionalis och infinitiv III
- frågor och svar, jakande och nekande sats och grundreglerna för objektet

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Färdighetsnivån i språket i årskurs 9 enligt nivåskalan för språkkunskaper (bilaga):

HÖRFÖRSTÅELSE	TAL	LÄSFÖRSTÅELSE	SKRIFT
A2.1 Den grundläggande språkfärdighetens begynnelsekedje	A1.3 Fungerande elementär språkfärdighet	A2.1 Den grundläggande språkfärdighetens begynnelsekedje	A2.1 Den grundläggande språkfärdighetens begynnelsekedje

Därutöver skall eleven visa grundläggande förtrogenhet med finska språkets särdrag, med landets sevärdheter och kultur, uppvisa en positiv attityd, kunna utnyttja studiesätt och strategier som behövs vid fortsatta studier i finska.

Modersmålsinriktad finska

Syftet med den modersmålsinriktade lärokursen i finska är att ge de tvåspråkiga eleverna i de finlandssvenska grundskolorna möjlighet att förbättra och fördjupa de praktiska språkkunskaper som de fått hemma eller i sin närmiljö, att göra dem medvetna om sitt språk, sitt kulturarv och sin dubbla identitet. Den modersmålsinriktade finskundervisningen gör det också möjligt för de enspråkigt svenska eleverna att få en mera adekvat undervisning och bedömning, eftersom elever som har olika språkbakgrund och har följt olika lärokurser inte behöver undervisas tillsammans och jämföras med varandra.

ÅRSKURSERNA 1–6

MÅL

Målet för den modersmålsinriktade finskundervisningen i årskurserna 1–6 är att den tvåspråkiga eleven skall

- bli mera medveten om sitt språkbruk, om finskans byggnad, ordförråd och betydelser, så att han eller hon bättre kan hålla språken isär och nyansera sitt språk både i tal och skrift
- lära sig läsa och skriva finska utifrån den språkförmåga han eller hon bär med sig
- fördjupa och nyansera sitt ordförråd på olika ämnesområden och lära sig hålla talspråk, slang och standardfinska isär
- lära sig att läsa för åldern lämplig litteratur på finska och stifta bekantskap med det finska kulturarvet i form av talesätt, sedvänjor, sånger, dikter, traditioner m.m., gärna i jämförelse med svenskan och med anknytning till andra ämnen i skolan
- anamma en positiv attityd till vardera nationalspråket och skapa en realistisk bild av sin förmåga, så att han eller hon kan och vill läsa, lyssna på och lära sig mera finska också på egen hand.

CENTRALT INNEHÅLL

- längre texter, t.ex. skönlitterära berättelser och lättare saktexter i anslutning till samma motiv som i A-finska
- standardfinska i jämförelse med slang och dialekt
- finska sånger, dikter, lekar och högtider
- natur- och områdeskunskap
- ljudlängd och ordslut
- samman- och särskrivning av ord
- böjningen av svårare ordtyper
- aktiva och passiva verbformer
- finskans partitiv, objektets böjning och rektionsfrågor
- finskans genitiv och lokalkasus i jämförelse med svenskans prepositioner

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I ÅRSKURS 6

Färdighetsnivån i språket i årskurs 6 enligt nivåskalan för språkkunskaper (bilaga):

HÖRFÖRSTÅELSE	TAL	LÄSFÖRSTÅELSE	SKRIFT
B1.2 Flytande grundläggande språkfärdighet	B1.1 Fungerande grundläggande språkfärdighet	B1.2 Flytande grundläggande språkfärdighet	B1.1 Fungerande grundläggande språkfärdighet

Kriterierna är riktgivande och tillämpas ännu i årskurs 6 med hänsyn till språkmiljön och till hur mycket undervisning som getts enligt den modersmålsinriktade lärokursen. Utöver de angivna färdigheterna på respektive nivå skall eleverna uppvisa medvetenhet om sitt språk och sin språkförmåga, vilja att iaktta och korrigera sitt språk i tal och skrift, grundläggande insikter i skillnaderna mellan finska och svenska, samt intresse för och förmåga att läsa för åldern lämplig skönlitteratur på finska.

ÅRSKURSERNA 7–9

MÅL

Målet för den modersmålsinriktade finskundervisningen i årskurserna 7–9 är att den tvåspråkiga eleven skall

- fördjupa sin språkmedvetenhet och språkkännedom, så att han eller hon kan analysera, förbättra, utveckla och variera sitt språk i tal och skrift
- lära sig att samtala naturligt och nyanserat på finska även om ämnen utöver de alldagliga, hålla korta anföranden och referera händelser och berättelser
- lära sig att läsa längre och svårare saktexter och skönlitterära texter av olika slag, reflektera över innehållet i dem och förklara innebörden av idiomatiska ord och uttryck
- lära sig att disponera och skriva finska berättelser och redogörelser på god finska och, enligt anvisningar, rätta och förbättra framställningen
- lära sig att följa med händelser och aktuella frågor i samhället både på svenska och finska via massmedierna samt redogöra för och ta ställning till det som han eller hon har läst eller hört
- ha läst några finska böcker och vara intresserad av att läsa mera för åldern lämplig litteratur och kunna berätta något om det finska kulturarvet i litteraturen, konsten och musiken.

CENTRALT INNEHÅLL

Ämnesområden

- natur- och miljökunskap
- hälsa och umgänge, klädsel och mode
- handel och service, fritid och idrott, yrken och utbildning, kultur och kända finländare, massmedia och samhälle

- användningen av telefon, e-post och Internet
- litteratur, film och musik
- olika genrer och stilarter

Grammatik och språkriktighet

- svårare böjningstyper, användning av aktiva och passiva verbformer och olika modus
- böjningen och användningen av finskans räkneord och pronomina
- infinitiver och unipersonella uttryck
- bisatser och satsmotsvarigheter
- skriv- och förkortningsregler
- att disponera, bearbeta och korrigera texter
- formella och informella talsituationer
- språkvård

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Färdighetsnivån i språket i årskurs 9 enligt nivåskalan för språkkunskaper (bilaga):

HÖRFÖRSTÅELSE	TAL	LÄSFÖRSTÅELSE	SKRIFT
B2.1 Självständig språkfärdighet, grundnivå	B2.1 Självständig språkfärdighet, grundnivå	B2.1 Självständig språkfärdighet, grundnivå	B1.2 Flytande grundläggande språkfärdighet

De tvåspråkiga elever som har studerat enligt denna lärokurs skall bedömas enligt den och inte enligt A-lärokursen, dvs. de skall bedömas enligt andra kriterier än de enspråkigt svenska eleverna. Färdighetsnivån i språket enligt nivåskalan för språkkunskaper bör vara minst B2.1 (självständig språkfärdighet, grundnivå) för språkförståelse och tal och minst B1.2 (flytande grundläggande språkfärdighet) för skrift. Därtill skall de visa att de kan anpassa sitt tal till situationen (använda vårdad standardfinska åtminstone i formella situationer), hålla finska och svenska ord, uttryck, betydelser och satsstrukturer isär, visa vilja att iaktta och utveckla sitt språk och sin tvåspråkighet och visa grundläggande insikter i finsk kultur och skönlitteratur. I bedömningen skall även beaktas elevens förmåga att studera finska, hans eller hennes omsorg, kommunikationsförmåga och beredvillighet att ta reda på nya saker på finska och sålunda lära sig mera både på och om språket.

Om en elev har studerat enligt den modersmålsinriktade lärokursen bara på en del klasser antecknas i avgångsbetyget den lärokurs som han eller hon mestadels följt, och elevens kunskaper bedöms också enligt ifrågavarande lärokurs.

SVENSKA

Undervisningen i svenska skall ge eleven färdigheter för växelverkan och samarbete med den svenskspråkiga befolkningen i vårt land och för nordiskt samarbete. Undervisningens uppgift är att vänja eleven vid att använda sin språkfärdighet och fostra honom eller henne till att värdesätta tvåspråkigheten i Finland och det nordiska levnadssättet. Eleven skall också lära sig att förstå att språket som färdighetsämne och kommunikationsmedel förutsätter långsiktig och allsidig kommunikativ träning. Som läroämne är svenskan ett färdighets- och kulturämne.

Svenska som A-språk

Lärokursen svenska som A-språk kan studeras som gemensamt språk för alla eller som valfritt språk. Goda studierutiner i undervisningen av ett språk som är gemensamt för alla skapar en grund för sådana språkstudier som påbörjas senare. Genom studierna i A-språket börjar också elevens interkulturella förmåga att utvecklas.

ÅRSKURSERNA 1–2

Om språkundervisningen inleds tidigare än i årskurs 3 skall tyngdpunkten till att börja med ligga på att lyssna, upprepa och tillämpa det inlärd och på att öva muntlig kommunikation. Skrift kan vid behov användas som stöd för den muntliga inläringen. Innehållet i undervisningen skall integreras kring teman ur barnens erfarenhetsvärld och tänga sådana innehåll och teman som kommit upp i den övriga undervisningen. Eleverna bekantar sig också preliminärt med skillnaderna mellan olika kulturer. Undervisningen karakteriseras av aktivitet och lekfullhet.

MÅL

Eleven skall

- bli medveten om språket och dess betydelse
- fatta mod att uttrycka sig muntligt på ord- och frasnivå genom att lyssna och förstå språket
- få en grund för språkinlärningsfärdigheter och senare språkstudier
- bli intresserad av språkstudier och av livet i olika kulturer.

CENTRALT INNEHÅLL

- dagligt liv och närmiljö, hem och skola
- för åldern lämpliga svenskspråkiga sånger, ramsor och lekar
- viktiga allmänna fakta om den svenskspråkiga kulturen och det svenskspråkiga språkområdet och i viss mån också om andra nordiska länder

Undervisningens uppgift är att vänja eleven vid att kommunicera på svenska i mycket konkreta och för honom eller henne närstående situationer, till en början i synnerhet muntligt och småningom genom allt mera skriftlig kommunikation. Eleven skall inse att språk och kulturer är olika men ändå likvärdiga. Eleven skall utveckla goda rutiner för språkstudier.

MÅL

Språkfärdighet

Eleven skall

- lära sig att berätta grundläggande fakta om sig själv och sin närmaste krets och att kommunicera på målspråket i enkla vardagssituationer där samtalspartnern vid behov kan hjälpa till
- lära sig att med stöd av sammanhanget förstå det viktigaste innehållet i text eller tal om vardagsliv och rutinartade händelser
- lära sig att skriva korta meddelanden i de allra mest bekanta och lättast förutsägbara situationerna som anknyter till dagliga behov och upplevelser.

Kulturell kompetens

Eleven skall

- lära sig att känna finlandssvenska, svenska och övriga nordiska livsformer
- lära sig att i alldagliga situationer kommunicera med representanter för den svenskspråkiga kulturen på ett sätt som är naturligt i denna kultur.

Inlärningsstrategier

Eleven skall

- lära sig att ta ansvar och vara aktiv i språkinläringssituationer
- lära sig att utnyttja par- och grupparbete i språkstudierna
- lära sig att självständigt utnyttja läroböcker, ordböcker och andra källor
- lära sig att använda nya ord och strukturer i sina texter
- lära sig att känna igen sina starka och svaga sidor som språkstuderande och att bedöma sitt arbete och olika områden i sin språkfärdighet i förhållande till målen.

CENTRALT INNEHÅLL

Situationer och ämnesområden ur det finsk- och svenskspråkiga språkområdets synvinkel

- närmiljö och bekanta personer, saker och aktiviteter som i väsentlig grad hör till närmiljön, såsom hem, familjemedlemmar och vänner
- skola, skolkamrater och lärare
- livet på landet och i staden
- fritidsaktiviteter som hör till elevens ålder

- att uträtta ärenden i olika situationer
- baskunskaper om finlandssvenska, svenska och övriga nordiska livsformer

Strukturer

- den del av grammatiken som är väsentlig för kommunikation

Kommunikationsstrategier

- att känna igen det väsentliga i talad och skriven text
- att kunna hitta bestämd, avgränsad information i text och tal
- att planera den egna kommunikationen
- att i muntlig växelverkan stödja sig på nonverbal kommunikation och på samtalspartnarnas hjälp
- att stödja sig på skriftliga hjälpmedel vid tolkning och produktion av texter

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 6

Språkfärdighet

Färdighetsnivån i språket i årskurs 6 enligt nivåskalan för språkkunskaper (bilaga):

HÖRFÖRSTÅELSE	TAL	LÄSFÖRSTÅELSE	SKRIFT
A1.3 Fungerande elementär språkfärdighet	A1.2 Elementär språkfärdighet stadd i utveckling	A1.3 Fungerande elementär språkfärdighet	A1.2 Elementär språkfärdighet stadd i utveckling

Kulturell kompetens

Eleven känner till några av de mest centrala kulturella skillnaderna och likheterna mellan sin egen kultur och den svenskspråkiga kulturen. Eleven kan kommunicera med svenskspråkiga personer i enkla vardagssituationer.

Inlärningsstrategier

Eleven använder smidigt vissa arbetssätt som är effektiva i språkstudier, såsom diskussioner parvis och i smågrupper, och använder läro- och ordböcker. Han eller hon har insett att språkinlärnningen förutsätter ihärdig kommunikativ träning och är van vid självvärdering av sitt arbete.

ÅRSKURSERNA 7–9

Undervisningens uppgift är att få elevens färdigheter i svenska att sträcka sig till mera krävande sociala situationer samt till områden som fritidssysselsättning, tjänster och det offentliga livet. Det skrivna språkets andel i undervisningen ökar. Elevens förmåga att verka såsom den främmande kulturen förutsätter ökar och han eller hon skaffar sig ytterligare strategier som lämpar sig för språkstudier.

MÅL

Språkfärdighet

Eleven skall

- lära sig att förstå tydligt standardspråk i tal och skrift om allmänbildande ämnen eller om ämnen som bygger på fakta och som har anknytning till skolungdomars liv
- lära sig att klara sig i enkla sociala sammanhang och de vanligaste servicesituationerna och att beskriva sin närmaste krets
- lära sig att skriva korta meddelanden och katalogliknande beskrivningar om bekanta ämnen
- lära sig att bli medveten om de centrala skillnaderna mellan den svenska som talas i Finland och den som talas i Sverige.

Kulturell kompetens

Eleven skall

- lära sig om finlandssvensk, svensk och annan nordisk kultur och förstå vad som ligger bakom de kulturella skillnaderna
- lära sig att kommunicera och handla i alldagliga situationer på ett sätt som är accepterat i den främmande kulturen
- lära sig att bli medveten om att värderingar är kulturbundna.

Inlärningsstrategier

Eleven skall

- lära sig att använda olika arbetssätt och inlärningsstrategier som är effektiva vid språkstudier och språkinläring och att utnyttja det som han eller hon har lärt sig i modersmålet
- lära sig att utnyttja data- och kommunikationsteknik i kunskapssökning och kommunikation
- lära sig att göra små projektarbeten självständigt eller i grupp
- lära sig att bedöma sitt arbete och olika områden av sin språkfärdighet i förhållande till målen, att vid behov ändra sitt arbetssätt.

CENTRALT INNEHÅLL

Situationer och ämnesområden ur det finsk- och svenskspråkiga språkområdets synvinkel utöver innehållet i årskurserna 3–6

- fritid och hobbyer
- resor
- offentliga tjänster
- studier, arbete och näringsliv
- hållbar utveckling
- hälsa och välfärd
- medier

Strukturer

- den centrala verbläran
- användningen av substantiv och adjektiv samt de vanligaste pronomina och prepositionerna
- den centrala satsläran och bindningsstrukturerna

Kommunikationsstrategier

- verbal slutledning eller att med språkliga medel eller utifrån situationen sluta sig till innehållet i ett meddelande
- att utnyttja den respons man får i interaktionssituationer
- att kompensera bristfälliga språkfärdigheter med ungefärliga uttryck
- att iakttäta det egna språkbruket
- att använda vissa uttryck som är typiska för muntlig kommunikation, såsom uttryck vid inledning och avslutning av ett inlägg och då man ber om ordet, behåller ordet och ger respons

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Språkfärdighet

Färdighetsnivån i språket i årskurs 9 enligt nivåskalan för språkkunskaper (bilaga):

HÖRFÖRSTÅELSE	TAL	LÄSFÖRSTÅELSE	SKRIFT
A2.2 Grundläggande språkfärdighet stadd i utveckling	A2.1 Den grundläggande språkfärdighetens begynnelseskede	A2.2 Grundläggande språkfärdighet stadd i utveckling	A2.1 Den grundläggande språkfärdighetens begynnelseskede

Kulturell kompetens

Eleven känner till de inbördes förhållandena mellan den egna och den svenskspråkiga kulturen, deras likheter och skillnader och historiska bakgrund.

Inlärningsstrategier

Eleven använder regelbundet arbetssätt som är effektiva vid språkstudier och språkinläring. Han eller hon har insett att språkinläringen förutsätter ihärdig kommunikativ träning.

Svenska som B-språk (B1)

ÅRSKURSERNA 7–9

Syftet med undervisningen är att eleven skall uppnå grundläggande färdigheter i svenska med tyngdpunkt på muntlig interaktion. Undervisningen skall också främja elevens språkinlärningsfärdigheter och utveckla hans eller hennes interkulturella förmåga.

MÅL

Språkfärdighet

Eleven skall

- lära sig att redogöra för grundläggande fakta om sig själv och sin närmaste krets och att kommunicera på svenska i enkla all dagliga situationer där samtalspartnern vid behov kan hjälpa till
- lära sig att förstå text som behandlar vardagslivets händelser eller att av sammanhanget sluta sig till det talade
- lära sig att skriva ett kort meddelande i bekanta och lätt förutsägbara situationer som anknyter till dagliga behov och upplevelser.

Kulturell kompetens

Elevens skall

- lära sig om finlandssvenska, svenska och övriga nordiska livsformer
- lära sig att i vardagssituationer kommunicera med den svenskspråkiga kulturens representanter på ett sätt som är naturligt för denna kultur.

Inlärningsstrategier

Eleven skall

- lära sig att använda arbetssätt och inlärningsstrategier som är effektiva vid språkstudier och språkinlärning, såsom att producera egna texter och använda olika medier för informationssökning
- lära sig att granska och korrigera sina egna texter och att kompensera bristfälliga språkkunskaper genom att använda olika strategier för förståelse och kommunikation
- lära sig att bedöma olika områden i sitt arbete och sina språkkunskaper i förhållande till de givna målen.

CENTRALT INNEHÅLL

Situationer och ämnesområden ur det finsk- och svenskspråkiga språkområdets synvinkel

- närmiljön och hithörande bekanta personer, saker och aktiviteter som i väsentlig grad hör till den, såsom hem, familjemedlemmar och vänner
- fritid och hobbyer

- resor
- skola, skolkamrater och lärare
- livet på landet och i staden
- att göra uppköp och använda offentliga tjänster
- baskunskaper om finlandssvenska, svenska och övriga nordiska livsformer

Strukturer

- den mest centrala verbläran
- böjningen av substantiv och adjektiv
- den centrala satsläran och bindningsstrukturerna

Kommunikationsstrategier

- att med språkliga medel eller utifrån situationen sluta sig till innehållet i ett meddelande
- att utnyttja den respons man får i interaktionssituationer
- att iaktta det egna språkbruket
- att kompensera bristfälliga språkfärdigheter med ungefärliga uttryck
- att använda vissa uttryck som är typiska för muntlig kommunikation, såsom uttryck som används då man inleder och avslutar ett inlägg och då man ber om ordet, behåller ordet och ger respons

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Språkfärdighet

Färdighetsnivån i språket i årskurs 9 enligt nivåskalan för språkkunskaper (bilaga):

HÖRFÖRSTÅELSE	TAL	LÄSFÖRSTÅELSE	SKRIFT
A2.1 Den grundläggande språkfärdighetens begynnelseked	A1.3 Fungerande elementär språkfärdighet	A2.1 Den grundläggande språkfärdighetens begynnelseked	A1.3 Fungerande elementär språkfärdighet

Kulturell kompetens

Eleven känner till relationer, skillnader och likheter mellan finlandssvenska, svenska och de andra nordiska livsformerna och kulturerna. Han eller hon har kunskap om interaktionsförhållandena mellan finsk- och svenskspråkiga invånare i vårt land och inser det nordiska samarbetets betydelse.

Inlärningsstrategier

Eleven använder regelbundet arbetssätt som är effektiva vid språkstudier och språkinläring. Han eller hon har insett att språkinläringen förutsätter ihärdig kommunikativ träning.

Modersmålsinriktad svenska

Syftet med den modersmålsinriktade lärokursen i svenska är att ge de tvåspråkiga eleverna i de finska grundskolorna möjlighet att förbättra och fördjupa de praktiska språkkunskaper i svenska som de fått hemma eller i sin närmiljö, att göra dem medvetna om sin tvåspråkighet och sitt kulturarv och att förstärka denna identitet.

ÅRSKURSERNA 1–6

MÅL

Eleven skall

- bli medveten om det svenska språket, dess struktur och användning
- lära sig att läsa och skriva svenska utifrån sin egen språkförmåga
- fördjupa och nyansera sitt ordförråd på olika ämnesområden och lära sig att hålla talspråk, slang och vårdad svenska isär
- lära sig att läsa för åldern lämplig litteratur på svenska och bekanta sig med det finlandssvenska kulturarvet
- tillägna sig en positiv attityd till vardera nationalspråket och skapa en realistisk bild av sin förmåga så att han eller hon kan och vill läsa, lyssna på och lära sig svenska också på egen hand.

CENTRALT INNEHÅLL

Kommunikationsförmåga

- övning i att bli allt modigare och säkrare i kommunikationen och utveckling av de egna uttryckssätten i olika situationer.

Litteratur och kultur

- längre texter, till exempel skönlitterära berättelser och lättare saktexter i anslutning till samma motiv som i A-svenska
- svenska i dagligt tal, därtill slang och dialekt i jämförelse med ett vårdat språk
- finlandssvenska sånger, dikter, lekar och högtider
- natur- och områdeskunskap

Språkkännedom

- ordklasser, ordböjning och satslärans grunder
- att klassificera ord på olika grunder och grammatikens terminologi.

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 6

Färdighetsnivån i språket i årskurs 6 enligt nivåskalan för språkkunskaper (bilaga):

HÖRFÖRSTÅELSE	TAL	LÄSFÖRSTÅELSE	SKRIFT
B.1.1 Fungerande grundläggande språkfärdighet	B.1.1 Fungerande grundläggande språkfärdighet	A.2.2 Grundläggande språkfärdighet stadd i utveckling	A.2.2 Grundläggande språkfärdighet stadd i utveckling

Eleven skall dessutom visa vilja att utveckla sin språkfärdighet och han eller hon skall ha baskunskaper om skillnaderna mellan svenska och finska. Eleven skall också visa vilja och förmåga att läsa för åldern lämplig svenskspråkig skönlitteratur.

ÅRSKURSERNA 7–9

MÅL

Eleven skall

- fördjupa sin språkmedvetenhet och sin språkkännedom så att han eller hon kan analysera, förbättra, utveckla, använda och variera sitt språk både i tal och i skrift
- lära sig att diskutera naturligt och nyanserat på svenska också om ämnen utöver de alldagliga, att hålla korta anföranden, att referera händelser och att framföra berättelser
- lära sig att läsa längre och svårare saktexter och skönlitterära texter, att reflektera över innehållet och att förklara innebörden av idiomatiska ord och uttryck
- lära sig att skriva berättelser och redogörelser på god svenska samt att enligt anvisningar rätta och förbättra framställningen
- vara redo att följa händelser och aktuella frågor i samhället både på svenska och finska via massmedierna samt redogöra för och ta ställning till det som han eller hon har läst eller hört
- ha läst svenskspråkig litteratur och vara intresserad av att läsa mera och kunna berätta något om det typiskt finlandssvenska och nordiska kulturarvet i litteraturen, konsten och musiken
- i någon mån bekanta sig också med de andra nordiska språken och de aktuella förhållandena i Norden genom språkprov och enkla texter.

CENTRALT INNEHÅLL

Kommunikationsförmåga

- övning i att bli allt modigare och säkrare i kommunikationen och utveckling av de egna uttryckssätten i olika situationer
- utveckling och bedömning av elevens vanor och förmåga att läsa, kommunicera och använda medier

Litteratur och kultur

- grundläggande kunskaper om språksituationen och modersmålets betydelse i Finland, Norden och i den övriga världen
- läsning av hela verk på svenska, klassificering av skönlitteratur i olika genrer, olika texttyper och analys av fiktiva konstruktioner med hjälp av några centrala begrepp

Språkkännedom

- att bekanta sig med normerna för svenskt standardspråk och med användningen av standardspråket i tal och skrift i olika situationer
- att studera och tillämpa grundläggande begrepp om svenska språkets struktur och textgranskning (ordföljd, satsbyggnad, variation av språkstil)

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Färdighetsnivån i språket i årskurs 9 enligt nivåskalan för språkkunskaper (bilaga):

HÖRFÖRSTÅELSE	TAL	LÄSFÖRSTÅELSE	SKRIFT
B.2.1 Självständig språkfärdighet, grundnivå	B.2.1 Självständig språkfärdighet, grundnivå	B.1.2 Flytande grundläggande språkfärdighet	B.1.2 Flytande grundläggande språkfärdighet

Eleven skall dessutom visa vilja att utveckla sin språkfärdighet och sin tvåspråkighet och han eller hon skall ha baskunskaper om svenskspråkig litteratur och om den finlandssvenska och nordiska kulturen.

Om eleven bara i någon årskurs har studerat enligt den modersmålsinriktade lärokursen i svenska antecknas på avgångsbetyget den lärokurs som han eller hon mestadels följt och kunskaperna bedöms också enligt denna lärokurs.

7.5 Främmande språk

7.5 FRÄMMANDE SPRÅK

Undervisningen i främmande språk skall ge eleven färdighet att handla i kommunikations-situationer på olika språk. Undervisningens uppgift är att vänja eleven vid att använda sin språkfärdighet och att fostra honom eller henne till att sätta värde på livsformerna i andra kulturer. Eleven skall lära sig att förstå att språket som färdighetsämne och kommu-nikationsmedel förutsätter långsiktig och allsidig kommunikativ träning. Främmande språk som läroämne är ett kultur- och färdighetsämne.

A-språk

A-språket studeras som ett gemensamt ämne för alla. A-språket kan dessutom inledas som frivilligt ämne. Goda studierutiner i den gemensamma undervisningen av A-språket skapar en grund för språkstudier som påbörjas senare. Genom studierna i A-språket börjar också elevernas interkulturella förmåga att utvecklas.

ÅRSKURSERNA 1-2

Om språkundervisningen inleds tidigare än i årskurs 3 skall tyngdpunkten till att börja med ligga på att lyssna, upprepa och tillämpa det inlärd och på att öva muntlig kommunikation. Skrift kan vid behov användas som stöd för den muntliga inläringen. Innehållet i undervisningen skall integreras kring teman ur barnens erfarenhetsvärld eller tanger sådana innehåll och teman som redan kommit upp i undervisningen. Eleven skall bekanta sig preliminärt med skillnaderna mellan olika kulturer. Undervisningen karakteriseras av aktivitet och lekfullhet.

MÅL

Eleven skall

- bli medveten om språket och dess betydelse
- få mod att uttrycka sig muntligt på ord- och frasnivå genom att lyssna och förstå språket
- få en grund för språkinlärningsfärdigheter och senare språkstudier
- bli intresserad av språkstudier och av livet i olika kulturer.

CENTRALT INNEHÅLL

- vardagsliv och närmiljö, hem och skola
- för åldern lämpliga sånger, ramsor och lekar
- viktiga allmänna fakta om det främmande språkets språkområden och kultur

Undervisningens uppgift är att vänja eleven vid att kommunicera på ett främmande språk i mycket konkreta och för honom eller henne närstående situationer, till en början i synnerhet muntligt och småningom genom allt mera skriftlig kommunikation. Eleven skall inse att språk och kulturer är olika men ändå likvärdiga. Eleven skall utveckla goda rutiner för språkstudier.

MÅL

Språkfärdighet

Eleven skall

- lära sig att redogöra för grundläggande fakta om sig själv och sin närmaste krets och kommunicera på målspråket i enkla vardagssituationer där samtalspartnern vid behov kan hjälpa till
- lära sig att med stöd av sammanhanget förstå det viktigaste innehållet i tal eller text om vardagsliv och rutinartade händelser
- lära sig att skriva korta meddelanden i de allra mest bekanta och lättast förutsägbara situationerna som anknyter till dagliga behov och upplevelser.

Kulturell kompetens

Eleven skall

- lära sig om den främmande kulturen och preliminärt bekanta sig med likheterna och skillnaderna mellan den finska kulturen och den främmande kulturen
- lära sig att i alldagliga situationer kommunicera med infödda talare på ett sätt som är naturligt i den främmande kulturen.

Inlärningsstrategier

Eleven skall

- lära sig att ta ansvar och vara aktiv i språkinläringssituationer
- lära sig att utnyttja par- och grupparbete i språkstudierna
- lära sig att självständigt utnyttja läroböcker, ordböcker och andra källor
- lära sig att använda nya ord och strukturer i sina texter
- lära sig att känna igen sina starka och svaga sidor som språkstuderande samt att bedöma sitt arbete och olika områden i sin språkfärdighet i förhållande till målen.

CENTRALT INNEHÅLL

Situationer och ämnesområden med perspektiv på det egna språkets och det främmande språkets språkområde

- närmiljön och bekanta personer, saker och aktiviteter som i väsentlig grad hör till den, såsom hem och familjemedlemmar
- skola, skolkamrater och lärare
- livet på landet och i staden

- fritidsaktiviteter som hör till elevens ålder
- att uträtta ärenden i olika situationer
- baskunskaper om sin egen kultur och den främmande kulturen, beroende på språket eventuellt också om den främmande kulturen i Finland

Strukturer

- den del av grammatiken som är väsentlig för kommunikation på ifrågavarande språk
- målspråkets skriftsystem efter behov och enligt språkområdets norm

Kommunikationsstrategier

- att känna igen det väsentliga i talad och skriven text
- att kunna hitta bestämd, avgränsad information i text och tal
- att planera den egna kommunikationen
- att i muntlig växelverkan stödja sig på nonverbal kommunikation och på samtalspartnern
- att stödja sig på skriftliga hjälpmedel vid tolkning och produktion av texter

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 6

Språkfärdighet

Färdighetsnivån i språket i årskurs 6 enligt nivåskalan för språkkunskaper (bilaga):

SPRÅK	HÖRFÖRSTÅELSE	TAL	LÄSFÖRSTÅELSE	SKRIFT
Engelska	A2.1 Fungerande elementär språkfärdighet	A1.3 Elementär språkfärdighet stadd i utveckling	A2.1 Fungerande elementär språkfärdighet	A1.3 Elementär språkfärdighet stadd i utveckling
Övriga språk	A1.3 Den grundläggande språkfärdighetens begynnelsekedje	A1.2 Fungerande elementär språkfärdighet	A1.3 Den grundläggande språkfärdighetens begynnelsekedje	A1.2 Fungerande elementär språkfärdighet

Kulturell kompetens

Eleven

- känner till det mest centrala innehållet, skillnaderna och likheterna mellan sin egen kultur och den främmande kulturen
- kan i enkla vardagssituationer kommunicera med dem som talar målspråket.

Inlärningsstrategier

Eleven

- använder smidigt vissa arbetssätt som är effektiva i språkstudier och språkinläring, såsom diskussioner parvis och i smågrupper, och använder läro- och ordböcker
- har insett att språkinläringen förutsätter ihärdig kommunikativ träning och är van vid självvärdering av sitt arbete.

Undervisningens uppgift är att få elevens språkfärdighet att utsträcka sig till mera krävande sociala situationer och till sådana områden som fritidssysselsättningar, tjänster och det offentliga livet. Det skrivna språkets andel i undervisningen ökar. Elevens förmåga att verka såsom den främmande kulturen förutsätter ökar och han eller hon skaffar sig ytterligare strategier som är utmärkande för språkstudier.

MÅL

Språkfärdighet, något annat än engelska

Eleven skall

- lära sig att förstå tydligt standardspråk i tal och skrift om allmänbildande ämnen eller om ämnen som bygger på fakta och som har anknytning till skolungdomars liv
- lära sig att klara sig i enkla sociala sammanhang och vanliga servicesituationer och att beskriva sin närmaste krets
- lära sig att skriva korta meddelanden och katalogliknande beskrivningar om bekanta ämnen.

Språkfärdighet, engelska

Eleven skall

- lära sig att förstå huvudtankarna och väsentliga detaljer i tydligt strukturerad hörd eller läst text som kräver en bredare allmänbildning
- lära sig att klara sig i aningen svårare inofficiella diskussionssituationer och att muntligt eller skriftligt berätta om vardagliga händelser som i viss mån innehåller detaljer
- lära sig att bli medveten om vissa centrala skillnader mellan olika varianter av engelska.

Kulturell kompetens

Eleven skall

- lära sig att känna den främmande kulturen och att förstå den mot bakgrund av sin egen kultur
- lära sig att kommunicera och handla i alldagliga situationer på ett sätt som är accepterat i den främmande kulturen
- lära sig att bli medveten om att värderingar är kulturbundna.

Språkinlärningsstrategier

Eleven skall

- lära sig att använda olika arbetssätt och inlärningsstrategier som är effektiva vid språkstudier och språkinläring och att utnyttja det som han eller hon har lärt sig i modersmålet
- lära sig att utnyttja data- och kommunikationsteknik i kunskapssökning och kommunikation
- lära sig att göra små projektarbeten självständigt eller i grupp
- lära sig att bedöma sitt arbete och olika områden i sin språkfärdighet i förhållande till målen och att vid behov ändra sina arbetssätt.

CENTRALT INNEHÅLL

Situationer och ämnesområden med perspektiv på det egna språkets och målspråkets språkområde utöver innehållet i årskurserna 3–6

- fritid och hobbyer
- resor
- offentliga tjänster
- studier, arbete och näringsliv
- hållbar utveckling
- hälsa och välfärd
- medier

Strukturer

- verbens grundböjning och de viktigaste tempusformerna
- användningen av substantiv och adjektiv samt de vanligaste pronomina och prepositionerna
- den centrala satsläran och bindingsstrukturerna

Kommunikationsstrategier

- att med språkliga medel eller utifrån situationen sluta sig till innehållet i ett meddelande
- att utnyttja den respons man får i interaktionssituationer
- att kompensera bristfälliga språkfärdigheter med ungefärliga uttryck
- att iakttä det egna språkbruket
- att använda vissa uttryck som är typiska för muntlig kommunikation, såsom uttryck som används då man inleder och avslutar ett inlägg och då man ber om ordet, behåller ordet och ger respons

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Språkfärdighet

Färdighetsnivån i språket i årskurs 9 enligt nivåskalan för språkkunskaper (bilaga):

SPRÅK	HÖRFÖRSTÅELSE	TAL	LÄSFÖRSTÅELSE	SKRIFT
Engelska	B1.1 Fungerande grundläggande språkfärdighet	A2.2 Grundläggande språkfärdighet stadd i utveckling	B1.1 Fungerande grundläggande språkfärdighet	A2.2 Grundläggande språkfärdighet stadd i utveckling
Övriga språk	A2.2 Grundläggande språkfärdighet stadd i utveckling	A2.1 Den grundläggande språkfärdighetens begynnelsekede	A2.2 Grundläggande språkfärdighet stadd i utveckling	A2.1 Den grundläggande språkfärdighetens begynnelsekede

Kulturell kompetens

Eleven känner till olika livsformer i målspråkets språkområde och känner till områdets historia.

Inlärningsstrategier

Eleven

- använder regelbundet arbetssätt som är effektiva vid språkstudier och språkinläring
- har insett att språkinläringen förutsätter ihärdig kommunikativ träning.

B-språk (B1)

ÅRSKURSERNA 7–9

Syftet med undervisningen är att eleven skall nå grundläggande färdigheter i målspråket. Undervisningen skall också främja elevens språkinlärningsfärdigheter och utveckla hans eller hennes interkulturella förmåga.

MÅL

Språkfärdighet

Eleven skall

- lära sig att redogöra för grundläggande fakta om sig själv och sin närmaste krets och att kommunicera i enkla all dagliga situationer, vid behov med stöd av samtalspartnern
- lära sig att med stöd av sammanhanget förstå text eller tal som behandlar vardagslivets händelser
- lära sig att skriva ett kort meddelande i bekanta och lätt förutsägbara situationer som anknyter till dagliga behov och upplevelser.

Kulturell kompetens

Elevens skall

- lära sig att förstå livsformerna i målspråkets språkområde
- lära sig att i vardagssituationer kommunicera med den främmande kulturens representanter på ett sätt som är naturligt för den främmande kulturen.

Språkinlärningsstrategier

Eleven skall

- lära sig att använda arbetssätt och inlärningsstrategier som är effektiva vid språkstudier och språkinläring, såsom att producera egna texter och använda medier för informationssökning
- lära sig att granska och korrigera sina texter och att kompensera bristfälliga språkkunskaper genom att använda olika strategier för förståelse och kommunikation
- lära sig att bedöma i sitt arbete och olika områden av sin språkfärdighet i förhållande till målen.

CENTRALT INNEHÅLL

Situationer och ämnesområden med perspektiv på det egna språkets och målspråkets språkområde

- närmiljön och bekanta personer, saker och aktiviteter som i väsentlig grad hör till den, såsom hem, familjemedlemmar och vänner
- hobbyer och fritid
- skola, skolkamrater och lärare

- resor
- livet på landet och i staden
- att göra uppköp och använda offentliga tjänster
- baskunskaper om sin egen kultur och den främmande kulturen.

Strukturer

- den centrala grammatik som är väsentlig för kommunikation på ifrågavarande språk

Kommunikationsstrategier

- att med språkliga medel eller utifrån situationen sluta sig till innehållet i ett meddelande
- att utnyttja den respons man får i interaktionssituationer
- att iakttäta det egna språkbruket
- att kompensera bristfälliga språkfärdigheter med ungefärliga uttryck
- att använda vissa uttryck som är typiska för muntlig kommunikation, såsom uttryck som används då man inleder och avslutar ett inlägg och då man ber om ordet, behåller ordet och ger respons.

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Språkfärdighet

Färdighetsnivån i språket i årskurs 9 enligt nivåskalan för språkkunskaper (bilaga):

SPRÅK	HÖRFÖRSTÅELSE	TAL	LÄSFÖRSTÅELSE	SKRIFT
Engelska	A2.1 Den grundläggande språkfärdighetens begynnelseked	A1.3 Fungerande elementär språkfärdighet	A2.1 Den grundläggande språkfärdighetens begynnelseked	A1.3 Fungerande elementär språkfärdighet

Kulturell kompetens

Eleven känner till samband, skillnader och likheter mellan sin egen kultur och den främmande kulturen.

Inlärningsstrategier

Eleven

- använder regelbundet arbetssätt som är effektiva vid språkstudier och språkinläring
- har insett att språkinläringen förutsätter ihärdig kommunikativ träning.

Valfritt språk (B2)

Studierna i valfria språk skall koncentrera sig på muntlig kommunikation i de allra vanligaste situationerna i vardagslivet och samtidigt fungera som en inledning till långsiktiga studier i språket i fråga i utbildningen på andra stadiet. Dessa grunder för läroplanen har utarbetats för fyra årsveckotimmar.

MÅL

Språkfärdighet

Eleven skall

- lära sig att med samtalspartners hjälp kommunicera i situationer som handlar om grundläggande personliga fakta och om omedelbara behov
- lära sig att förstå lätt förutsägbara frågor, anvisningar, önskningar och förbud som gäller det dagliga livet
- lära sig att läsa enkla förutsägbara meddelanden som anknyter till vardagslivet
- lära sig att skriva kort, e-postmeddelanden, minneslappar och andra mycket korta meddelanden och vissa grundläggande uppgifter om sig själv och sin närmaste krets.

Målet uttryckt på nivåskalan är för tal och skrift nivå A1.1–A1.2 och för hörförståelse och läsförståelse nivå A1.2–A1.3.

Kulturell kompetens

Eleven skall

- lära sig om och förstå den finska kulturen och den främmande kulturen och bekanta sig med likheterna och skillnaderna mellan dessa.

Inlärningsstrategier

Eleven skall

- lära sig att frimodigt använda sina språkkunskaper
- lära sig att medvetet utnyttja kunskaper, färdigheter och strategier som han eller hon skaffat sig i andra språk
- lära sig att bedöma sitt arbetssätt och olika områden av sin språkfärdighet i förhållande till målen.

CENTRALT INNEHÅLL

Situationer och ämnesområden med perspektiv på det egna språkets och målspråkets språkområde

- att i elementära interaktionssituationer öva sig i ett språkbruk som anknyter till seder och bruk
- att tala om sig själv och närmiljön
- att berätta om familj och fritid
- att klara sig i vardagliga kommunikationssituationer, såsom att göra uppköp, att äta och att resa.

Strukturer

- satsbildning och central grammatik som är väsentlig för kommunikation på detta språk

Kommunikationsstrategier

- att känna igen det väsentliga i talad och skriven text
- att kunna hitta bestämd, avgränsad information i text och tal
- att planera den egna kommunikationen
- att iaktta det egna språkbruket
- att i muntlig växelverkan stödja sig på samtalspartnern
- att stödja sig på skriftliga hjälpmedel i den egna framställningen

Samiska som främmande språk

Undervisning i samiska som främmande språk kan ges i någon av de tre varianter av samiska som talas i Finland: nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska. I studierna i samiska som främmande språk får eleverna färdigheter för interaktion och samarbete med den samisktalande befolkningen, vänjer sig vid att använda sina kunskaper i samiska och lär känna och uppskatta den samiska kulturen.

Samiska språket som läroämne är ett färdighets- och kulturämne. Eleven lär sig att samiska som färdighetsämne och kommunikationsmedel förutsätter långsiktig och allsidig kommunikativ träning. Studierna i samiska vidgar och berikar elevens kännedom om den samiska kulturen. Samiska kan studeras som ett frivilligt och valfritt ämne.

Samiska som A-språk

ÅRSKURSERNA 1–2

Om undervisningen i samiska inleds före årskurs 3, koncentreras den till en början på hörförståelse, upprepningar och tillämpningar och övning i muntlig kommunikation. Skrivna språkformer används som stöd för de muntliga övningarna enligt situationens krav. Undervisningen skall integreras i det innehåll och de teman som hör till elevens eget erfarenhetsområde eller som redan behandlats i undervisningen. Eleverna får inledningsvis bekanta sig med den samiska kulturen. Undervisningen karakteriseras av aktivitet och lekfullhet.

MÅL

Eleven skall

- bli medveten om det samiska språket och dess betydelse
- få mod att uttrycka sig muntligt på ord- och frasnivå genom att lyssna på och förstå språket
- bli intresserad av språkstudier och av livet i olika kulturer
- få en grund för språkinlärningsfärdigheter och senare språkstudier.

CENTRALT INNEHÅLL

- vardagsliv och närmiljö, hem och skola
- för åldersstadiet lämpliga sånger, ramsor, lekar och samiska sagor och berättelser
- viktiga allmänna fakta om den samiska kulturen och det samiska språket

ÅRSKURSERNA 3–6

Undervisningens uppgift är att vänja eleven vid att kommunicera på samiska i konkreta och för honom eller henne själv bekanta situationer, först företrädesvis muntligt och successivt genom mera skriftlig kommunikation. I undervisningen görs eleven förtrogen med det

samiska språk-, hembygds- och bosättningsområdet, med den samiska kulturen och den språkliga släktskapen mellan finskan och samiskan. Eleven skall bli medveten om att det finns olika men ändå likvärdiga språk och kulturer. Eleven skall tillägna sig goda studievanor i språk.

MÅL

Språkfärdighet

Eleven skall

- lära sig att redogöra för grundläggande uppgifter om sig själv och sin närmaste krets och kommunicera på målspråket i enkla talsituationer i vardagslivet, vid behov med stöd av samtalspartnern
- lära sig att med stöd av sammanhanget förstå det viktigaste innehållet i tal eller text om vardagsliv och rutinartade händelser
- lära sig att uttala samiska på ett naturligt sätt
- lära sig att skriva korta meddelanden i bekanta och lätt förutsägbara situationer som anknyter till dagliga behov och upplevelser.

Kulturell kompetens

Eleven skall

- lära känna det samiska språk- och bosättningsområdet samt den samiska livsformen och kulturen
- lära sig att i dagliga situationer kommunicera med företrädare för den samiska kulturen på ett sätt som är naturligt för den samiska kulturen
- lära känna samisk litteratur, konst, jojk/leu'dd och annan samisk musik.

Inlärningsstrategier

Eleven skall

- lära sig att ta ansvar och vara aktiv i språkinläringssituationerna
- lära sig att utnyttja par- och grupparbete i språkstudierna
- lära sig att självständigt utnyttja läroböcker, ordböcker och andra källor
- lära sig att använda nya ord och strukturer i sina texter
- lära sig att känna igen sina starka och svaga sidor som språkstuderande och att bedöma sitt arbete och olika områden av sin språkfärdighet i förhållande till målen.

CENTRALT INNEHÅLL

Situationer och ämnesområden

- dagligt liv, familj, släkt, vänner, hem, skola, samiska namn, samiska seder och bruk och samisk folktradition
- hemtrakten och närmiljön, byn, naturen, djur, bosättning, städer, sameområdet
- tiden, månaderna, dagarna
- samiska historier och berättelser, jojk/leu'dd

Strukturer

- central grammatik med hänsyn till kommunikationen: de viktigaste tempus- och kasusformerna, exempelvis presens och perfektum
- satsbildning

Kommunikationsstrategier

- att känna igen det väsentliga i talad och skriven text
- att kunna hitta bestämd, avgränsad information i text och tal
- att planera den egna kommunikationen
- att i muntlig växelverkan stödja sig på nonverbal kommunikation och på samtalspartnern
- att stödja sig på skriftliga hjälpmedel vid tolkning och produktion av texter

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 6

Hörförståelse

Eleven

- förstår huvudpunkterna i talat språk som är tydligt, långsamt och kort och som handlar om enkla, för eleven kända och bekanta angelägenheter
- förstår personliga frågor, befallningar, uppmaningar och meddelanden som riktas till eleven själv och som upprepas vid behov.

Tal

Eleven

- kan uttala samiska på ett naturligt sätt
- kan kortfattat och enkelt berätta om sig själv och sin närmiljö och annat som intresserar honom eller henne
- använder för samiskan typiska uttryck i kontakterna med den närmaste kretsen, exempelvis då han eller hon hälsar, presenterar sig, tackar, ber om ursäkt och tar avsked
- kan ställa frågor om bekanta angelägenheter och kort besvara frågor som berör eleven själv och hans eller hennes närmiljö.

Läsförståelse

Eleven

- förstår korta och tydliga texter som behandlar bekanta ämnen, använder hjälpmedel vid behov (ordbok)
- förstår korta, enkla och personliga meddelanden, exempelvis brev och kort som riktas till honom eller henne.

Skrift

Eleven

- kan skriva en kort, enhetlig text om ett bekant ämne, exempelvis berätta om sig själv och sin närmiljö
- kan skriva enkla, begripliga texter i vardagslivet, exempelvis kort och brev
- känner till skillnaderna mellan talat och skrivet språk.

Kulturell kompetens

Eleven

- känner till den språkliga släktskapen mellan finskan och samiskan och det samiska bosättningsområdet
- känner till samiska sagor och berättelser
- är medveten om att de olika kulturerna existerar parallellt och att de är jämlika.

Inlärningsstrategier

Eleven

- kan på ett naturligt sätt använda arbetssätt som är typiska för språkstudier, exempelvis par- och gruppdiskussioner samt läro- och ordböcker
- inser att språkinläringen förutsätter långsiktig träning och är van vid självvärdering av sitt arbete.

ÅRSKURSERNA 7–9

Undervisningens uppgift är att få elevens språkfärdigheter att sträcka sig till mer krävande sociala situationer och till sådana områden som fritidssysselsättningar, tjänster och det offentliga livet. Det skrivna språkets andel i undervisningen ökar. Eleven får en bättre förmåga att handla på ett sätt som den samiska kulturen förutsätter och skaffar sig fler strategier som är typiska för språkstudier.

MÅL

Språkfärdighet

Eleven skall

- lära sig att förstå tydligt standardspråk i tal och skrift om allmänbildande ämnen eller på ämnen som bygger på fakta och har anknytning till skolungdomars liv
- lära sig att klara sig i enkla sociala sammanhang och de vanligaste servicesituationerna och att beskriva sin närmaste krets
- lära sig att skriva korta meddelanden och katalogliknande beskrivningar om bekanta ämnen.

Kulturell kompetens

Eleven skall

- lära sig att fungera i det samiska samhället
- lära sig att bli medveten om att värderingar är kulturbundna
- lära sig att förstå vikten av att behärska samiska i sameområdet
- lära känna de områden där olika varianter av samiska talas och bli medveten om skillnaderna mellan de olika samiska språken
- lära sig färdigheter för att delta i de samiska ungdomarnas samarbete.

Inlärningsstrategier

Eleven skall

- lära sig att använda olika arbetssätt och inlärningsstrategier som är effektiva vid språkstudier och språkinläring och att utnyttja det som han eller hon har lärt sig i modersmålet
- lära sig att utnyttja informations- och kommunikationsteknik för kunskapssökning och kommunikation
- lära sig att göra små projektarbeten självständigt eller i grupp
- lära sig att bedöma sitt arbete och olika områden i sin språkfärdighet i förhållande till målen och att vid behov ändra sitt arbetssätt.

CENTRALT INNEHÅLL

Situationer och ämnesområden

Förutom vad som framgått vad gäller för årskurserna 1–6

- sociala nätverk
- fritid och hobbyer
- offentliga tjänster
- studier, arbete och näringsliv, det samiska samhället, sameområdet
- hållbar utveckling
- massmedier, underhållning, reklam
- konst, teater, media, litteratur, samiska historier och berättelser, folktradition, jojk/leu'dd
- hälsa och välfärd

Strukturer

- grundläggande verbböjning och de viktigaste tempusformerna
- användning av substantiv och adjektiv och de vanligaste pronominas postpositioner
- den centrala satsläran och bindingsstrukturerna

Kommunikationsstrategier

- att med språkliga medel eller utifrån situationen sluta sig till innehållet i ett meddelande
- att utnyttja den respons man får i interaktionssituationer
- att kompensera bristfälliga språkfärdigheter med ungefärliga uttryck
- att iaktta det egna språkbruket

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Hörförståelse

Eleven

- förstår huvudpunkterna i tydligt tal som handlar om enkla, för eleven kända och bekanta angelägenheter, även i massmedierna

- förstår tillräckligt av det som talas för att klara av de allra vanligaste vardagliga interaktions- och servicesituationerna, t.ex. i butiken, på posten, i banken och i handledningssituationer
- känner igen språkliga varieteter i samiskan och känner till de viktigaste skillnaderna i den vardagliga vokabulären.

Tal

Eleven

- klarar sig i de vanligaste vardagliga interaktions- och servicesituationerna, t.ex. i butiken, på posten och i banken
- klarar av korta sociala dialoger
- klarar av att framföra små katalogliknande beskrivningar av bekanta ämnen.

Läsförståelse

Eleven

- förstår huvudpunkterna i korta och klara berättelser och saktexter som behandlar bekanta ämnen, även tidningsnotiser
- klarar av att uppfatta svårare texthelheter genom att använda hjälpmedel
- förstår korta, skriftliga meddelanden, brev, kort eller meddelanden via dator som riktas till honom eller henne.

Skrift

Eleven

- kan skriva korta meddelanden som behövs i det dagliga livet
- kan skriva begripliga personliga brev eller meddelanden
- kan skriva begriplig och enhetlig text om vardagliga ämnen i den egna omgivningen och begripliga berättelser, vid behov genom att använda hjälpmedel .

Kulturell kompetens

Eleven

- känner till samiska berättelser, sagor och mytologi
- är medveten om huvuddragen i de olika språkliga varieteterna i samiskan och de områden där de talas
- är förtrogen med det viktigaste vad gäller samiska näringsgrenar och samisk kultur
- har fått en uppfattning om den egna och den samiska kulturens inbördes förhållanden, skillnader, likheter och historiska rötter.

Inlärningsstrategier

Eleven

- använder regelbundet arbetssätt som är effektiva vid språkstudier och inlärnin
- har insett att språkinläringen förutsätter ihärdig kommunikativ träning
- kan fungera i ett interaktionsförhållande då han eller hon arbetar i par eller i grupp.

Valfritt språk (B2)

ÅRSKURSERNA 7–9

Studierna i valfria språk skall koncentrera sig på muntlig kommunikation i de vanligaste situationerna i vardagslivet och samtidigt fungera som en inledning till långsiktiga studier i det aktuella språket i utbildningen på andra stadiet. Dessa grunder för läroplanen har utarbetats för fyra årsveckotimmar.

MÅL

Språkfärdighet

Eleven skall

- lära sig att med stöd av samtalspartnern kommunicera i situationer som gäller grundläggande personliga uppgifter och omedelbara behov
- lära sig förstå lätt förutsägbara frågor, anvisningar, önskningar och förbud som gäller det dagliga livet
- lära sig att läsa enkla, förutsägbara meddelanden som gäller det dagliga livet
- lära sig att skriva kort, e-postmeddelanden, minneslappar och andra mycket korta meddelanden samt grundläggande uppgifter om sig själv och sin närmaste omgivning
- lära sig att uttala samiska på ett naturligt sätt.

Kulturell kompetens

Eleven skall

- lära känna samernas språk- och bosättningsområde samt den samiska livsformen
- lära sig att förstå betydelsen av samiska språket i det samiska området
- lära känna vissa centrala delar av den samiska kulturen, exempelvis jojk/leu'dd, historier och folktradition.

Inlärninsstrategier

Eleven skall

- lära sig att frimodigt använda sin språkkunskap
- lära sig att utnyttja kunskaper, färdigheter och strategier som han eller hon lärt sig i andra språk
- lära sig att bedöma sitt arbete och olika områden av sin språkfärdighet i förhållande till målen.

CENTRALT INNEHÅLL

Situationer och ämnesområden

- språk som anknyter till seder och bruk i grundläggande interaktionssituationer
- att berätta om sig själv och sin närmiljö
- familj och fritid
- vardagsliv
- att klara av vardagliga kommunikations- och servicesituationer
- samiskt samhälle och näringsliv
- samisk folktradition

Strukturer

- den del av grammatiken som är väsentlig för kommunikation på samiska

Kommunikationsstrategier

- att identifiera det viktigaste i text eller tal
- att hitta begränsad information i text eller tal
- att planera egna meddelanden
- att iaktta det egna språkbruket
- att stödja sig på samtalspartners hjälp vid muntlig interaktion
- att stödja sig på skriftliga hjälpmedel i sin egen textproduktion.

Bedömning i enlighet med målen.

Valfritt latin (B2)

Studierna i latin som valfritt språk koncentrerar sig på det mest centrala språk- och kulturstoffet och fungerar samtidigt som en inledning till långsiktiga studier i språket i gymnasiet. Målen och innehållet för läroämnet avviker från målen och innehållet för moderna språk, eftersom latin inte används på samma sätt som moderna språk.

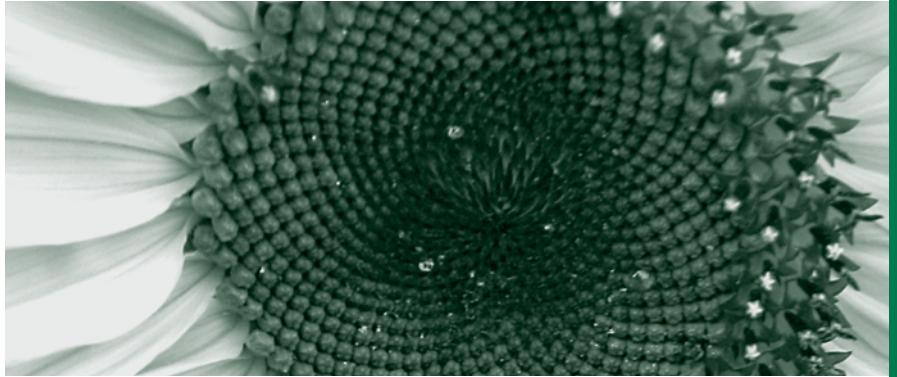
MÅL

Eleven skall

- kunna förstå enkel text och använda språket inom gränserna för det språkstoff som studeras
- vara medveten om latinets ställning bland de europeiska språken och medvetet sträva efter att identifiera dess inverkan på de språk han eller hon kan eller studerar
- känna till och medvetet sträva efter att i den europeiska och finländska kulturen identifiera former och innehåll som härstammar från den grekisk-romerska kulturen
- kunna använda ordbok och grammatik för att tyda texter.

CENTRALT INNEHÅLL

- ett anspråkslöst ordförråd
- huvuddragen av formläran och de viktigaste företeelserna i satsläran
- historiskt och kulturhistoriskt stoff från antiken som anknyter till texternas ämnesområden
- material som det medeltida latinet och nylatinet erbjuder

7.6 Matematik

7.6 MATEMATIK

Undervisningen i matematik har som uppgift att ge eleven möjligheter att utveckla ett matematiskt tänkande och lära sig matematiska begrepp och de mest använda lösningsmetoderna. Undervisningen skall utveckla ett kreativt och exakt tänkande hos eleven och skall lära eleven att hitta och matematisera problem och söka lösningar på dem. Matematikens betydelse bör ses ur ett brett perspektiv – den påverkar elevens andliga tillväxt och främjar hans eller hennes förmåga till målmedvetet handlande och social växelverkan.

Undervisningen i matematik skall framskrida systematiskt och den skall lägga en bestående grund för eleven att tillägna sig matematiska begrepp och strukturer. Konkretisering kan fungera som ett viktigt hjälpmedel då elevens erfarenheter och tankesystem förenas med matematikens abstrakta system. Läraren bör effektivt utnyttja problem ur vardagen som kan lösas med hjälp av matematiskt tänkande eller matematiska metoder. Informations- och kommunikationsteknik bör användas för att stödja elevens lärande.

ÅRSKURSERNA 1–2

De huvudsakliga målen för undervisningen i matematik i årskurserna 1–2 är att eleven skall utveckla ett matematiskt tänkande, lära sig att koncentrera sig, öva sig i att lyssna och kommunicera och skaffa sig erfarenheter som grund för hur man bildar matematiska begrepp och strukturer.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att koncentrera sig, lyssna och kommunicera och utveckla sitt tänkande och få glädje och tillfredsställelse av att förstå och lösa problem
- få mångsidiga erfarenheter av olika sätt att presentera matematiska begrepp; det centrala i begreppsbildningen är det muntliga och skrivna språket, olika hjälpmedel och symboler
- förstå att begreppen bildar strukturer
- förstå begreppet naturligt tal och lära sig hithörande grundläggande räknefärdigheter
- lära sig att motivera sina lösningar och slutsatser med konkreta modeller och hjälpmedel, med bilder, muntligt eller skriftligt och lära sig att i fenomenen hitta likheter och olikheter, lagbundenheter och beroendeförhållanden
- öva sig i att observera matematiska problem som dyker upp och som känns betydelsefulla och utmanande för eleven.

CENTRALT INNEHÅLL

Tal och räkneoperationer

- antal, räkneord och siffersymboler
- talens egenskaper: att med konkreta hjälpmedel jämföra, klassificera, ordna, dela upp och kombinera tal

- principen för hur tiosystemet är uppbyggt
- addition och subtraktion och sambanden mellan räknesätten vid räkning med naturliga tal
- multiplikation och multiplikationstabeller
- divisionsuppgifter med konkreta hjälpmedel
- att använda olika räknesätt och hjälpmedel: klossar och material för tiosystemet, tallinjen, huvudräkning, användning av papper och penna
- att undersöka antalet alternativ
- grunden för bråkbegreppet genom att utnyttja konkreta hjälpmedel

Algebra

- att i bilder se regelbundenheter, förhållanden och beroenden
- enkla talföljder

Geometri

- att iaktta och beskriva rymdförhållanden i omgivningen
- att iaktta, beskriva och namnge geometriska former i omgivningen
- att känna igen, redogöra för och namnge tvådimensionella och tredimensionella former
- geometriska grundbegrepp såsom punkt, sträcka, bruten linje, stråle, rät linje och vinkel
- att konstruera, rita och avbilda tvådimensionella figurer och att känna igen och bygga tredimensionella kroppar
- enkla speglingar och förstorningar

Mätning

- principen för mätning
- längd, massa, area, volym, tid och pris
- att använda mätredskap
- att använda och jämföra centrala måttenheter
- att uppskatta mätresultat

Informationsbehandling och statistik

- att söka, samla och registrera information
- att avläsa enkla tabeller och diagram
- att presentera samlad information i form av stapeldiagram

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 2

Förmåga att tänka och arbeta

Eleven

- visar att han eller hon förstår matematiska begrepp genom att använda dem i problemlösning och genom att presentera och förklara dem för andra elever och för läraren
- kan dra motiverade slutsatser och förklara sitt handlande och kan presentera sina lösningar med konkreta modeller och hjälpmedel, med bilder, muntligt och skriftligt

- kan göra jämförelser, bl.a. längdjämförelser, och sätta saker i rätt ordning, hitta på motsatser till dem och klassificera dem enligt olika egenskaper och redogöra för ett föremåls läge i rummet, till exempel med användning av orden ovanför, under, till höger, till vänster, bakom eller mellan; eleven kan jämföra mängders storlek med användning av orden mera, mindre, lika många, mycket och litet samt skriva och använda jämförelsesymbolerna $>$, $=$ och $<$.

Tal, räkneoperationer och algebra

Eleven

- förstår talens betydelse i mängd- och ordningsuttryck, kan skriva tal och åskådliggöra talen på tallinjen
- kan dela upp och kombinera tal, jämföra tal, bilda summor och talföljder; han eller hon känner till jämna tal och udda tal
- känner till, förstår och kan använda tiosystemet som positionssystem
- förstår räknesätten addition, subtraktion, multiplikation och division och kan tillämpa dem i vardagliga situationer
- kan söka alternativa lösningar på enkla problem och bestämma hur många alternativ det finns
- känner till och kan presentera enkla bråk med konkreta hjälpmedel, såsom ett halvt, en fjärdedel och en tredjedel.

Geometri

Eleven

- känner till grundformerna hos plana figurer och geometriska kroppar, bl.a. fyrhörning, triangel, cirkel, klot och kub och känner de geometriska grundbegreppen: punkt, sträcka, bruten linje, stråle, rät linje och vinkel och vet hur dessa hänför sig till de enklaste plana figurerna
- kan använda enkla speglingar och förstoringar.

Mätning

Eleven

- kan utföra mätningar med enkla mätredskap och känner till de viktigaste storheterna, såsom längd, massa, volym och tid
- kan plocka ut det väsentliga ur enkla problem i vardagen och kan använda sina matematiska kunskaper och färdigheter för att lösa dem.

ÅRSKURSERNA 3–5

De huvudsakliga målen för undervisningen i matematik i årskurserna 3–5 är att utveckla ett matematiskt tänkande, förbereda inläringen av matematiska tankemodeller, befästa talbegreppet och de grundläggande räkneoperationerna och att ge eleverna en grund för att tillägna sig matematiska begrepp och strukturer.

MÅL

Eleven skall

- få känslan av att lyckas i matematiken
- lära sig att bilda matematiska begrepp och begreppssystem genom att undersöka och göra observationer
- lära sig att använda matematiska begrepp
- lära sig grundläggande räknefärdigheter och lösning av matematiska problem
- finna likheter och skillnader, lagbundenheter och beroendeförhållanden i olika fenomen
- motivera sitt handlande och sina slutledningar och presentera sina lösningar för andra
- lära sig att ställa frågor och dra slutsatser på basis av observationer
- lära sig att använda regler och följa anvisningar
- lära sig att arbeta koncentrerat och långsiktigt och att arbeta i grupp.

CENTRALT INNEHÅLL

Tal och räkneoperationer

- att fördjupa förståelsen för tiosystemet, att bekanta sig med 60-systemet med hjälp av klocktider
- att klassificera och ordna tal
- multiplikation
- innehållsdivision, delningsdivision och delbarhet
- algoritmer och huvudräkning
- begreppet bråk, omvandlingar av bråk
- begreppet decimaltal
- sambandet mellan bråk, decimaltal och procent
- addition och subtraktion av bråk samt multiplikation och division med naturliga tal
- bedömning, granskning och avrundning av räkneoperationernas resultat
- att använda parenteser
- begreppet negativa heltal
- att undersöka antalet alternativ

Algebra

- begreppet uttryck
- att tolka och skriva talföljder
- regelbundenheter, förhållanden och beroenden
- att söka lösningar till ekvationer och olikheter genom slutledning

Geometri

- förstoringar och förminskningar, likformighet och skala
- speglingar i en rät linje och i en punkt, symmetri, kongruens genom att utnyttja konkreta hjälpmedel
- cirkeln och dess delar
- parallella och vinkelräta räta linjer

- vinkelmått och klassificering av vinklar
- att undersöka och klassificera olika polygoner
- omkrets och area
- att undersöka figurers och kroppars geometriska egenskaper
- att stärka förståelsen för mätprincipen
- att använda och jämföra måttenheter, enhetsbyten
- att uppskatta mätresultat och granska mätningar

Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

- att söka, samla, registrera och presentera information
- koordinatsystemet
- att avläsa enkla tabeller och diagram
- begreppet medelvärde och beräkning av medelvärden
- att klassificera och ordna information, att bekanta sig med begreppen typvärde och median
- erfarenheter av klassisk och empirisk sannolikhet

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 5

Förmåga att tänka och arbeta

Eleven

- visar att han eller hon förstår matematiska begrepp genom att använda dem i problemlösning och mångsidigt presentera dem med hjälpmedel, bilder, symboler, ord, tal eller diagram
- försöker medvetet rikta sin uppmärksamhet då han eller hon gör observationer; eleven kan på ett mångsidigt sätt kommunicera om sina observationer och tankar genom att handla, tala, skriva och använda symboler
- kan beskriva verkliga situationer och fenomen matematiskt genom att jämföra, klassificera, ordna, konstruera och ställa upp modeller
- kan gruppera eller klassificera på basis av ett givet och av eleven valt kriterium och kan upptäcka gemensamma egenskaper; kan skilja åt kvalitativa och kvantitativa egenskaper och kan beskriva konkreta och abstrakta grupper genom att göra sanna och falska påståenden om dem
- kan presentera matematiska problem i ny form; eleven kan tolka en enkel text, bild eller händelse och kan göra upp en plan för att lösa ett problem
- kan följa regler.

Tal, räkneoperationer och algebra

Eleven

- förstår tiosystemet också för decimaltalens del och är säker i sin användning av dem; eleven förstår begreppen negativt tal och bråk och kan åskådliggöra dem på olika sätt

- kan uttrycka räkneoperationer skriftligt och muntligt och känner till sambanden mellan olika räkneoperationer; eleven kan med överslagsräkning göra en uppskattning av ett resultat i förväg och kan undersöka de olika skedena i beräkningarna efter att de är utförda och bedöma hur förnuftig lösningen är
- kan bilda och fortsätta talföljder och presentera beroendeförhållanden.

Geometri

Eleven

- kan göra figurer enligt givna instruktioner; eleven kan upptäcka egenskaper hos enkla geometriska figurer och känner till den struktur som bildas av begreppen för plana figurer
- känner igen likformighet; eleven kan göra speglingar i en rät linje samt förstora och förminska figurer i ett givet förhållande; han eller hon känner igen figurer som är symmetriska med avseende på en rät linje
- förstår principerna som gäller vid mätning; eleven kan uppskatta mätobjektets storlek, hur rimligt mättningsresultatet är och ange det med lämplig måttenhet
- kan beräkna arean och omkretsen för parallelogrammer och trianglar.

Informationsbehandling och statistik samt sannolikhet

Eleven

- kan samla uppgifter, ordna, klassificera och presentera dem i statistisk form; han eller hon kan läsa enkla tabeller och diagram
- kan klarlägga antalet möjliga utfall och alternativ och avgöra om en händelse är omöjlig eller säker.

ÅRSKURSERNA 6–9

De huvudsakliga målen för undervisningen i matematik i årskurserna 6–9 är att fördjupa förståelsen för matematiska begrepp och erbjuda tillräckliga grundläggande matematiska färdigheter. Att skaffa sig grundläggande färdigheter innebär att eleven ställer upp modeller för matematiska problem ur vardagen, lär sig matematiska tankemodeller och övar sig i att minnas, koncentrera sig och uttrycka sig exakt.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att i matematiken lita på sig själv och ta ansvar för den egna inlärningsprocessen
- lära sig att förstå betydelsen av matematiska begrepp och regler och lära sig att se sambanden mellan matematiken och den reella världen
- lära sig räknefärdigheter och att lösa matematiska problem
- lära sig ett logiskt och kreativt tänkande
- lära sig att tillämpa olika metoder för att hämta och bearbeta information

- lära sig att uttrycka sina tankar entydigt och att motivera sitt handlande och sina slutsatser
- lära sig att ställa frågor och dra slutsatser utgående från observationer
- lära sig att upptäcka lagbundenheter
- lära sig att arbeta koncentrerat och långsiktigt och att fungera i grupp.

CENTRALT INNEHÅLL

Tankeförmåga och tankemetoder

- att utföra uppgifter som kräver logiskt tänkande såsom att klassificera, jämföra, ordna, mäta, konstruera, ställa upp modeller, söka regler och beroenden och att presentera dem
- att tolka och använda begrepp som behövs vid jämförelser och i beroenden
- att tolka och producera matematiska texter
- enkel bevisföring: motiverade uppskattningar och försök, den systematiska försök- och misstag- metoden, att påvisa fel, direkt bevisföring
- att lösa kombinatoriska problem med olika metoder
- att använda skisser och redskap som stöder tänkandet
- matematikens historia

Tal och räkneoperationer

- fördjupad förståelse för de grundläggande räkneoperationerna
- naturliga tal, hela tal, rationella tal, reella tal
- motsatt tal, absolutbelopp, inverterat tal
- tidsberäkning, tidsintervall
- primtal, faktorisering, talens delbarhetsregler
- förkortning och förlängning av bråk och omvandling av decimaltal till bråk
- multiplikation och division med decimaltal och bråk
- hyfsning av uttryck
- förhållande och proportionalitet
- fördjupad förståelse för begreppet procent, procenträkning
- avrundning och överslagsräkning och användning av miniräknare
- potenser med heltalsexponenter
- begreppet rot och räkneoperationer med kvadratroten

Algebra

- uttryck och hyfsning av uttryck
- potensuttryck och hyfsning av potensuttryck
- begreppet polynom, addition, subtraktion och multiplikation med polynom
- begreppet variabel, beräkning av värdet av ett uttryck
- ekvationer, olikheter, definitions mängd, lösningsmängd
- lösning av förstgradsekvationer
- lösning av ofullständiga andragradsekvationer
- proportionalitet
- ekvationssystem samt algebraiska och grafiska lösningar av dem
- undersökning och uppställning av talföljder

Funktioner

- att uppträcka ett beroende och att uttrycka det med hjälp av variabler
- begreppet funktion
- att åskådliggöra talpar i koordinatsystemet
- att tolka enkla funktioner och rita graferna av dem i ett koordinatsystem
- att undersöka funktionsgrafer: nollställe, största och minsta värde, växande eller avtagande funktion
- linjära funktioner
- direkt och indirekt proportionalitet

Geometri

- samband mellan vinklar
- begrepp som anknyter till trianglar och fyrhörningar
- regelbundna polygoner
- cirkeln och begrepp i anslutning till cirkeln
- att beräkna omkretsen och arean för figurer i planet
- att benämna och klassificera kroppar
- att beräkna volymen och arean för kroppar
- kongruens och likformighet
- geometriska konstruktioner
- kongruensavbildningar i planet: spegling, rotation och förskjutning
- Pythagoras sats
- samband mellan trianglar och cirklar
- trigonometri och beräkning av de olika delarna i rätvinkliga trianglar

Sannolikhet och statistik

- begreppet sannolikhet
- frekvens och relativ frekvens
- definitionerna för medelvärde, typvärde och median
- begreppet spridning
- att tolka diagram
- att samla in och bearbeta information och presentera den i användbar form

KRITERIER FÖR SLUTBEDÖMNINGEN FÖR VITSORDET 8

Tankeförmåga och tankemetoder

Eleven

- lägger märke till likheter och lagbundenheter i olika händelser
- kan i sitt tal använda logiska element som och, eller, om så, inte, finns, finns inte
- kan sluta sig till sanningsvärdet hos enkla påståenden
- kan matematisera ett enkelt textproblem och göra upp en plan för att lösa problemet, lösa det och granska lösningens riktighet

- kan använda klassificering vid lösning av matematiska problem
- kan systematiskt presentera möjliga lösningsalternativ genom att använda tabell, trädidiagram, stigschema eller annat diagram.

Tal och räkneoperationer

Eleven

- kan bedöma ett eventuellt resultat och göra upp en plan över hur man löser en räkneuppgift och har en tillförlitlig grundläggande räknefärdighet
- kan utföra potensräkningar där exponenten är ett naturligt tal och faktorisera tal i primfaktorer
- kan lösa uppgifter där kvadratrötter behövs
- kan använda proportionalitet, procenträkning och andra räkneoperationer vid lösning av problem som man stöter på i vardagen.

Algebra

Eleven

- kan lösa ekvationer av första graden
- kan hyfsa enkla algebraiska uttryck
- behärskar räkneoperationerna för potenser
- kan bilda ekvationer ur ett enkla vardagsproblem och lösa dem algebraiskt eller via slutledningar
- kan använda ekvationssystem för att lösa enkla problem
- kan bedöma hur förnuftig en lösning är och granska de olika skedena i sin lösning.

Funktioner

Eleven

- kan definiera koordinaterna för punkter i koordinatsystemet
- kan ställa upp en tabell av talpar enligt en given regel
- kan bestämma nollstället för linjära funktioner
- kan bilda och bestämma följande tal i en talföljd enligt en given regel och kan muntligt berätta hur talföljden enligt den givna regeln bildas
- känner till riktningskoefficientens och konstantens betydelse i ekvationer för en rät linje; eleven kan grafiskt bestämma skärningspunkten för två linjer.

Geometri

Eleven

- kan känna igen olika geometriska former och känner till deras egenskaper
- kan tillämpa de inlärdade formlerna för omkrets, area och volym
- kan använda passare och linjal för att göra enkla geometriska konstruktioner
- kan upptäcka likformiga, kongruenta och symmetriska figurer och kan tillämpa denna förmåga för att undersöka egenskaperna hos trianglar och fyrhörningar
- kan i enkla situationer tillämpa samband mellan två vinklar

- kan använda Pythagoras sats och trigonometri för att beräkna delarna i en rätvinklig triangel
- kan utföra mätningar och hithörande beräkningar och kan utföra enhetsbyten med de vanligaste enheterna.

Sannolikhet och statistik

Eleven

- kan bestämma antalet möjliga utfall och kan utföra enkla empiriska undersökningar om sannolikhet; han eller hon förstår betydelsen av sannolikheter och slumpmässighet i vardagssituationer
- kan läsa olika tabeller och diagram och kan ur ett givet material bestämma frekvenser, medelvärde, median och typvärde.

7.7 Miljö- och naturkunskap

7. 7 MILJÖ- OCH NATURKUNSKAP

ÅRSKURSERNA 1–4

Miljö- och naturkunskap är en integrerad ämnesgrupp sammansatt av biologi, geografi, fysik, kemi och hälsokunskap. Undervisningen omfattar dessutom principerna för en hållbar utveckling. Målet för undervisningen är att eleven skall lära sig att förstå naturen och kulturmiljön, sig själv och andra, olikheter människor emellan samt hälsa och sjukdom.

Undervisningen i miljö- och naturkunskap bygger på ett undersökande och problemcentrerat betraktelsesätt, med utgångspunkt i frågor, fenomen och händelser som anknyter till elevens egen miljö och elevens tidigare kunskaper, färdigheter och erfarenheter. En undervisning inriktad på erfarenheter och upplevelser utvecklar ett positivt förhållande till natur och miljö hos eleven.

Arbetsätt och innehåll i miljö- och naturkunskap väljs utifrån elevernas förutsättningar och utvecklingsnivå och på ett sätt som möjliggör studier utomhus. Begreppen inom miljö- och naturkunskap kan struktureras till helheter där eleven, den omgivande världen och elevens handlande som medlem i samhället granskas. Studierna av dessa helheter hjälper eleven att förstå sin omgivning och växelverkan mellan människan och hennes miljö.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att handla tryggt och självbevarande i sin egen närmiljö och lära sig att följa givna regler i skolan, närmiljön och trafiken
- lära känna naturen och kulturmiljön i den närmaste omgivningen och lära sig att iaktta förändringar i dem och att uppfatta den egna hembygden som en del av Finland och Norden
- lära sig att skaffa information om natur och miljö genom att iaktta, undersöka och använda olika slags källmaterial
- lära sig att göra iakttagelser med hjälp av de olika sinnen och enkla verktyg och lära sig att beskriva, jämföra och klassificera observationerna
- lära sig att göra enkla naturvetenskapliga försök
- lära sig att tolka och rita enkla kartor och använda kartverk
- lära sig att presentera information om miljön och dess fenomen på olika sätt
- lära sig att använda de begrepp som används för att beskriva och förklara miljön och därmed sammanhängande fenomen och objekt
- lära sig att värna om naturen och att inte slösa med energiresurser
- lära sig psykisk och fysisk självkännedom, social kompetens och att uppskatta sig själv och andra
- lära sig känna begrepp, termer och handlingssätt som anknyter till hälsa, sjukdom och hälsofrämjande och lära sig att göra hälsofrämjande val.

CENTRALT INNEHÅLL

Organismerna och livsmiljön

- de grundläggande dragen i den levande och icke-levande naturen
- olika livsmiljöer och organismernas anpassning till dem
- de vanligaste växterna, svamparna och djurarterna i närmiljön
- naturen under de olika årstiderna
- livsskedena hos växter och djur
- matens ursprung och matproduktion

Närmiljön, hembygden och jordklotet som människans livsmiljö

- närmiljön
- årstider och tid på dygnet
- viktiga strukturer i terrängen och kartan
- hembygden och det egna landskapet: naturförhållanden, landskap och kulturmiljö, människans verksamhet
- Finland, Norden och övriga närområden och jordklotet som människans livsmiljö

Fenomen i omgivningen

- fenomen som ansluter sig till ljud och ljus, hur man skyddar hörsel och syn
- värmefenomen och värmekällor
- funktionsprinciperna för enkla anordningar och hållfastheten i olika konstruktioner
- fenomen inom magnetism och elektricitet

Olika ämnen i miljön

- ämnen och material som förekommer i vardagen, skonsam användning av dem, återanvändning
- luftens egenskaper samt förbränning och brandsäkerhet
- vattnets egenskaper och förändringar i dess aggregationstillstånd, vattenanvändningen och vattnets kretslopp i naturen

Människan och hälsan

- att i huvuddrag lära känna människokroppen samt hur den växer och utvecklas
- goda hälsovanor och att sköta sin hälsa
- sjukdomsförlopp och de vanligaste sjukdomarna hos barn, att handla i nödsituationer och känna till grunderna i första hjälpen
- att inse betydelsen av att vårda sitt välbefinnande och sin mentala hälsa via familj och vänner, genom att identifiera känslor och genom kommunikation med andra

Säkerhet

- att förebygga mobbning och våld, att respektera fysisk integritet, att värna om tryggheten i den egna skolan, att röra sig tryggt i trafiken och att undvika risksituationer, att undvika olyckor hemma och under fritiden
- att följa överenskommelser och regler, goda seder och ta hänsyn till andra, att handskas med pengar och att respektera andras egendom

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 4

Kunskaper i naturundersökning

Eleven

- kan göra iakttagelser med sina olika sinnen och fästa uppmärksamhet vid det väsentliga i det som undersöks
- kan beskriva, jämföra och klassificera föremål, organismer och fenomen på basis av deras olika egenskaper
- kan under handledning göra enkla undersökningar om naturen och dess fenomen och om kulturmiljön
- kan använda olika slags informationskällor och jämföra information från olika källor
- kan presentera informationen om naturen och kulturmiljön i tal och skrift och genom att teckna.

Organismerna och livsmiljön

Eleven

- förstår hur den levande och icke-levande naturen skiljer sig från varandra och kan beskriva drag i olika livsmiljöer såsom gårdar, parker, skogar, ängar och åkrar och känner igen de vanligaste arterna där; eleven kan ge exempel på ryggradsdjur och ryggradslösa djur
- känner till årstidernas variation och kan beskriva hur olika organismer har anpassat sig till olika årstider, speciellt till vintern i Finland
- vet varifrån födoämnena kommer och var maten produceras
- kan beskriva skillnader mellan naturmiljö och kulturmiljö, visar intresse och ansvar för dem och kan bedöma miljöns skönhet, mångfald och trivsamt
- förstår hur man betecknar olika objekt på en karta, kan använda väderstreck, teckenförklaringar och skalor som hjälp vid kartläsning och kan rita en enkel karta över skolgården och den egna närmiljön
- kan beskriva naturförhållanden och människans verksamhet i sin hembygd och i sitt eget landskap
- har en uppfattning om Finland, de nordiska länderna och övriga närområden och inser rikedomen i deras naturlandskap
- förstår att den egna hembygden är en del av Finland och att Finland är en del av Norden och förstår att människorna lever på jordklotet.

Ämnen och fenomen i miljön

Eleven

- kan använda centrala begrepp och gestalta begreppslika helheter
- kan använda enkla undersökningsredskap såsom klocka, måttband, termometer och lupp och dessutom egenhändigt gjorda redskap
- kan förklara hur enkla anordningar såsom hävstänger, hjul och fjädrar fungerar och kan undersöka hållfastheten i olika konstruktioner

- kan bygga en enkel strömkrets med hjälp av batteri, lampa och ledare och känner till de elapparater som används i hemmet; eleven förstår att elanvändning är förenad med risker och visar att han eller hon kan använda elapparater tryggt
- känner till olika ljus-, ljud- och värmekällor och känner igen och kan undersöka ljus-, ljud- och värmefenomen såsom ljudets fortplantning, ljusets fortplantning och reflexion samt värmeöverföring och uppvärmning
- känner till hur man skyddar syn och hörsel och förebygger brännskador och kan handla därefter
- kan undersöka egenskaper hos luft och vatten, ändringar i vattnets aggregationstillstånd och beskriva vattnets kretslopp i naturen
- förstår vad ämnesomvandling innebär, t.ex. då ett ljus eller trä brinner och känner till lättantändliga ämnen och kan använda enkel släckningsutrustning
- känner egenskaper hos och användning av olika ämnen och material och vet att det i hemmet kan finnas skadliga ämnen såsom mediciner, tvätt- och rengöringsmedel, lösningsmedel och tobaks- och alkoholprodukter
- kan sortera avfall i hemmet, skräpar inte ner i naturen och kan spara vatten, el och värme.

Människan och hälsan

Eleven

- kan beskriva olika skeden i en människas uppväxt, utveckling och levnadslopp, kan namnge människans viktigaste kroppsdelar och centrala livsfunktioner
- känner till hälsofrämjande vanor och rutiner såsom dygnsrytm, tillräcklig sömn och vila, näring, regelbundna matvanor, daglig motion, riktiga arbetsställningar i skolan och hemma, hållning, munhygien, kroppshygien, klädsel
- behärskar de grundläggande normerna för hur man fungerar i grupp och uppför sig artigt; han eller hon känner igen och kan namnge olika känslor och vet att det går att behärska sina känslor
- kan beskriva de vanligaste barnsjukdomarna, deras symtom och vården av dem; han eller hon känner till grundläggande principer för medicinanvändning; han eller hon behärskar grunderna i första hjälpen och kan tillkalla och hämta hjälp vid behov.

Säkerhet

Eleven

- kan beskriva olika tecken på mobbning och våld; han eller hon har kännedom om individens rätt till fysisk integritet och känner till skillnaderna mellan acceptabel och oönskad beröring; eleven vet hur han eller hon vid behov kan söka hjälp och vet vem som erbjuder hjälp i skolan och närmiljön
- vet vad som är lagligt och olagligt för åldersgruppen
- vet och känner igen de riskfaktorer som hotar tryggheten i närmiljön och i trafiken, till sjöss och på isen; han eller hon känner till de centrala trafikreglerna för fotgängare och cyklist och förstår varför överenskomna regler och anvisningar måste följas.

7.8 Biologi och geografi

7. 8 BIOLOGI OCH GEOGRAFI

ÅRSKURSERNA 5–6

I undervisningen i biologi undersöker man livet och dess yttringar. Undervisningen anordnas på ett sådant sätt att eleven lär sig känna igen olika arter, förstår växelverkan mellan organismerna och deras livsmiljöer samt lär sig att uppskatta och vårda naturens mångfald. Målet för undervisningen i biologi är att eleven skall lära känna sig själv som människa och som en del av naturen. I undervisningen utomhus skall eleven ha möjlighet till positiva upplevelser och erfarenheter av naturen och lära sig att iaktta miljön. Undervisningen i biologi skall basera sig på undersökande inlärn timer som sker både i terräng och i klassrum.

I undervisningen i geografi betraktar eleven jordklotet och dess olika områden. Undervisningen skall hjälpa eleven att förstå fenomen som ansluter sig till naturen och människans verksamhet och till växelverkan mellan dem på olika områden. Målet för undervisningen i geografi är att elevens världsbild skall vidgas från hemlandet till Europa och den övriga världen. Undervisningen anordnas så att eleven får en uppfattning om mångfalden av natur- och kulturmiljöer på olika håll i världen och lär sig uppskatta dem. Undervisningen i geografi skall skapa en grund för internationalism och tolerans mellan olika nationer och kulturer.

I årskurserna 5-6 integreras även undervisning i hälsokunskap i undervisningen i biologi och geografi. Med hjälp av undervisningen i hälsokunskap skall eleven lära sig förstå sin egen uppväxt och utveckling som en fysisk, psykisk och social process och som en växelverkan mellan människan och hennes miljö.

Undervisningen i biologi och geografi skall betona ansvar, naturskydd och vård av livsmiljöer och stödja elevens uppväxt till en aktiv medborgare som har förbundit sig till en hållbar livsstil.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att känna till olika arter, deras uppbyggnad och liv och deras anpassning till sina livsmiljöer
- lära sig att uppfatta den levande naturen och kunna klassificera organismer
- lära sig att röra sig i naturen samt att iaktta och undersöka naturen i terrängen
- lära sig att förstå att människan är beroende av naturen i sin näringsproduktion
- lära sig att utveckla sin förmåga att tolka naturen, handla miljövänligt, vårda sin närmiljö och skydda naturen
- lära sig att känna till grundläggande fakta om människans byggnad och livsfunktioner
- lära sig att uppskatta uppväxt och utveckling som vars och ens personliga process, lära sig förstå vad puberteten beror på och att förstå människans sexualitet

- lära sig att reflektera över frågor som gäller uppväxt, utveckling, människors olikhet och social växelverkan
- lära sig att ta ansvar för sina egna handlingar och ta hänsyn till andra människor
- lära sig att rita och tolka kartor och lära sig att använda statistik, diagram, bilder och elektroniska medier som t.ex. geografiska informationskällor
- veta var olika platser finns på världskartan och känna till det centrala namnskicket
- lära sig att förstå att den mänskliga verksamheten är beroende av de möjligheter som miljön på jordklotet erbjuder
- sätta sig in i Europas geografi och andra områden på jordklotet samt lära sig att värdera och förhålla sig positivt till främmande länder, folk och kulturer.

CENTRALT INNEHÅLL

Organismerna och livsmiljöerna

- att känna igen de viktigaste arterna i närområdena och att under handledning samla in växter
- organismernas livsmiljöer såsom skog och myr samt näringskedjor och skogsbruk
- växternas tillväxt och att experimentellt undersöka den samt djurens och växternas fortplantning
- livsmedlens ursprung, livsmedelsproduktion och trädgårdens produkter

Människans byggnad och livsfunktioner, uppväxt, utveckling och hälsa

- människokroppens byggnad och centrala livsfunktioner, fortplantning och fysiska, psykiska och sociala förändringar under puberteten
- att uppskatta och skydda sin egen kropp, faktorer som stöder eller hindrar en sund uppväxt och individuella variationer av sexuell utveckling
- sociala faktorer som anknyter till människorelationer, omsorg och behärskning av känslor, fördragsamhet, samt ansvar och rättigheter som hör till elevens ålder

Naturens mångfald

- betydelsen av naturens mångfald samt de rättigheter och skyldigheter allemansrätten innebär

Europa som en del av världen

- Europa på världskartan och Europas kartbild
- klimat- och vegetationszonerna och människans verksamhet i Europa

Människolivets och livsmiljöernas mångfald på jordklotet

- världskartans centrala namnbestånd och kartfärdigheter
- regnskogar, savanner, stäpper, öknar och områden med vinterregn, den tempererade zonen och den kalla zonen som livsmiljöer för människan och människolivets mångfald i olika slags miljöer
- kännedom om växelverkan mellan naturen och människan och förändringarna i miljön som en följd av människans verksamhet

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 6

Färdigheter att undersöka naturen

Eleven

- kan röra sig i naturen och iaktta och undersöka den
- kan genomföra och beskriva egna enkla undersökningar om naturen och den övriga miljön och kan redogöra för resultaten
- känner igen de vanligaste växtarterna och kan samla växter enligt anvisningar.

Organismerna och livsmiljöerna

Eleven

- känner till olika grupper av ryggradsdjur och känner igen de vanligaste däggdjuren, fåglarna och fiskarna i närmiljön och kan ge exempel på hur olika djur har anpassat sig till sin miljö
- vet att de gröna växterna själva tillverkar sin näring genom assimilation
- kan med hjälp av exempel redogöra för näringskedjans huvudprinciper
- förstår och kan ge exempel på varför och hur människan är beroende av naturen och kan ta reda på baslivsmedlens ursprung
- kan ge exempel på hur man kan vårda och skydda den omgivande naturen och boendemiljön.

Människans byggnad och livsfunktioner, uppväxt, utveckling och hälsa

Eleven

- kan i huvuddrag beskriva människans byggnad och livsfunktioner
- kan iaktta förändringarna i sin egen uppväxt och utveckling, kan redogöra för vilka förändringar pojkar och flickor genomgår i puberteten och för den sexuella utvecklingen och kan ge exempel på hur förändringarna varierar från person till person
- kan ge exempel på hur man kan behärska sina känslor och se på saker också ur andra människors synvinkel och kan med exempel beskriva människors olika sätt att uttrycka känslor
- känner de rättigheter och det ansvar som hör till åldern.

Kartfärdigheter

Eleven

- kan ur kartverk leta fram platser som han eller hon har undersökt, använda teckenförklaringar och skalor vid kartläsningen och kan tolka olika slags kartor
- kan tolka statistik, diagram, bilder och elektronisk information och kritiskt bedöma olika slags informationskällor
- kan själv rita enkla kartor och diagram.

Europa som en del av världen

Eleven

- känner i huvuddrag till de europeiska staterna och deras huvudstäder och kan beskriva de varierande naturförhållandena och människans verksamhet i Europa.

Människolivets och livsmiljöernas mångfald på jordklotet

Eleven

- känner till världskartans centrala namnbestånd, såsom världsdelar, oceaner, de största bergmassiven samt regnskogs- och ökenområden
- vet att det finns olika klimat- och vegetationszoner på jordklotet och kan ge några exempel på hur olika klimatförhållanden, såsom temperatur och regnmängd, påverkar den mänskliga verksamheten, speciellt jordbruket och boendet i olika zoner och kan beskriva människolivet i olika miljöer
- kan ge exempel på hurdana förändringar den mänskliga verksamheten har orsakat i miljön, t.ex. när städer och industri har byggts, för mycket betesmark har röjts eller för mycket skog har huggits till ved
- känner igen särdrag i den egna kulturen och i främmande kulturer.

Biologi

ÅRSKURSERNA 7–9

I undervisningen i biologi undersöks livet, dess yttringar och förutsättningarna för liv. Undervisningen skall utveckla elevens naturkännedom och leda till förståelse för naturens grundfenomen. Målet är att eleven skall bekanta sig med evolutionen, grunderna i ekologi samt människans byggnad och livsfunktioner. Undervisningen lär eleven att uppmärksamma växelverkan mellan människan och naturen samt betonar människans ansvar då det gäller att vårda naturens mångfald.

Biologiundervisningen skall basera sig på undersökande inlärn timer och den skall utveckla elevens naturvetenskapliga tänkande. Målet för undervisningen är att ge eleven färdigheter att iakttä och undersöka naturen och att också utnyttja informationstekniska möjligheter då han eller hon söker information om biologi. Undervisningen anordnas så att eleven får positiva upplevelser och erfarenheter av undervisning i naturen, att elevens miljömedvetenhet utvecklas och att hans eller hennes vilja att bevara olika livsmiljöer och livets olika former växer.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att använda sådana begrepp och informationssöknings- och undersökningsmetoder som är typiska för biologin
- lära sig att beskriva livets grundfenomen
- lära sig att känna igen olika arter och uppskatta naturens mångfald och att förhålla sig positivt till att vårda den

- lära känna ekosystemens struktur och funktion
- lära sig principerna för växtproduktion och odling och bli intresserad av att odla växter
- lära sig om människans byggnad och centrala livsfunktioner och lära sig förstå sexualitetens biologiska grund
- lära känna centrala genetiska begrepp
- lära sig att känna igen miljöförändringar i hembygden, fundera på deras orsaker och komma med möjliga lösningar på problemen
- lära sig att förstå miljövårdens centrala mål och principerna för en hållbar användning av naturresurserna.

CENTRALT INNEHÅLL

Naturen och ekosystemen

- att känna igen de vanligaste växt-, djur- och svamparterna i hembygden och att samla in växter under handledning
- ekosystemet, dess strukturer och funktion, speciellt skogens och vattnets ekosystem och att själv undersöka ett ekosystem
- att bekanta sig med skogsvård och växtodling
- naturens mångfal

Livet och evolutionen

- cellens struktur och funktion
- den levande naturens uppkomst, utveckling och struktur
- människans särdrag samt biologiska och kulturella evolution
- bioteknikens möjligheter och etiska frågor i anknytning till dem

Människan

- människans byggnad och centrala livsfunktioner
- människans sexualitet och fortplantning
- arvsmassans och miljöns betydelse för utvecklingen av människans egenskaper

Den gemensamma miljön

- en ekologiskt hållbar utveckling samt innehåll och mål för miljövården
- att undersöka den egna livsmiljöns tillstånd och miljöförändringar, att granska åtgärder som förbättrar närmiljöns tillstånd och tänka igenom det egna miljöbeteendet

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Undersökningar i biologi

Eleven

- kan använda mikroskop då han eller hon undersöker prover
- kan enligt givna anvisningar arbeta i terräng och i laboratorium och samla in växter enligt anvisningar
- kan självständigt genomföra mindre undersökningar.

Naturen och ekosystemen

Eleven

- kan indela organismer i huvudgrupper enligt centrala kännetecken och känner igen växt-, djur-, och svamparter i närmiljön
- kan beskriva ekosystemets grundläggande struktur och funktion
- kan namnge och beskriva olika skogs- och sjötyper
- kan göra mindre undersökningar av skogens, vattnens eller myrens ekosystem
- kan redogöra för grunderna för skogsvård och växtodling
- kan beskriva naturens mångfald med exempel, kan förklara dess betydelse för den ekologiska hållbarheten och känner till principerna för hur skogarna kan utnyttjas på ett hållbart sätt.

Livet och evolutionen

Eleven

- kan beskriva växt- och djurcellens struktur i huvuddrag
- kan redogöra för fotosyntesen och beskriva dess betydelse för den levande naturen
- kan beskriva växternas, djurens, svamparnas och mikrobernas fortplantning
- kan redogöra för evolutionens grundläggande drag och olika stadier i människans evolution
- kan strukturera den levande naturen i huvudgrupper och motivera grupperingen.

Människan

Eleven

- kan beskriva hur människans viktigaste vävnader, organ och organsystem är uppbyggda och deras funktion i huvuddrag
- kan förklara sexualitetens olika uttrycksformer
- kan i huvuddrag redogöra för könscellernas uppkomst, samlaget, befruktningen, förloppet i en graviditet och förlossning
- kan använda centrala begrepp med anknytning till ärftlighet.

Den gemensamma miljön

Eleven

- kan redogöra för en ekologiskt hållbar utveckling, vikten av att bevara naturens mångfald och miljövårdens betydelse
- kan göra mindre undersökningar om den egna livsmiljöns tillstånd
- kan ge exempel på hur naturmiljön i hans eller hennes hembygd har förändrats och hur han eller hon själv kan handla enligt målen för en hållbar utveckling.

Geografi

ÅRSKURSERNA 7–9

I undervisningen i geografi undersöks jordklotet, dess olika områden och regionala fenomen i geografin. Undervisningen skall utveckla elevens geografiska världsbild och dess regionala förankring. Målet för undervisningen i geografi är att utveckla elevens förmåga att studera både naturmiljön, kulturmiljön och den sociala miljön och växelverkan mellan människan och miljön, alltifrån lokal till global nivå. Undervisningen skall hjälpa eleven att följa aktuella händelser i världen och bedöma deras inverkan på naturen och den mänskliga verksamheten.

Undervisningen i geografi skall anordnas så att den ökar elevens kulturkännedom och utvecklar hans eller hennes förmåga att förstå att livsmiljöerna och människornas sätt att leva är olika på olika håll i världen. Undervisningen i geografi skall fungera som en bro mellan det naturvetenskapliga och det samhällsvetenskapliga tänkandet. Undervisningen skall få eleven att tänka igenom de naturvetenskapliga, kulturella, sociala och ekonomiska fenomenens orsaker och inverkan. Geografiundervisningen skall stödja elevens uppväxt till en aktiv medborgare som förbundit sig till en hållbar livsstil.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att använda och tolka fysiska kartor och temakartor och lära sig att använda andra geografiska informationskällor, såsom diagram, statistik, flygbilder, satellitbilder, foton, litteratur, nyhetskällor och elektroniska medier
- lära sig Ortsbestämning och att mäta avstånd mellan olika platser
- lära sig att förstå vilken inverkan de planetariska egenskaperna har på jorden
- lära sig att förstå hur de faktorer som formar jordytan påverkar landskapet
- lära sig att förstå växelverkan mellan naturen och den mänskliga verksamheten i Finland, i Europa och på andra håll i världen och lära sig att se de orsaker som styr lokaliseringen av verksamheten
- lära sig att känna igen drag i olika kulturer, lära sig att förhålla sig positivt till främmande länder och folk och till representanter för olika kulturer
- lära sig att känna till och uppskatta Finlands natur- och kulturmiljö och lära sig att gestalta sin egen regionala identitet
- lära sig att veta hur varje medborgare i Finland kan påverka planeringen och utvecklingen av den egna livsmiljön
- lära sig att förstå och kritiskt bedöma nyhetsinformation, t.ex. om globala miljö- och utvecklingsfrågor, och lära sig att själv handla enligt målen för en hållbar utveckling.

CENTRALT INNEHÅLL

Jorden – människans hemplanet

- att gestalta världens natur- och kulturgeografiska kartbild och jordklotets indelning i zoner
- inre och yttre företeelser hos jordklotet
- Asien, Afrika, Nord- och Sydamerika, Australien och Europa: att jämföra naturförhållanden, mänsklig verksamhet och kulturella drag i två eller flera världsdelar

Europa

- att gestalta grunddragen i Europas kartbild, naturförhållanden och landskap och i den mänskliga verksamheten i Europa och se hur de samverkar i olika regioner i Europa
- att geografiskt studera Europas framtid och Europa som en del av världen

Finland i världen

- Finlands kartbild och naturlandskap
- växelverkan mellan naturen och människans verksamhet i olika regioner i Finland, kulturmiljöer och traditionslandskap i Finland
- Finlands befolkning och dess minoritetskulturer
- möjligheter att påverka planeringen av och utvecklingen i den egna miljön
- Finland som en del av världen
- småskalig undersökning av närmiljön eller hemkommunen: naturmiljön, kulturmiljön och den sociala miljön

Den gemensamma miljön

- miljö- och utvecklingsfrågor lokalt och globalt och diskussion om eventuella lösningar på problemen
- miljöfrågor som gäller Östersjöområdet
- människan som förbrukare av naturresurser

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Geografiska färdigheter

Elven

- kan hitta de platser som han eller hon har undersökt på kartor och i kartverk och kan använda teckenförklaringarna och skalan
- kan tolka fysiska kartor, temakartor, fotografier och statistik och kan utnyttja nyhetskällor och nätbaserad information
- kan åskådliggöra geografisk kunskap med hjälp av kartor och diagram
- kan jämföra olika regioners klimatdiagram och befolkningspyramider och själv rita ett klimatdiagram utgående från statistikuppgifter.

Världens strukturer

Eleven

- kan gestalta och strukturera världen och känner igen olika världsdelars natur- och kulturgeografiska grunddrag
- kan tillämpa sin geografiska kunskap i analyser av aktuell nyhetsinformation från olika källor och kan placera nyhetshändelser på världskartan.

Europas strukturer

Eleven

- kan beskriva naturförhållandena och den mänskliga verksamheten i olika områden i Europa och förstår Europas natur- och kulturrikedom
- kan jämföra Europa med andra världsdelar och förstår att Europa samverkar med övriga områden i världen.

Finlands strukturer

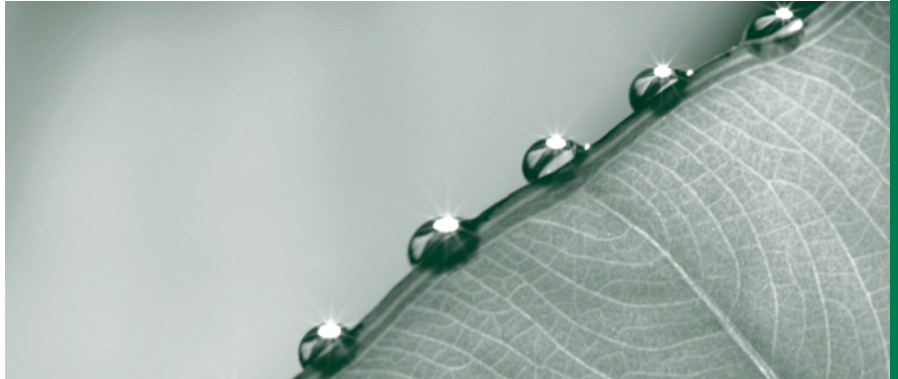
Eleven

- kan redogöra för hur Finlands landskap har formats och hur naturförhållandena har påverkat den mänskliga verksamheten inom olika områden i Finland
- kan beskriva och analysera regionala drag i bebyggelse och näringsliv i Finland
- kan analysera särdrag i kulturmiljön i Finland och vet vad ett värdefullt kultur- och traditionslandskap är
- kan redogöra för hur varje medborgare i Finland kan påverka planeringen och utvecklingen av den egna livsmiljön
- kan planera och genomföra mindre undersökningar av hembygdens natur- och kulturmiljö
- kan känna igen den egna kulturens särdrag och känner till minoritetskulturerna i Finland och i våra närområden
- kan beskriva Finlands växelverkan med sina närområden, med Europa och med hela världen.

Den gemensamma miljön

Eleven

- kan kort redogöra för de centrala globala miljö- och utvecklingsproblemen, såsom en tilltagande växthuseffekt, ozonminskning, ökenspridning, förorening av olika livsmiljöer, befolkningstillväxt och problemet med fattigdom och svält
- kan beskriva orsakerna till miljöproblemen i Östersjöområdet och kan redogöra för sätt att förbättra miljötillståndet i regionen
- kan beskriva sina egna möjligheter att förbättra miljöns tillstånd och känner till lösningar på centrala globala miljö- och utvecklingsproblem.

7.9 Fysik och kemi

7.9 FYSIK OCH KEMI

ÅRSKURSERNA 5–6

Med elevens tidigare inhämtade kunskaper och erfarenheter som utgångspunkt och med hjälp av tidigare observationer och undersökningar av kroppar, ämnen och fenomen i omgivningen riktas undervisningen nu mot fysikens och kemis grundbegrepp och principer. Undervisningen skall inspirera eleven till studier i naturvetenskap, hjälpa eleven att begrunda betydelsen av en bra och trygg omgivning och lära eleven att akta och vårda sin omgivning. I undervisningen integreras hälsofostran där elevens handlande granskas ur säkerhets- och hälsosynvinkel.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att arbeta och röra sig tryggt, skydda sig själv och sin omgivning och följa givna anvisningar
- lära sig att göra observationer och mätningar, söka information om det som skall undersökas och bedöma informationens tillförlitlighet
- lära sig att dra slutsatser av sina observationer och mätningar och känna igen orsakssammanhang om naturfenomen och kroppars egenskaper
- lära sig att göra enkla naturvetenskapliga försök som utreder egenskaper hos fenomen, organismer, ämnen och kroppar och sambandet mellan dessa egenskaper
- lära sig att använda fysikaliska och kemiska begrepp i beskrivningar, jämförelser och klassificeringar av naturvetenskaplig information
- lära sig att inse det farliga i alkohol och droger.

CENTRALT INNEHÅLL

Energi och elektricitet

- produktion av värme, ljus och rörelse med hjälp av elektricitet, elsäkerhet
- olika sätt att producera elektricitet och värme, energiresurser

Strukturer i naturen

- jordens dragningskraft och friktion, jämvikts- och rörelsefenomen som krafter åstadkommer
- att röra sig tryggt och förebygga olyckor
- jordens och månens rörelser och olika fenomen som rörelserna ger upphov till, solsystemets strukturer och stjärnhimlen

Ämnen i omgivningen

- atmosfären och luftens sammansättning
- vattnets egenskaper och dess betydelse som lösningsmedel, undersökningar av vatten och vattenrening
- klassificering av olika ämnen i jordskorpan, olika separationsmetoder
- ursprung till, användning och återanvändning av olika ämnen och produkter i omgivningen och en trygg användning av dem
- verksamma ämnen i alkohol och droger och deras skadeverkningar

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 6

Utforskning av naturen

Eleven

- kan arbeta och fungera tryggt, skydda sig själv och sin omgivning och följa givna anvisningar
- kan göra observationer och mätningar med olika sinnen och instrument, kan koncentrera sig på de väsentliga egenskaperna hos objekten, exempelvis rörelse eller temperatur och förändringar i dem
- kan dra slutsatser av sina observationer och mätningar, presentera resultaten till exempel med hjälp av tabeller och förklara orsakssammanhang om naturens grundfenomen och kroppars egenskaper, till exempel antagandet att ju större massa en kropp har desto svårare är det att sätta den i rörelse eller att stoppa dess rörelse
- kan genomföra enkla undersökningar, till exempel att klarlägga de faktorer som påverkar fasta ämnens löslighet
- kan använda begrepp, storheter och enheter i beskrivningar, jämförelser och klassificeringar av egenskaper hos ämnen, kroppar och fenomen
- kan samla in information från olika källor och begrunda dess riktighet utgående från tidigare kunskaper, undersökningar och diskussioner.

Energi och elektricitet

Eleven

- känner till olika spänningskällor såsom batterier och ackumulatorer och kan göra försök där elektricitet används för att producera värme, ljus och rörelse
- vet att elektricitet och värme kan produceras med hjälp av olika naturresurser och kan klassificera dem i förnybara och icke-förnybara naturresurser.

Strukturer i naturen

Eleven

- kan undersöka olika krafter som växelverkningar åstadkommer, till exempel tyngdkraft, friktion samt luft- och vattenmotstånd och känner till olika typer av rörelse
- kan undersöka hur en kraft förändrar en rörelse och kan tillämpa sina naturvetenskapliga kunskaper i trafiken och då han eller hon rör sig

- känner till fenomen som beror på jordens och månens rörelser, till exempel tid på dygnet, årstider, månfaser och förmörkelser och känner till solsystemets strukturer och kan göra iakttagelser om stjärnhimlen
- kan beskriva farliga situationer i trafiken och i andra vardagsmiljöer.

Ämnen i vår omgivning

Eleven

- känner luftens sammansättning och kemiska symboler för gaser i atmosfären och förstår luftens livsuppehållande funktion
- kan undersöka vattnets olika egenskaper och vet hur vatten renas
- kan klassificera ämnen som finns i jordskorpan, känner till kemiska symboler för grundämnen som finns i jordskorpan och kan genomföra olika separationer, till exempel filtrering, kristallisering och sållning
- känner till elementära fakta om kretsloppen hos ämnen och produkter i sin omgivning, vet hur man kan använda dessa ämnen på ett tryggt sätt och kan undersöka deras egenskaper, till exempel surhet
- känner till viktiga fakta om tobak, alkohol och droger, vet varför de är skadliga och kan ge exempel på varför det är farligt att använda dem.

Fysik

ÅRSKURSERNA 7–9

Undervisningen i fysik i årskurserna 7–9 har som huvuduppgift att vidga elevens kunskaper i fysik och hans eller hennes uppfattning om den fysikaliska kunskapens karaktär och stärka förmågan att skaffa kunskap med hjälp av undersökningar.

Med elevens tidigare inhämtade kunskaper och erfarenheter som utgångspunkt och med hjälp av tidigare observationer och undersökningar av kroppar, ämnen och fenomen i omgivningen riktas undervisningen nu mot fysikens grundbegrepp och lagar. Olika experiment hjälper eleven att gestalta sådant som är betecknande för naturvetenskapen, tillägna sig nya naturvetenskapliga begrepp, principer och modeller, utveckla sina experimentella arbetsmetoder och sin samarbetsförmåga och motiverar eleven till studier i fysik.

Undervisningen vägleder eleven att tänka naturvetenskapligt, skaffa information, använda information och bedöma informationens pålitlighet och betydelse i olika livssituationer. Undervisningen ger eleven färdigheter att diskutera och skriva om händelser och fenomen som hör till fysiken och teknologin med ändamålsenliga begrepp och hjälper honom eller henne att förstå fysikens och teknologins betydelse i vardagen, omgivningen och samhället.

Studierna i fysik stöder elevens personliga utveckling och förmåga att gestalta en modern världsbild och ger honom eller henne färdigheter att göra vardagliga val speciellt i frågor som gäller miljövard och användningen av energiresurser.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att arbeta och att undersöka naturfenomen tryggt och tillsammans med andra
- lära sig olika naturvetenskapliga färdigheter såsom att ställa frågor och att uppfatta problem
- lära sig att göra observationer och mätningar, att dra slutsatser, att jämföra och klassificera, ställa upp hypoteser och testa dem och att bearbeta, presentera och tolka resultaten genom att utnyttja informations- och kommunikationsteknik
- lära sig att planera och genomföra naturvetenskapliga undersökningar där han eller hon kan både eliminera och variera faktorer som påverkar fenomenen och kan klarlägga faktorernas inbördes beroenden
- lära sig att göra enkla modeller och använda dem för att förklara fenomen och att göra generaliseringar om och bedöma pålitligheten hos undersökningarna och hos resultaten av dem
- lära sig att använda ändamålsenliga begrepp, storheter och enheter i beskrivningar av teknologi och fysikaliska fenomen
- lära sig att bedöma tillförlitligheten i information som hämtats ur olika källor
- lära sig att använda olika grafiska och algebraiska modeller i förklaringar, hypoteser och problemlösning
- lära sig om olika naturfenomen och processer och de energiförändringar som sker i dem, olika strukturer i naturen och växelverkningar inom strukturerna och lära sig förstå orsakssammanhang i olika fenomen.

CENTRALT INNEHÅLL

Rörelse och kraft

- växelverkan, krafter som uppstår på grund av växelverkan, rörelse- och jämviktsfenomen som dessa krafter ger upphov till och fenomenens förekomst i omgivningen
- rörelse, modeller för likformig rörelse och likformigt accelererande rörelse
- arbete som utförs av en kraft, mekanisk energi och effekt

Vibrations- och vågrörelse

- grundläggande fenomen som hör till vibrations- och vågrörelserna, hur en vågrörelsen uppstår, tas emot, observeras, reflekteras och bryts, hithörande egenskaper, storheter och lagar
- ljudets och ljusets betydelse och tillämpningar av dem
- funktionsprinciperna i optiska instrument

Värme

- fenomen som hör ihop med uppvärmning och avkylning av kroppar och ämnen, beskrivning av dem med ändamålsenliga begrepp och lagar, värmefenomenens betydelse och tillämpningar av fenomenen
- energins bevarande och kvalitetsförsämring, värme som en form av energi

Elektricitet

- elektriska och magnetiska krafter mellan kroppar
- likströmskretsen med tillhörande grundfenomen och en trygg tillämpning av fenomenen i vardagslivet och tekniken
- elektromagnetisk induktion och dess användning i energitransporten och i elförbrukningen i hemmet

Strukturer i naturen

- strukturer och storleksförhållanden i naturen
- växelverkan som binder ihop elementen och energiförändringar i olika processer mellan elementen
- radioaktivt sönderfall, fission och fusion, joniserande strålning och dess inverkan på den levande naturen, strålningsskydd

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Experimentellt arbete

Eleven

- kan arbeta tryggt, enligt anvisningar och tillsammans med andra
- kan genomföra naturvetenskapliga undersökningar enligt givna anvisningar, planera enkla experiment och tillsammans med andra, ställa upp mål och komma överens om arbetsfördelning och uppgifter
- kan producera småskaliga forskningsrapporter, presentera resultaten till exempel med hjälp av grafer och tabeller och tolka dem
- kan genomföra kontrollerade experiment och bedöma genomförandet och resultatens noggrannhet, tillförlitlighet och ändamålsenlighet
- vet att fysiken är en av de centrala naturvetenskaperna och att fysikkunskaper och experimentella forskningsmetoder används i andra naturvetenskaper och inom tekniken.

Rörelse och kraft

Eleven

- kan undersöka olika fenomen som berör växelverkan och rörelse och använda storheter som beskriver dem, exempelvis tid, sträcka, hastighet, acceleration och kraft
- kan göra och tolka grafiska presentationer av till exempel mätresultat som gäller likformiga och accelererande rörelser, kan använda modellen för likformig rörelse för att ställa upp hypoteser och kan använda formeln för beräkning av medelhastighet också för att beräkna avstånd och tid
- förstår funktionsprinciperna för enkla mekaniska maskiner, till exempel hävstången, och känner till tillämpningar av olika mekaniska maskiner och konstruktioner
- kan använda storheter som beskriver kroppars och ämnens egenskaper och kan med hjälp av dem förklara olika fenomen, till exempel jämföra olika ämnens densitet och på så sätt förklara fenomen såsom flytförmåga och funktionsprinciperna för varmluftballongen
- känner till sambandet mellan arbete och energi
- förstår den fysikaliska bakgrunden till bestämmelserna om trafiksäkerhet.

Vibrations- och vågrörelse

Eleven

- känner igen vågrörelser och typiska vågrörelsefenomen, till exempel hur en vågrörelse uppstår, fortplantas, tas emot, reflekteras och bryts
- kan i sin omgivning identifiera olika svängande kroppar, periodiska händelser och för dem specifika fenomen, kan beskriva fenomenen med hjälp av lämpliga storheter
- kan undersöka hur ljuset reflekteras och bryts och med hjälp av ljusstrålen som modell förklara olika fenomen i anknytning till seendet och hur speglar och linser fungerar
- förstår ljudets och ljusets betydelse ur människans och samhällets synvinkel, till exempel buller och bullerskydd och ljusets roll vid dataöverföring.

Värme

Eleven

- identifierar och kan tolka värmefenomen i sin omgivning, till exempel lagring och transport av värme
- kan beskriva grundläggande fenomen i värmeläran, såsom värmeutvidgning och uppvärmning av kroppar, med hjälp av lämpliga storheter och experimentella lagar
- kan tillämpa lagarna för uppvärmning, värmeutvidgning och förändring av aggregationsstillstånd då han eller hon skall förklara värmefenomen i sin omgivning.

Elektricitet

Eleven

- kan principerna för hur elapparater och apparater som producerar värme skall användas säkert och ekonomiskt och kan bedöma och beräkna driftskostnaderna för elapparater med olika effekt
- förstår sambandet mellan spänning och strömstyrka i en sluten krets och hur motståndet påverkar strömstyrkan, kan ställa upp hypoteser om funktionen hos olika strömkretsar och utnyttja kopplingsscheman som modeller för strömkretsar
- känner till tillämpningar såsom elapparater och elektronisk information
- känner till processer för elproduktion och eltransport, till exempel hur en transformator fungerar, kan förklara energiomvandlingen i ett kraftverk och bedöma för- och nackdelar med olika typer av kraftverk.

Strukturer i naturen

Eleven

- känner till strålningslagarna och hur strålning påverkar, kan skilja mellan farliga och ofarliga slag av strålning och kan skydda sig mot strålning
- känner till de olika elementen och deras storleksförhållanden, från elementärpartiklar till galaxer, och kan med hjälp av modeller åskådliggöra dessa element och strukturer
- kan i diskussioner använda centrala fysikaliska begrepp, bl.a. energi, växelverkan och strålning
- förstår principen för energins bevarande och kan ge exempel på energiomvandlingar i olika processer, till exempel när en sten faller eller när trä förbränns.

Kemi

ÅRSKURSERNA 7–9

Syftet med undervisningen i kemi i årskurserna 7–9 är att vidga elevens kunskaper i kemi och i den kemiska kunskapens natur och att lära eleven tänka naturvetenskapligt, skaffa information och använda kunskaperna i olika livssituationer. Undervisningen skall ge eleven de nödvändiga byggstenarna för att utveckla sin personlighet och skapa sig en modern världsbild. Den hjälper också eleven att förstå kemins och teknologins betydelse i vardagslivet, omgivningen och samhället. Undervisningen i kemi skall ge eleven de färdigheter han eller hon behöver för att kunna fatta vardagliga beslut och föra diskussioner speciellt om energiproduktion, miljö och industri samtidigt som den skall ge eleven möjlighet att ta ansvar för sin omgivning.

Undervisningen bygger på ett undersökande arbetssätt, där utgångspunkten är observationer och undersökningar av ämnen och fenomen i omgivningen. Stegvis styrs undervisningen mot att tolka, förklara och beskriva fenomen och göra modeller av ämnens strukturer och av kemiska reaktioner, med hjälp av det kemiska symbolspråket. Det undersökande arbetssättet skall hjälpa eleven att gestalta karaktären i naturvetenskapen, att tillägna sig nya naturvetenskapliga begrepp, principer och modeller och utveckla förmågan att arbeta med händerna, genomföra experiment och arbeta i grupp. Kemiundervisningen skall inspirera eleven till studier i kemi.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att arbeta tryggt och följa givna instruktioner
- lära sig att använda undersökningsmetoder som är typiska för naturvetenskaperna, också informations- och kommunikationsteknik, och att bedöma informationens pålitlighet och betydelse
- lära sig att genomföra naturvetenskapliga undersökningar samt att tolka och presentera resultaten
- lära sig att förstå processer som hör till olika ämnens kretslopp och olika produkters livscykel och förstå processernas betydelse för naturen och omgivningen
- lära sig att känna och använda kemiska och fysikaliska begrepp som beskriver olika ämnens egenskaper
- lära sig att använda begrepp och modeller som beskriver ämnens strukturer och kemiska bindningar
- lära sig att beskriva och visa kemiska reaktioner med hjälp av reaktionslikheter
- lära sig att tillämpa sina kunskaper vid val och i praktiska situationer
- lära sig om betydelsen av kemiska fenomen och tillämpningar både för människan och samhället.

CENTRALT INNEHÅLL

Luft och vatten

- komponenterna i atmosfären och deras betydelse för människan och jämvikten i naturen
- vattnet och dess egenskaper, till exempel surhet och basiskhet
- lättantändlighet, förbränningsreaktioner, även beskrivna med hjälp av kemins symbolspråk, och förbränningsprodukternas egenskaper och inverkan på omgivningen

Råvaror och produkter

- jordskorpans viktigaste grundämnen och föreningar samt deras egenskaper och produktionen av dem, användning och återanvändning av olika produkter och tillgången till produkterna
- elektrokemiska fenomen, galvaniska element, elektrolys och deras tillämpningar
- klassificering och separering av grundämnen och föreningar, deras kemiska symboler och jämförelse av reaktionshastigheter
- tolkning av reaktionsekvationer och balansering av enkla reaktionsekvationer
- förklaring av grundämnens och föreningars egenskaper och strukturer med hjälp av atommodellen eller det periodiska systemet

Den levande naturen och samhället

- fotosyntesen och förbränning, energikällor
- organiska föreningars reduktionsreaktioner och reaktionsprodukter såsom alkoholer och karboxylsyror samt deras egenskaper och användningen av dem
- kolväten, oljeraffineringsindustrin och dess produkter
- kolhydrater, proteiner, fetter samt deras sammansättning och betydelse som födoämne och som råvaror för industrin
- tvättmedel, kosmetiska produkter och textilier

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Eleven

- kan tryggt arbeta enligt givna instruktioner ensam och i grupp
- kan genomföra enkla naturvetenskapliga undersökningar, till exempel ett experiment där man undersöker förbränningen av ett ämne, reaktionsprodukternas löslighet i vatten och vattenlösningens surhetsgrad
- kan presentera och tolka sina undersökningsresultat
- känner till olika ämnens kretslopp och fenomen som de förorsakar i naturen och omgivningen, till exempel kolets kretslopp, växthusfenomenet och försurningen
- är medveten om betydelsen av kemiska fenomen och tillämpningar av dem för människan och samhället, till exempel fotosyntesens betydelse för lagring av energi i den levande naturen samt korrosion och korrosionsskyddets betydelse för byggandet och metallindustrin
- känner till ämnen som påverkar naturen, vet deras ursprung och spridningsmekanismer och hur de inverkar på människans välbefinnande och naturens tillstånd, till exempel tungmetaller och reaktionsprodukter vid förbränning av fossila bränslen

- känner till olika branscher inom industrin, som metall- och träförädlingsindustrin samt deras produkter och produkternas betydelse i vardagslivet
- kan tolka varudeklarationer, förklara begreppet livscykel och kan som konsument göra olika val
- kan använda riktiga begrepp i beskrivningar av ämnens egenskaper och olika kemiska fenomen, till exempel surhet, elledningsförmåga och förändring av aggregationstillstånd
- kan undersöka ämnens egenskaper och använda resultaten för att klassificera, identifiera och jämföra grundämnen och kemiska föreningar, till exempel ädla och oädla metaller
- kan med hjälp av ändamålsenliga modeller beskriva atomer, kemiska bindningar och föreningar
- kan tolka enkla reaktionslikheter och ställa upp till exempel en ekvation för kolets förbränningsreaktion
- kan dra slutsatser om ämnens reaktionsbenägenhet utgående från atomernas yttersta elektronskal eller från grundämnenas placering i det periodiska systemet.

7.10 Hälsokunskap

7.10 HÄLSOKUNSKAP

ÅRSKURSERNA 7–9

Hälsokunskap är ett läroämne som vilar på tvärvetenskaplig kunskapsgrund. Målet för undervisningen i hälsokunskap är att främja kunskap som stöder elevens hälsa, välbefinnande och trygghet. Syftet med undervisningen är att utveckla elevens kognitiva, sociala, emotionella, funktionella och etiska färdigheter.

Utgångspunkt för undervisningen är att hälsan uppfattas som fysisk, psykisk och social funktionsförmåga. I undervisningen utvecklas kunskaperna om och färdigheterna i hälsa, livsstil, sunda vanor och sjukdomar samt förmågan att ta ansvar för sin hälsa och handla på ett hälsofrämjande sätt i förhållande till sig själv och andra.

Hälsokunskap är ett läroämne som utgår från eleven och som stöder aktivitet och engagemang. Utgångspunkten för undervisningen skall vara barnets och den ungas vardag, uppväxt och utveckling och människans levnadslopp. I undervisningen beaktas också allmänna och för skolan och orten aktuella frågor om hälsa och trygghet. Vid inläringen utvecklas färdigheter som är viktiga för att söka efter kunskap, tillämpa den och kritiskt begrunda värderingar som gäller hälsa och välfärd.

Hälsokunskap undervisas i årskurserna 1–4 som en del av läroämnegruppen miljö- och naturkunskap, i årskurserna 5–6 som en del av biologi/geografi och fysik/kemi och som ett fristående läroämne i årskurserna 7–9. Undervisningen i hälsokunskap skall planeras så att eleven får en heltäckande bild av hälsokunskapen under hela den grundläggande utbildningen. Undervisningen i hälsokunskap skall planeras i samarbete med biologi, geografi, fysik, kemi, huslig ekonomi, gymnastik och samhällslära. Personalen inom elevvården deltar också i planeringen av undervisningen.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att veta vad som är kännetecknande för människans uppväxt, utveckling och livscykel och att förstå ungdomstidens fysiska, psykiska och sociala utveckling
- lära sig att förstå vilken betydelse gemenskap, relationer och omsorg har för människans välbefinnande
- lära sig att förstå sig själv och människors olikheter samt värderingar och synsätt som rör hälsa, handikapp och sjukdomar
- lära sig att beskriva och bedöma vilka centrala faktorer som främjar hälsan och vilka som orsakar sjukdomar samt att identifiera och reflektera över val som gäller hälsa och trygghet
- lära sig att ta hand om sig själv och sin omgivning, känna till behovet av förebyggande vård och hjälp och handla ändamålsenligt i situationer där hälsa, sjukdom och trygghet är aktuella

- lära sig att känna igen, förstå och utveckla färdigheter som är viktiga för hälsan och det allmänna välbefinnandet
- lära sig att bedöma miljöns, livsstilens och kulturens och mediernas betydelse för trygghet och hälsa
- lära sig att använda begrepp och informationssökningsmetoder för hälsa och sjukdom och att utnyttja dem i hälsofrämjande syfte
- lära sig att förstå att regler, avtal och tillit är förutsättningar för välbefinnandet i sociala sammanhang som familjer, skolor, referensgrupper och samhälle.

CENTRALT INNEHÅLL

Uppväxt och utveckling

- människans levnadslopp, olika åldersstadier, födsel, död
- fysisk tillväxt och utveckling: dygnsrytm, sömn, vila och belastning, hälsofrämjande motion, näring och hälsa
- psykisk mognad och utveckling: självkännedom och självrespekt, familj och sociala relationer, psykisk hälsa och dess variationer, jämvikt i kropp och själ
- socialt växande och social utveckling: individualitet och olikhet, individens förpliktelser och ansvar i samhället, tolerans, omtanke och omsorg
- särdrag och behov i utvecklingen under ungdomstiden, den framväxande sexualiteten
- att sköta om sin hälsa

Hälsa och val i det dagliga livet

- näringsmässiga behov och problem i olika situationer, de vanligaste allergierna och specialdieter
- tobak, alkohol och droger, välbefinnande och beroende och val som anknyter till dem
- konfliktlösning och att tala om det som tynger sinnet
- sexuell hälsa: relationer, sexualitet, uppförande och värderingar och normer som anknyter till dem
- de viktigaste smittosamma sjukdomarna och andra sjukdomar, att känna igen symtom, att vara sjuk, egenvård
- trafiksäkerhet och beteende i trafiken, risksituationer och olyckor, olycksfall och första hjälpen

Resurser och överlevnadsförmåga

- hälsa, arbetsförmåga och välbefinnande som resurs, personliga resurser
- känslor och hur man uttrycker dem, socialt stöd och skyddsnätverk, interaktionsfärdigheter
- förändringar och kriser som är förknippade med utvecklingen och livet och hur man klarar av svårigheterna

Hälsa, samhälle och kultur

- folksjukdomar
- miljö och hälsa, arbetshälsa, kultur och hälsa
- de viktigaste hälso- och sjukvårds- och välfärdstjänsterna, medborgarorganisationernas verksamhet
- barns och ungas rättigheter, lagstiftning om gränser för och följder av gärningar

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Uppväxt och utveckling

Eleven

- känner till särdragen hos olika åldrar och händelser under livets gång och kan granska dem ur hälsosynvinkel
- kan förklara hur sömn och vila inverkar på vitaliteten och välbefinnandet, kan ge exempel på föda som ur ett hälsoperspektiv är balanserad och mångsidig och vet vilken inverkan motion har på hälsan
- kan redogöra för vad som kännetecknar ett gott vänskapsförhållande och en fungerande gemenskap, och ge exempel på de viktigaste färdigheterna för interaktion
- vet hur han eller hon kan sköta sig själv och sin hälsa
- kan begrunda och analysera orsaker till och följder av problemsituationer som ungdomar hamnat i, komma med exempel på möjliga lösningar.

Hälsa och val i det dagliga livet

Eleven

- känner till grunderna för sexuell hälsa, olika preventivmedel och preventivmetoder och deras betydelse, kan motivera och resonera om ett ansvarsfullt sexuellt beteende
- kan beskriva och reflektera över de beroenden och hälsorisker som är förknippade med njutnings- medel, såsom tobak, snus, alkohol, droger och lösningsmedel samt ange orsaker till och följder av deras användning, ge förklarande exempel på sätt att undvika dem
- känner igen tecken på mobbning och annat våld och kan komma med praktiska exempel för hur man förebygger våld och kommunicerar på ett uppbyggande sätt
- kan namnen på de vanligaste smittosamma sjukdomarna och andra sjukdomar, kan i huvuddrag med exempel beskriva hur man förebygger dem
- känner till huvudprinciperna för trafiksäkerhet och kan beskriva eller förevisa hur man handlar och ger första hjälpen i olika slags risksituationer och vid olyckstillfällen.

Resurser och överlevnadsförmåga

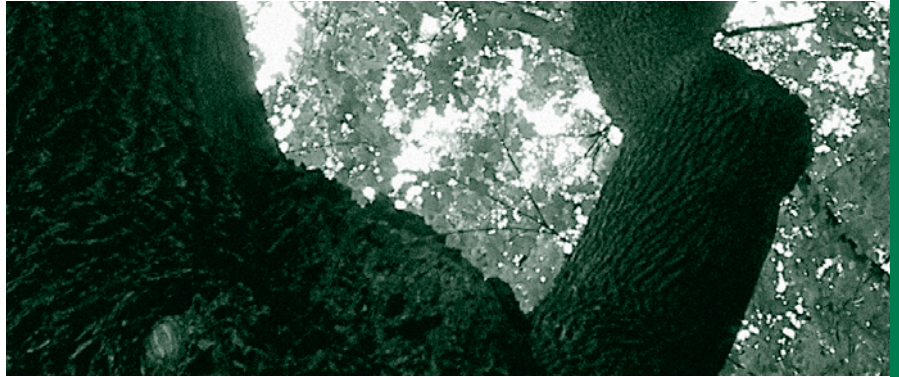
Eleven

- kan namnge, känna igen och uttrycka olika slags känslor och beskriva deras orsaker, ge exempel på hur emotionella beteenden och känslobaserad kommunikation kan regleras på lämpligt sätt
- kan iaktta egna förnimmelser och symtom och känner till grunderna för hur man använder mediciner på ett ändamålsenligt sätt
- kan reflektera över vilken betydelse valet av livsstil har för hälsan och motivera eller ge exempel på val som främjar hälsan i vardagen
- kan använda centrala begrepp för hälsa och sjukdom, kan använda och kritiskt bedöma olika uppgiftskällor inom hälsokunskap.

Hälsa, samhälle och kultur

Eleven

- känner till de vanligaste folksjukdomarna och deras riskfaktorer
- kan beskriva en hälsosam och trygg miljö och ge exempel på sätt att främja hälsa och trygghet i närmiljön
- har kännedom om centrala hälsovårds- och välfärdstjänster i den egna skolan och kommunen, kan söka sig till dem och med exempel beskriva hur man handlar på ett ändamålsenligt sätt då tjänsterna används
- kan beskriva barns och ungas centrala rättigheter, lagstiftning om gränser för och följer av gärningar.

7.11 Religion

7.11 RELIGION

Alla konfessionella grupper

I religionsundervisningen granskas livets religiösa och etiska dimensioner utifrån elevens egen tillväxt och som ett samhälleligt fenomen i vidare utsträckning. Religionen behandlas som en av de strömningar som inverkar på den mänskliga kulturen. I religionsundervisningen betonas insikterna i den egna religionen och beredskapen att möta andra religioner och livsåskådningar, i synnerhet åskådningstraditioner i det finländska samhället.

Religionsundervisningens uppgift är att ge eleven kunskaper, färdigheter och erfarenheter som ger stoff till att bygga upp sin identitet och världsåskådning. Undervisningen skall ge eleven förmåga att möta den religiösa och etiska dimensionen i sitt eget och samfundets liv. Undervisningens mål är en religiös och livsåskådningsmässig allmänbildning.

Syftet med undervisningen är att

- göra eleven förtrogen med sin egen religion
- informera eleven om finländsk åskådningstradition
- informera eleven om andra religioner
- hjälpa eleven att förstå religionernas kulturella och mänskliga betydelse
- fostra eleven till ett etiskt synsätt och till att förstå religionens etiska dimension.

Den evangelisk-lutherska religionen

Syftet med undervisningen i evangelisk-luthersk religion är att göra eleven allsidigt förtrogen med religiös kultur och ta fram faktorer som är viktiga för elevens utveckling och tillväxt. Eleven skall få hjälp med att förstå religionens betydelse för honom eller henne själv och med att se religionernas inflytande i samhället och kulturen. Undervisningens mål är en religiös och livsåskådningsmässig allmänbildning.

ÅRSKURSERNA 1–5

Den främsta uppgiften för undervisningen i den evangelisk-lutherska religionen i årskurserna 1–5 är att ge eleverna stoff till att bygga upp sin världsåskådning. I undervisningen informeras eleverna genom fakta och egna erfarenheter om religiositeten i omvärlden, görs förtrogna med Bibeln och uppmuntras till att växa till etiskt omdömesgilla och ansvarsfulla människor.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att tro på livet och på sig själv, att frimodigt möta framtiden, att förstå den heliga dimensionen och att se religionens inflytande i sitt eget och i andras liv
- bli förtrogen med Nya testamentet, Jesu liv och läror

- ta del av de viktigaste berättelserna i Gamla testamentet
- lära sig att förstå sambandet mellan kyrkoåret och Jesu liv
- bekanta sig med den lutherska kyrkan och med församlingens verksamhet
- stifta bekantskap med andra kristna kyrkor och omgivande religiösa och icke-religiösa livsåskådningar
- lära sig att reflektera över etiska frågor, att dela med sig av sina känslor och erfarenheter och att tillämpa kristen etik.

CENTRALT INNEHÅLL

Förtröstan och trygghet

- frågor med anknytning till liv och död utgående från elevernas erfarenheter och livssituation
- Gud som Fadern och Skaparen, Herrens välsignelse och Jesu lärar om den gudomliga omsorgen

Ett värdefullt och unikt liv

- mina rötter; familjens och släktens värderingar och traditioner
- aktning för andra människor och naturen, att träffa val och ta ansvar
- bibliska berättelser kring ett tema
- tolerans, en första inblick i sådana kyrkor, religioner och minoriteter som ansluter sig till elevernas liv

Bibelns berättelser och läror

- skapelse- och patriarkberättelserna
- från Egypten till det förlovade landet
- Jesu liv och läror, bönen Fader vår

Etisk tillväxt

- människans värde speciellt ur skapelsens synvinkel
- den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudet och de tio buden
- frågor om samlevnad och rättvisa

Livet i den lutherska kyrkan

- församlingen i elevens liv
- kyrko- och kalenderårets högtider och kristna innehåll och sedvänjor som hör till dem
- den lutherska kyrkans uppfattning om Gud, barmhärtigheten, frälsningen och Bibeln
- församlingens centrala verksamhetsformer som gudstjänsten, kyrkliga förrättningar, diakoni och verksamheten som församlingsmedlem
- kristna symboler i kyrkan och i elevens omvärld, kyrkokonst samt psalmer och andra andliga sånger

Religiositeten i elevens omgivning

- de religioner och kyrkor som eleven möter i Finland och ute i världen
- drag som är gemensamma för judendomen, kristendomen och islam och drag som skiljer dem åt.

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 5

Eleven känner till det centrala i Bibeln och den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland och kan använda det inlärd för att skaffa sig ytterligare kunskaper.

Eleven

- känner till Bibelns centrala berättelser
- känner till de grundläggande dragen hos den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland och församlingen där han eller hon bor
- vet att den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland hör till kyrkornas stora familj och känner till andra kristna kyrkor och samfund

Eleven gestaltar religionen som företeelse

Eleven

- förstår det religiösa språkbrukets karaktär
- identifierar religiösa symboler, begrepp och metaforer
- ser religionens inverkan i sitt liv och sin närmiljö

Eleven kan utnyttja religiös kunskap

Eleven

- har en preliminär uppfattning om trons och kunskapens grundläggande karaktär
- kan skärskåda livsfrågor som står honom eller henne nära
- kan gestalta sin egen världsåskådning på ett sätt som motsvarar elevens åldersgrupp

Eleven kan handla etiskt ansvarsfullt

Eleven

- har förmåga till etisk reflektion
- identifierar faktorer som inverkar på moralbeslut och beaktar dem i sitt liv.

ÅRSKURSERNA 6–9

Den primära uppgiften för undervisningen i evangelisk-luthersk religion i årskurserna 6–9 är att fördjupa och vidga elevens förståelse för den egna religionens och andra religioners karaktär och betydelse. På så sätt stöds uppbyggnaden av elevens egen världsåskådning och etiska grundsyn.

MÅL

Eleven skall

- vara medveten om faktorer som inverkar på uppbyggnaden av hans eller hennes världsåskådning
- förstå vilken betydelse religionen och dess helighetsdimension har i människans och samhällets liv

- fördjupa sig i Bibeln som en samling mänskliga och heliga skrifter
- göra sig förtrogen med kristendomen, dess uppkomst och utveckling och dess betydelse i människans och samhällets liv
- fördjupa sig i den lutherska kyrkan och dess trosuppfattning
- bekanta sig med de viktigaste världsreligionerna i huvuddrag
- kunna respektera människor som har en annan tro och som tänker på ett annat sätt
- känna till de grundläggande begreppen för etiskt tänkande och grunderna för den kristna etiken, tillämpa dessa i sina etiska reflektioner och i sin verksamhet.

CENTRALT INNEHÅLL

Elevers reflektioner kring sin världsåskådning

- livets betydelse och begränsning
- förhållandet mellan tro och kunskap

Världsreligionerna

- de centrala världsreligionernas utbredning, storleksförhållanden och huvuddragen i det religiösa livet
- religionens utsträckning och inflytande på individen, samfundet och kulturen

Bibeln

- Gamla testamentet som uttrycksmedel för Israels folks tro och olika livsskeden
- Gamla testamentet ur judendomens, kristendomens och islams synvinkel
- Nya testamentet som uttrycksmedel för Jesu läror och kristendomens uppkomst
- huvuddragen i Bibelns tillkomst samt tolkning och användning av Bibeln
- Bibelns inflytande på kulturen

Kyrkan

- centrala frågor om kristendomens uppkomst och utveckling
- kyrkosamfundet och deras utbredning, huvuddragen i livet och tron, ekumenik
- kyrkobyggnaden, dess symbolik och hur den anknyter till församlingslivet
- den kristna tron, dess mänskliga och samhälleliga betydelse, speciellt den lutherska tron, kristna symboler

Finländsk livsåskådningstradition

- en överblick över religionsläget i Finland, speciellt den lutherska kyrkan och den ortodoxa kyrkan samt andra kristna kyrkor och samfund, andra religioner och irreligiositet
- religionsfriheten
- medlemskap och verksamhet i den lutherska kyrkan samt kristen psalm- och annan musiktradition
- den forntida folktron i Finland, den katolska medeltiden, reformationen och tiden efter den

Människan som en etisk varelse

- att identifiera, reflektera över och tillämpa etiska normer, principer och värderingar
- den kristna människouppfattningen och förmågan att sätta sig in i en annans situation
- människan som formare av sitt eget liv, av samhället och av miljön
- den kristna etikens grundläggande budskap, såsom profeternas budskap, Jesu bergspredikan och liknelserna

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Eleven kan skaffa sig fördjupad kunskap om kristendomen och den evangelisk-lutherska kyrkan

Eleven

- känner till Bibelns centrala innehåll
- känner till de händelser som ledde till kristendomens uppkomst och behärskar de viktigaste skedena i de kristna kyrkornas historia
- känner till den evangelisk-lutherska kyrkans historia i Finland och förstår den finländska lutherdomens grundläggande karaktär
- förstår finländsk religiositet och livsåskådningstradition.

Eleven förstår religionen som fenomen

Eleven

- förstår religiöst tänkande och de religiösa upplevelsernas och det religiösa beteendets natur
- ser religionernas inflytande på den finländska och europeiska kulturen
- känner till de centrala dragen i världsreligionerna
- respekterar människor som tror och tänker annorlunda.

Eleven kan använda religiös kunskap

Eleven

- vet något om trons och kunskapens grundläggande karaktär och förhållandet mellan dem
- uppfattar faktorer som inverkar på hans eller hennes världsåskådning
- kan diskutera de yttersta livsfrågorna.

Eleven kan handla etiskt ansvarsfullt

Eleven

- har förmåga till ansvarsfull etisk reflektion
- ser följderna av sina val och handlingar.

Den ortodoxa religionen

Det centrala i den ortodoxa religionsundervisningen är att stärka och upprätthålla elevens ortodoxa identitet. Eleven får hjälp med att förstå religionens betydelse för honom eller henne själv och att se religionens inflytande i samhället och kulturen. I undervisningen eftersträvas allmänbildning i religion och livsåskådning.

ÅRSKURSERNA 1–5

Den primära uppgiften för undervisningen i den ortodoxa religionen i årskurserna 1–5 är att genom kunskap, färdigheter och upplevelser ge eleven stoff för att han eller hon skall kunna bygga upp sin världsåskådning och växa till en etiskt ansvarsställande människa.

MÅL

Eleven skall

- stärka sin ortodoxa identitet och förstå den heliga dimensionen i livet
- sätta sig in i det liturgiska livet och i kyrkokonsten, i det ortodoxa kyrkoåret, i heliga människors liv, i den ortodoxa kristendomens grundbegrepp och i den egna församlingens verksamhet
- bekanta sig med dogmatikens grundfrågor
- fördjupa sig i Bibelns berättelser och deras budskap och lära sig att reflektera över etiska frågor i Bibeln och i sitt eget liv
- bekanta sig med andra kristna kyrkor och omgivande religiösa och icke-religiösa livsåskådningar.

CENTRALT INNEHÅLL

Kyrkoåret och heliga människor

- de heliga tiderna och kyrkoårets stora och medelstora högtider
- den egna kyrkans och elevens eget skyddshelgon
- fastor och etiska frågor i anslutning till dem
- kyrkans stora lärofäder och martyrer

Som medlem av kyrkan

- den ortodoxa traditionen i familjen, i skolan, på hemorten, i Finland, i världen
- den egna församlingens verksamhetsformer, speciellt gudstjänsterna och församlingens barnverksamhet
- klostrens verksamhet
- kyrkliga organisationer
- andra kyrkor och religioner i närmiljön
- den religiositet som eleven möter i Finland och ute i världen
- drag som är gemensamma för judendomen, kristendomen och islam, och drag som skiljer dem åt

Bibeln som en helig skrift

- begynnelseberättelserna och patriarkberättelserna
- från Egypten till det förlovade landet
- Jesu liv och läror, Herrens bön
- evangelieförfattarna
- uppståndelsen och ett nytt liv
- Nya testamentets tidshistoria

Det liturgiska livet

- gudstjänstförrättarna och liturgigudstjänsten
- sakramenten, speciellt dopet, myrrasmörjelsen, botten och nattvarden
- kyrkomusiken: troparier, gudstjänsthymner och hymnerna under andra heliga förrättningar
- kyrkan som byggnad och som en helig plats
- ikonerna som bild och som heligt föremål

Dogmatik och etisk fostran

- människan som Guds avbild och like
- den heliga treenighetens personer och deras särdrag
- frälsningen och det eviga livet
- kyrkan och församlingen
- etiken i de tio buden

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 5

Eleven känner till det centrala i ortodoxin

Eleven

- är medveten om liturgigudstjänstens betydelse som en del av en ortodox kristens liv
- känner i huvuddrag till det ortodoxa kyrkoårets faste- och högtidstradition och kan följa kyrkoåret i sitt eget liv
- känner till den ortodoxa människosynen och andra grundbegrepp inom den ortodoxa kristendomen, kan tillämpa dem i sitt eget liv.

Eleven känner till Bibelns centrala berättelser

Eleven

- känner i huvuddrag till Gamla och Nya testamentets olika karaktär
- känner till Kristi undervisning, livsskeden och kyrkans uppkomst
- kan reflektera över etiska frågor utifrån Bibelns berättelser och sitt eget liv och beakta dem i sin livsföring.

Eleven kan använda religiös kunskap

Eleven

- känner till den ortodoxa dogmatikens centrala grundbegrepp
- känner till den ortodoxa traditionen som en del av en ortodox kristens liv

- kan använda det inlärd för att stärka den ortodoxa identiteten
- kan stärka sin ortodoxa identitet.

Eleven är insatt i sin egen religion och känner till religionerna i sin närmiljö

Eleven

- känner till den ortodoxa kyrkans särdrag
- identifierar den religiösa bakgrunden i sin familj
- känner till verksamheten i sin egen hemförsamling
- känner till andra kristna kyrkor och samfund i närmiljön.

ÅRSKURSERNA 6–9

Den primära uppgiften för undervisningen i ortodox religion i årskurserna 6–9 är att fördjupa och utvidga elevens förståelse för sin religiösa tradition och andra religioners karaktär och betydelse. På så sätt stöds eleven så att han eller hon kan bygga upp sin världsåskådning och sin etiska övertygelse.

MÅL

Eleven skall

- stärka och fördjupa sin ortodoxa identitet och förstå den heliga dimensionen i livet
- sätta sig in i det liturgiska livet och kyrkokonsten, i den ortodoxa kyrkan, dess historia och trosuppfattning
- vara medveten om de faktorer som påverkar uppkomsten av hans eller hennes världsåskådning och förstå religionens och livsåskådningens betydelse i människans och samfundets liv
- bli förtrogen med Bibeln som en samling heliga och mänskliga skrifter
- känna till grundbegreppen för etiskt tänkande och grunderna för den ortodoxa etiken och kunna tillämpa dem i etisk eftertanke och i sin verksamhet
- bekanta sig med de viktigaste världsreligionerna i huvuddrag
- kunna respektera människor som har en annan tro och ett annat tänkesätt.

CENTRALT INNEHÅLL

Bibeln

- Bibelns tillkomst och innehåll
- Bibeln som en helig skrift
- profeterna, konungarnas tid, psalmerna
- Apostlagärningarna

Kyrkohistoria

- de viktigaste händelserna i kristendomens uppkomst och utveckling
- kyrkosamfundet och ekumenik

- den ortodoxa kyrkans historia i Finland
- den ortodoxa kyrkans förvaltning och nuläge
- utvecklingen av den religiösa situationen i Finland

Världsreligionerna

- de viktigaste världsreligionernas utbredning, storleksförhållanden, grundläggande föreställningar och de grundläggande dragen i det religiösa livet
- religionens utsträckning och dess inflytande på individen, samhället och kulturen

Liturgi och dogmatik

- sakramenten
- gudstjänsterna: liturgi, vigilia, fasteliturgi och andra kyrkliga förrättningar
- kyrkobyggnaden, kyrkokonst och kyrkomusik
- dogmatikens centrala punkter

Etik

- den ortodoxa människoupfattningen
- att identifiera etiska normer, principer och värderingar, reflektion och tillämpning
- etiken i Bergspredikan

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Eleven kan skaffa sig kunskap om den ortodoxa tron

Eleven

- känner till det ortodoxa kyrkoårets faste- och högtidstraditioner och kan följa det ortodoxa kyrkoåret
- är insatt i den ortodoxa gudstjänsttraditionen
- har bildat sig en helhetsuppfattning av kyrkans lära
- känner till sakramenten och andra heliga förrättningar och förstår deras betydelse
- känner till kyrkans etiska undervisning och kan tillämpa den i livet.

Eleven känner till Bibelns tillkomst och dess centrala innehåll

Eleven

- känner till Bibelns inre struktur
- förstår Bibelns frälsningsbudskap
- förstår Bibeln som en del av kyrkans tradition
- känner till Bibelns användning i den kristnas dagliga liv och förstår hur de olika böckerna används i liturgin.

Eleven kan utnyttja religiös kunskap

Eleven

- känner till den kristna kyrkans uppkomst, utbredning och orsakerna till dess delning
- kan placera in den finländska ortodoxa kyrkan som en del av en världsomspännande kyrka
- känner till den finländska ortodoxa kyrkans skeden och deras inverkan på nutiden
- är insatt i den egna församlingens verksamhet
- känner till olika kyrkliga organisationer och deras verksamhet
- känner till den finländska ortodoxa kyrkans förvaltning.

Eleven känner till världsreligionerna

Eleven

- förstår religionens betydelse för människan
- känner till de stora världsreligionerna
- kan respektera människor som har en annan tro och som tänker annorlunda.

Andra religioner

Vid undervisningen i andra religioner följs principerna för grunderna för läroplanerna för ovan beskrivna religioner, i synnerhet de mål som uppställts för alla konfessionella grupper.

För undervisningen i andra religioner ges läroplansgrunder med separata beslut.

7.12 Livsåskådningskunskap

7.12 LIVSÅSKÅDNINGSKUNSKAP

Livsåskådningskunskap som läroämne är i grunden en tvärvetenskaplig helhet med utgångspunkt i filosofin samt i samhälls- och kulturvetenskaperna. I undervisningen i livsåskådningskunskap uppfattas människorna som skapare och förnyare av sin kultur och som individer som i sitt inbördes umgänge upplever och skapar betydelser. I undervisningen ses livsåskådningar, mänskliga kutymer och deras innebörd som resultatet av en växelverkan mellan individerna, samhället och kulturarvet. I livsåskådningskunskapen betonas människans förmåga att utforska sin värld och aktivt styra sitt liv.

Undervisningen har som uppgift att ge eleven stoff för att växa upp till en självständig, tolerant, ansvarsfull och omdömesgill medlem i samhället. Undervisningen i livsåskådningskunskap skall stödja uppväxten till ett fullvärdigt demokratiskt medborgarskap som, i ett samhälle som förändras i snabb takt och blir alltmer globalt, förutsätter utveckling av förmågan att tänka och handla enligt etiska principer, därtill hörande omfattande kunskaper och färdigheter och en utveckling av allmänbildningen i livsåskådningsfrågor och kultur. Undervisningen i livsåskådningskunskap utgår från att eleven skall ha möjlighet att växa upp till en fri, jämlik och kritisk byggare av ett gott liv.

ÅRSKURSERNA 1–5

Undervisningens huvuduppgift är att stödja elevens tillväxt och ge honom eller henne redskap för att pejla och bygga sin livsåskådning och världsbild.

MÅL

Målet är att främja elevens strävan

- att söka och bygga upp sin identitet och sin livsåskådning och att därigenom lära sig att gestalta helheter, växa till att konfronteras med osäkerhet och förbättra förmågan att uttrycka sig
- att utveckla sin omdömesförmåga och förmåga att handla etiskt överlagt och lära sig att lägga märke till de etiska dimensionerna i vardagslivet, att använda sin förmåga till etiskt tänkande och livsåskådningsmässiga överväganden
- att bekanta sig med principerna för de mänskliga rättigheterna, för tolerans, för rättvisa och en hållbar utveckling och att lära sig att ta ansvar för sig själv, för andra människor, för samhället och för naturen
- att bekanta sig med olika betraktelsesätt och kulturer i sin näromgivning.

CENTRALT INNEHÅLL

Av det centrala innehållet skapas studiehelheter, som skall innehålla stoff från följande temaområden. Innehållet som behandlas årligen kan alternera enligt undervisningsgruppernas sammansättning.

Människorelationer och moralisk tillväxt

- att möta en annan människa och att sätta sig in i en hennes situation
- det goda, rätt och fel, att skilja mellan rätt och fel, människans godhet
- vad vänskap innebär och vänskapens betydelse i livet
- rättvisa, rättvisa i det dagliga livet, rikedom och fattigdom i världen
- tankefrihet, religions- och livsåskådningsfrihet, tolerans och diskriminering
- ett gott liv, värde och norm, ansvar och frihet i livet

Självkännedom och kulturidentitet

- vem är jag och vad kan jag, olika livsskeden och önskningar
- olika levnadssätt, tolerans och kulturell mångfald
- den finländska kulturen och kulturminoriteter i Finland, världens kulturarv
- livsåskådning, tro, förmodanden, kunskap och förståelse, olika livs- och världsåskådningar

Samhälle och mänskliga rättigheter

- grunderna för samlevnad: regler, avtal, löften, förtroende, ärlighet och redlighet, den gyllene regeln
- ett barns rättigheter, rätt och skyldighet, mänskliga rättigheter
- jämlikhet och fred, demokrati, framtidens värld
- etikens grunder, en handlings moraliska berättigande, avsikten med en handling och dess konsekvenser, etiska problem i det egna livet och lösningar på dem

Människan och världen

- miljö och natur, levande och livlös natur, skönhet i naturen
- livets uppkomst och utveckling, berättelser om världens uppkomst, jorden och världsalltet, olika former av liv, födsel, liv och död i naturen
- naturens framtid och en hållbar utveckling, olika tidsbegrepp och deras betydelse i människans liv, världsarvet och miljön

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 5

Människorelationer och moralisk tillväxt

Eleven

- kan bedöma olika situationers moraliska krav och en handlings moraliska berättigande
- vet att ett handlande som står emot ens principer är fel
- kan granska moraliska problem tillsammans med andra och accepterar att man kan handla enligt olika principer
- förstår att det finns fredliga lösningar på konflikter.

Självkännedom och kulturidentitet

Eleven

- identifierar livsåskådningsfrågor
- kan använda centrala begrepp i läroämnet (livsåskådning, kultur, minoritet)

- vågar föra fram egna synpunkter och förstår att de bör kunna motiveras
- har förmåga att gestalta livsåskådningsfrihetens betydelse i sitt liv
- kan gestalta den finländska kulturen som en del av världens kulturella mångfald.

Samhälle och mänskliga rättigheter

Eleven

- känner till principerna för mänskliga rättigheter, tolerans och rättvisa
- förstår betydelsen av gemensamma regler
- förstår det individuella ansvaret och att individerna hör till olika gemenskaper.

Människan och världen

Eleven

- känner till olika förklaringar om världen och människans plats i den
- förstår vilken betydelse naturen och miljön har för människan
- kan handla med respekt för naturen och har tagit till sig principerna för en hållbar utveckling.

ÅRSKURSERNA 6–9

Undervisningens huvuduppgift är att fördjupa elevens förståelse för den egna livsåskådningen och världsbilden. Eleven lär sig grundläggande kunskaper om olika slags livsåskådningar och religioner och får stöd i att utvecklas till en ansvarsställande och aktiv samhällsmedlem.

MÅL

Målet är att främja elevens strävan

- att söka och bygga upp sin identitet och sin livsåskådning och samtidigt lära sig att gestalta helheter, konfronteras med osäkerhet och förbättra förmågan att uttrycka sig och sin livsåskådning
- att utveckla sin omdömesförmåga och sin förmåga att handla etiskt överlagat, att lära sig att lägga märke till de etiska dimensionerna i vardagslivet och att använda sin förmåga till etiskt tänkande och livsåskådningsmässiga överväganden
- att tillägna sig och omfatta principerna för de mänskliga rättigheterna, för tolerans, för en världsomspännande rättvisa och en hållbar utveckling, lära sig att ta ansvar för sig själv, för andra människor, för samhället och för naturen
- att utvidga sin religiösa och kulturella allmänbildning och lära sig känna till olika värden, trossystem och livsåskådningsmässiga lösningar som anses viktiga i olika kulturer, hur de tillkommit och hur de överförs, lära sig att bedöma vetenskapens inflytande på vårt levnadssätt.

CENTRALT INNEHÅLL

Studiehelheter som kan undervisas i kursform innehåller fördjupat material om ämnesområden som behandlats i årskurserna 1-5: människorelationer och moralisk tillväxt, självkännedom och kulturidentitet, samhälle och mänskliga rättigheter samt människan och världen.

Medborgarskap och ett gott samhälle

- grunderna i samhällsteori, demokrati
- politik, att verka som medborgare, hållbar utveckling

Livsåskådningarnas värld

- livsåskådningarnas historia, livsåskådningsfrihet
- världsbild, världsåskådning och livsåskådning
- kunskap och forskning, naturligt och övernaturligt
- religion och irreligiositet, den egna livsåskådningen

Kultur

- kulturforskning, kultur och natur
- kultur och gemenskap, den finländska kulturen, tolerans
- uppfattningar om förhållandet mellan människan och naturen: humanistiska, utilistiska, mystiska och naturcentrerade uppfattningar

Etik och ett gott liv

- etikens huvudriktningar och grundläggande frågor, den ungas moraliska tillväxt
- människorättsetik, miljöetik
- mångkulturalism ur ett etiskt perspektiv

Framtiden

- framtidsforskning
- naturens och samhällets framtid, världsarvet
- min framtid, att handla för framtidens bästa

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Människorelationer och moralisk tillväxt

Eleven

- kan se sambandet mellan val av värderingar och ett gott liv
- kan se de aspekter som de etiska grundbegreppen ger, t.ex. avsikten med en handling och aktörens syfte med den, handlingens konsekvenser samt människans ansvar och rättigheter
- kan se de etiska aspekterna på ett moraliskt dilemma och föreslå en etiskt godtagbar lösning
- kan iaktta de etiska dimensionerna i vardagen, konsten, medierna eller på andra livsområden och kan motivera skillnaden mellan mera eller mindre etiskt utvecklade bedömningar.

Självkännedom och kulturidentitet

Eleven

- kan identifiera och benämna väsentliga drag i de viktigaste världsåskådningarna och kulturerna och ange hur de utvecklats
- kan ställa olika kulturella begrepp och symboler i relation till skilda livsåskådningstraditioner
- förstår skillnaden mellan en sekulär och en religiös livsåskådning
- kan utnyttja inlärd kulturella begrepp och skaffa kunskap om olika livsåskådningar.

Samhälle och mänskliga rättigheter

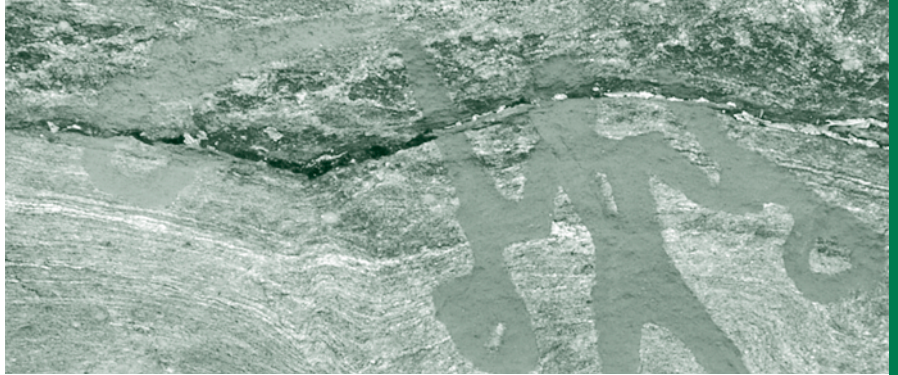
Eleven

- känner till de mänskliga och medborgerliga rättigheterna i huvuddrag och kan förklara skillnaderna mellan dem
- kan betrakta individens förhållande till samhället ur etisk synvinkel
- kan reda ut beroendet mellan rättigheter och skyldigheter
- känner till alternativa och motstridiga samhällsuppfattningar
- känner igen kränkningar av de mänskliga och medborgerliga rättigheterna och kan bedöma motiveringarna för olika krav på jämlikhet och rättigheter
- känner till problem i det moderna samhället och kan framföra både optimistiska och pessimistiska uppfattningar om framtiden.

Människan och världen

Eleven

- förstår principerna för en hållbar utveckling
- känner till utgångspunkterna för miljöetik
- kan bedöma individens etiska perspektiv i relation till miljön
- förstår vilken inverkan samhälleliga avgöranden har på lång sikt.

7.13 Historia

7.13 HISTORIA

Syftet med undervisningen i historia är att lära eleven att växa upp till en ansvarsfull aktör som kritiskt kan behandla händelser i nuet och i det förgångna. Eleven får lära sig att förstå att den egna kulturen och andra kulturer är resultatet av en historisk utvecklingsprocess. I undervisningen behandlas både allmän historia och Finlands historia.

Syftet med undervisningen är att ge eleven stoff för att bygga upp sin identitet, för att sätta sig in i begreppet tid och för att förstå människans verksamhet och värdet i intellektuellt och kroppsligt arbete.

ÅRSKURSERNA 5–6

Historieundervisningens uppgift i årskurserna 5–6 i den grundläggande utbildningen är att göra eleven förtrogen med den historiska kunskapens natur, hur kunskapen inhämtas och dess grundläggande begrepp. Dessutom skall eleven bli förtrogen samt med sina rötter och med vissa händelser och fenomen som har blivit betydelsefulla inom historien från förhistorisk tid ända till franska revolutionen. Innehållet som fastställts i grunderna för läroplanen genomförs genom att man i undervisningen betonar det dynamiska i historien och elevens förmåga att leva sig in i det förflutna.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att förstå att historisk kunskap baserar sig på historikernas tolkningar som kan förändras på grund av nya källor eller nya sätt att studera
- lära sig att förstå olika sätt att dela in historien i tidsperioder och rätt kunna använda begreppen förhistoria, historia, gamla tiden, medeltiden och nya tiden
- lära sig att känna igen förändringar i den egna familjens eller hembygdens historia och kunna beskriva förändringar som väsentligt har ansetts påverka människornas liv, såsom jordbrukets uppkomst
- lära sig att med hjälp av exempel känna igen kontinuiteten i historien
- lära sig att visa på orsaker till förändringar.

CENTRALT INNEHÅLL

De egna rötterna och den historiska kunskapen

- den egna familjens och hembygdens historia
- att tolka betydelseerna i minnen, skrifter, föremål, bilder och byggd miljö

Förhistorisk och historisk tid samt de första högkulturerna

- stenåldersmänniskans levnadsförhållanden och förändringar som inträffade i dem till följd av att bronsen och järnet uppfanns
- hur jordbrukets uppkomst, staternas tillkomst och skrivkonsten inverkade på människornas liv

Den europeiska civilisationens uppkomst

- samhället och kulturen i det antika Aten och Rom
- antikens återspeglning på nutiden

Medeltiden

- religionernas inverkan på människornas liv och människornas ojämlika ställning i samhället
- införlivandet av Finland som en del av Sverige

Den nya tidens genombrott

- förändringarna i den europeiska människans världsbild och värden vid övergången från medeltiden till nya tiden: renässansen inom konsten, reformationen inom religionen, världsbildens utvidgning inom vetenskapen

Finland som en del av det svenska riket

- livet som kungens undersåtar och invånare i en stormakt
- utformningen av den finländska kulturen

Frihetens ideologi vinner terräng

- konsekvenserna av franska revolutionen

Dessutom ett av följande teman vars utveckling granskas från förhistorisk tid fram till 1800-talet:

- a) någon utomeuropeisk högkultur
- b) handelns utveckling
- c) kulturens utveckling
- d) utvecklingen av trafik- och transportmedlen
- e) förändringar hos befolkningen

PROFIL FÖR ELEVENS GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 6

Att skaffa sig kunskap om det förgångna

Eleven

- kan skilja fakta från åsikter
- kan skilja källan och tolkningen av den från varandra.

Att förstå historiska fenomen

Eleven

- vet att det förflutna kan delas in i olika tidsperioder och kan nämna karakteristiska drag för olika samhällen och tidsperioder
- känner igen händelsernas kontinuitet från en tidsperiod till en annan och förstår att förändring inte är detsamma som framsteg och att förändringar inte heller betyder detsamma ur olika människors och grupper synvinkel
- kan leva sig in i en människas situation förr i tiden, kan förklara varför människor under olika tidsperioder tänkte och handlade på olika sätt.

Att utnyttja historiska kunskaper

Eleven

- kan skildra ett aktuellt tema som behandlas genom att förklara händelsen eller fenomenet ur vissa aktörers synvinkel
- känner till att en del saker kan tolkas på olika sätt och kan förklara varför.

ÅRSKURSERNA 7–9

Syftet med historieundervisningen i årskurserna 7–9 i den grundläggande utbildningen är att fördjupa elevens uppfattning om den historiska kunskapens natur. Undervisningen i historia har som uppgift att stärka elevens egen identitet och göra eleven förtrogen med andra kulturer och deras inflytande.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att skaffa och utnyttja historiska kunskaper
- lära sig att använda olika källor, jämföra dem och utifrån dem bilda sig en egen motiverad åsikt
- förstå att historisk information kan tolkas på olika sätt
- lära sig att förklara ändamål med och följer av mänsklig verksamhet
- lära sig att bedöma framtida alternativ med hjälp av kunskap om historisk förändring.

CENTRALT INNEHÅLL

De temaområden som behandlas hänför sig till Finlands historia och världshistorien på 1800- och 1900-talen.

Livet på 1800-talet och nationalitetsidén

- livet i 1800-talets Finland
- de centrala statliga förändringarna och nationalitetsidéns verkningar i Europa i början av 1800-talet
- kulturen som återspeglare av nationalitetsidén i Finland

Den industriella revolutionen

- industrialiseringen och dess inverkan på människornas liv
- urbaniseringen

Det finska samhället omvandlas

- ståndssamhällets upplösning
- förryskningen av Finland och motståndet mot den

Från stormakternas maktkamp till första världskriget och dess följder

- imperialismen och dess inverkan på Europas stormakter och kolonier
- första världskriget, dess orsaker och följder
- orsakerna till det ryska kejsardömet fall och revolutionerna år 1917
- Finlands självständighet och inbördeskriget

Depressionens och totalitarismens tid

- börskraschen och dess verkningar i Europa
- livet i demokratier och diktaturer

Tiden under andra världskriget

- andra världskriget, dess orsaker och följder
- Finland i andra världskriget och hur landet klarade sig ur kriget

Finland från 1950-talet till i dag

- förändringen i näringsstrukturen och dess inverkan på människornas liv
- det finländska välfärdssamhället byggs upp

Från konflikterna mellan öst och väst till motsatsförhållandet mellan syd och nord

- det kalla kriget
- världens delning i fattiga och rika stater och problem som detta medför

Livet i slutet av 1900-talet och början av 2000-talet

- det västerländska konsumtionssamhällets uppkomst och dess följder för omgivningen och människornas liv
- informationsförmedlingens utveckling

Dessutom ett av följande teman vars utveckling behandlas från 1800-talet fram till nutiden:

- a) någon utomeuropeisk kultur
- b) utvecklingen av jämlikheten
- c) kulturens utveckling
- d) teknologins utveckling, till exempel utvecklingen av trafik- och transportmedlen
- e) från ett splittrat till ett enat Europa.

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Att inhämta kunskap om det förgångna

Eleven

- kan skilja mellan förklarande och irrelevanta faktorer
- kan läsa och tolka källmaterial av olika slag.

Att förstå historiska händelser

Eleven

- kan placera in händelser som han eller hon har studerat i deras historiska sammanhang och kan på så vis tidsbestämma dem
- kan förklara varför människor på vissa livsområden handlade annorlunda förr än i dag
- kan anföra orsaker till och följder av historiska händelser.

Att använda historiska kunskaper

Eleven

- kan besvara frågor om det förflutna med hjälp av information ur olika källor, även information som skaffats med hjälp av modern teknologi
- kan bilda sig en uppfattning om händelser och fenomen samt motivera och bedöma sin uppfattning.

7.14 Samhällslära

7.14 SAMHÄLLSLÄRA

Syftet med undervisningen i samhällslära är att handleda eleven i att växa upp till en aktiv och ansvarsställande aktör i samhället. Undervisningen i samhällslära i årskurserna 7–9 i den grundläggande utbildningen skall ge baskunskaper och basfärdigheter med avseende på samhällets struktur och verksamhet och medborgarnas möjlighet att påverka. Syftet med undervisningen är att stödja eleven att växa upp till en tolerant och demokratisk medborgare och att ge honom eller henne erfarenheter av samhällsdeltagande och demokratisk påverkan.

ÅRSKURSERNA 7–9

MÅL

Eleven skall

- få en uppfattning om den samhälleliga kunskapens natur
- lära sig att inhämta och tillämpa information om samhället och näringslivet kritiskt och kunna fungera som en aktiv opinionsbildare
- lära sig att känna till de offentliga tjänsterna
- få beredskap för att respektera arbete
- lära sig grunderna i entreprenörskap och lära sig att förstå entreprenörskapets betydelse för välfärden i samhället
- lära sig att förstå de samhälleliga beslutens inverkan på medborgarnas liv
- bli intresserad av att delta och påverka i samhället
- lära sig att granska och utveckla sina kunskaper som ansvarsfull konsument och som aktör i samhället
- känna till de rättsliga följderna av sitt handlande.

CENTRALT INNEHÅLL

Det finländska samhället och näringslivet och Europeiska unionen.

Individen som medlem i en gemenskap

- familjen, olika slag av gemenskaper samt minoritets- och subkulturer
- individens möjligheter att fungera i hemkommunen, som medborgare i den egna staten, i Norden och i EU

Individens välfärd

- välfärdssamhällets olika dimensioner
- jämlikhet och en hållbar utveckling och andra sätt att främja välfärden

Att påverka och fatta beslut

- medborgarnas möjligheter att påverka
- demokrati, val och valdeltagande

- politiska och administrativa aktörer på kommunal och nationell nivå och EU-nivå
- media och samhällspåverkan

Medborgartrygghet

- rättssystemet, individens rättigheter och skyldigheter och juridiskt ansvar
- trafiksäkerhet
- säkerhetspolitik: utrikespolitik, rikets försvar

Hushållning

- principerna för privat hushållning
- arbete och entreprenörskap

Samhällsekonomi

- individen och hushållen som konsumenter och ekonomiska aktörer
- utrikeshandelns och den globala ekonomins betydelse

Ekonomisk politik

- konjunkturväxlingar inom ekonomin, arbetslöshet och inflation samt hur de påverkar privatekonomin
- offentlig ekonomi och beskattning

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Att inhämta och använda information om samhället

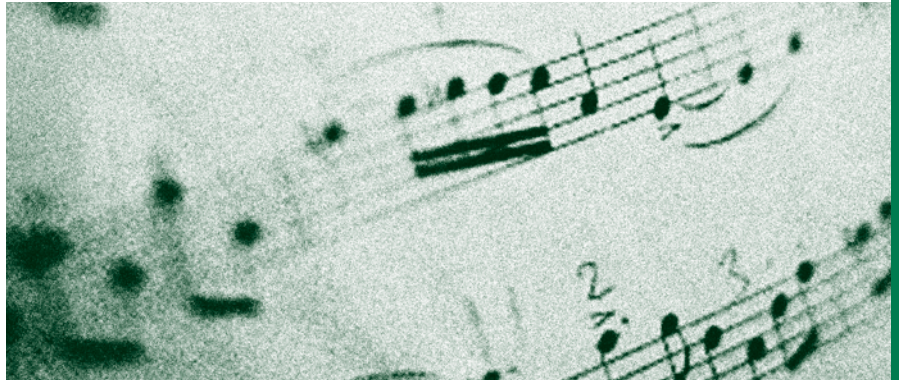
Eleven

- kan kritiskt tolka information, statistik och grafiska framställningar som förmedlas av medierna
- kan motivera sina uppfattningar om samhällsliga angelägenheter
- kan jämföra olika alternativ till samhällsligt beslutsfattande och ekonomiska lösningar och följderna av dem.

Att förstå samhällslig information

Eleven

- förstår att det finns flera alternativ när det gäller att fatta samhällsliga beslut och lösa ekonomiska frågor
- förstår etiska frågor i anslutning till samhällslig och ekonomisk verksamhet.

7.15 Musik

7.15 MUSIK

Syftet med musikundervisningen är att vägleda eleven i att finna sitt intresseområde inom musiken och att uppmuntra honom eller henne till musikalisk verksamhet, vägleda eleven i att uttrycka sig musikaliskt och stödja hela hans eller hennes personlighetsutveckling. Undervisningen skall också bringa eleven till insikt om att musiken är tids- och situationsbunden. Den är olika under olika tider, i olika kulturer och samhällen och den har olika betydelse för olika människor. I undervisningen skall beaktas att grunden för en förståelse av musiken ligger i de betydelsefulla upplevelser man får då man musicerar och lyssnar på musik. Musikundervisningen skall vägleda eleven i den process där den musikaliska identiteten utformas och vars mål är att skapa en positiv och nyfiken inställning till olika slags musik. De musikaliska färdigheterna utvecklas genom en långsiktig träning som bygger på repetition. Genom att man musicerar tillsammans utvecklas de sociala färdigheterna, såsom ansvarsfullhet, sinne för konstruktiv kritik samt vilja och förmåga att acceptera och uppskatta olikheter i färdigheter och kulturer. En heltäckande uttrycksförmåga hos barnet skall utvecklas genom att man i undervisningen försöker finna anknytningar till andra läroämnen. Musikundervisningen skall även utnyttja de möjligheter som tekniken och utbudet i medierna erbjuder.

ÅRSKURSERNA 1–4

Det centrala i musikundervisningen i årskurserna 1–4 är att genom en lekfull och helhetsinriktad verksamhet utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga. Undervisningen skall erbjuda eleven erfarenhet av olika slag av ljudmiljöer och musik och uppmuntra honom eller henne till att uttrycka och förverkliga sina egna föreställningar.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att använda sin röst på ett naturligt sätt och uttrycka sig genom att sjunga, spela och röra sig både enskilt och i grupp
- lära sig att koncentrerat och aktivt lyssna på musik och iaktta ljudmiljön
- lära sig att använda musikens olika element som stoff i sitt musikskapande
- lära sig att förstå mångfalden i musikens värld
- lära sig att fungera på ett ansvarsfullt sätt som medlem i en musicerande grupp och som musiklyssnare.

CENTRALT INNEHÅLL

- övningar i röstbehandling med hjälp av tal, ramsor och sånger, sånglekar som passar för elevens ålder
- sångövningar som förbereder flerstämmighet
- övningar som förbereder samspel och spelrepertoar med kropps-, rytm- och melodi- och ackordinstrument utifrån övningar som utvecklar grundrytmen

- allsidigt musiklyssnande genom olika aktiveringssätt och beskrivning av egna upplevelser, föreställningar och erfarenheter
- ljudsekvenser, mindre ljudkompositioner och improvisationer som stoff i musikskapandet
- musikens element – rytm, melodi, harmoni, dynamik, klangfärg och form – i samband med musicerande, musiklyssnande, musik och rörelse och musikskapande
- en sång-, spel- och lyssnarrepertoar som gör eleven förtrogen med både finländsk musik och musik från andra länder och kulturer och som innehåller exempel från olika tidsperioder och olika musikstilar

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 4

Eleven

- kan använda rösten så att han eller hon kan delta i unison sång
- uppfattar musikens grundrytm så att han eller hon kan öva sig i att spela och delta i samspel
- behärskar en sångrepertoar, delvis utantill
- kan ensam och i grupp och med hjälp av ljud, rörelse, rytm eller melodi hitta på musikaliska lösningar i olika övningar, t.ex. eko, fråga/svar, solo/tutti
- känner igen den musik han eller hon hört och kan uttrycka sin lyssnarupplevelse verbalt, med bilder eller med rörelser
- kan fungera i en musicerande grupp och ta hänsyn till de andra medlemmarna i gruppen.

ÅRSKURSERNA 5–9

I musikundervisningen i årskurserna 5–9 analyserar man musikens värld och musikaliska upplevelser och lär sig att i samband med musiklyssnande och musicerande använda sig av musikaliska begrepp och notation.

MÅL

Eleven skall

- upprätthålla och utveckla sin musikaliska uttrycksförmåga på olika sätt som medlem i en musicerande grupp
- lära sig att kritiskt iaktta och bedöma olika ljudmiljöer samt utvidga och fördjupa sin kännedom om musikens olika arter och stilar
- lära sig att förstå vilken uppgift musikens element, rytm, melodi, harmoni, dynamik, klangfärg och form har i musiken och lära sig att använda begrepp och notationer för dem
- bygga upp sitt kreativa förhållande till musiken och dess uttrycksmöjligheter genom att skapa musik.

CENTRALT INNEHÅLL

- övningar i röstbehandling och övningar som speciellt utvecklar röstens mångsidiga användningsmöjligheter samt en- och flerstämmig repertoar som ger en inblick i olika stilar och genrer, delvis utantill
- övningar som utvecklar samspelsförmågan och en spelrepertoar som allsidigt representerar olika musikstilar och musikkulturer
- en mångsidig lyssnarrepertoar och härledning av tidsperiod, plats och kulturmiljö för den
- utvecklande av egna musikaliska idéer genom att improvisera, komponera och arrangera, t.ex. med hjälp av ljud, sång, olika instrument, rörelse och musikteknologi

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Eleven

- deltar i unison sång och kan sjunga rytmiskt rätt och följer melodilinjen
- behärskar grundtekniken på något rytm-, melodi- eller ackordinstrument så att han eller hon kan delta i samspel
- kan lyssna till musik och göra iakttagelser och komma med motiverade synpunkter på det hörda
- har en sådan förmåga att lyssna till såväl sin egen musik som till musik skapad av andra att han eller hon kan musicera tillsammans med andra
- känner igen och kan skilja mellan olika musikstilar och musik från olika tidsperioder och kulturer
- känner till det centrala i finländsk musik och finländskt musikliv
- kan använda musikaliska begrepp i samband med musicerande och musiklyssnande
- kan använda musikens element som byggnadsmaterial för att utveckla och förverkliga egna musikaliska idéer och tankar.

TIMO JOKELA

7.16 Bildkonst

7.16 BILDKONST

Undervisningen i bildkonst i grundskolan har som uppgift att stödja elevens visuella tänkande och utveckling av estetiskt och etiskt medvetande och ge färdigheter för ett eget visuellt uttryck. Det centrala i undervisningen i bildkonst är att eleven skall förstå kulturens visuella uttrycksformer i samhället, dvs. konst, media och miljö. Syftet med undervisningen är att eleven skall utveckla en personlig relation till konst. Undervisningen i bildkonst skapar en grund för värdering av och förståelse för den visuella världen i den finländska kulturen, i elevens egen kultur och i kulturer som är främmande för honom eller henne. Undervisningen i ämnet bildkonst utvecklar de färdigheter som behövs i byggandet av en hållbar framtid.

Utgångspunkterna för konstnärliga uttrycksformer och konstnärlig verksamhet är omgivningens bildvärld, sinnesintryck, föreställningar och upplevelser. Målet för undervisningen är att utveckla elevens fantasi och främja hans eller hennes förmåga till kreativ problemlösning och undersökande studier. Temaområdena kopplas till erfarenheter som är betydelsefulla för eleven. I undervisningen i bildkonst skall den inre integrationen i läroämnet beaktas, varvid uttrycks-, färdighets- och kunskapsmål samtidigt nås i bildskapandet. Centrala ämnesområden i bildkonst kan behandlas i samma uppgift. Läroämnet är tematiskt till sin karaktär, vilket möjliggör en stressfri anda och långsiktigt arbete.

ÅRSKURSERNA 1–4

I undervisningen i bildkonst i årskurserna 1–4 skall eleverna på ett mångsidigt sätt öva sig i att använda alla sinnen och sin fantasi. Man närmar sig konsten på ett lekfullt sätt. Innehållet i undervisningen utgörs av grunderna i visuellt uttryck samt arbetssätt och material som kännetecknar bildkonsten. Den bildkonstnärliga processen, som består av planering, skissering, färdigställande och bedömning, skall betonas i undervisningen. Eleven skall uppmuntras till att fullborda sina arbeten och till att spara dem.

MÅL

Eleven skall

- lära sig de kunskaper och färdigheter man behöver för att kunna uttrycka sig visuellt: att göra iakttagelser, att utveckla sin föreställningsförmåga, sin påhittighet och den kreativa problemlösningen, att göra estetiska val och motivera dem och att ställa upp mål
- lära sig färdigheter som behövs för bildframställning och rumsåtergivning, materialkännedom
- lära sig att granska sina egna och andras bilder och att diskutera dem med användning av bildkonstens grundläggande begrepp och att respektera olika uppfattningar om konst och visuell kommunikation
- lära sig att i sin egen kultur och i främmande kulturer i närmiljön känna till den visuella traditionen och nutidskonsten, arkitektur och formgivning och finländsk byggnadstradition, viktiga byggnader och naturmiljöer på den egna hemorten,
- lära sig att värdesätta estetiska värden, trivsel och funktionsduglighet i sin omgivning

- lära sig att granska olika mediers betydelse i sitt eget liv
- lära sig att använda de olika redskapen för visuell kommunikation och att förstå skillnaderna mellan den verkliga och den fiktiva världen.

CENTRALT INNEHÅLL

Att uttrycka sig i bild och tänka visuellt

- visuella uttryckssätt, tekniker och material: att måla, teckna, göra grafik, att bygga och modellera
- grunderna i bildkomposition: jämvikt, spänning, rytm, färg, form, rum, rörelse, linje och tid
- att granska och bedöma bilder och att i diskussioner kring dem öva sig i att använda konstbegrepp

Konstkännedom och kulturell kompetens

- besök på museer eller konstupställningar på hemorten och att bekanta sig med en konstnärs arbete
- analys av konstbilder genom att göra egna bilder och diskutera bilder
- mästare från den finska konstens guldålder, exempel på konst från olika epoker och på nutidskonst

Miljöestetik, arkitektur och formgivning

- att bekanta sig med och beskriva natur, byggnader och byggnadstradition och att lägga märke till förändringar i miljön
- att granska, planera och framställa föremål, tredimensionellt byggande, miljöplanering och framställning av miniatyrmodeller

Medier och visuell kommunikation

- bildberättelsens grunder: från berättelse till bild, närbild och avståndsbild, kombination av bild och text
- illustrationer, tecknade serier, reklambilder, fotografier, video och digitala bilder
- kritisk iakttagelse och analys av visuella budskap i tv, datorspel, filmer, tecknade serier och reklam

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 4

Eleven

- kan ge sina tankar, känslor och föreställningar visuell form och omvandla sina iakttagelser till bilder
- känner till kompositionens grunder i bildframställning och rumsåtergivning och förstår materialets egenskaper
- kan använda de viktigaste redskapen och teknikerna i sin bildframställning och använda skisser som hjälpmedel i sitt arbete
- kan vårda arbetsredskap och material

- kan dokumentera sin arbetsprocess och använda den vid självvärdering
- kan diskutera egna och andras bilder, motivera sin konstsmak och använda grundläggande konceptbegrepp
- vet vad konstnärer gör, känner till en del finländska konstnärers arbeten och de visuella uttrycken för främmande kulturer i sin egen erfarenhetskrets
- vet hur man för sig i ett museum och på en konstutställning och i olika konstsammanhang
- kan under handledning använda till exempel konstverk, bilder i omgivningen, natur och byggd miljö, böcker, tidningar, museer, gallerier och Internet som informationskällor
- kan identifiera och sätta värde på estetiska och etiska värden i närmiljön och i skolan
- vet vad arkitekter och formgivare gör och känner till en del arbeten av arkitekter och formgivare
- kan bedöma hur han eller hon utnyttjar media, kan göra val och motivera sin ståndpunkt
- kan observera och bedöma skillnaderna mellan den verkliga och den fiktiva världen
- kan använda några redskap för visuell kommunikation
- kan arbeta ensam och i samverkan med andra.

ÅRSKURSERNA 5–9

I undervisningen i bildkonst i årskurserna 5–9 betonas bildens betydelse som ett medel för uttryck och kommunikation, att behärska grunderna och tillvägagångssätten för visuellt uttryck och att hantera medieteknik. Elevens kännedom om konst och konsthistoria och förmåga att tolka bilder skall utvecklas genom visuella uppgifter. Målet är att elevernas insikt i olika kulturer och hur de samverkar med varandra skall utvecklas.

Inlärningssituationerna skall stödja elevernas möjligheter att arbeta tillsammans och i växelverkan med varandra och ge dem gemensamma konstupplevelser. Målet är att arbetet, dokumentationen av arbetsprocessen och utvärderingen av den tillsammans med andra elever skall utveckla elevens förståelse för bildkonstens olika processer och stödja utvecklingen av visuellt tänkande och lärande.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att inom bildkonst och visuell kommunikation känna till centrala uttryckssätt, material, tekniker och arbetsredskap och att i sitt skapande använda dem på ett ändamålsenligt sätt
- lära sig att njuta av att uttrycka sina tankar, iakttagelser, fantasier och känslor visuellt och att förstå hur olika fenomen i livet behandlas i konsten
- lära sig att förstå den konstnärliga processens särdrag då han eller hon dokumenterar sin arbetsprocess
- lära sig att bedöma sitt eget och andras konstnärliga uttryck och arbetssätt, såsom innehållsmässiga, visuella och tekniska lösningar och att använda centrala begrepp i bildkonsten

- lära sig att utnyttja kulturella tjänster och elektroniska medier som källor för sitt arbete, för informationssökning och för egna upplevelser
- lära sig olika metoder för visuell kommunikation och påverkan och lära sig att använda de viktigaste medlen för visuell kommunikation för att uttrycka sina tankar i medierna
- lära sig att betrakta och bedöma konst, visuell kommunikation och miljö ur estetisk och etisk synvinkel
- lära sig att arbeta självständigt och som medlem i en grupp i olika konstprojekt.

CENTRALT INNEHÅLL

Att uttrycka sig i bild och tänka visuellt

- teckning, grafik, målning, keramik, skulptur, installationskonst och miljökonst, fördjupat bildtänkande
- grunderna i bildkomposition: jämvikt, spänning, rytm, form, färg, rum, rörelse, linje och tid
- bildsymbolik och olika stilar i bildkonsten i den egna visuella framställningen
- att ge sina iakttagelser, tankar och föreställningar visuell form

Konstkännedom och kulturell kompetens

- centrala drag i konstens historia och nutidskonsten och i bildvärlden i olika kulturer
- ledda besök på utställningar eller museer, att bekanta sig med en konstnärs arbete och att utnyttja kulturtjänster på Internet
- bildanalys: att undersöka hur ett bildkonstverk är uppbyggt, att tolka bildens innehåll och ge konstkritik

Miljöestetik, arkitektur och formgivning

- att granska växelverkan mellan natur och byggd miljö, att studera byggnadsarvet och att granska och bedöma olika miljöer ur estetisk, etisk, ekologisk och planeringsmässig synvinkel
- att bekanta sig med uttryckssätt, stildrag och traditioner i arkitektur och formgivning
- att bekanta sig med de viktigaste representanterna för finländsk arkitektur och formgivning
- att studera, planera och bygga rum, att bekanta sig med formgivningsprocessen och granska sambandet mellan material och användningsändamål

Medier och visuell kommunikation

- granskning av bildens funktioner i medierna, analys av olika medieprodukters uppbyggnad och innehåll
- fotografering eller videofilmning och digital fotografering
- former för bildberättande: särdrag hos illustrationer, tecknade serier och rörliga bilder
- grafisk design: att kombinera ord och bild, grunderna i typografi och layout
- kanaler och uttrycksmedel för reklam
- analys av filmer och tv-program

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Eleven

- kan uttrycka sig visuellt
- kan använda metoder för bildkomposition samt viktiga material och tekniker i bildkonsten och de visuella medierna
- kan i sitt arbete välja de material och tekniker som lämpar sig bäst för ändamålet
- kan redogöra för bildskapandet som en process som sträcker sig från skisser till färdiga arbeten.
- kan identifiera vissa centrala fenomen i bildkonsten och placera dem i sin tid och i sitt kulturella sammanhang
- kan undersöka och tolka bilder i konst och medier
- kan utnyttja konstnärsbesök, besök på utställningar och museer och kulturella tjänster på Internet
- kan särskilja, bedöma och värdesätta estetiska och ekologiska egenskaper hos olika miljöer
- känner till planerings- och formgivningsprocessens olika skeden och kan tillämpa dem i sitt arbete
- kan uppfatta kultur- och stildrag i arkitektur och hos föremål
- grunderna i visuell kommunikation och medieteknologi; fotografering eller video-filmning, digital bildbehandling och grafisk planering
- kan analysera medieframställningar vad gäller innehåll, uppbyggnad och visuellt utförande
- kan iaktta och bedöma sitt lärande och utnyttja andras respons i sitt arbete
- kan dokumentera sin arbetsprocess och utnyttja dokumentationen vid självvärdering
- kan arbeta såväl självständigt som interaktivt tillsammans med andra i enlighet med vad uppgiften kräver
- kan under handledning använda konstverk, bilder i omgivningen, natur och bebyggelse, böcker, tidningar, museer, gallerier och Internet som källor för information och upplevelser.

7.17 Slöjd

7.17 SLÖJD

Slöjdundervisningens uppgift är att utveckla elevens slöjdfärdigheter på ett sätt som ökar hans eller hennes självkänsla och ger honom eller henne glädje och tillfredsställelse över sitt arbete. Dessutom ökar elevens ansvarskänsla för arbete och materialanvändning och han eller hon lär sig att uppskatta arbete och material av god kvalitet och att förhålla sig kritiskt både till sina egna val och till de impulser, produkter och tjänster som står till buds.

Undervisningen genomförs utgående från arbetsområden och projekt som motsvarar elevens utvecklingsstadium med hjälp av experiment, undersökningar och upptäckter. Slöjdundervisningens uppgift är att lära eleven att arbeta systematiskt, långsiktigt och självständigt, utveckla hans eller hennes kreativitet samt estetiska, tekniska och psykomotoriska färdigheter, problemlösningsfärdigheter och förståelse för teknologiska fenomen i vardagen. Eleven skall ges möjlighet att bekanta sig med kulturtraditioner inom slöjden i Finland och hos andra folk.

ÅRSKURSERNA 1–4

Den centrala uppgiften inom slöjdundervisningen i årskurserna 1–4 är att eleven skall lära sig slöjdkunskaper och slöjdfärdigheter och att väcka hans eller hennes kritiska förmåga, ansvarskänsla och kvalitetsmedvetenhet i arbete och materialval. Eleven skall lära sig att planera sitt arbete och ges de grundläggande förutsättningarna att förverkliga sina planer. Eleven får handledning i att använda enkla slöjdremskap och olika maskiner och apparater på ett tryggt och ändamålsenligt sätt. Elevens förmåga att arbeta långsiktigt och hans eller hennes problemlösningsförmåga utvecklas både i grupp och genom självständigt arbete. Mångsidigt arbete, färdigheter som utvecklas och en känsla av kompetens ger arbetsglädje och en positiv inställning till arbete och studier. Undervisningen innehåller teknisk slöjd och textilslöjd och genomförs med samma innehåll för alla elever.

MÅL

Eleven skall

- lära sig olika begrepp som hänför sig till slöjd och lära sig att tryggt använda olika material, arbetsredskap och arbetssätt
- tillägna sig en positiv inställning till arbetarskydd och lära sig att tryggt använda arbetsredskap, maskiner och apparater och lära sig sörja för trivseln i sin arbetsmiljö
- lära sig produktplanering och de grundläggande teknikerna i slöjd och öva sig i de färdigheter som dessa förutsätter, vilket utvecklar elevens tankeförmåga och kreativitet
- lära sig rumsgestaltning och tredimensionellt tänkande i sin planering och i sitt arbete
- lära sig att fästa vikt vid produkters estetiska egenskaper, färger och former
- lära sig att tillverka, underhålla och reparera vardagliga bruksföremål
- lära sig att ta ansvar för föremål i sin omgivning och förstå att produkter har en livscykel
- bekanta sig med användningen av informationsteknik under slöjdprocessens olika skeden och i olika inlärningsmiljöer
- lära sig att småningom behärska en hel slöjdprocess
- bekanta sig med tekniken i vardagslivet
- lära sig att utvärdera och uppskatta sitt eget och andras arbete.

CENTRALT INNEHÅLL

- centrala material samt arbetsredskap och arbetssätt som används i den tekniska slöjden och textilslöjden
- säkerhetsfaktorer som gäller arbete och arbetsrum
- planering av egna arbeten, experiment och övningar i tekniker som behövs för att förverkliga planerna, visualiseringstekniker och tillverkning av produkter
- för hemorten typiska, både gamla och moderna slöjdprodukter, slöjdreder, slöjdmaterial och arbetssätt som anknyter till möjliga framtida fritidsintressen och yrken, drag i närmiljön som möjligtvis påverkats av andra hantverkskulturer
- fenomen som förekommer nära eleven, i naturen och i den byggda miljön och deras tekniska tillämpningar
- vård, renovering, reparation samt återvinning och återanvändning av material och produkter

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 4

Eleven

- kan under handledning förverkliga kreativa idéer och prova på tekniska lösningar och planera en produkt som går att tillverka
- kan under handledning arbeta ändamålsenligt och genomföra sin plan med beaktande av arbetssäkerheten
- behärskar de grundläggande teknikerna i slöjd, känner till centrala begrepp och basmaterial
- arbetar långsiktigt både i grupp och på egen hand, vill utvecklas som slöjdare och känner sitt ansvar för gemensamma arbetsredskap och för ordning och trivsamhet i arbetsrummen
- förstår funktionsprinciperna för teknologin i livsmiljön
- kan utvärdera och uppskatta sitt eget och andras arbete, lärande och arbetsresultat
- förhåller sig positivt till sitt eget och andra folkgruppers kulturarv.

ÅRSKURSERNA 5–9

Den centrala uppgiften inom slöjdundervisningen i årskurserna 5-9 är att fördjupa och öka elevens färdigheter och kunskaper i slöjd så att han eller hon självständigare än förr kan välja ändamålsenliga material, arbetssätt och arbetsredskap i slöjdprocessens olika faser. Eleven uppmuntras att planera innovativt och arbeta självständigt och lärs att uppskatta arbete och material av god kvalitet. Elevens samarbetsförmåga övas upp genom gemensamma projekt inom slöjden och med andra läroämnen och med representanter för arbets-, produktions- och kulturlivet på orten. Undervisningen omfattar det innehåll i både teknisk slöjd och textilslöjd som är gemensamt för alla elever, utöver vilket eleven också kan ges möjlighet att enligt intresse och fallenhet fördjupa sig antingen i teknisk slöjd eller i textilslöjd.

MÅL

Målen för årskurserna 1–4 fördjupas, dessutom tillkommer följande mål

Eleven skall

- lära sig att planera och tillverka ändamålsenliga och estetiska produkter av god kvalitet och att i sitt arbete ta hänsyn till de etiska, ekologiska och ekonomiska värdena
- sätta sig in i finländarnas och i tillämpliga delar också i andra folkgruppers formgivnings-, hantverks-, och teknologikultur och på så sätt få stoff för att bygga upp sin egen identitet och för sitt planeringsarbete
- sätta sig in i kunskaper och färdigheter inom traditionell och modern teknologi som kan tillämpas i vardagslivet, i fortsatta studier, i kommande arbetsuppgifter och under fritiden
- lära sig att kritiskt reflektera över och att sätta värde på sitt eget och andras arbete samt att självständigt och i samarbete med andra söka kreativa lösningar på problem med hjälp av olika informationskällor
- lära sig att ta ställning till den teknologiska utvecklingen och dess betydelse för människans, samhällets och naturens välmåga
- lära sig att förstå företagsverksamhet och industriella produktionsprocesser.

CENTRALT INNEHÅLL

Allmänt innehåll i slöjden

- idéer till produkter och processer
- form, komposition, färg
- kännedom om material och konsumentfrågor
- ändamålsenlig användning av material
- arbetsordningar och arbetsbeskrivningar
- samband mellan problem och tillämpningar inom slöjden och andra läroämnena såsom bildkonst, naturvetenskap och matematik
- olika tekniker för visualisering, rapportering och dokumentation av planer och produkter
- kännedom om och upplevelser av finländsk kultur, tradition och formgivning och intryck från andra kulturer
- att bekanta sig med produktionslivet och företagsamheten på hemorten
- utvärdering av det egna arbetet och resultatet och deltagande i gemensam utvärdering av andras arbeten

Innehåll i den tekniska slöjden

Visuell och teknisk planering

- teknisk ritning, förmåga att skapa modeller och datatekniska tillämpningar i planeringen
- ändamålsenlig och kreativ användning av olika material för olika ändamål och med olika tekniker
- den byggda miljön och olika produkter samt deras symboliska betydelse och budskap
- olika apparaters funktionsprinciper, konstruktion, teknologiska begrepp och system och tillämpningar av dem

Tillverkning

- att lära sig ändamålsenlig och trygg användning av handverktyg och maskiner inom tekniska slöjdens område
- olika material och tillverkningstekniker i teknisk slöjd och att välja, kombinera och bearbeta dem på ett kreativt sätt
- att stifta bekantskap med mångsidigt laborationsmaterial
- skötsel, underhåll och återanvändning av utrustning som hör till hemmet och fritiden

Innehåll i textilslöjden

Visuell och teknisk planering

- textil- och modehistoria i tillämpliga delar i samband med arbetsområden som berör hemmets textilier och kläder
- den symboliska betydelsen av, dvs. det budskap man vill förmedla genom inrednings-textilier, kläder och textilkonst
- datatekniska tillämpningar och ny teknologi som ett hjälpmedel i planeringen
- konstruktion av textilprodukter i tredimensionell form, t.ex. mönsterritningens grunder
- ändamålsenlig och kreativ användning av textilmaterial för olika ändamål och i olika tekniker.

Tillverkning

- textilslöjdens traditionella och moderna arbetsredskap och maskiner, rätt val och användning av dem, redskapens funktionsprinciper, trygga användning och skötsel
- textilslöjdens olika material och tillverkningstekniker och att välja, bearbeta och kombinera dem på ett kreativt sätt
- skötsel, underhåll och återanvändning av textilprodukter

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Visuell och teknisk planering

Eleven

- upptäcker problem självständigt, utvecklar idéer på ett kreativt sätt och kan under handledning planera produkter i vilka man strävat efter att beakta till buds stående tid, redskap och material och efter att produkterna skall vara estetiska, ekologiska, hållbara, ekonomiska och ändamålsenliga
- uppfattar att de produkter som han eller hon har planerat också förmedlar ett budskap till omgivningen
- dokumenterar en egen plan t.ex. med bilder, ord, teknikprover eller prototyper eller på annat sätt så att ursprungsidén och det sätt på vilket produkten skall tillverkas framgår av dokumentationen
- kan under handledning använda inslag från finländsk och andra folkgruppers formgivnings-, hantverks-, och teknologikultur.

Tillverkning

Eleven

- arbetar ändamålsenligt och omsorgsfullt enligt arbetarskyddsanvisningar och sköter om ordningen och trivseln i sin arbetsmiljö
- behärskar de grundläggande teknikerna så att produkten blir ändamålsenlig, färdig, ekologisk och estetisk
- kan arbeta målmedvetet både på egen hand och i grupp
- kan under handledning använda avancerad teknologi i sitt arbete och förstår teknologiska begrepp och system och tillämpningar av dessa
- kan tillämpa kunskaper och färdigheter från andra läroämnena.

Självvärdering och reflektioner över processen

Eleven

- kan under handledning granska sitt arbete och sitt lärande
- lägger märke till styrkor och svagheter i processen och i resultaten
- tål kritik i samband med utvärderingen och vill utveckla sin verksamhet på basis av responsen
- utvärderar sina idéer och produkter utgående från estetiska, ekonomiska, ekologiska och ändamålsenliga kriterier
- inser beroendeförhållanden mellan teknologi, kultur, samhälle och natur
- skapar sig en realistisk bild av sina färdigheter och utvecklingsmöjligheter.

7.18 Gymnastik

7.18 GYMNASTIK

Målet för gymnastikundervisningen är att påverka elevens fysiska, psykiska och sociala funktionsförmåga och välbefinnande på ett positivt sätt och lära eleven att förstå gymnastikens hälsofrämjande betydelse.

Gymnastikundervisningen ger eleven sådana kunskaper, färdigheter och upplevelser som gör det möjligt att tillägna sig en motionsinriktad livsstil.

Gymnastik är ett praktiskt läroämne där eleven via lek och inlärn timer av färdigheter skapar sig ett intresse. Detta förutsätter att de individuella utvecklingsmöjligheterna beaktas. Gymnastiken och inlärn timerupplevelserna stärker elevens självkännedom och leder till tolerans.

I gymnastikundervisningen skall gemenskap, ansvar, rent spel och trygghet betonas. I samband med undervisningen i gymnastik skall ett tryggt trafikbeteende betonas. Gymnastikundervisningen grundar sig på en nationell gymnastiktradition.

I undervisningen och bedömningen skall beaktas förhållanden i naturen och årstider, lokala förhållanden, de möjligheter som närmiljön och skolan erbjuder samt elevens särskilda behov och hälsotillstånd.

ÅRSKURSERNA 1–4

Gymnastikundervisningen i årskurserna 1–4 skall beakta elevens färdigheter och individuella utvecklingsmöjligheter. Undervisningen genomförs på ett lekfullt sätt i en uppmuntrande atmosfär och den avancerar från grundläggande motoriska färdigheter mot grenfärdigheter. Utgångspunkten för gymnastikundervisningen är elevens aktivitet och undervisningen utnyttjar elevens fantasi och egna idéer.

MÅL

Eleven skall

- lära sig grundläggande motoriska färdigheter på ett mångsidigt sätt och stimuleras till att motionera
- lära sig hälsofrämjande och trygga former av motion, lära sig att simma
- träna sina färdigheter såväl i att arbeta självständigt som i att samarbeta, utan betoning på inbördes tävlan
- lära sig handla enligt överenskomna regler i en anda av rent spel.

CENTRALT INNEHÅLL

- löpning, hopp, kast och deras tillämpning i olika gymnastikformer och idrottsgrenar
- fri gymnastik, gymnastik med handredskap och redskap
- musikgymnastik, artistisk gymnastik och dans
- lek-, referens-, mikrospele och olika slags bollspel
- friluftsliv

- vintersport
- vattenträning och simövningar
- idrottsliga lekar

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV ÅRSKURS 4

Eleven

- behärskar grundläggande motoriska färdigheter och kan tillämpa dem i olika motionsformer
- kan löpa, hoppa och kasta
- kan gymnastikrörelser med och utan redskap
- kan uttrycka sig med hjälp av gymnastik och röra sig rytmiskt eller till musik
- kan handskas med spelredskap i lekar och övningar och fungera i spel
- kan röra sig i naturen med hjälp av en undervisningskarta
- kan glida, åka framåt och bromsa i skridskoåkning
- kan röra sig mångsidigt på skidor
- kan simma på många sätt i simdjupt vatten
- handlar långsiktigt och förhåller sig realistiskt till sina egna prestationer
- kan klä sig ändamålsenligt för gymnastiken och sköta sin personliga hygien
- fungerar självständigt och i grupp enligt överenskomna instruktioner och deltar ansvarsfullt och aktivt i gymnastikundervisningen.

ÅRSKURSERNA 5–9

Gymnastikundervisningen i årskurserna 5–9 skall beakta de olika behov som i detta utvecklingsskede är framträdande mellan könen samt skillnaderna i elevernas tillväxt och utveckling. Med hjälp av en mångsidig gymnastikundervisning stöds elevens välbefinnande, mognad till självständighet och samhällighet och skapas beredskap för självständig motionsutövning. I undervisningen ges möjligheter till idrottsliga upplevelser och eleven får stöd att uttrycka sig.

MÅL

Eleven skall

- vidareutveckla de grundläggande motoriska färdigheterna och lära sig olika idrottsgrenar
- lära sig att inse motionens betydelse för upprätthållande av välbefinnandet och hälsan
- lära sig att utveckla och ge akt på sin funktionsförmåga
- utveckla sin simkunnighet och lära sig livräddning
- lära sig att fungera tryggt och ändamålsenligt i idrottssituationer
- lära sig att fungera självständigt och i grupp
- lära sig att godkänna sig själv och att tolerera olikhet
- bekanta sig med miljöer där idrott utövas och kunna söka information om möjligheterna att idka motion.

CENTRALT INNEHÅLL

- löpning, hopp och kast inom olika idrottsgrenar
- fri gymnastik, gymnastik med handredskap och redskap
- musikgymnastik, artistisk gymnastik och dans
- bollspel
- orientering och utfärder
- vintersport
- simning och livräddning i vatten
- att utveckla och följa upp funktionsförmågan, muskelvård
- att bekanta sig med nya motionsformer, motionskunskap

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Eleven

- behärskar de centrala färdigheterna i löpning, hopp och kast
- behärskar rörelser inom fri gymnastik, gymnastik med handredskap och redskap
- visar i sitt handlande att han eller hon förstår vilken betydelse rytmen har i gymnastik och dans
- kan grunderna i de vanligaste bollspelen och spelar dem enligt överenskomna regler
- kan orientera med hjälp av karta och kompass och känner till de rättigheter och skyldigheter som allemansrätten innebär
- kan åka skridskor obehindrat
- behärskar de grundläggande tekniker som fordras i skidåkning
- är simkunnig och har färdigheter för livräddning i vatten
- känner till sambanden mellan motion och hälsa
- kan upprätthålla, bedöma och utveckla sin funktionsförmåga
- uppvisar aktivitet och lust att lära sig, förbereder sig sakligt för gymnastiklektionerna och sköter sin hygien
- handlar ansvarsfullt och tar hänsyn till andra, följer överenskommelser, regler och principen för rent spel.

7.19 Huslig ekonomi

7.19 HUSLIG EKONOMI

ÅRSKURSERNA 7–9

Syftet med undervisningen i huslig ekonomi är att utveckla praktiska arbetsfärdigheter, samarbetsförmåga och kunskapssökning som behövs för att klara sig i det dagliga livet och att tillämpa färdigheterna i vardagen. Uppgiften är att lära eleven att ta ansvar för sin hälsa, sina människorelationer och sin ekonomi samt för trivseln och tryggheten i närmiljön.

Undervisningen i huslig ekonomi skall basera sig på praktisk verksamhet och grupp-arbete och beakta elevens egna utgångspunkter och ge stöd för en helhetsinriktad tillväxt. Läroämnet gör eleven förtrogen med många frågor som är viktiga för människans välfärd och ett gott liv, frågor som angår den unga själv, hemmet och familjen och deras förhållande till det föränderliga samhället och den föränderliga miljön. Undervisningen i huslig ekonomi erbjuder möjligheter att integrera undervisningen och samarbeta med andra läroämnena och att praktiskt tillämpa kunskaper från många olika ämnesområden.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att förstå vilken betydelse goda seder och jämställdhet har för individens och familjens välbefinnande
- lära sig att reflektera över hur man bemästrar vardagen i ett hushåll och över hur detta påverkar egna val och eget handlande
- lära sig att utföra enkla sysslor i anslutning till mathushållning, bostad och textilier och att använda ämnena, redskap och arbetsmetoder som är ändamålsenliga, trygga och i överensstämmelse med en hållbar utveckling
- lära sig att handla medvetet och ansvarsfullt som konsument och vara medveten om vilka problem som är förknippade med konsumtion
- lära sig att vara medveten om den nationella kulturen som hör samman med sysslorna i hushållen och att förstå vilka möjligheter internationalisering och mångkulturalism innebär.

CENTRALT INNEHÅLL

Familjen och livet tillsammans med andra

- gott uppförande, seder och bruk och hemmets högtider
- socialt ansvar och en empatisk atmosfär
- jämställdhet och tidsanvändning i familjen

Näring och matkultur

- näringsrekommendationer och hälsosam föda
- födans kvalitet och ofarlighet
- grundläggande matlagningsmetoder

- planering av måltider och olika måltidssituationer i den finländska matkulturen
- hur matkulturerna förändras

Konsumenten och det föränderliga samhället

- planering av den egna penninganvändningen
- konsumentens ansvar och möjligheter att påverka
- att skaffa och använda produkter och tjänster
- konsumtionens inverkan på miljön

Hem och miljö

- skötsel av bostad och textilier
- hushållets avfallshantering
- användning av hushållsmaskiner och apparater i hemmet

KRITERIER FÖR VITSORDET 8 VID SLUTBEDÖMNINGEN

Samarbets- och interaktionsfärdigheter

Eleven

- kan uppföra sig väl och i sitt uppförande ta hänsyn till andra samt fungera självständigt och i grupp
- känner till grunderna för planering, rättvis arbetsfördelning och tidsanvändning i hushållsarbetet och kan tillämpa dem i sitt lärande.

Skicklighet i praktiskt arbete

Eleven

- känner till egenskaperna hos de vanligaste matlagningsmetoderna och kan tillämpa denna kunskap i matlagningen
- kan under handledning tillreda finländska maträtter och bakverk och komponera sin måltid med beaktande av näringsrekommendationerna
- kan använda sig av ändamålsenliga arbetssätt och använda de vanligaste hushållsmaskinerna och hushållsredskapen på ett tryggt sätt
- kan tolka skötselanvisningar för textilier och vårda de vanligaste textilierna
- kan utföra vanliga städsysslor i hemmet
- kan handla på ett för miljön skonsamt sätt, välja ändamålsenliga tvätt- och rengöringsmedel och utföra en första sortering av hemmets avfall.

Färdigheter i informationssökning och informationshantering

Eleven

- kan söka och utnyttja information om huslig ekonomi ur olika källor, tolka de vanligaste produkt- och förpackningsbeteckningarna och andra symboler, reflektera över tillförlitligheten i olika slag av information
- kan i huvuddrag beskriva vad hushållskostnaderna består av och göra upp en plan för sin penninganvändning
- känner till konsumentens viktigaste ansvar och påverkningsmöjligheter.

7.20 Valfria ämnen

7.20 VALFRIA ÄMNEN

Syftet med de valfria ämnena i den grundläggande utbildningen är att enligt elevens val fördjupa och bredda kunskaperna och färdigheterna i gemensamma ämnen, speciellt i konst- och färdighetsämnena, inklusive huslig ekonomi och inom temaområden, om eleven så önskar. De valfria ämnenas uppgift är också att ge eleven en möjlighet att fördjupa sina intressen och hitta nya intresseområden. De valfria ämnena skall stödja målen för den grundläggande utbildningen.

Det sammanlagda minimiantalet veckotimmar i valfria ämnen och deras fördelning

- i fördjupade eller tillämpade lärokurser
- i helheter som bildas av flera läroämnen
- i främmande språk
- i ämnen som ansluter sig till informationsteknik har fastställts i 6 § i statsrådets förordning 1435/2001.

I läroplanen bestäms namnet på varje valfritt ämne, dess omfattning, mål och innehåll och i vilka årskurser ämnet erbjuds.

För främmande språk har målen och det centrala innehållet för valfria språk som undervisas som A- och B-språk fastställts i dessa grunder. Om andra valfria språk bestäms i läroplanen.

I fall det minimiantal veckotimmar som för eleven fastställts i förordningen om grundläggande utbildning överskrider i den timfördelning som utbildningsanordnaren har godkänt kan veckotimmarna för den överskjutande delen också innehålla valfria ämnen.

I timfördelningen i årskurserna 1–4 har förutom minimiantalet timmar i konst- och färdighetsämnena (musik, bildkonst, slöjd och gymnastik) sex årsveckotimmar reserverats för gemensam undervisningstid i dessa ämnen. Också i årskurserna 5–9 finns sex årsveckotimmar gemensam undervisningstid för dessa ämnen. I den lokala läroplanen kan den gemensamma undervisningstiden i konst- och färdighetsämnena delas mellan dessa ämnen. Den, eller en del av den, kan också lämnas valfri för eleven som fördjupade studier i konst- och färdighetsämnena.

7.21 Elevhandledning

7.21 ELEVHANDLEDDNING

Elevhandledningens uppgift är att stödja elevens tillväxt och utveckling så att eleven kan främja sina studiefärdigheter och sitt sociala mognande samt utveckla kunskaper och färdigheter som behövs för att planera sitt liv. Med stöd av elevhandledningen träffar eleven avgöranden om studier, utbildning, vardagsliv och levnadsbana, vilka grundar sig på elevens egen förmåga och egna intressen. Syftet med elevhandledningen är att främja ett resultatrikt skolarbete, att öka välbefinnandet i skolan och att förebygga utslagning. Med elevhandledningens hjälp främjas också pedagogisk och etnisk jämställdhet och jämställdhet mellan könen.

Elevens trygga övergång vid studievägens etappmål skall stödjas genom samarbete mellan elevhandledarna och de studiehandledare som svarar för handledningen på andra stadiet och lärarna. Samarbetet skall sträcka sig över gränserna mellan läroanstalter och skolnivåer.

MÅL

Eleven skall

- lära sig att bli självständig och ansvarskännande och att utveckla sin självkänedom
- lära sig samarbets- och interaktionsförmåga
- lära sig att utveckla sina inlärningsfärdigheter och känna igen sina inlärningsvärigheter och att söka hjälp i problemsituationer
- lära sig att känna igen olika inlärningsstilar
- lära sig att utveckla sina studiefärdigheter och förmågan att bedöma sin egen verksamhet
- få stöd och handledning vid övergången av utbildningens olika etappmål inom den grundläggande utbildningen och i den grundläggande utbildningens slutskede
- lära sig att söka information och skaffa sig färdigheter för att göra planer och val som gäller studierna, framtiden och livet, genom att utnyttja de möjligheter som informations- och kommunikationstekniken erbjuder
- lära sig att utveckla sin beslutsförmåga samt att förverkliga och bedöma sina planer för framtiden också i varierande förhållanden
- få stöd och handledning i sin yrkesinriktning, också vid val av läroämne, utbildning eller yrke som går över könsgrenerna
- lära sig att hämta information om samhället, arbetslivet och om företagsamhet samt växa till mångkulturalism och internationalism.

ÅRSKURSERNA 1–2

Elevhandledningens syfte är att främja utvecklingen av elevens studiefärdigheter och att stödja hans eller hennes sociala tillväxt och att för sin del förhindra uppkomsten av inlärningsvärigheter. För att trygga att studierna förlöper utan störningar skall handledningen stödja eleven i att utveckla inlärningsfärdigheterna. Eleven skall lära sig att förhålla sig ansvarskännande till skolarbete och uppgifter, att använda mångsidiga arbetssätt och att skaffa sig information ur olika informationskällor.

Under årskurserna 1–2 genomförs elevhandledningen i samband med läroämnesundervisningen och skolans övriga verksamhet. Eleven skall få individuell handledning som stöd för sina studier och sina val och i olika frågor i vardagslivet.

ÅRSKURSERNA 3–6

I årskurserna 3–6 är elevhandledningens uppgift att lära eleven att bli självständig och ansvarskännande i sitt skolarbete och sina uppgifter. Eleven skall också vägledas vid ämnesval under den grundläggande utbildningen och vid etappmålen. I årskurserna 3–6 inleds orientering om yrken och arbetsliv.

Handledningens uppgift är vidare att leda eleven så att han eller hon utvecklar färdigheter att hämta information och lär sig att använda mångsidiga arbetssätt. Eleven skall lära sig samarbete med och hänsyn till andra människor.

I årskurserna 3–6 genomförs elevhandledningen huvudsakligen i samband med läroämnesundervisningen och skolans övriga verksamhet. För handledningen kan också reserveras lektioner på sätt som bestäms i läroplanen. Också eleverna i årskurserna 3–6 skall få individuell handledning som stöd för sina studier och sina val och i olika frågor i vardagslivet.

ÅRSKURSERNA 7–9

Elevhandledningen i årskurserna 7–9 skall ordnas så att den erbjuder eleven en helhet som består av

- handledning i klass
- individuell handledning som fokuserar personliga frågor
- handledning i smågrupper som grundar sig på social interaktion
- praktisk arbetslivsorientering.

För eleven skall ordnas individuell handledning som ger honom eller henne möjlighet att diskutera frågor i anslutning till sina studier, sitt val av utbildning och yrke, och frågor i anslutning till sin livssituation. För eleven skall ordnas handledning i grupp där han eller hon lär sig att behandla frågor som anknyter till handledningen. Frågorna kan vara gemensamma för alla eller de kan vara av personlig karaktär för eleverna i de enskilda grupperna men sådana att de ändå kan delas av de övriga eleverna.

I den grundläggande utbildningens slutskede skall eleven handledas i och stödjas vid val av fortsatta studier och vägledas att använda både undervisnings- och arbetsförvaltningens tjänster och andra handlednings-, rådgivnings- och informationstjänster som samhället erbjuder.

Målet för samarbetet mellan arbets- och näringslivet och skolan är att eleven skall skaffa sig information om yrkesområden, yrken och arbetsliv och få idéer till företagande.

För eleven skall ordnas introduktionsperioder för praktisk arbetslivsorientering som grund för val av utbildning och yrke och för att öka arbetets status. Eleven skall kunna

skaffa sig personliga erfarenheter av arbetsliv och yrken i verkliga arbetsmiljöer. I samband med arbetslivsorienteringen skall det ordnas möjlighet för eleven att bedöma de kunskaper och den erfarenhet som han eller hon har fått. I läroplanen skall en plan göras upp för hur arbetslivsorienteringen skall ordnas.

Elevhandledning i klass

MÅL

Eleven skall

- lära känna sig själv och lära sig att fungera i interaktion med andra
- bilda sig en helhetsuppfattning om skolans verksamhetsformer och studiemöjligheter
- lära sig att använda olika studiemetoder och kanaler för informationssökning och att bedöma sina egna studiefärdigheter
- lära sig att utveckla studiestrategier lämpliga för honom eller henne
- känna till huvuddragen i utbildningssystemet i Finland och lära sig att söka information om möjligheterna till fortsatta studier
- skaffa sig basinformation om arbetslivet och om olika yrkesområden
- lära sig att söka information om studier och arbete utomlands.

CENTRALT INNEHÅLL

- självkännedom och yrkesinriktad utveckling
- att fungera i skolgemenskapen, struktur, studiegång och elevbedömning inom den grundläggande utbildningen
- studiefärdigheter
- färdigheter att planera och fatta beslut för framtiden
- kunskap om arbetslivet, näringslivsstrukturen och olika yrkesområden
- utbildningssystemet i Finland
- möjligheterna till fortsatta studier efter grundskolan och att söka till fortsatta studier
- studier och arbete utomlands
- handlednings-, informations- och rådgivningstjänster
- jämställdhet i samhället och arbetslivet

8

Elevbedömningen

8. ELEVBEDÖMNINGEN

Elevbedömningen indelas i bedömning under studiernas gång och slutbedömning. Dessa har olika funktioner.

8.1 BEDÖMNINGEN UNDER STUDIERNAS GÅNG

Bedömningens uppgift

Bedömningens uppgift under studiernas gång är att handleda och sporra eleven i studierna och att beskriva hur väl eleven har nått de mål som ställts för fostran och lärande. Bedömningens syfte är att hjälpa eleven att bilda sig en realistisk uppfattning om sitt lärande och sin utveckling och på så sätt också stödja personlighetens tillväxt.

Principerna för bedömningen

Bedömningen under studiernas gång skall vara sanningsenlig och grunda sig på mångsidiga prov. Bedömningen skall omfatta elevens lärande och framsteg på lärandets olika delområden. Vid bedömningen skall dess betydelse för lärandeprocessen beaktas. Elevbedömningen utgör en helhet där en kontinuerlig respons från läraren är viktig. Med hjälp av bedömningen leder läraren eleven att bli medveten om sitt tänkande och sitt handlingsätt och får eleven att förstå hur han eller hon lär sig. Elevens framsteg, arbete och uppförande skall bedömas i förhållande till målen i läroplanen och till profilerna för goda kunskaper.

Profilen för goda kunskaper och kriterierna för slutbedömningen definierar nationellt den kunskaps- och färdighetsnivå som utgör grund för bedömningen. Vid sifferbedömning definieras profilen för goda kunskaper till nivån för vitsordet åtta (8). Vid verbal bedömning stöder profilen för goda kunskaper läraren i bedömningen av elevens framsteg och utgör en grund för beskrivningen av hur eleven har nått målen. En profil för goda kunskaper har gjorts upp som avslutning på varje läroämnessavsnitt vid etappmålen i timfördelningen.

I läroplanen skall de allmänna och läroämnesspecifika principerna för bedömningen fastställas. Information om bedömningsgrundernas principer skall ges till eleven och vårdnadshavaren i förväg och på begäran skall i efterhand en utredning ges över hur principerna har tillämpats vid bedömningen.

Läroämnen, ämnesshelheter och uppförande bedöms verbalt, med siffervitsord eller som en kombination av dessa två. Ett siffervitsord anger kunskapsnivån. Elevens framsteg i studierna och lärandeprocessen kan också bedömas verbalt. Vid bedömningen av de gemensamma ämnena skall sifferbedömning användas på betygen, senast i årskurs åtta. Om eleven dessförinnan har fullgjort alla studier i något gemensamt läroämne skall sifferbedömning användas på läsårsbetyget redan samma år som studierna i läroämnet i fråga avslutas. Då verbal bedömning används skall det framgå av läsårsbetyget om eleven har nått de mål som ställts upp för årskursen med godkänt resultat. I läroplanen bestäms hur valfria ämnen skall bedömas.

Förutom genom läsårsbetygen skall eleven och vårdnadshavaren ges feedback om framstegen i tillräcklig utsträckning och på olika sätt. Information skall ges om elevens framsteg i studierna, om elevens starka sidor och om sådana områden inom lärandet där eleven bör förkovra sig. Feedbacken kan ges i form av mellanbetyg, olika slags meddelanden, genom utvärderingssamtal eller på annat sätt.

Studiegång enligt årskurs

Principerna för studiegång och uppflyttning från en årskurs till en annan har fastställts i 11 § i förordningen om grundläggande utbildning. Grunderna för läroplanen preciserar förordningen. I läroplanen specificeras reglerna för kvarstannande i årskursen.

En elev som med godkänt resultat har fullgjort alla studier i olika läroämnen eller ämnesshelheter som fastställts i läroplanen för årskursen flyttas upp till följande årskurs.

En elev kan också flyttas upp till följande årskurs trots att han eller hon har underkända prestationer, om man bedömer att eleven kan klara av den följande årskursens studier med godkänt resultat.

En elev kan stanna kvar på en årskurs om hans eller hennes prestation har underkänts i ett eller flera ämnen eller ämnesshelheter som hör till årskursens lärokurs. Eleven skall beredas möjlighet att visa att han eller hon har nått godkända kunskaper och färdigheter utan att delta i undervisningen. Under läsåret eller efter läsårets slut, enligt vad som bestäms i läroplanen, kan ett eller flera tillfällen anordnas.

Om möjligheten att avlägga provet ges efter läsårets slut kan ett villkorligt beslut fattas om kvarstannande i årskursen. I beslutet nämns de delområden inom årskursens lärokurser som eleven skall fullgöra med godkänt resultat vid ett särskilt prov för att en uppflyttning från årskursen skall vara möjlig. Ett särskilt prov kan göras mångsidigt så att eleven har olika möjligheter att visa sina kunskaper och färdigheter.

En elev kan också stanna kvar på en årskurs även om han eller hon inte har några underkända prestationer om det anses ändamålsenligt med tanke på elevens allmänna skolförframgång. Vårdnadshavaren skall då beredas möjlighet att bli hörd innan beslutet fattas.

Prestationerna upphör att gälla för en elev som stannar kvar på en årskurs.

Studiegång enligt ett eget studieprogram

Ifall det i enlighet med 11 § 3 mom. i förordningen om grundläggande utbildning har bestämts i läroplanen att en elev går vidare i sina studier enligt ett eget studieprogram i stället för enligt en årskursformad lärokurs skall i läroplanen bestämmas vilka kunskaper och färdigheter som förutsätts för att de olika studiehelheterna skall kunna inledas. Enligt förordningen om grundläggande utbildning flyttas en elev som studerar enligt ett eget studieprogram upp till följande årskurs efter det att läsårets skolarbete är avslutat. En elev kan stanna kvar i årskursen endast på grund av allmän svag skolförframgång.

Eleven räknas som elev i nionde årskursen tills han eller hon har fullgjort alla lärokurser i den grundläggande utbildningen och fått avgångsbetyg eller läropliktsåldern nåtts och eleven avgått från skolan.

Läroämnena som bedöms

Alla läroämnena i den grundläggande utbildningen, med undantag av ämnesgruppen miljö- och naturkunskap, bedöms separat. I årskurserna 1–4 bedöms miljö- och naturkunskap som en helhet. I årskurserna 5–6 bedöms biologi och geografi som en helhet liksom också fysik och kemi. I årskurserna 7–9 bedöms biologi, geografi, fysik, kemi och hälsokunskap separat.

Bedömningen av arbetet

Bedömningen av arbetet utgör en del av bedömningen av elevens förmåga att lära sig. Den skall bygga på de mål som uppställts för arbetet i olika läroämnena. Bedömningen av arbetet gäller elevens förmåga att planera, reglera, genomföra och bedöma sitt arbete. Vid bedömningen beaktas också hur ansvarsfullt eleven arbetar och hur han eller hon fungerar i samarbete med andra. Bedömningen av arbetet ingår i bedömningen av läroämnet. Arbetet kan också bedömas separat.

Bedömningen av uppförandet

Bedömningen av uppförandet fokuserar elevens sätt att ta hänsyn till andra människor och till omgivningen och hur eleven följer regler. Uppförandet skall bedömas av alla lärare som undervisar eleven. Målen för elevens uppförande bör ingå i läroplanen. Då målen för uppförandet slås fast skall de mål som skolan ställt upp för fostran beaktas.

Elevens självvärdering

En av den grundläggande utbildningens uppgifter är att utveckla elevens förutsättningar för självvärdering. Syftet med utvecklandet av självvärderingsförmågan är att ge stöd för ökad självkänedom och utveckling av studieförmågan. Målet är att elevens självkänsla och positiva bild av sig själv som elev och känslan av delaktighet förstärks. I och med att förmågan till självvärdering utvecklas lär sig eleven att bli medveten om sina framsteg och om de mål som ställts upp för lärandet och att själv ställa upp mål för sina studier och styra sin inlärningsprocess.

För att förmågan till självvärdering skall utvecklas bör eleven lära sig att pejla sin inlärningsprocess och att bedöma sina inlärnings- och arbetsfärdigheter. Detta förutsätter att eleven får regelbunden respons på sitt arbete. Eleven skall ledas och uppmuntras till att bedöma sina kunskaper och sitt lärande på ett mångsidigt sätt.

Bedömningen av elever som är i behov av särskilt stöd

Vid bedömningen av en elev som inte tagits in eller förts över till specialundervisning skall lindriga inlärningssvårigheter beaktas. Vid bedömningen bör användas sådana metoder genom vilka eleven på bästa möjliga sätt kan påvisa sina kunskaper.

Grunderna för bedömningen av en elev som tagits in eller förts över till specialundervisning fastställs i den individuella planen för hur undervisningen skall ordnas (IP) som görs upp för eleven.

Om det i den individuella planen för hur undervisningen skall ordnas har bestämts att eleven skall genomgå den grundläggande utbildningen enligt den allmänna läroplanen skall elevens prestationer bedömas i relation till målen för den allmänna lärokursen och till profilerna för goda kunskaper.

Om det i den individuella planen för hur undervisningen skall ordnas har bestämts att eleven i ett eller flera läroämnen studerar enligt en individuell lärokurs, bedöms elevens prestationer enligt de mål som fastställts för honom eller henne i den individuella planen. I sådana fall bedöms elevens kunskaper inte enligt de profiler för goda kunskaper som fastställts i grunderna för läroplanen. I läroämnen som studeras enligt en individuell lärokurs kan verbal bedömning användas i alla årskurser.

Bedömningen av en elev som omfattas av förlängd läroplikt grundar sig på den allmänna läroplanen för den grundläggande utbildningen eller på individuella lärokurser, enligt vad som bestämts i den individuella planen som gjorts upp för eleven.

Bedömningen av en elev vars undervisning har ordnats enligt verksamhetsområden skall utgå från elevens personliga mål enligt den individuella planen för hur undervisningen skall ordnas. Bedömningen av eleven skall riktas på framstegen enligt verksamhetsområden. Verksamhetsområden som skall bedömas är elevens motorik, språk och kommunikation, sociala färdigheter, dagliga rutiner och kognitiva färdigheter. Bedömningen skall grunda sig på elevens tillväxt- och lärandeprocess samt på processens utgångspunkter och mål. Vid bedömningen av lärandet skall hinder förorsakade av elevens handikapp eller sjukdom beaktas.

Bedömningen av elever med invandrabakgrund

Vid bedömningen av olika läroämnen för elever med invandrabakgrund skall elevens bakgrund och den kunskap i svenska eller finska som så småningom utvecklas beaktas. I bedömningen av eleven skall mångsidiga, flexibla bedömningsmetoder som anpassats till elevens situation användas så att han eller hon kan visa sina kunskaper utan att avseende fästs vid eventuella brister i kunskaperna i svenska eller finska. Bedömningen av en elev med invandrabakgrund kan vara verbal under hela den grundläggande utbildningen med undantag av slutbedömningen.

8.2 SLUTBEDÖMNINGEN

Bedömningens uppgift

Syftet med slutbedömningen är att fastställa hur väl eleven har nått målen i de olika läroämnena i den grundläggande utbildningens lärokurs då studierna avslutas.

Principerna för bedömningen

Slutbedömningen skall vara nationellt jämförbar och behandla eleverna på lika villkor. Slutvitsordet i varje gemensamt läroämne skall grunda sig på elevens kunskaper i slutskedet av den grundläggande utbildningen i årskurserna 8–9. För slutbedömningen har utarbetats kriterier för slutbedömningen i den grundläggande utbildningen för alla gemensamma läroämnena. Elevens kunskaper bedöms utgående från kriterierna för slutbedömningen i den grundläggande utbildningen, på basis av allt han eller hon på olika sätt visar.

Om studierna i ett gemensamt ämne avslutas före den grundläggande utbildningens slutskede bedöms elevens kunskaper enligt de kriterier som fastställts för slutbedömningen i den grundläggande utbildningen för läroämnet i fråga.

I kriterierna för slutbedömningen definieras nivån för de kunskaper och färdigheter som förutsatts för vitsordet åtta (8). Kriterierna för slutbedömningen har gjorts upp så att eleven får vitsordet åtta (8) om han eller hon i medeltal uppvisar de kunskaper som kriterierna i ämnet anger. En del ouppnådda kriterier kan kompenseras genom överträffad nivå för andra.

Eleven har hjälpligt (5) uppnått de kunskaper och färdigheter som krävs i den grundläggande utbildningen om han eller hon åtminstone i någon mån kan uppvisa de kunskaper som kriterierna förutsätter.

I slutbedömningen ingår en bedömning av arbetet i vitsordet för läroämnet.

Om det i den individuella planen för hur undervisningen skall ordnas har bestämts att eleven i ett eller flera läroämnena studerar enligt en individuell lärokurs, bedöms elevens prestationer enligt de personliga mål som fastställts för honom eller henne i den individuella planen för hur undervisningen skall ordnas. I sådana fall bedöms elevens kunskaper inte enligt de kriterier för goda kunskaper som fastställts i grunderna för läroplanen.

Slutbedömningen av en elev vars undervisning har ordnats enligt verksamhetsområde skall utgå från elevens personliga mål enligt den individuella planen för hur undervisningen skall ordnas.

Läroämnen som bedöms

Gemensamma läroämnen som vid slutet av den grundläggande utbildningen bedöms med siffror är modersmål och litteratur, det andra inhemska språket, det första främmande språket, matematik, fysik, kemi, biologi, geografi, hälsokunskap, religion eller livsåskådningskunskap, historia, samhällslära, musik, bildkonst, slöjd, gymnastik och huslig ekonomi.

I läroämnet modersmål och litteratur bedöms lärokurserna i punkt 7.2, av vilka eleven studerar en eller två. Om eleven har bytt ut lärokursen modersmål och litteratur, det andra inhemska språket eller främmande språk bedöms vid slutbedömningen den lärokurs som han eller hon senast studerat. Förfaringssättet är detsamma om eleven har bytt från ett livsåskådningsämne till ett annat.

De valfria ämnen som utgör en enhetlig lärokurs som omfattar minst två årsveckotimmar bedöms med siffror.

Valfria ämnen vars lärokurs understiger två årsveckotimmar och helheter som består av sådana lärokurser bedöms verbalt. Om ett tillvalsämne som bedömts verbalt betraktas som fördjupade studier i ett gemensamt ämne kan prestationen höja vitsordet i det gemensamma ämnet i fråga.

8.3 BETYG

Elevers betyg är offentliga handlingar. Om betyget innehåller uppgifter som hänför sig till den verbala bedömningen av elevens personliga egenskaper skall dessa behandlas konfidentiellt och kan endast överlätas till eleven och hans eller hennes vårdnadshavare.

Betyg som används inom den grundläggande utbildningen

Inom den grundläggande utbildningen används följande betyg

1. Läsårsbetyg
2. Mellanbetyg
3. Skiljebetyg

Ett läsårsbetyg skall ges eleven i slutet av läsåret. Under läsårets gång kan dessutom mellanbetyg ges. Om undervisningen är periodiserad kan det betyg som ges vid en periods slut fungera som mellanbetyg. De periodbetyg som getts under läsåret kan tillsammans utgöra ett läsårsbetyg.

Skiljebetyg ges till en elev som byter skola, som avgår från den grundläggande utbildningen eller som inte under sin läropliktstid har fullgjort läroplikten. Skiljebetyget skall åtföljas av en bilaga med uppgifter om den timfördelning som iakttagits i skolan och en utredning över eventuella profileringar i undervisningen. På skiljebetyget skall inte antecknas något omdöme om elevens uppförande. Om eleven flyttar till en annan skola som upprätthålls av samma utbildningsanordnare behöver inget separat skiljebetyg ges.

På betygen skall antecknas betygets, utbildningsanordnarens, skolans och elevens namn, elevens personbeteckning, datum när betyget är utfärdat, en bedömning av elevens uppförande samt elevens studieprogram och en bedömning av hur eleven har nått målen. Betyget förses med underskrift. Om arbetet bedöms separat antecknas denna bedömning i betyget. I läsårsbetyget antecknas också uppgifter om uppflyttning från årskursen och om kvarstanning i årskursen, om så är fallet. Vid sifferbedömning skall betyget innehålla en bedömningsskala i enlighet med 10 § i förordningen om grundläggande utbildning. På betygen skall dessutom finnas en anteckning om att de är utformade i enlighet med de läroplansgrunder som Utbildningsstyrelsen fastställt 16.1.2004. Utbildningsanordnaren beslutar om betygens utformning.

Om en elev får undervisning i sin egen religion antecknas bedömningen i betyget om undervisningen i fråga har meddelats av anordnaren av den grundläggande utbildningen. Vitsord som eventuellt erhållits från undervisning som meddelats av något religiöst samfund antecknas inte i betyget.

Om undervisningen på minst hälften av elevens lektioner har getts på något annat språk än skolans undervisningsspråk skall på betyget nämnas vilket språk som använts i undervisningen och vilka läroämnen som undervisats på detta språk.

Om det i den individuella planen för hur undervisningen skall ordnas har bestämts att eleven skall studera enligt individuella lärokurser förses siffervitsordet och den verbala bedömningen med en asterisk (*). I punkten tilläggsuppgifter på betyget görs en notering om att eleven har studerat de läroämnen som är försedda med asterisk (*) enligt en individuell lärokurs som preciserats i den individuella planen för hur undervisningen skall ordnas.

AVGÅNGSBETYG FRÅN DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN

Avgångsbetyg ges, då den grundläggande utbildningen avslutas, till en elev vars prestationer i alla ämnen som bedöms med siffervitsord är minst hjälpliga.

På avgångsbetyget antecknas samma uppgifter som på de betyg som används under den grundläggande utbildningen med följande undantag: På avgångsbetyget antecknas elevens fullständiga namn och personbeteckning, rektorns underskrift, bedömning med ord (hjälp- ligt - utmärkt) och med siffror (5-10) i de gemensamma läroämnena och i de tillvalsämnena som skall bedömas med siffror. För läroämnena som omfattar flera lärokurs (modersmål och litteratur, det andra inhemska språket och främmande språk, religion) antecknas den lärokurs som avlagts. För färdighets- och konstämnen antecknas på betyget omfattningen i årsveckotimmar av de läroämnena som eleven studerat. För färdighets- och konstämnenas del antecknas omfattningen från och med femte årskursen. På avgångsbetyget antecknas att elevhandledning och praktisk arbetslivsorientering har ingått i elevens studieprogram. Bedömning av elevens arbete och uppförande antecknas inte på avgångsbetyget.

Alla sådana valfria ämnen som hänför sig till ett gemensamt läroämne antecknas på avgångsbetyget direkt under läroämnet i fråga. För valfria ämnen som skall sifferbedömas antecknas namn, årsveckotimmar och vitsord. För ett valfritt ämne som skall bedömas verbalt antecknas "valfria studier" i punkten för det valfria ämnets namn, därefter det sammanlagda antalet årsveckotimmar för alla de ämnen som skall bedömas verbalt och som hänför sig till det gemensamma läroämnet i fråga och anteckningen "godkänd".

Främmande språk som studeras som valfria ämnen och övriga valfria ämnen antecknas under rubriken "övriga valfria ämnen" om de inte hänför sig till något gemensamt ämne. Läroämnets namn, årsveckotimmar och eventuell lärokurs uppges och en bedömning antingen med siffror eller med anteckningen "godkänd".

Om eleven byter ut ett valfritt ämne mot ett annat antecknas på avgångsbetyget namnet på båda de valfria ämnena och antalet genomgångna årsveckotimmar. Det valfria ämne som är ofullbordat bedöms med anteckningen "deltagit". Det nya valfria ämnet bedöms antingen med siffervitsord eller med anteckningen "godkänd", beroende på antalet årsveckotimmar.

Om elevens vårdnadshavare anholder skriftligt om att siffervitsord i språk som studeras som valfritt språk inte skall antecknas på avgångsbetyget, utelämnas vitsordet och på betyget antecknas "godkänd". Det andra inhemska språket undervisas dock som ett gemensamt läroämne och det bedöms med siffror.

Till avgångsbetyget kan höras bilagor, till exempel en bedömning av elevens uppförande och arbete och en verbal bedömning av valfria ämnen som har omfattat mindre än två årsveckotimmar. Elevens identifikationsuppgifter bör framgå av varje bilaga. Avgångsbetygets bilagor skall inte omnämnas på avgångsbetyget.

Om en elev får undervisning i sin egen religion antecknas bedömningen i avgångsbetyget om undervisningen i fråga har meddelats av anordnaren av den grundläggande utbildningen. Vitsord som eventuellt erhållits från undervisning som meddelats av något religiöst samfund antecknas inte i avgångsbetyget.

På avgångsbetyget görs en anteckning om vilket språk som har använts i undervisningen i ett läroämne om sammanlagt minst hälften av lektionerna i något läroämne i

den grundläggande utbildningens slutskede har hållits på något annat språk än på skolans undervisningsspråk.

Om eleven studerar enligt individuella lärokursen kan också slutbedömningen vara verbal. Dessa läroämnen kan också bedömas med siffror på avgångsbetyget. Såväl siffervitsordet som den verbala bedömningen förses då med en asterisk (*). I punkten tilläggsuppgifter på betyget görs en anteckning om att eleven har studerat de läroämnen som är försedda med asterisk (*) enligt en individuell lärokurs som preciserats i den individuella planen för hur undervisningen skall ordnas. Slutbedömningen av en elev vars undervisning har ordnats enligt verksamhetsområden är verbal.

En elev i nionde årskursen skall vid behov tilldelas ett mellanbetyg för ansökan till fortsatta studier. På betyget antecknas en bedömning av elevens kunskaper på samma grunder som på avgångsbetyget.

Övriga betyg

Övriga betyg som används i den grundläggande utbildningen är

1. Betyg över fullgjord ämneslärokurs i den grundläggande utbildningen
2. Betyg över delvis fullgjord lärokurs i den grundläggande utbildningen
3. Betyg över fullgjord lärokurs i alla ämnen i den grundläggande utbildningen

Om en elev genom en särskild examen har fullgjort lärokursen i något läroämne inom den grundläggande utbildningen ges ett betyg över fullgjord ämneslärokurs i den grundläggande utbildningen. Av betyget skall framgå vilket läroämne som fullgjorts och vilken lärokurs. Prestationerna i flera läroämnen kan antecknas på samma betyg. Om en elev har fullgjort en del av en lärokurs i den grundläggande utbildningen, såsom lärokursen i en årskurs, ges ett betyg över delvis fullgjord lärokurs i den grundläggande utbildningen. Om hela den grundläggande utbildningen har fullgjorts genom särskilda examina ges ett betyg över fullgjord lärokurs i alla ämnen i den grundläggande utbildningen.

På betygen antecknas samma allmänna uppgifter som på avgångsbetyget. För avlagda läroämnen antecknas läroämnets namn, eventuell lärokurs och vitsordet. Omfattningen av de gemensamma läroämnena i årsveckotimmar antecknas inte. Den läropliktiga skall med godkänt vitsord fullgöra alla gemensamma läroämnen för att få ett betyg över fullgjord lärokurs i alla läroämnen i den grundläggande utbildningen.

9

Undervisning i enlighet med en särskild undervisningsuppgift och undervisning enligt ett särskilt pedagogiskt system eller en särskild princip

9.1 UNDERVISNING PÅ FRÄMMANDE SPRÅK OCH SPRÅKBAD PÅ DE INHEMSKA SPRÅKEN

Vid undervisningen i olika läroämnena är det möjligt att använda också ett annat språk än skolans undervisningsspråk varvid språket inte bara är ett objekt för undervisningen och lärandet utan också ett redskap vid inläringen av innehållet i olika läroämnena. Vanligtvis talar man då om undervisning på främmande språk eller språkbadsundervisning. Utbildningsanordnaren bestämmer vilken benämning som används. Det centrala målet är att ge eleverna en gedignare språkkunskap än i vanlig undervisning under lektioner reserverade för språkundervisning. Vid undervisningen i modersmål och litteratur används skolans undervisningsspråk.

Undervisningen som ges på skolans undervisningsspråk, ett främmande språk eller ett språkbadsspråk bildar en helhet. Målen och innehållen för de olika läroämnena är desamma som för den svenskspråkiga eller finskspråkiga undervisningen. Oberoende av hur omfattande undervisningen på det främmande språket eller språkbadsspråket är skall eleven, både i undervisningsspråket och i det främmande språket eller språkbadsspråket, nå en sådan språkfärdighet att det är möjligt att nå målen i de olika läroämnena. Det skall fastställas i läroplanen vilka läroämnena och i vilken omfattning det undervisas på det främmande språket eller språkbadsspråket. Läroplanerna för modersmål och litteratur och för främmande språk eller språkbadsspråk görs upp i samarbete mellan lärarna så att hela innehållet i modersmål och litteratur omfattas och att målen är möjliga att nå.

ÅRSKURSERNA 1–9

MÅL

Främmande språk eller språkbadsspråk

Målen i främmande språk eller språkbadsspråk skall anpassas till den omfattning undervisningen i främmande språk eller språkbadsundervisningen har. I målen definieras åtminstone vilken nivå som eftersträvas i hör- och textförståelse, tal, skrift och kulturkännedom under den grundläggande utbildningen. Om en del av eleverna talar det främmande språket eller språkbadsspråket som modersmål, fastställs för dem mer krävande mål än för de elever som har skolans undervisningsspråk som modersmål.

Modersmål och litteratur (svenska eller finska)

Oberoende av om timantalet i modersmål och litteratur har sänkts eller inte inom ramen för vad statsrådets förordning (1435/01 8 § 1 mom.) tillåter, skall undervisningen i modersmål och litteratur under hela den grundläggande utbildningen nå upp till samma mål som i de skolor där hela undervisningen har anordnats på skolans undervisningsspråk.

CENTRALT INNEHÅLL

Främmande språk eller språkbadsspråk

Utbildningsanordnaren definierar innehållet så det motsvarar målen. Utbildningsanordnaren beslutar på vilkettera språket eleverna först undervisas i läsning och skrivning. I läroplanen fastställs vilka ämnesområden som stödjer studierna i de olika läroämnena som behandlas i undervisningen på ett främmande språk eller ett språkbadsspråk.

Modersmål och litteratur (svenska eller finska)

Det kan finnas en överföringseffekt mellan undervisningen i modersmål och litteratur och undervisningen på främmande eller språkbadsspråk i synnerhet då timantalet i det främmande språket eller språkbadsspråket är stort och undervisningen börjar tidigt. Överföringseffektens omfattning varierar per ämnesområde. Nedan nämns de områden, där överföringseffekten är liten och man speciellt måste sörja för att eleven får tillräcklig undervisning på skolans undervisningsspråk:

Kommunikation

- att berätta och referera, uttrycka sin åsikt och försvara den, sköta ärenden, ställa frågor, komma med inlägg i en diskussion, att öva sig i att lyssna och umgås i olika talsituationer
- att utveckla förmågan att kommunicera enligt situationens krav på stilnivå och språkvariant, att ge och ta emot respons
- att genom improvisation, berättande, lek och drama bearbeta det hörda, sedda, upplevda och lästa

Läsa och skriva

- analogin mellan ljud och bokstav
- att dela upp talet i ord och orden i morfem och fonem
- rättskrivning, speciellt av egennamn och artnamn, stor och liten begynnelsebokstav och sammansatta ord
- att använda och ange räkneord
- användning av skiljetecken och satsfogning
- att bekanta sig med det skrivna språket och talat standardspråk
- att producera texter som grundar sig på egna vardagsupplevelser, iakttagelser, åsikter och fantasier

Textförståelse

- att lyssna koncentrerat samt att förstå och bedöma det hörda
- att urskilja det väsentliga i en text, att göra anteckningar, att dra slutsatser och att reflektera över det lästa
- åsikter, värderingar och attityder som döljer sig i tal, skrift och bilder
- att komprimera textinnehåll, att identifiera, att med tanke på textens slagkraft analysera och bedöma åsiktselement, författarens syften och metoder och att jämföra texter ur olika synvinklar

- olika textgenrer
- att analysera och bearbeta skönlitterära texter

Språk, litteratur och kultur

- att på ett mångsidigt sätt bekanta sig med litteratur och att läsa många olika typer av texter
- att skapa sig en grund för litterär allmänbildning
- att bli förtrogen med centrala litterära stilriktningar
- att analysera strukturen i fiktiva texter
- litterär debatt och i anslutning till den begreppen huvudperson, tid och plats för handlingen och intrig; att associera det lästa till egna erfarenheter
- att läsa, lyssna till och bearbeta hela verk och korta texter som är gemensamma för klassen och valfria böcker
- att känna till och använda centrala begrepp inom litteraturanalys
- att skapa sig en grund för litterär allmänbildning: centrala verk och deras författare, nordiska myter och sagor och centrala verk i finlandssvensk litteratur
- baskunskaper om språksituationen i Finland och i världen och en uppfattning om språkdemokrati och modersmålets betydelse
- att granska social, geografisk och situationsbunden variation i det svenska språket och analys av egna uttryckssätt
- det svenska språkets olika utvecklingsskeden

Informationssökning

- att förstå olika slag av saktexter
- användning av bibliotek och informationssökning i datanät, att skaffa fram nödvändig information ur olika typer av källor
- övning i att göra anteckningar och enkla källhänvisningar, att välja material, gruppera det och sammanställa det till en framställning

Skriva och tala

- att berätta om och beskriva något välbekant, en berättelse med intrig, att sammanställa information samt att uttrycka och motivera sina åsikter
- att definiera mål för egna texter och eget arbete och att befästa textproduktionsprocessen
- att systematiskt berika ordförrådet och att göra uttrycksmedlen mångsidiga
- att öva ofta förekommande sätt att disponera texter och befästa förmågan att indela, inleda och avsluta texter
- att rikta texter till olika målgrupper och att skriva för olika medier, både för hand och genom att utnyttja informationsteknik
- att producera fiktiva texter som beskriver egna upplevelser och uppfattningar och bygger nya världar
- talat standardspråk och ett uttrycks- och kommunikationssätt som är hövligt och beaktar lyssnaren

- att utveckla förståelsen för satser och meningar i det skrivna språket och befästa rättskrivningen
- att skriva olika texter som representerar olika textgenrer

Språkstrukturer

- att klassificera ord på begreppsliga och grammatikaliska grunder, att reflektera över ordens form och betydelse
- ordklasser och ordböjning
- att undersöka principerna för satsbyggnad i det svenska språket med fokus på ordföljd, struktur, sats och mening
- att laborera med ordval, ordbetydelser och olika stilnivåer
- grundläggande begrepp som beskriver svenskans struktur

BEDÖMNING

Bedömningen skall ge läraren, eleven och vårdnadshavaren tillräcklig information om utvecklingen av elevens språkkunskap i förhållande till uppställda mål. Speciellt då undervisningen på det främmande språket eller språkbadspråket inleds i de olika läroämnena skall utvecklingen av färdigheterna i att förstå det främmande språket eller språkbadspråket följas upp.

Utvecklingen av kunskaperna i modersmål och litteratur förutsätter en noggrann uppföljning under hela den grundläggande utbildningen. Vid bedömningen av läroämnet modersmål och litteratur skall beaktas att det i början kan ske ett dröjsmål när det gäller att nå de uppställda målen, om eleven först lär sig att läsa på det främmande språket eller språkbadspråket. De profiler för goda kunskaper i slutet av årskurs 2 och 5 som gjorts upp för modersmål och litteratur behöver inte användas som grund för bedömningen, men slutbedömningen skall grunda sig på kriterierna för vitsordet 8.

Vid bedömningen av de olika läroämnena följs de allmänna bedömningsgrunderna i den grundläggande utbildningen oberoende av på vilket språk undervisningen i läroämnet har skett.

9.2 INTERNATIONELLA SPRÅSKOLOR

De internationella språkskolorna följer de grunder för läroplanen om vilka särskilt beslut fattas i samband med ändringen av tillstånden att ordna undervisning.

9.3 STEINERPEDAGOGISK UNDERVISNING

I den steinerpedagogiska undervisningen skall dessa grunder för läroplanen för den grundläggande utbildningen följas med följande undantag:

I läroplanen kan målen och innehållen för läroämnena fördelas på olika årskurser avvikande från de avsnitt som i läroplansgrunderna fastställts för timfördelningen mellan etappmålen.

Vid elevbedömningen under studiernas gång behöver de profiler för goda kunskaper som fastställts i läroplansgrunderna för läroämnena vid etappmålen inte följas. Annars följs bestämmelserna i läroplansgrunderna såväl vid bedömningen under studiernas gång som vid slutbedömningen. Vitsorden i slutbedömningen skall basera sig på de ämnespecifika kriterier som i grunderna fastställts för slutbedömningen.

Utbildningsanordnaren skall beskriva den filosofiska och pedagogiska grundsynen i steinerpedagogiken för eleven och elevens vårdnadshavare.

Bilagor

BILAGA 1

Typbokstäver, siffror och skiljetecken

Toivo Heiskanen – Liisa Uusitalo

Aa Bb Cc Dd Ee Ff

Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm

Nn Oo Pp Qq Rr Ss

Tt Uu Vv Ww Xx Yy

Zz Åå Ää Öö

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

. , ; : ! ? () €

Aa Bb Cc Dd Ee Ff

Gg Hh Ii Jj Kk Ll

Mm Nn Oo Pp Qq

Rr Ss Tt Uu Vv

Ww Xx Yy Zz Åå

Ää Öö

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

. , ; : ! ? () €

BILAGA 2

Nivåskala för språkkunskaper

Nivåskalan är en i Finland utarbetad tillämpning av de skalor som ingår i den allmänneuropeiska referensramen för undervisning, inlärning och bedömning av språk som utvecklats av Europarådet.

Färdighetsnivå A1		Begränsad kommunikation i de mest bekanta situationerna	
		Hörförståelse	Tal
A1.1	De första grunderna i språket	• Förstår ett mycket begränsat antal av de allra vanligaste orden och fraserna (hälsningar, namn, tal, uppmaningar) i vardagliga sammanhang. • Förstår trots ansträngning inte mer än det allra mest elementära språkstoffet. • Behöver väldigt mycket hjälp: upprepning, gester, översättning.	• Kan med korta satser svara på enkla frågor som gäller en själv. Kommunikationen är beroende av samtalspartnern och talaren måste kanske tillgripa sitt modersmål eller gester. • Det kan finnas många långa pauser, upprepningar och avbrott i talet. • Uttalet kan orsaka stora förståelseproblem. • Behärskar ett mycket begränsat ordförråd och några inlärd standarduttryck. • Talaren är oförmögen att uttrycka sig fritt och ledigt, men de få klichéartade uttryck han eller hon behärskar kan vara ganska felfria.
A1.2	Elementär språkfärdighet stadd i utveckling	• Förstår ett begränsat antal ord, korta satser, frågor och uppmaningar som gäller personliga angelägenheter eller den aktuella situationen. • Måste anstränga sig för att förstå till och med enkla yttranden som inte tydligt anknyter till situationen. • Behöver mycket hjälp: långsammare tal, upprepning, gester och översättning.	• Kan i någon mån uppge vissa omedelbara behov och fråga och svara i dialoger som handlar om grundläggande personuppgifter. Behöver ofta hjälp av sin samtalspartner. • Pauser och andra avbrott förekommer i talet. • Uttalet kan ofta vålla förståelseproblem. • Har ett mycket begränsat ordförråd, kan vissa situationsbundna uttryck och en del av den elementära grammatiken. • Alla slags fel förekommer i hög grad, också i mycket enkelt fritt tal.

Läsförståelse	Skrivning
• Känner till skriftsystemet men förstår mycket lite av texten. • Känner igen ett litet antal bekanta ord och korta fraser och kan förknippa dem med bilder. • Förmågan att förstå obekanta ord ens i mycket förutsebara sammanhang är ytterst begränsad.	• Kan delge sina omedelbara behov i mycket korta ordalag. • Kan skriva språkets bokstäver och siffror med bokstäver, anteckna sina personuppgifter och skriva vissa bekanta ord och fraser. • Behärskar ett antal enskilda ord och uttryck. • Är inte förmögen att uttrycka sig fritt men kan skriva vissa ord och uttryck rätt.
• Förstår namn, skyltar och andra mycket korta och enkla texter som anknyter till omedelbara behov. • Känner igen enskilda uppgifter i enkel text om det finns möjlighet att vid behov läsa texten på nytt. • Förmågan att förstå obekanta ord ens i mycket förutsebara sammanhang är begränsad.	• Kan delge sina omedelbara behov med korta satser. • Kan skriva ett antal satser och fraser om sig själv och sin närmaste krets (t.ex. svar på frågor eller minneslappar). • Behärskar vissa grundläggande ord och uttryck och kan skriva mycket enkla huvudsatser. • Utantillärda fraser kan vara rätt skrivna men alla slags fel förekommer t.o.m. i synnerligen elementär fri skrivning.

Färdighetsnivå A1 Begränsad kommunikation i de mest bekanta situationerna		
	Hörförståelse	Tal
A1.3	Fungerande elementär språkfärdighet • Förstår enkla yttranden (personliga frågor och all dagliga anvisningar, önskningar och förbud) i rutinmässigt samtal med stöd av sammanhanget. • Kan följa med enkla samtal som anknyter till konkreta situationer eller den egna erfarenheten. • Förståelsen förutsätter också då det gäller enkla ärenden talat standardspråk som är långsammare än normalt och riktat till lyssnaren.	• Kan berätta kort om sig själv och sin närmaste krets. Reder sig i de allra enklaste dialogerna och servicesituationerna. Behöver ibland hjälp av samtalspartnern. • Kan uttrycka sig flytande om det mest bekanta, annars är pauser och avbrott mycket vanliga. • Uttalet kan ibland orsaka förståelseproblem. • Behärskar ett begränsat antal korta utantillärda uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer. • Elementära grammatikaliska fel förekommer i hög grad också i mycket enkelt tal.

Läsförståelse	Skrivning
• Kan läsa bekanta och en del obekanta ord. Förstår korta meddelanden som handlar om vardag och rutiner eller där det ges enkla instruktioner. • Kan hitta enskilda behövliga uppgifter i en kort text (postkort, väderrapporter). • Läser och förstår också ett kort textstycke mycket långsamt.	• Reder sig i enkla lätt förutsebara skrivuppgifter i de mest bekanta situationerna som anknyter till vardagliga behov och erfarenheter. • Kan skriva enkla texter (ett enkelt postkort, personuppgifter, enkel diktamen). • Behärskar de allra vanligaste orden och uttrycken som har att göra med detaljer eller konkreta behov i elevens eget liv. Kan skriva några meningar som består av enkla satser. • Många slags fel förekommer i elementär fri skrivning.

Färdighetsnivå A2 Grundförutsättningar för direkt socialt umgänge samt kort redogörelse		
	Hörförståelse	Tal
A2.1	Den grundläggande språkfärdighetens begynnelse-skede • Kan förstå enkelt tal eller följa med i en diskussion om ämnen som är direkt viktiga för honom eller henne. • Förstår det mest centrala innehållet i korta, enkla diskussioner som intresserar (anvisningar, meddelanden) och upptäcker när man på teve övergår från ett ämne till ett annat. • Förståelse av också ett enkelt budskap förutsätter tydligt standardspråk i normalt tempo, och kräver dessutom ofta upprepning.	• Kan med korta satser berätta om sin närmaste krets. Reder sig i enkelt umgänge och i de vanligaste service-situationerna. Kan inleda och avsluta en kort dialog men sällan själv uppehålla en längre diskussion. • Vissa bekanta avsnitt är flytande, men det förekommer många klart uppenbara pauser och felaktiga inledningar i talet. • Uttalet är förståeligt trots att den främmande accenten är mycket uppenbar och trots att det felaktiga uttalet kan vålla enstaka problem med förståelsen. • Behärskar det lätt förutsebara basordförrådet och många av de viktigaste strukturerna (såsom konjunktioner och tempusformer i förfluten tid). • Behärskar i fritt tal den allra enklaste grammatiken på elementär nivå, men fortfarande förekommer det många fel även i språkets grundstrukturer.

Läsförståelse

- Förstår enkla texter som innehåller det allra vanligaste ordförrådet (privata brev, korta nyhetsartiklar, vardagliga bruksanvisningar).
- Förstår huvudtankarna i texter och vissa detaljer i en text på några stycken. Kan lokalisera och jämföra enskilda uppgifter och klarar lätt av enkel slutledning utgående från sammanhanget.
- Läser och förstår också korta textstycken långsamt.

Skrivning

- Reder sig i skrivuppgifter i de mest rutinmässiga vardagssituationerna.
- Kan skriva korta, enkla meddelanden (personliga brev, lappar) som har att göra med vardagliga behov och enkla, katalogmässiga beskrivningar om mycket bekanta ämnen (verkliga eller fiktiva personer, händelser, egna och familjens planer).
- Behärskar ett konkret ordförråd som anknyter till grundbehov samt grundläggande tempusformer och satser som är samordnade med enkla bindeord (och, men).
- Kan skriva de allra enklaste orden och strukturerna ganska rätt men gör gång på gång fundamentala fel (tempusformer, böjning) och använder många klumpiga uttryck i fri skrivning.

A2 Grundförutsättningar för direkt socialt umgänge samt kort redogörelse		
	Hörförståelse	Tal
A2.2	Grundläggande språkfärdighet stadd i utveckling • Förstår tillräckligt för att kunna tillfredställa sina konkreta behov. Kan i stora drag följa tydligt tal om fakta. • Kan i allmänhet känna igen ämnet i en pågående diskussion. Förstår vanlig vokabulär och ett mycket begränsat antal idiom i situationsbundet tal som handlar om bekanta eller allmänt kända ämnen. • Förståelsen också av enkla budskap förutsätter standardspråk som uttalas långsamt och tydligt och dessutom rätt ofta behöver upprepas.	• Kan ge en kort, katalogmässig beskrivning om sin närmaste krets och dess vardag. Kan delta i rutinsamtal om egna angelägenheter eller sådant som är viktigt för en själv. Kan behöva hjälp för att diskutera och måste undvika vissa ämnesområden. • Talet är tidvis flytande men olika slags avbrott är mycket uppenbara. • Uttalet är förståeligt trots att den främmande accenten är uppenbar och felaktigt uttal förekommer. • Behärskar ett vanligt, vardagligt ordförråd och några idiomatiska uttryck ganska bra. Behärskar flera enkla och även några mera krävande strukturer. • I mera omfattande fritt tal förekommer många fundamentala fel (t.ex. i verbens tempusformer) som tidvis kan göra talet svårförståeligt.

Läsförståelse	Skrivning
• Förstår huvudtankarna och vissa detaljer i meddelanden på några stycken i alldagliga sammanhang som i viss mån är krävande (reklam, brev, matsedlar, tidtabeller) samt faktatexter (bruksanvisningar, smånotiser). • Kan skaffa ny lätt förutsebar information om bekanta ämnen i välstrukturerade texter på några stycken. Kan utgående från formen och kontexten sluta sig till betydelsen av obekanta ord. • Upprepad läsning och hjälpmedel är ofta nödvändiga för förståelsen av ett textstycke.	• Reder sig i skrivuppgifter i rutinemässiga vardagssituationer. • Kan skriva en mycket kort, enkel beskrivning av händelser, tidigare aktiviteter och personliga erfarenheter eller om alldagliga ting i sin livsmiljö (korta brev, minneslappar, ansökningar, telefonmeddelanden). • Behärskar det grundläggande alldagliga ordförrådet, strukturerna och de vanligaste sätten att binda ihop ord och satser. • Skriver enkla ord och strukturer rätt men gör fel i ovanligare strukturer och former och använder klumpiga uttryck.

	Hörförståelse	Tal
B1.1	Fungerande grundläggande språkfärdighet • Förstår huvudtankarna och viktiga detaljer i tal som behandlar teman som återkommer i skolan, på arbetet eller under fritiden, inklusive korta referat. Får tag i huvudpunkterna i radionyheter, filmer, tv-program och tydliga telefonmeddelanden. • Kan följa tal som baserar sig på gemensam erfarenhet eller allmänbildning. Förstår det gängse ordförrådet och ett visst antal idiom. • Förståelse av längre talsekvenser förutsätter tydligare och långsammare standardspråk än normalt. Uppprepningar behövs då och då.	• Kan berätta också vissa detaljer om bekanta saker. Reder sig i de vanligaste alldagliga situationerna och inofficiella samtal på språkområdet. Kan kommunicera om sådant som är viktigt för eleven själv även i lite mer krävande situationer. En lång framställning eller abstrakta ämnen ger upphov till uppenbara svårigheter. • Kan uppehålla förståeligt tal men pauser och tveksamhet förekommer i längre talsekvenser. • Uttalet är klart förståeligt trots att den främmande accenten tidvis är uppenbar och uttalsfel i viss mån förekommer. • Kan använda ett ganska omfattande vardagligt ordförråd samt några allmänna fraser och idiom. Använder många olika slag av strukturer. • I längre fritt tal är grammatikfel vanliga (t.ex. artiklar och ändelser saknas), men de stör sällan förståelsen.

Läsförståelse

- Kan läsa många slags texter på några sidor (tabeller, kalendrar, kursprogram, kokböcker) om bekanta ämnen och utan förberedelser följa huvudtankar, nyckelord och viktiga detaljer i texten.
- Kan följa huvudtankarna, nyckelord och viktiga detaljer i en text på ett par sidor som behandlar ett bekant ämne.
- Förståelsen kan vara bristfällig då det gäller ämnesområden som avviker från alldagliga erfarenheter samt detaljer i texten.

Skrivning

- Kan skriva förståelig text som i viss mån förmedlar detaljerad vardagskunskap om verkliga eller fiktiva ämnen som intresserar.
- Kan skriva en klart utformad koherent text genom att foga ihop enskilda uttryck till längre avsnitt (brev, beskrivningar, berättelser, telefonmeddelanden). Kan effektivt förmedla bekant information genom de vanligaste formerna av skriftlig kommunikation.
- Behärskar ett tillräckligt ordförråd och de strukturer som behövs för texter i de flesta bekanta situationer, trots att interferens och uppenbara omskrivningar förekommer.
- Det rutinmässiga språkstoffet och grundstrukturerna är redan relativt felfria, men en del mer krävande strukturer och ordfogningar orsakar problem.

Färdighetsnivå B1		Att reda sig i vardagslivet	
		Hörförståelse	Tal
B1.2	Flytande grundläggande språkfärdighet	• Förstår tydlig, faktabaserad information som anknyter till bekanta och relativt allmänna ämnen i sammanhang som i viss mån är krävande (indirekta förfrågningar, arbetsdiskussioner, förutsebara telefonmeddelanden). • Förstår huvudpunkterna och de viktigaste detaljerna i en pågående, formell eller informell mera omfattande diskussion. • Förståelse förutsätter standard-språk eller en relativt bekant accent samt sporadiska upprepningar och omformuleringar. Diskussioner mellan infödda i snabbt tempo samt okända detaljer om främmande ämnesområden orsakar problem.	• Kan med beskrivningar, specificeringar och jämförelser berätta om vanliga, konkreta ämnen och kan också redogöra för andra ämnen såsom filmer, böcker eller musik. Kan kommunicera säkert i de flesta vanliga situationer. Den språkliga framställningen är kanske inte särskilt exakt. • Kan uttrycka sig relativt obehindrat. Trots att pauser och avbrott förekommer fortsätter talet och eleven gör sig förstådd. • Uttalet är mycket lätt att förstå trots att intonationen och betoningen inte helt motsvarar målspråkets. • Kan använda ett ganska omfattande ordförråd och vanliga idiom. Använder även många slags strukturer och komplicerade satser. • Grammatikfel förekommer i viss mån men stör sällan ens mer omfattande kommunikation.

Läsförståelse

- Kan läsa texter på några stycken om många slags ämnesområden (tidningsartiklar, broschyrer, bruksanvisningar, enkel skönlitteratur) och klarar också av texter som kräver en viss slutledningsförmåga i praktiska situationer som är viktiga för en själv.
- Kan söka fram och kombinera uppgifter ur olika texter på några sidor för att utföra en viss uppgift.
- Vissa detaljer och nyanser i långa texter kan förbli oklara.

Skrivning

- Kan skriva personliga och mer offentliga meddelanden, och i dem innefatta nyheter och uttrycka tankar om bekanta abstrakta ämnen och om kultur som exempelvis musik eller film.
- Kan skriva en disponerad text på några stycken (anteckningar, korta sammandrag och redogörelser utifrån en klar diskussion eller framställning). Kan i viss mån motivera sina huvudtankar och ta hänsyn till läsaren.
- Behärskar ordförråd och satsstrukturer som behövs för många slag av skrivande. Kan uttrycka samordning och underordning.
- Kan skriva ett förståeligt och relativt felfritt språk, låt vara att det förekommer fel i krävande strukturer, i textens disposition och stil och att påverkan från modersmålet eller något annat språk är uppenbar.

	Hörförståelse	Tal
B2.1	Självständig språkfärdighet, grundnivå • Förstår de centrala tankarna i muntlig framställning som är invecklad till språk och innehåll och som behandlar konkreta eller abstrakta ämnesområden. Kan följa detaljerade framställningar av allmänt intresse (nyheter, intervjuer, filmer, föreläsningar). • Förstår huvudpunkterna i det talade, talarens avsikter och attityder, stil och grad av formalitet. Kan följa omfattande tal och invecklad argumentation om talets gång är tydligt markerad (t.ex. genom bindeord eller rytmisering). Kan komprimera innehållet eller återge de centrala detaljerna i det hörda. • Förstår en stor del av en pågående diskussion men kan uppleva det svårt att förstå ett samtal i snabbt tempo som förs mellan infödda talare om dessa inte på något sätt försöker förtydliga budskapet.	• Kan presentera klara och exakta beskrivningar av många slags erfarenheter, berätta om sina känslor samt redogöra för vilken personlig betydelse händelser och erfarenheter har. Kan aktivt delta i de flesta praktiska och sociala situationer samt i relativt formella diskussioner. Är kapabel att regelbundet kommunicera med infödda utan att oavsiktligt göra sig löjlig eller irriterande. Den språkliga framställningen är inte alltid helt elegant. • Kan tala i ganska jämnt tempo och längre pauser i det talade förekommer endast sällan. • Uttalet och intonationen är tydliga och naturliga. • Kan mångsidigt använda språkets strukturer och ett relativt omfattande ordförråd som inkluderar idiomatiska och abstrakta ord. Visar en växande förmåga att reagera på de formkrav som situationen ställer. • Behärskar grammatiken rätt väl och sporadiska fel försvårar i allmänhet inte förståelsen.

Läsförståelse

- Kan självständigt läsa texter på några sidor (tidningsartiklar, noveller, underhållnings- och faktalitteratur, rapporter och detaljerade anvisningar) inom den egna branschen eller på allmänna ämnesområden. Texterna kan handla om abstrakta eller fackmässiga ämnen och innehålla fakta, attityder och åsikter.
- Kan känna igen skribentens avsikt och textens syfte och lokalisera flera olika detaljer i en lång text. Kan snabbt se textinnehållet och bruksvärdet i ny information för att besluta om det lönar sig att bekanta sig närmare med texten.
- Endast idiom och kulturella anspelningar i långa texter vållar problem.

Skrivning

- Kan skriva klart och detaljerat om många ämnesområden som intresserar, om bekanta abstrakta ämnen, rutinmässiga sakter samt mer formella sociala meddelanden (kritik, affärsbrev, anvisningar, ansökningar, sammandrag).
- Kan effektivt uttrycka sina kunskaper och åsikter i skrift samt kommentera andras synpunkter. Kan i sina texter kombinera eller komprimera information från olika källor.
- Behärskar ett omfattande ordförråd och krävande satsstrukturer samt språkliga medel för att åstadkomma en klar och koherent text. Följsamheten i olika nyanser och stilar är begränsad och i en lång framställning kan hopp från en sak till en annan förekomma.
- Behärskar rättskrivning, grammatik och användning av skiljetecken rätt bra och felen leder inte till missförstånd. Modersmålets inflytande kan synas i det skrivna. Krävande strukturer samt följsamheten i uttryck och stil kan vålla problem.

	Hörförståelse	Tal
B2.2	Fungerande självständig språkfärdighet • Förstår pågående eller bandat, klart disponerat standardspråk i alla situationer inom det sociala livet, utbildning och arbetsliv (inklusive officiella samtal och livliga samtal mellan infödda). • Kan för krävande uppgifter kombinera invecklad och detaljerad information utifrån omfattande diskussioner eller framställningar. Kan sluta sig till outtalade attityder och sociokulturella anspelningar samt kritiskt bedöma det hörda. • Förstår främmande talare och språkformer. Kraftigt bakgrundsbuller, språklig humor, ovanliga idiom samt kulturella anspelningar kan ännu vålla svårigheter.	• Kan hålla en förberedd framställning om många slags allmänna ämnen. Är kapabel att umgås och fritt och behändigt kommunicera med infödda talare. Kan diskutera och underhandla om mångahanda saker, framföra och kommentera krävande tankegångar och haka på andras inlägg. Kan uttrycka sig säkert, tydligt och artigt enligt situationens krav. Framställningen kan vara schematisk och talaren måste ibland tillgripa omskrivningar. • Kan kommunicera spontant, ofta mycket flytande och obehindrat trots sporadisk tveksamhet. • Uttalet och intonationen är mycket tydliga och naturliga. • Behärskar omfattande språkliga medel för att uttrycka konkreta och abstrakta, bekanta och obekanta ämnesområden säkert och tydligt i enlighet med situationens formella krav. Språkliga orsaker begränsar mycket sällan framställningen. • Behärskar grammatiken väl. Talaren korrigerar ofta själv sina fel och felen stör inte förståelsen.

Läsförståelse

- Kan självständigt läsa invecklade texter på flera sidor som skrivits för olika ändamål (dagstidningar, noveller, skönlitteratur). En del av dem kan vara obekanta eller endast delvis bekanta men betydelsefulla för personen själv.
- Kan känna igen skribentens attityd och textens syfte. Kan lokalisera och kombinera flera abstrakta uppgifter i invecklade texter. Förstår tillräckligt för att kunna komprimera huvudpunkterna eller uttrycka dem på ett annat sätt.
- Endast idiom och kulturella anspelningar i långa texter vållar problem.

Skrivning

- Kan skriva tydliga, detaljerade, formella och informella texter om invecklade verkliga eller fiktiva händelser och erfarenheter för bekanta och tidvis obekanta läsare. Kan skriva essäer, formella eller informella redogörelser, göra erforderliga anteckningar och sammandrag.
- Kan skriva klara och välstrukturerade texter, uttrycka sin åsikt, argumentera systematiskt, analysera, resonera samt komprimera uppgifter och tankar.
- Det språkliga uttrycksförrådet begränsar inte skrivandet märkbart.
- Behärskar grammatiken, ordförrådet och textuppläggningsen väl. Fel kan förekomma i ovanliga strukturer, i idiomatiska uttryck samt i stilfrågor.

Färdighetsnivå C1–C2 Att klara sig i många olika slag av krävande språkbrukssituationer

	Hörförståelse	Tal
C1.1	Avancerad språkfärdighet, grundnivå • Kan relativt lätt förstå längre tal eller framställningar (filmer, föreläsningar, diskussioner, debatter) om olika bekanta och allmänna ämnen även om det talade inte är tydligt strukturerat och innehåller idiomatiska uttryck och registerbyten. • Har lätt för att förstå olika slags inspelningar i detalj och lägger märke till relationen mellan talarna samt deras avsikter. • En främmande accent eller mycket dialektalt talspråk vållar svårigheter.	• Är kapabel att hålla en längre, förberedd och även formell framställning. Kan aktivt delta i invecklade situationer med abstrakta och detaljerade ämnen samt leda rutinmässiga möten och smågrupper. Kan använda språket för social interaktion av många slag. Variationen mellan olika stilarter och språkformer vållar svårigheter. • Kan kommunicera flytande, spontant och nästan obehindrat. • Kan variera intonationen och placera satsbetoningen rätt för att uttrycka också de allra finaste betydelsenyanserna. • Behärskar ett omfattande struktur- och ordförråd som synnerligen sällan begränsar kommunikationen. Kan uttrycka sig säkert, tydligt och artigt enligt situationens krav. • Behärskar grammatiken väl. En del slumpmässiga fel försvårar inte förståelsen och talaren kan ofta korrigera dem själv.

Läsförståelse

- Förstår i detalj relativt långa och invecklade texter på olika områden.
- Kan efter behov variera sitt sätt att läsa. Kan läsa kritiskt och bedöma stilistiska nyanser samt lägger märke till skribentens attityder och dolda betydelser i texten. Kan lokalisera och kombinera många slags abstrakta uppgifter i invecklade texter, komprimera dem och dra krävande slutsatser utifrån texterna.
- För att förstå de mest krävande detaljerna och idiomatiska avsnitten i en text behövs hjälpmedel eller flera omläsningar.

Skrivning

- Kan skriva tydliga, välstrukturerade texter om invecklade ämnen, uttrycka sig exakt och ta hänsyn till mottagaren. Kan skriva om verkliga och fiktiva ämnen med en säker och personlig stil och kan använda språket smidigt och mångsidigt. Kan skriva tydliga och omfattande redogörelser också om krävande ämnen.
- Skribenten visar att han eller hon behärskar många sätt att disponera texten och göra den mer koherent.
- Det språkliga uttrycksförrådet är mycket omfattande. Behärskar idiomatiska uttryck och vanliga fraser väl.
- Behärskar grammatiken, ordförrådet och textuppläggningsen mycket väl. Fel kan sporadiskt förekomma i idiomatiska uttryck samt i stilfrågor.

BILAGA 3

Statsrådets förordning Nr 1435/2001

N:o 1435

Statsrådets förordning

Statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen

Given i Helsingfors den 20 december 2001

I enlighet med statsrådets beslut, fattat på föredragning från undervisningsministeriet, föreskrivs med stöd av 14 § 1 mom. lagen den 21 augusti 1998 om grundläggande utbildning (628/1998):

1 kap.

Allmänt

1 §

Tillämpningsområde

I denna förordning bestäms om de allmänna riksomfattande målen för den i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) avsedda förskoleundervisningen, grundläggande utbildningen och påbyggnadsundervisningen och för den förberedande undervisning som ordnas för invandrare inför den grundläggande utbildningen samt om hur den tid som används för grundläggande utbildning skall fördelas mellan undervisningen i olika ämnen, ämnesgrupper och elevhandledning (timfördelning).

2 kap.

Utbildningens riksomfattande mål

2 §

Elevernas utveckling till humana människor och till samhällsmedlemmar

Målet för utbildningen och fostran är att stödja elevernas utveckling till harmoniska människor med en sund självkänsla och till

samhällsmedlemmar med förmåga till kritisk bedömning av sin omgivning. Utgångspunkterna är respekt för livet, naturen och de mänskliga rättigheterna samt uppskattning av sitt eget och andras lärande och arbete. Målet är att värna om hälsa och välfärd i fysisk, psykisk och social mening samt att eleverna lär sig goda seder.

Eleverna fostras till att ta ansvar och samarbeta samt till att verka för tolerans och förtroende mellan människogrupper, folk och kulturer. Genom undervisningen stöds också elevernas utveckling till aktiva samhällsmedlemmar, och de ges färdigheter för att kunna fungera i ett demokratiskt och jämlikt samhälle och främja en hållbar utveckling.

3 §

Behövliga kunskaper och färdigheter

Undervisningen skall ge eleverna en grund för en bred allmänbildning samt stoff och impulser för att vidga och fördjupa sin världsbild. Detta förutsätter kännedom om människans känslor och behov, om religioner och livsåskådningar, om historia, kultur och litteratur, om natur och hälsa, ekonomi och teknologi. Undervisningen skall erbjuda estetiska erfarenheter och upplevelser på olika områden inom kulturen samt möjligheter att utveckla handens färdigheter och kreativitet

samt färdigheter i gymnastik och idrott.

I undervisningen stöds utvecklingen av elevernas tankeförmåga och kommunikativa färdigheter. Målet är att eleven allsidigt behärskar modersmålet samt kan kommunicera även på det andra inhemska språket och på andra språk. Målet är att eleverna lär sig grunderna för matematiskt tänkande och matematisk tillämpning samt behärskar informations- och kommunikationsteknik.

I sådan undervisning som ges på något annat språk än på modersmålet ges eleverna dessutom särskilda kulturinriktade kunskaper och färdigheter i detta språk. I sådan undervisning som enligt tillståndet att ordna utbildning följer en särskild metod som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip ges eleverna också kunskaper och färdigheter enligt denna världsåskådning eller pedagogiska princip.

4 §

Främjande av jämlikhet i utbildningen samt livslångt lärande

Utbildning och fostran skall ordnas i samarbete med hemmen och vårdnadshavarna så, att varje elev får undervisning, handledning och stöd enligt sin utvecklingsnivå och sina behov. I undervisningen beaktas särskilt flickors och pojkars olika behov samt skillnader i hur de växer och utvecklas. Elevvården skall främja elevens hälsa och sociala välfärd och därigenom trygga förutsättningarna för en god utveckling och inläring.

Inlärningsmiljön skall ge eleverna möjligheter att växa och lära som individer och som medlemmar i en grupp. Särskild uppmärksamhet ägnas åt att tidigt identifiera och att övervinna inlärningssvårigheter samt motarbeta utslagning och åt att eleverna lär sig sociala färdigheter.

Eleverna vägleds och uppmuntras att

på egen hand och kritiskt skaffa information samt att samarbeta allsidigt. I utvecklingen av inlärningsfärdigheterna eftersträvas förutsättningar för och lust till fortsatta studier och livslångt lärande. Målet är att eleven utvecklar en positiv jagbild. Eleverna får hjälp med att strukturera och utnyttja vad de lär sig.

5 §

Särskilda mål i undervisning för andra elever än de som fullgör sin läroplikt

Förskoleundervisningen har som särskilt mål att i samarbete med hemmen och vårdnadshavarna främja barnets utvecklings- och inlärningsförutsättningar samt att stärka barnets sociala färdigheter och sunda självkänsla med hjälp av lek och positiva inläringserfarenheter.

Påbyggnadsundervisningen har som särskilt mål att utveckla den ungas förmåga att välja yrke, förbättra förutsättningarna för fortsatta studier och främja förmågan att ha kontroll över sitt liv.

Den grundläggande utbildningen för vuxna har som särskilt mål att med beaktande av elevernas livserfarenhet, situation och ålder ge dem möjlighet att förvärva de kunskaper och färdigheter som ingår i den grundläggande utbildningen samt förutsättningar för fortsatta studier.

För den förberedande undervisningen för invandrare inför den grundläggande utbildningen är målet att ge eleverna behövliga färdigheter i finska eller svenska samt nödvändiga andra färdigheter för övergången till förskoleundervisning eller grundläggande utbildning. Undervisningen skall också främja elevernas harmoniska utveckling och integrering i det finländska samhället. Målet är dessutom att undervisningen skall stödja och främja elevernas kunskaper i sitt eget modersmål och deras kännedom om sin egen kultur.

3 kap.

Timfördelningen i den grundläggande utbildningen

6 §

Timfördelningen i grundläggande utbildning för läropliktiga

Den tid som används för grundläggande utbildning fördelas mellan undervisning i olika ämnen och grupper av dessa ämnen samt elevhandledning som följer:

Ämnesgrupp, läroämne	Årsveckotimmarna ¹⁾ räknade från det undervisningen inleddes eller från föregående kontrollpunkt då ämnestimmar fastställdes minst: Årskurs									Årsveckotimmar-sammanlagt minst:
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Modersmål och litteratur		14			14			14		42
Språk som påbörjas i årskurs 1-6 (A-språk)	-	-				8		8		16
Språk som påbörjas i årskurs 7-9 (B-språk)	-	-	-	-	-	-		6		6
Matematik		6			12			14		32
Miljö- och naturkunskap				9						31
Omgivningslära										
Biologi och geografi						3		7		
Fysik och kemi						2		7		
Hälsokunskap ²⁾								3		
Religion eller livsåskådningskunskap					6			5		11
Historia och samhällslära	-	-	-	-		3		7		10
Konst- och färdighetsämnena				26				30		56
Musik				4				3		
Bildkonst				4				4		
Slöjd				4				7		
Gymnastik				8				10		
Huslig ekonomi	-	-	-	-	-	-		3		3
Elevhandledning	-	-	-	-	-	-		2		2
Valfria ämnen										13
Frivilligt A-språk	-	-				6		6 ³⁾		12

1) Årsveckotimme = 38 timmar

2) Undervisning i hälsofostran ges integrerat i årskurs 1-6 och under tre årsveckotimmar i årskurs 7-9

3) Eleven kan i årskurs 7-9, beroende på språk, läsa det frivilliga A-språket antingen som valfritt ämne eller i stället för B-språket som gemensamt ämne

- Undervisning i ämnet ges inte i årskursen i fråga om inte något annat bestäms i läroplanen

Som valfritt ämne kan undervisning ges i fördjupade eller tillämpade studier i de läroämnena som anges i 1 mom., helheter som bildas av flera läroämnena, främmande

språk samt ämnena som ansluter sig till informationsteknik. Namnen på de valfria läroämnena bestäms i läroplanen.

7 §

Tidfördelningen i grundläggande utbildning för andra än läropliktiga

Den tid som används för grundläggande utbildning fördelas mellan undervisning i olika ämnen och grupper av dessa ämnen som följer:

Ämnesgrupp Läroämne	Obligatoriska kurser minst	Minimiutbud valfria kurser
Modersmål och litteratur	4	1
Språk	14	6
Det andra inhemska språket och främmande språk		
Matematik	8	1
Religion eller livsåskådningskunskap	1	2
Samhällsämnen och naturvetenskapliga ämnen		12
Historia och samhällslära		
Fysik		
Kemi		
Biologi		
Geografi		
Andra för den grundläggande utbildningen lämpliga ämnen eller ämnesområden		
Sammanlagt minst		44

Eleven skall välja minst fyra av de ämnen som hör till gruppen samhällsämnen och naturvetenskapliga ämnen och som föreskrivs i 1 mom.

Eleven skall läsa minst ett språk enligt lärokursen för A-språket och minst ett språk enligt lärokursen för B-språket. Eleverna skall ges möjlighet att läsa ett eller flera främmande språk som valfritt ämne.

I undervisning som ordnas i ett fängelse

kan avvikelse göras från 1 mom. enligt vad som bestäms i läroplanen.

8 §

Specialbestämmelser om språkundervisningen

Om undervisningen helt eller delvis ges på ett annat språk än skolans undervisningsspråk, kan timantalet i modersmål och litteratur samt i A-språket med avvikelse från

6 och 7 § fördelas mellan å ena sidan undervisning i modersmål och litteratur enligt skolans undervisningsspråk och å andra sidan undervisning i ifrågavarande språk så som utbildningsanordnaren beslutar. Timantalet skall fastställas så att det är möjligt att under den grundläggande utbildningen nå målen för modersmål och litteratur i det språk som är skolans undervisningsspråk. Timantalet i modersmål och litteratur enligt skolans undervisningsspråk skall dock vara minst hälften av det sammanlagda antalet timmar och kurser i modersmål och litteratur och i A-språket enligt 6 eller 7 § under tiden för den grundläggande utbildningen

I stället för i modersmål och litteratur enligt skolans undervisningsspråk kan invandrare undervisas antingen helt eller delvis i finska eller svenska enligt en särskild lärokurs avsedd för invandrare.

Om elever med samiska, rommani eller ett främmande språk som modersmål får modersmålundervisning i detta språk i enlighet med 12 § lagen om grundläggande utbildning, kan timmarna i elevens modersmål och litteratur och i övriga språk med avvikelse från 6 och 7 § fördelas mellan undervisning i språk så som utbildningsanordnaren beslutar. Elever som avses i detta moment undervisas i stället för i det andra inhemska språket i finska eller svenska enligt en särskild läroplan.

I skolor med elever som bor på samernas hembygdsområde skall ett valfritt ämne vara samiska. I skolor där elever med samiska, rommani eller ett främmande språk som modersmål får modersmålsundervisning i detta språk, skall ett valfritt ämne vara svenska eller finska.

Undervisningen i teckenspråk ges under de timmar som reserverats för modersmål och litteratur samt andra språk.

9 §

Specialbestämmelser om förskoleundervisningen

Undervisningen av elever som enligt 17 § 2 mom. lagen om grundläggande utbildning intagits eller överförs till specialundervisning kan, om det med hänsyn till elevens inlärningsförutsättningar är motiverat, enligt 18 § lagen om grundläggande utbildning ordnas med avvikelse från 6 och 7 § så som anges i den individuella läroplan för hur undervisningen skall ordnas som har gjorts upp för eleven.

Undervisningen av de elever som omfattas av förlängd läroplikt enligt 25 § 2 mom. lagen om grundläggande utbildning kan vid behov ordnas så att undervisning i det andra inhemska språket och i ett främmande språk inte ges som gemensamt ämne. I undervisningen av elever som omfattas av förlängd läroplikt kan ämnen kombineras till ämnesblock och indelas i delområden så som anges i läroplanen.

Undervisningen av mycket gravt utvecklingsstörda elever kan ordnas enligt verksamhetsområden i stället för i skilda läroämnen så som anges i läroplanen.

10 §

Specialbestämmelser om undervisning som ges av utbildningsanordnare med särskild utbildningsuppgift

I undervisning som ges av utbildningsanordnare med en särskild utbildningsuppgift enligt 7 § 3 mom. lagen om grundläggande utbildning kan avvikelse göras från 6 eller 7 § enligt vad som bestäms i tillståndet att ordna utbildning.

11 §

Särskilda föreskrifter

I grunderna för läroplanen anges de

kunskaper och färdigheter som eleverna skall inhämta då de fullgör lärokursen för den grundläggande utbildningen.

4 kap.

Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser

12 §

Ikraftträdande

Denna förordning träder i kraft den 1 augusti 2002.

Genom denna förordning upphävs statsrådets beslut av den 23 september 1993 om timfördelningen i grundskolan (834/1993) samt 1 § och 3 § 4 mom. undervisningsministeriets beslut av den 26 september 1994 om timfördelningen i vuxengymnasier (873/ 1994), förstnämnda beslut jämte ändringar och 3 § 4 mom. i sistnämnda beslut sådant detta lagrum lyder i beslut 1203/1998.

Åtgärder som verkställigheten av förordningen förutsätter får vidtas innan förordningen träder i kraft.

13 §

Övergångsbestämmelse

En läroplan som gjorts upp enligt de i 12 § 2 mom. nämnda besluten kan iakttas tills utbildningsstyrelsen beslutar om läroplansgrunderna enligt denna förordning och om ibruktagandet av de läroplaner som skall göras upp enligt dem. Utbildningsstyrelsen skall godkänna läroplansgrunderna så att de läroplaner som baserar sig på denna förordning även för de sista årsklassernas del tas i bruk senast den 1 augusti 2006.

Helsingfors den 20 december 2001

Undervisningsminister
Maija Rask
Direktör
Kirsi Lindroos

BILAGA 4

Timfördelningen i den grundläggande utbildningen

Undervisningen i den grundläggande utbildningen grupperas med den lodräta linjen i delar som förenar olika årsklasser. I varje del anges minimiantal årsveckotimmar av undervisning (årsveckotimme = 38 timmar)

Ämne	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Totalt
Modersmål och litteratur	14		14			14				42
A-språk	----- 8					8				16
B-språk	----- 6								6	
Matematik	6		12			14				32
Omgivningslära	Miljö- och naturkunskap 9				3		7			31
Biologi och geografi										
Fysik och kemi										
Hälsokunskap										
Religion/Livsåskådningskunskap	6					5				11
Historia och samhällslära	----- 3					7				10
Musik	Konst- och färdighets- 4- ämnen 26 4- Slöjd 4- Gymnastik 8-				3- 30 4- 7- 10-				56	
Bildkonst										
Slöjd										
Gymnastik										
Huslig ekonomi	----- 3								3	
Elevhandledning	----- 2								2	
Valfria ämnen	(13)								13	
Elevens minimala timantal	19	19	23	23	24	24	30	30	30	222
Frivilligt A-språk	----- (6)					(6)				(12)
-- = Undervisning i ämnet ges inte i årskursen i fråga om inte något annat bestäms i läroplanen () = Undervisas som valfritt ämne										

BILAGA 5

Utbildningsstyrelsens rekommendation om grunderna för undervisningen i modersmål för invandrare

ÅRSKURSERNA 1–9

Undervisningen i modersmål för invandrare är undervisning som kompletterar den grundläggande utbildningen. Det handlar inte om undervisning som sker i enlighet med 12 § i lagen om grundläggande utbildning utan om undervisning som ges med stöd av särskilt statsbidrag. Med undervisningen i modersmålet stöder man utvecklingen av elevens tankeförmåga, språkfärdigheter, uttrycksförmåga och förmåga till kommunikation, formandet av de sociala relationerna och världsbilden och en harmonisk utveckling av hela personligheten. Både undervisningen i svenska/finska som andraspråk och undervisningen i elevens eget modersmål stärker elevens identitet och skapar en grund för mångkulturell och funktionell tvåspråkighet.

Undervisningen i modersmål har till uppgift att få eleven att bli intresserad av sitt eget modersmål, att använda och utveckla sina kunskaper i modersmålet även efter den grundläggande utbildningen och att värdesätta sin egen bakgrund och kultur. Undervisningen i modersmål främjar elevens möjligheter att fullvärdigt studera alla ämnen inom den grundläggande utbildningen.

När undervisningsplanerna för olika modersmål görs upp är det viktigt att utgå från respektive språks särart, uppbyggnad, skriftspråkets utvecklingsskede och hela kulturbakgrunden. Under modersmålslektionerna skall eleven få möjlighet att se närmare på kulturens olika delområden i enlighet med särdragen i varje språk- och kulturgrupp. Då man ställer upp mål bör man beakta elevens ålder, tidigare undervisning, studievanor och det stöd som hemmet och miljön erbjuder för modersmålets utveckling. I undervisningen utgår man från elevens språkliga förutsättningar och kulturella erfarenheter. I undervisningen utnyttjar man det stöd som andra elever som talar samma modersmål ger och eleven erbjuds så många tillfällen som möjligt att lyssna till och tala sitt modersmål i skolan. En målinriktad modersmålsundervisning skall stödjas genom samarbete mellan hem och skola.

I det centrala innehållet i modersmål tillämpas i mån av möjlighet lärostoffet i svenska som modersmål. Därtill stöder undervisningen inläring av de övriga läroämnenas ordförråd och begrepp. Innehållsområdena betonas i förhållande till det timantal som står till förfogande, undervisningsgruppens storlek, elevernas språkliga förutsättningar och ålder.

Undervisningens omfattning fastställs i undervisningsplanen. Målen skall anpassas efter undervisningens omfattning. Dessa grunder för undervisningen i modersmål har gjorts upp utgående från en modersmålsundervisning som omfattar två årsveckotimmar.

MÅL

Under den grundläggande utbildningen skall eleven lära sig

- att använda de kommunikationsfärdigheter som är specifika för hans eller hennes egna språk och kultur och de viktigaste sociala reglerna i hans eller hennes modersmål
- att använda sitt modersmål frimodigt och naturligt i olika språksituationer i och utanför skolan
- att behärska basfärdigheten i läsning och att fördjupa den till insiktsfull läsning
- att bedöma och bearbeta det sedda, hörda, upplevda och lästa
- att känna till det egna modersmålets skrivriktning, att befästa bokstavsformer, rättskrivningsregler och det skrivna språkets strukturer
- att öka sitt ordförråd och göra det mångsidigt
- att utveckla sin språkliga medvetenhet
- att förstå vad tvåspråkigheten betyder för hans eller hennes egen utveckling
- att lära känna sin kultur och utveckla sin förmåga att jämföra fenomen som motsvarar varandra i olika kulturer.

CENTRALT INNEHÅLL

Interaktionsfärdigheter

- att öva sig i vardagligt talspråk; fraser, att ge och be om anvisningar, olika interaktions- och servicesituationer i och utanför skolan
- undervisningssamtal i grupp: att berätta om sina egna erfarenheter, tankar och känslor, att ställa frågor, att komma med inlägg och motivera sina åsikter, att lyssna på andra
- att planera och öva korta framställningar av olika slag
- att planera meddelanden till olika slag av mottagare

Läsa och skriva

I det centrala innehållet i modersmål tillämpas lärostoffet i svenska som modersmål så att varje språks särart beaktas. Eftersom huvudvikten i skönlitteraturen på elevens eget modersmål är på sådant material som gått vidare i form av muntlig tradition skall eleven vänja sig vid att uttrycka de tankar och känslor som den berättade historien väckte och att utvärdera dess betydelse för sig själv.

Språk, litteratur och kultur

I det centrala innehållet tillämpas lärostoffet i svenska som modersmål så att varje språks särart beaktas. Eleven skall bekanta sig med texter som är typiska för sin språk- och kulturgrupp och använder dem under studiernas gång som en grund för sina egna skriftliga eller muntliga arbeten och framställningar.

ELEVBEDÖMNINGEN

Bedömningen skall vara handledande och uppmuntrande till sin karaktär och den skall utveckla elevens självvärdering. I undervisningsplanen fastställs om man använder verbal bedömning eller sifferbedömning.

Betyg

I slutet av läsåret får eleven ett särskilt betyg över deltagandet i modersmålsundervisningen för elever med invandrarbakgrund. På betyget anges det undervisade språket, undervisningens omfattning och den verbala bedömningen eller sifferbedömningen på det sätt som undervisningsanordnaren bestämt. För övrigt tillämpas föreskrifterna i punkt 8.3 om de uppgifter som anges på betyget. Ett särskilt betyg ges också över slutbedömningen. Slutbedömningen baserar sig på profilen för goda kunskaper.

PROFIL FÖR GODA KUNSKAPER I SLUTET AV DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN

Då man använder profilen för goda kunskaper bör man beakta att elevernas modersmålskunskaper kraftigt varierar enligt hur länge de vistats i en hemspråksmiljö och hur mycket undervisning de fått i sitt eget språk. Dessutom bör man beakta att olika språk har särdrag som på olika sätt och i olika omfattning inverkar på hur språkfärdigheterna utvecklas. Sådana särdrag är till exempel skriftsystemen, vars inläring i vissa språk kan ta flera år, skillnader mellan tal- och skriftspråk, skriftspråkets skede i allmänhet och olika varianter av samma språk.

Profilen för goda kunskaper har gjorts upp som en gemensam grund för de läroplaner i olika språk som görs upp i kommunerna och skolorna. Varje språks särart bör beaktas i dem.

Tala och lyssna

Eleven

- kan uttrycka sig tydligt och förståeligt i kommunikationssituationer i vardagen
- kan logiskt och med egna ord återberätta t.ex. en berättelse som han eller hon har hört
- kan följa en diskussion samt lyssna på andra och delta i en diskussion
- känner till de centrala sociala reglerna i sitt eget språk, t.ex. samtalssätt mellan unga och vuxna och språkliga uttryck för artighet.

Läsning och litteratur

Eleven

- har uppnått flytande grundläggande läsfärdigheter i förhållande till sitt eget språks egenskaper
- kan göra iakttagelser av berättelsens intrig, personer, beskrivning av tid och miljö, språk och centrala tankar
- läser och förstår olika typer av saktexter, såsom läroboks- och tidningstexter och kan komprimera textens huvudinnehåll

- är intresserad av att läsa; läser även på fritiden om det finns litteratur att tillgå på hans eller hennes eget språk
- kan söka information och använda informationskällor på sitt eget språk
t.ex. (ord)böcker och datanät.

Skrivning

Eleven

- behärskar tillräckligt bra de viktigaste grundreglerna i rättskrivning i förhållande till sitt eget språks egenskaper
- skriver förståeligt om bekanta ämnen
- visar i sina skrivna texter att han eller hon behärskar det skrivna språkets strukturer
- kan skriva olika texter, såsom brev, insändare och berättelser enligt kommunikations-traditionen i sin egen kultur.

Språkkännedom

Eleven

- känner till de centrala strukturerna och särdragen i sitt modersmål
- kan jämföra egenskaper i sitt eget språk med egenskaper i svenska eller finska
- kan skilja mellan skriftspråk och talspråk
- känner till sitt eget språks historia och språkliga släktskap
- är intresserad av sitt modersmål och sin egen språkliga bakgrund och försöker förbättra sina modersmålskunskaper.

Kulturkännedom och språkidentitet

Eleven

- känner till seder och traditioner i sin egen kulturgemenskap och kan jämföra dem med sederna i andra kulturer
- har kunskap om de viktigaste händelserna i sitt folks historia och dess bosättnings-områden
- känner i mån av möjlighet till skönlitteratur och annan konst, centrala författare samt muntlig historie- och kunskapstradition i sin egen kulturgemenskap
- förstår vilken betydelse modersmålet har för identitetsutvecklingen och uppskattar sitt modersmål och sin kultur och även andra språk och kulturer.

	DNR	2/011/2004
	FÖRESKRIFT	Lagstadgad, bör iakttas
Till anordnarna av grundläggande utbildning	DATUM	16.1.2004
	Giltighetstid	Fr.o.m.16.1.2004 tillsvidare
	Rätten att meddela föreskriften följer av	14 § GrL

GRUNDERNA FÖR LÄROPLANEN FÖR DEN UNDERVISNING SOM FÖRBEREDER FÖR DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN 2004

Utbildningsstyrelsens direktion har fastställt Grunderna för läroplanen för den undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen 2004 att iakttas fr.o.m. 16.1.2004 tillsvidare. Grunderna har beretts enligt 14 § lagen om grundläggande utbildning.

En utbildningsanordnare som meddelar undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen skall göra upp och godkänna en läroplan i enlighet med vad som föreskrivs i dessa grunder. En läroplan som följer dessa grunder kan tas i bruk 1.8.2004 och skall tas i bruk senast 1.8.2006.

Generaldirektör

Kirsi Lindroos

Överdirektör

Aslak Lindström

FÖR KÄNNEDOM

undervisningsministeriet
forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården
länsstyrelserna

GRUNDERNA FÖR LÄROPLANEN FÖR DEN UNDERVISNING SOM FÖRBEREDER FÖR DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN

1. Utgångspunkterna för den undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen och undervisningens omfattning

För invandrarelever kan undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen anordnas i samband med den grundläggande utbildningen. Den undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen är avsedd för alla elever med invandrarbakgrund vilkas kunskaper i svenska eller finska språket inte ännu är tillräckligt goda för studier inom den grundläggande utbildningen. Förberedande undervisning inför den grundläggande utbildningen ges 6-10 åringer under minst 450 timmar och äldre under minst 500 timmar. Utbildningsanordnaren beslutar om bildande av undervisningsgrupper i den undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen. För undervisningen har inte fastställts någon riksomfattande timfördelning och inte heller någon lärokurs.

2. Den förberedande undervisningens mål och centrala innehåll

2.1. Allmänna mål

Syftet med den förberedande undervisningen är att främja en balanserad utveckling och en integrering i det finländska samhället hos den elev som deltar i undervisningen och att ge beredskap för överföring till grundläggande utbildning. Tillsammans med undervisningen i svenska eller finska som andraspråk stärker undervisningen i det egna modersmålet elevens mångkulturella identitet och skapar en grund för en funktionell tvåspråkighet.

I den förberedande undervisningen ges undervisning i läroämnena i den grundläggande utbildningen på ett sätt som definieras närmare i ett studieprogram som gjorts upp för eleven. Vid undervisningen i läroämnena följs grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen i tillämpliga delar.

I undervisningen skall beaktas att eleverna är olika vad beträffar ålder, studiefärdigheter och inlärningsbakgrund. Läraren skall differentiera sin undervisning enligt elevernas ålders- och utvecklingsskeden. Om eleven får stöd på sitt eget modersmål främjas inläringen av innehållet i de olika läroämnena. Under den förberedande undervisningen integreras eleverna i grupper i den grundläggande utbildningen för studier på svenska eller finska, som i så hög grad som möjligt motsvarar deras åldersnivå, enligt det studieprogram som gjorts upp för eleven. Därigenom främjas integreringen i samhället, utvecklingen av de sociala språkkunskaperna och tillägnet av innehållet i läroämnet.

2.2. Unga invandrare som inte är läs- och skrivkunniga

Undervisningens mål skall för unga invandrare som i ringa mån eller inte alls gått i skola ställas så att eleven får undervisning som utgår från hans eller hennes egen nivå. Tyngdpunkten i undervisningen ligger på att eleven skall lära sig läsa och skriva och vid sådana

grundläggande faktorer som hjälper eleven att klara sig i vardagssituationer, stöder elevens integrering och utvecklingen av identiteten som elev.

Tillräckligt lång tid bör avsättas för eleven att tillägna sig och befästa läs- och skrivkunnigheten innan den unga klarar av att fullödigt inleda egentliga studier i olika ämnen.

Kravnivån höjs flexibelt i takt med att elevens studiefärdigheter och studiemotivation ökar.

2.3. Språkundervisningens mål och centrala innehåll

SVENSKA ELLER FINSKA SOM ANDRASPRÅK

Syftet med undervisningen i svenska eller finska som andraspråk är att ge eleverna tillräckliga färdigheter i svenska eller finska så att de kan föras över till den grundläggande utbildningen. Undervisningen följer i tillämpliga delar grunderna för läroplanen för svenska eller finska som andraspråk i den grundläggande utbildningen. För alla elever ligger den förberedande undervisningens tyngdpunkt på studier i svenska eller finska som andraspråk. I undervisningen beaktas innehållet i andra läroämnen.

ELEVENS MODERSMÅL

Syftet med undervisningen i elevens eget modersmål är att stödja och främja elevens kunskaper i sitt modersmål, kunskapen om den egna kulturella bakgrunden och utvecklingen av den kulturella identiteten. Undervisningen följer i tillämpliga delar Utbildningsstyrelsens rekommendation om grunderna för undervisningen i modersmål för invandrare (bilaga). Undervisning i elevens modersmål anordnas i mån av möjlighet.

ÖVRIGA SPRÅK

Om studier i främmande språk kan inkluderas i elevens studieprogram under den förberedande undervisningen beror på hans eller hennes språkliga färdigheter och på hur studierna i svenska eller finska som andraspråk framskrider.

2.4. Mål och centralt innehåll för undervisningen i övriga läroämnen

Undervisningen i övriga läroämnen följer i tillämpliga delar grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen.

Utgångspunkterna för undervisningen är eleven samt hans eller hennes tidigare studier och kulturbakgrund. I undervisningen utnyttjas elevens kännedom om sitt språk- och kulturområdes natur, levnadssätt, historia och samhälle, språk och kulturer.

Vid planeringen av innehållet skall varje läroämnes centrala begrepp, arbetssätt och redskap beaktas. I den förberedande undervisningen övas olika studiemetoder.

3. Läroplanen för den undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen

Utbildningsanordnaren svarar för uppgörandet av läroplanen för den förberedande undervisningen. Utgångspunkt för uppgörandet av läroplanen utgörs förutom av grunderna för läroplanen för den undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen, av de allmänna och för den förberedande undervisningen gällande riksomfattande mål som fastställts i statsrådets förordning 1435/2001 och av grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen.

Läroplanen för den undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen baserar sig på läroplanen för den grundläggande utbildningen och följande skall framgå av den

- mål för undervisningen och undervisningsarrangemangen
- samarbetet med hemmen
- samarbetet med andra instanser
- elevvården och samarbetet i anslutning till den, i synnerhet för att stödja integrationen
- handledningsverksamheten som stöd för studierna
- undervisningen av elever i behov av särskilt stöd
- elevbedömning och intyg.

4. Att uppgöra ett individuellt studieprogram för eleven

För den undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen finns ingen riksomfattande lärokurs, utan ett särskilt studieprogram görs upp för varje elev. I detta skall fastställas

- elevens utgångsnivå
- de individuella målen för elevens lärande som granskas med jämna mellanrum
- vilka läroämnen som studeras, timantalerna och undervisningens innehåll
- elevens studier i den egna gruppen och integrering i andra grupper i den grundläggande utbildningen
- eventuell personlig handledning och andra eventuellt nödvändiga stödåtgärder.

Studieprogrammet kan utgöra en del av elevens integrationsplan.

5. Allmänt stöd för studierna

Samarbetet mellan hem och skola

I samarbetet mellan hem och skola beaktas familjernas kulturbakgrund och erfarenheterna av skolsystemet i ursprungslandet. Vårdnadshavarna får bekanta sig med uppväxt och fostran i det finländska samhället, med skolsystemet, läroplanen, elevbedömningen och undervisningsmetoderna i Finland och med det studieprogram som gjorts upp för eleven. Utbildningsanordnaren skall skapa förutsättningar för samarbetet mellan hem och skola. Samarbetet skall vila på respekt, jämlikhet och likställdhet mellan de olika parterna.

Elevvård

Elevvården skall ha hand om de grundläggande förutsättningarna för barnets och den ungas lärande, om det fysiska, psykiska och sociala välbefinnandet. Speciell vikt bör fästas vid att i ett tidigt stadium identifiera elever som är i behov av särskilt stöd eller av elevvårdens tjänster. Stödåtgärderna bör inledas i tid och på ett effektivt sätt. Vårdnadshavarna skall få tillräcklig information om vilka stödåtgärder som finns att tillgå i det finländska skol-, social- och hälsovårdssystemet samt om förfaringssätt och praxis gällande dem. Stödet planeras i samarbete med de personer som utarbetar en eventuell integrationsplan för eleven eller hans eller hennes familj.

Elevhandledning

I läroplanen skall fastslås hur elevhandledningen genomförs. Vid elevhandledningen i den förberedande undervisningen bör speciell vikt fästas vid att eleven har en realistisk uppfattning om sina möjligheter till fortsatta studier och om kraven i arbetslivet. Handledningen genomförs i linje med de mål som uppställts för elevhandledningen och som finns beskrivna i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen.

Vid planeringen av en överflyttning från den förberedande undervisningen till den grundläggande utbildningen bör man försäkra sig om att information om elevens förutsättningar och framsteg går vidare till följande skola. Eleven och vårdnadshavaren skall i god tid ges möjlighet att bekanta sig med den kommande skolan och dess prioriteringar i undervisningen.

6. Elevbedömning

Bedömningen skall till sin karaktär vara vägledande och sporrande och utveckla elevens självvärderingsförmåga.

Den undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen bedöms inte med siffror. Bedömningen görs i samråd mellan alla lärare som undervisar eleven.

I läroplanen bestäms om bedömningen av elever som deltar i den förberedande undervisningen och om det intyg de får.

7. Intyg

Som avslutning på den undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen får eleven ett intyg över deltagande. På intyget skall antecknas de läroämnena som eleven studerat samt deras omfattning och innehåll. Intyget kan kompletteras med en beskrivning av hur eleven under den förberedande undervisningen gjort framsteg i olika läroämnena i den grundläggande utbildningen.

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

	DNR	3/011/2004
	FÖRESKRIFT	Lagstadgad, bör iakttas
Till anordnarna av grundläggande utbildning	DATUM	16.1.2004
	Giltighetstid	Fr.o.m. 16.1.2004 tillsvidare
	Rätten att meddela föreskriften följer av	14 § GrL
	Upphäver föreskrift	3/011/1999

GRUNDERNA FÖR PÅBYGGNADSUNDERVISNINGENS LÄROPLAN 2004

Utbildningsstyrelsens direktion har fastställt Grunderna för påbyggnadsundervisningens läroplan 2004 att iakttas fr.o.m. 16.1.2004 tillsvidare. Grunderna har beretts enligt 14 § lagen om grundläggande utbildning.

En utbildningsanordnare som meddelar påbyggnadsundervisning skall göra upp och godkänna en läroplan i enlighet med vad som föreskrivs i dessa grunder. En läroplan som följer dessa grunder kan tas i bruk 1.8.2004 och ska tas i bruk senast 1.8.2006.

Generaldirektör

Kirsi Lindroos

Överdirektör

Aslak Lindström

FÖR KÄNNEDOM

undervisningsministeriet
forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården
länsstyrelserna

GRUNDERNA FÖR PÅBYGGNADSUNDERVISNINGENS LÄROPLAN

1. Utgångspunkterna för anordnande av påbyggnadsundervisning och undervisningens omfattning

För studerande som har fullgjort lärokursen i den grundläggande utbildningen kan enligt lagen om grundläggande utbildning ordnas påbyggnadsundervisning under ett läsår. Till studerande i påbyggnadsundervisningen kan tas ungdomar som har fått avgångsbetyg från den grundläggande utbildningen samma eller föregående år.

I påbyggnadsundervisningen ges en studerande undervisning och handledning under minst 1 100 timmar. För påbyggnadsundervisningen har inte fastställts någon riksomfattande timfördelning och inte heller någon lärokurs. I påbyggnadsundervisningens läroplan kan ingå läroämnen som är gemensamma för alla i den grundläggande utbildningen, valfria ämnen i den grundläggande utbildningen, andra ämnen och ämnesshelheter i enlighet med den grundläggande utbildningens uppgift, yrkesförberedande studier och praktisk arbetslivsorientering. Den studerande skall ha möjlighet att höja vitsord i gemensamma ämnen som hör till lärokursen i den grundläggande utbildningen och vitsorden i valfria ämnen enligt skolans undervisningsutbud.

Påbyggnadsundervisningen kan också ordnas per verksamhetsområde i enlighet med 9 § i statsrådets förordning 1435/2001.

Påbyggnadsundervisning kan ordnas i samband med den övriga undervisningen, i en särskild påbyggnadsgrupp och vid andra läroanstalter och som handledda studier i arbetslivet eller i en organisation. De studerande kan fullgöra studier som hör till påbyggnadsundervisningen vid andra läroanstalter än den egna i enlighet med vad utbildningsanordnaren beslutar. Den studerande skall ha möjlighet att bekanta sig med olika yrken och med arbetslivet. Om målen för studier på en arbetsplats och om studiernas innehåll och om arbetsfördelningen mellan skolan och arbetslivet avtalas mellan utbildningsanordnaren och representanterna för arbetslivet.

Påbyggnadsundervisningen ordnas så att den studerande får positiva inlärningserfarenheter i olika lärandemiljöer. I undervisningen skall mångsidiga metoder och arbetssätt användas för att väcka och upprätthålla studiemotivationen.

Framsteg i studierna för elever inom påbyggnadsundervisningen skall följas regelbundet. Varje studerande skall ges möjlighet till personlig handledning och råd vid planeringen och genomförandet av sina studier, vid valet av fortsatta studier och vid planeringen av yrkesbana och liv. Andra nödvändiga elevvårds- och stödtjänster skall också ordnas för de studerande.

2. Påbyggnadsundervisningens mål

Målet för påbyggnadsundervisningen är att bygga vidare på den grundläggande utbildningens uppgift att stödja den studerandes tillväxt och utveckling och att förebygga utslagning. Målet är att den studerande skall

- lära sig självständighet och ansvarsfullhet och stärka sin självkännet
- lära sig samarbets- och interaktionsfärdigheter
- utveckla sina studiefärdigheter
- utveckla färdigheterna att fatta beslut och planera sina fortsatta studier, sitt yrkesval och sin framtid
- lära sig att bedöma sin egen verksamhet och att förverkliga sina planer i föränderliga livssituationer
- förbättra förutsättningarna för inträde till fortsatta studier och förbättra de kunskaper och färdigheter som behövs i studierna
- lära sig inhämta kunskaper som behövs i studierna, i samhället och i det övriga livet genom att också utnyttja informations- och kommunikationsteknologi
- lära sig att hantera olika situationer i livet.

Målet är att varje studerande efter påbyggnadsundervisningen har såväl en plan för fortsatta studier som beredskap att inleda dem.

3. Läroplanen

Utbildningsanordnaren svarar för uppgörandet av läroplanen för påbyggnadsundervisningen. Utgångspunkt för uppgörandet av läroplanen för påbyggnadsundervisningen utgör förutom grunderna för påbyggnadsundervisningens läroplan de allmänna riksomfattande mål som fastställts i statsrådets förordning 1435/2001 och i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen.

Utifrån läroplanen för den grundläggande utbildningen skall av läroplanen för påbyggnadsundervisningen framgå

- påbyggnadsundervisningens mål och uppläggnen av undervisningen
- grunderna för att bli antagen som studerande
- möjligheterna till studier i den egna skolan
- möjligheterna till studier vid andra läroanstalter, i arbetslivet och på annat håll utanför den egna skolan
- handledningen som stöd för studierna
- elevvården
- samarbetet mellan hem och skola
- samarbetet med andra läroanstalter, med representanter för olika förvaltningsområden och arbetslivet

- undervisningen av studerande som är i behov av särskilt stöd och stödtjänster för dem
- elevbedömningen och betygen
- den fortlöpande utvecklingen och utvärderingen av påbyggnadsundervisningen.

4. Den studerandes studier

Eftersom det inte finns någon riksomfattande lärokurs för påbyggnadsundervisningen skall för varje studerande i samråd med den studerande och vid behov med vårdnadshavaren fastställas

- de studier i den egna skolan, i andra läroanstalter, i arbetslivet och på annat håll som ingår i den studerandes studieprogram
- timantalet för läroämnena och andra studier
- de individuella målen för den studerandes lärande
- personlig handledning och andra eventuellt nödvändiga stödåtgärder.

För den studerande kan göras upp en plan för den studerandes lärande där dessa uppgifter sammanfattas och preciseras. Om en individuell plan för hur undervisningen skall ordnas (IP) har gjorts upp för den studerande under den grundläggande utbildningen beaktas denna då studierna planeras.

5. Elevbedömningen

Bedömningen skall till sin karaktär vara vägledande och sporrande och utveckla den studerandes förmåga till självvärdering.

Bedömningen av gemensamma läroämnena som hör till lärokursen i den grundläggande utbildningen skall grunda sig på de kriterier för slutbedömningen och de anvisningar om deras tillämpning som Utbildningsstyrelsen meddelat för den grundläggande utbildningen. I bedömningen används sifferskalan i 10 § 3 mom. i förordningen om grundläggande utbildning. Bedömningen av en studerande som enligt 17 § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning studerar gemensamma ämnen i den grundläggande utbildningen enligt en individuell lärokurs baserar sig på de mål som ställts i den studerandes studieprogram. Där kan också verbal bedömning användas.

Vid bedömningen av valfria läroämnena i den grundläggande utbildningen iaktas vad som bestämts om slutbedömningen av dessa läroämnena i grunderna för läroplanen i den grundläggande utbildningen.

Bedömningen av studierna i andra ämnen som ingår i den studerandes studieprogram baserar sig på de mål som ställts i den studerandes studieprogram. Vid bedömningen kan sifferbedömning eller verbal bedömning användas.

Föremål för den studerandes självvärdering är speciellt förmågan att ställa upp mål för sig själv, att granska och styra sitt eget arbete, att känna igen sina framsteg, att hantera situationer i vardagslivet och att planera sin framtid.

6. Betygen

De betyg som används i påbyggnadsundervisningen är

- mellanbetyg eller periodbetyg, i läroplanen bestäms hur dessa ges,
- betyg över påbyggnadsundervisningens lärokurs och
- betyg över studier som fullgjorts under påbyggnadsundervisningen.

På alla betyg antecknas betygets namn, den studerandes namn och personbeteckning, utbildningsanordnarens och skolans namn, läsåret, datum för utfärdandet av betyget och en anteckning om att det är ett betyg enligt de grunder som Utbildningsstyrelsen godkände 16.1.2004.

Om en studerande i påbyggnadsundervisningen har studerat gemensamma läroämnen i den grundläggande utbildningen enligt en individuell lärokurs förses den verbala bedömningen eller siffervitsordet med en asterisk (*). I tilläggsuppgifterna på betyget antecknas att eleven har studerat enligt en individuell lärokurs.

På betygen görs ingen anteckning om den studerandes uppförande.

Om en del av studierna har skett vid en annan läroanstalt, på en arbetsplats eller på annan därmed jämförbar plats antecknas detta på betyget.

Till den studerande skall vid behov ges ett mellanbetyg för ansökan till fortsatta studier.

6.1. Betyg över fullgjord påbyggnadsundervisning

Om den studerande har fullgjort alla studier enligt det egna studieprogrammet med godkänt vitsord ges ett Betyg över fullgjord påbyggnadsundervisning

I punkten Studier som fullgjorts under påbyggnadsundervisningen antecknas den studerandes studieprogram och en bedömning enligt läroämne eller läroämnesgrupp av alla studier som fullgjorts under påbyggnadsundervisningen. I denna punkt antecknas också de gemensamma och valfria läroämnena i den grundläggande utbildningen som den studerande avlagt med godkänt vitsord under påbyggnadsundervisningen men i vilka den studerande inte har höjt vitsordet på avgångsbetyget från den grundläggande utbildningen.

På betyget antecknas vid behov punkten Højning av slutvitsorden från den grundläggande utbildningen. Om det nya vitsord som den studerande i påbyggnadsundervisningen fått i gemensamma eller valfria läroämnena i den grundläggande utbildningen är högre än vitsordet på avgångsbetyget från den grundläggande utbildningen, antecknas detta vitsord i denna punkt.

6.2. Betyg över fullgjorda studier i påbyggnadsundervisningen

Om den studerande fullgör endast en del av de studier som ingår i hans eller hennes studieprogram med godkänt vitsord eller avbryter studierna ges ett Betyg över fullgjorda studier i påbyggnadsundervisningen.

De studier som den studerande fullgjort med godkänt vitsord antecknas på betyget i punkten Studier som fullgjorts under påbyggnadsundervisningen. I denna punkt antecknas

också de gemensamma eller valfria läroämnena i den grundläggande utbildningen som den studerande har fullgjort med godkänt vitsord under påbyggnadsundervisningen men inte höjt vitsordet på avgångsbetyget från den grundläggande utbildningen.

Om den studerande har höjt något vitsord i gemensamma eller valfria läroämnena i den grundläggande utbildningen, antecknas detta på betyget i punkten Højning av slutvitsorden från den grundläggande utbildningen

6.3 Bilagor till betyget

Den studerande får på begäran en betygsbilaga där hans eller hennes uppförande och arbete under påbyggnadsundervisningen bedöms.

Som bilaga till betyget kan också ges

- mera detaljerade uppgifter om elevens studieprogram och framgång i studierna
- en redogörelse över studier som fullgjorts i andra läroanstalter
- en evaluering av lärandet på arbetsplatserna och en beskrivning av den studerandes arbetsuppgifter
- en redogörelse för den studerandes intressen.

UTBILDNINGSSTYRELSEN

I grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen bestäms mål och centralt innehåll för temaområden, läroämnen och ämnesgrupper i den grundläggande utbildningen för läropliktiga samt grunderna för elevbedömningen. I läroplansgrunderna bestäms vidare om de centrala principerna för samarbetet mellan hem och skola och för elevvården samt om målen för den elevvård som hör till undervisningsväsendet. Boken innehåller också grunderna för läroplanen för den undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen och grunderna för påbyggnadsundervisningens läroplan.

Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen är en föreskrift utifrån vilken utbildningsanordnaren beslutar om läroplanen.

Som bilaga till grunderna för läroplanen finns Utbildningsstyrelsens rekommendation om grunderna för undervisningen i modersmål för invandrare.

Utbildningsstyrelsen/försäljning

PB 380 (Hagnäsgatan 2)

00531 HELSINGFORS

Telefon (09) 7747 7450

Fax (09) 7747 7475

myynti@oph.fi

www.oph.fi/svenska/bokhandel

ISBN 952-13-1879-1

Vammalan Kirjapaino Oy 2004